

ΑΡΙΣΤΟΤ. ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΒΙΚΤΩΡ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

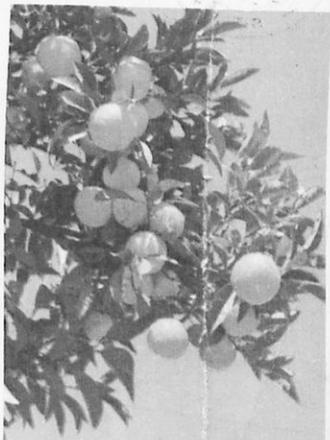
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ' Δ' / Δ = 44

Γ Ε Ω Γ Ρ Α Φ Ι Α

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
293

ΣΤ

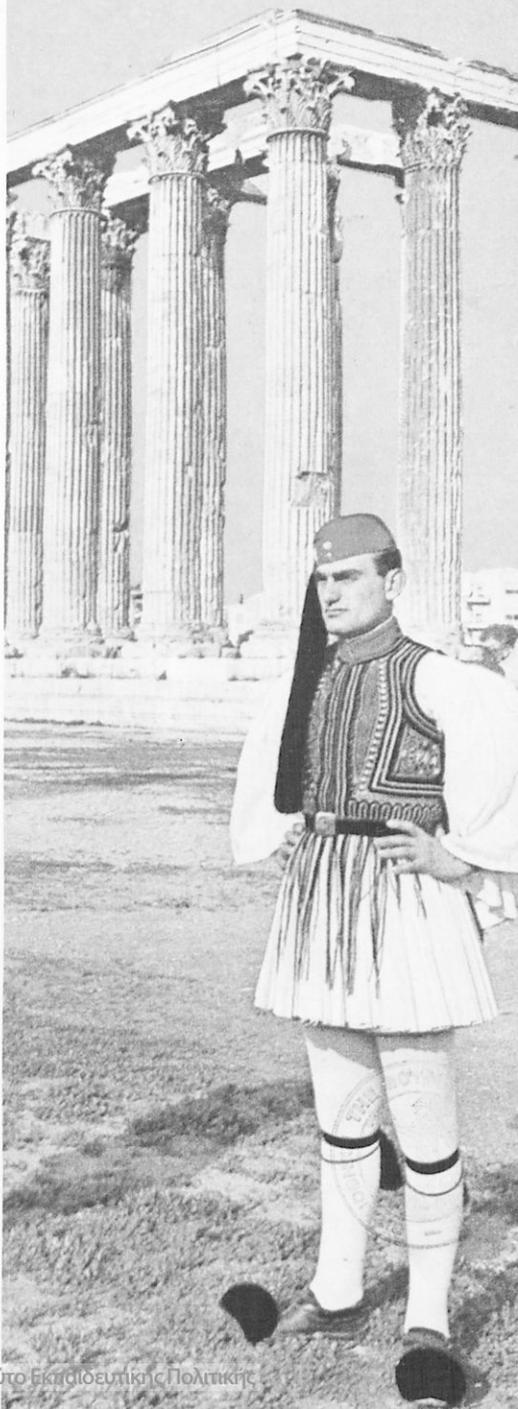
89

ΣΧΒ

Κιουζουαούζου - Κιουζουαούζου)
Βιουρούκι

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΔΩΡΕΑΝ

002
ΚΝΣ
ΣΤΘΑ
293

ΑΚΡΟΠΟΛΙ - ΝΑΟΣ ΑΠΤΕΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Οργαν. Έκδο. & Χορ. Βιβλίων
αριθ. 10. Εισλ. 11. 304 του έτους 1975

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΚΤ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΥΔΡΑ

Ψηφιστήθηκε από το Συμβούλιο της Αιδηπτικής Πολιτείας

Ἀγαπητά μου παιδιά,

Στήν Α' καί στή Β' τάξι μάθατε ἀρκετά πράγματα γιά τήν **ἰδιαίτερη πατρίδα** σας, πού εἶναι τό χωριό ἢ ἡ πόλι στήν ὁποία ζῆτε.

Μάθατε πολλά γιά τό σπίτι καί τήν οἰκογένειά σας, γιά τό σχολεῖο καί τήν ἐκκλησία σας, γιά τή γειτονιά σας καί γιά ὅλο τό χωριό ἢ τήν πόλι σας.

Συζητήσατε γιά τίς Ἀρχές πού ὑπάρχουν στό χωριό ἢ στήν πόλι καί μάθατε νά ἰχνογραφήτε στά τετράδια τῆς ἰχνογραφίας σας τό σπίτι, τό σχολεῖο, τήν ἐκκλησία, τή γειτονιά καί τό χωριό ἢ τήν πόλι σας. Ἔτσι διδαχτήκατε μέ ποιό τρόπο ἓνα σχολεῖο, μιά ἐκκλησία, ἡ γειτονιά, τό χωριό ἢ ἡ πόλι χωροῦν σ' ἓνα φύλλο τετραδίου.

Μάθατε ἀκόμη γιά τόν οὐρανό μέ τ' ἀστέρια, γιά τίς ἐποχές τοῦ ἔτους, γιά τά χωράφια, τούς ὄπωρῶνες, τίς πεδιάδες, τά βουνά, τά δάση, τούς ποταμούς, τίς λίμνες, τίς θάλασσες καί γιά τόσα ἄλλα πράγματα!

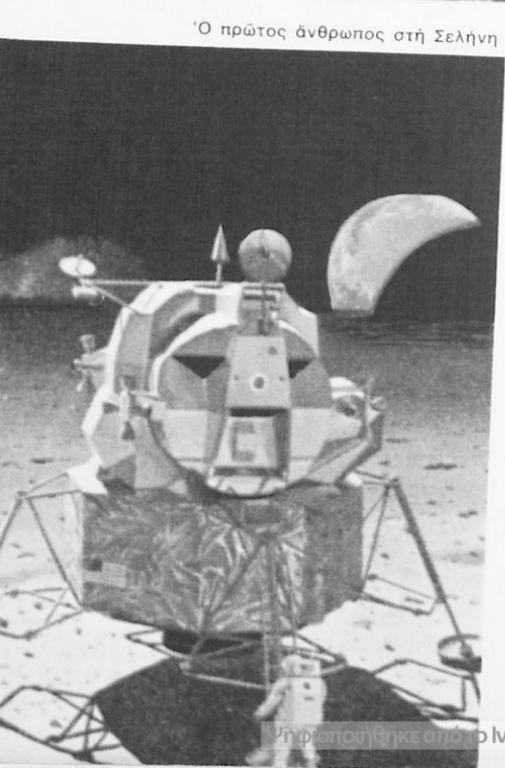
Ἐφέτος στήν **πατριδογνωσία** θά μάθετε περισσότερα. Θά γνωρίσετε τήν περιοχή καί τόν κόσμο πού βρίσκονται πιό πέρα ἀπό τό **χωριό** ἢ τήν **πόλι** ὅπου ζῆτε. Θά μάθετε γιά τά **γειτονικά χωριά** ἢ τίς πόλεις, γιά τήν **Ἐπαρχία** σας, γιά τόν **Νομό** σας καί γιά τό **γεωγραφικό διαμέρισμα** στό ὁποῖο ἀνήκετε.

Πρὶν ὅμως μάθετε γιά ὅλα αὐτά, καλό εἶναι νά ξαναθυμηθῆτε τίς πιό σπουδαῖες γνώσεις πού ἀποχτήσατε στήν Α' καί Β' τάξι. Αὐτό θά σᾶς βοηθήσῃ νά καταλάβετε καλύτερα αὐτά πού θά διδαχτήτε στήν Γ' τάξι καί θά σᾶς κάμῃ ἱκανούς νά παίρνετε μέρος στίς συζητήσεις πού θά γίνωνται μέ τόν δάσκαλό σας στήν τάξι αὐτή.

Ἡ συγγραφέας

Ο πρώτος άνθρωπος στη Σελήνη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

Ο ούρανός

Πολλές φορές ως τώρα έχετε κοιτάξει τόν ούρανό. Άλλοτε τόν είδατε καταγάλανο, άλλοτε γεμάτο σύννεφα καί άλλες φορές μέ λίγα σύννεφα, πού πότε έκρυβαν τόν "Ήλιο καί πότε τόν άφηναν νά στέλνη τίς λαμπερές ακτίνες του στή Γη.

Είδατε όμως τόν ούρανό καί τή νύχτα πότε συννεφιασμένο καί σκοτεινό καί πότε άσυννεφιαστο, γεμάτο άστέρια λαμπερά.

Πολλές νύχτες είδατε καί τό **Φεγγάρι** (τή **Σελήνη**) νά προχωρή στόν ούρανό καί θυμηθήκατε τό γνωστό σέ όλους τραγούδι:

*«Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νά περπατώ,
νά πηγαίνω στό σχολειό,
νά μαθαίνω γράμματα...».*

Πολλές νύχτες Φεγγάρι δέν υπήρχε ή έβγαινε άργά. Τότε άλλοτε ήταν όλόκληρο, άλλοτε μισό καί πολλές φορές σιγά σιγά χανόταν έντελώς.

"Όλα αυτά τά φαινόμενα θά σās γέννησαν άσφαλώς πολλές άπορίες καί χωρίς άμφιβολία θά θέλατε νά μάθετε πώς συμβαίνουν αυτά τά παράξενα πράγματα.

‘Η Γῆ

Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα ὅπως τ’ ἄλλα ἀστέρια τ’ οὐρανοῦ; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σάν μιά σφαῖρα, σάν μιά μπάλα στρογγυλή, καί ὅτι κινεῖται στόν οὐρανό; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ δέν ἀκουμπᾶ πουθενά, ὅπως δέν ἀκουμποῦν σέ κανένα μέρος ὁ “Ἥλιος, τό Φεγγάρι καί τ’ ἀστέρια;

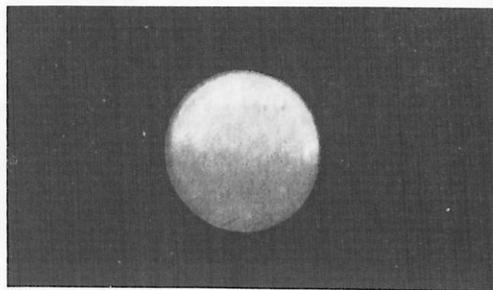
Ἄκουσατε ἀσφαλῶς γιά τούς Ἀμερικανούς ἀστροναῦτες πού πῆγαν στό Φεγγάρι. Πολλοί θά τούς εἶδατε καί στήν τηλεόρασι. Αἱ, αὐτοί εἶδαν τή Γῆ ἀπό ἐκεῖ μακριά ἔτσι περίπου, ὅπως βλέπομε ἐμεῖς τόν Φεγγάρι ἀπό τή Γῆ μας!

Εἶπαμε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Νομίζομε ὅμως ὅτι εἶναι ἀκίνητη καί ὅτι κινουῦνται ὁ “Ἥλιος καί τ’ ἀστέρια.

Ποῖός κινεῖται, ὅταν εἴμαστε μέσα σέ αὐτοκίνητο πού τρέχει; Ἐμεῖς ἢ τά δέντρα; Ἐμεῖς βέβαια. Καί ὅμως κοιτάζοντας ἔξω τά δέντρα νομίζομε ὅτι κινουῦνται αὐτά. Κινουῦνται ὅμως τά δέντρα ἀπό τή θέσι τους; Ἀσφαλῶς ὄχι.

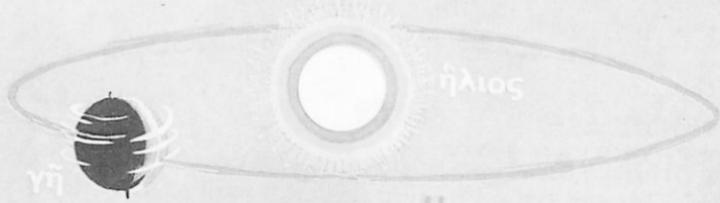
Φαντασθῆτε τώρα τή Γῆ νά εἶναι ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο πού τρέχει στή λεωφόρο τ’ οὐρανοῦ καί τόν “Ἥλιο νά εἶναι ἓνα δέντρο. Κοιτάζοντας πρὸς τόν “Ἥλιο, πού εἶναι ἀκίνητος, ἔχομε τήν ἐντύπωσι ὅτι φεύγει ἐκεῖνος, ἐνῶ φεύγομε ἐμεῖς.

Σκεφθῆτε καλά καί θά τό καταλάβετε.

‘Η Γῆ ὅπως φαίνεται ἀπό τή Σελήνη

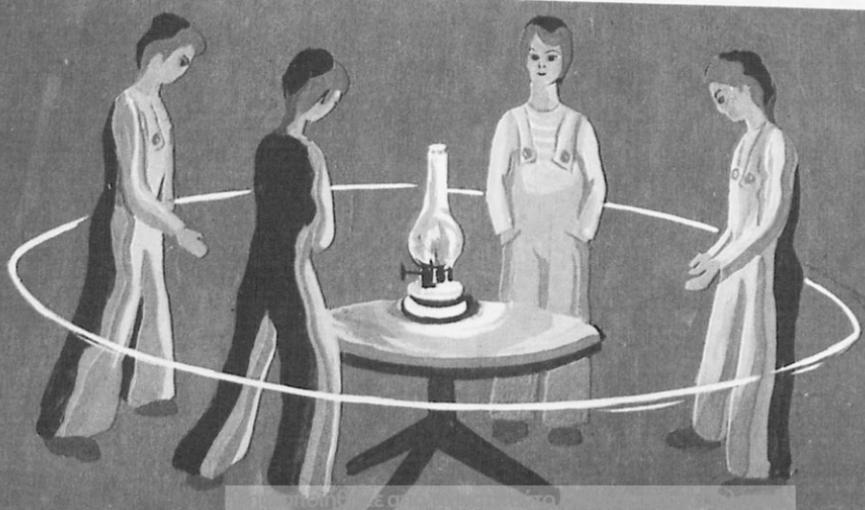

Ἡμέρα καί νύχτα

Ἐλπίζω πῶς τώρα καταλάβατε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Ἄν δέν τό καταλάβατε, μή στενοχωριέστε. Θά τό καταλάβατε ἀργότερα. Ἐκεῖνο πού θέλω τώρα εἶναι νά πιστέψετε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Θά σᾶς τό πῆ ἄλλωστε καί ὁ δάσκαλός σας.

Καί ὄχι μόνο κινεῖται ἡ Γῆ, ἀλλά κάνει καί δύο εἰδῶν κινήσεις. Μιά γύρω ἀπό τόν ἑαυτό της σάν σβούρα καί μία γύρω ἀπό τόν Ἡλιο, πού μένει ἀκίνητος!

Γιά νά κάμῃ μία στροφή ὁλόκληρη γύρω στόν ἑαυτό της, χρειάζεται 24 ὥρες, μία μέρα καί μία νύχτα δηλαδή. Γιά νά κάμῃ

έναν κύκλο γύρω από τον "Ηλιο, χρειάζεται 365 μέρες και νύχτες, ένα χρόνο δηλαδή!

Γιά νά καταλάβετε καλύτερα τίς δύο αυτές κινήσεις τής Γῆς, νά κάμετε τό ἐξῆς:

Νά βάλετε στή μέση τοῦ δωματίου σας ἕνα τραπέζι κι ἐπάνω μιά λάμπα. Αὐτή θά εἶναι ὁ ἀκίνητος "Ἡλιος. Μετά ἕνα παιδί, πού θά εἶναι ἡ Γῆ, θ' ἀρχίση νά γυρίζει γύρω στόν ἑαυτό του, ὅπως γυρίζει ἡ σβούρα, καί συγχρόνως γύρω ἀπό τό τραπέζι. (Τό κάματε;) Φανταστήτε ὅμως ὅτι γιά μιά στροφή γύρω στόν ἑαυτό σας χρειάζεστε 24 ὥρες (μιά μέρα καί μιά νύχτα!) καί γιά μιά στροφή γύρω ἀπό τό τραπέζι χρειάζεστε 365 μέρες καί νύχτες (ἕνα χρόνο!), ἂν θέλετε νά παραστήσετε, καθῶς πρέπει, τίς κινήσεις τής Γῆς.

Καθῶς ὅμως γυρίζετε γύρω στόν ἑαυτό σας, ἡ λάμπα φωτίζει κάθε φορά τό μισό σῶμα σας. Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τή Γῆ. Καθῶς γυρίζει γύρω στόν ἑαυτό της, φωτίζεται ἡ μισή μόνο ἀπό τόν "Ἡλιο. Ἡ ἄλλη μισή εἶναι σκοτεινή. Ἔτσι τό μισό μέρος, πού φωτίζεται, ἔχει **μέρα** καί τό ἄλλο μισό, πού δέν φωτίζεται, ἔχει **νύχτα**. Νά λοιπόν γιατί ἔχομε μέρα καί νύχτα.

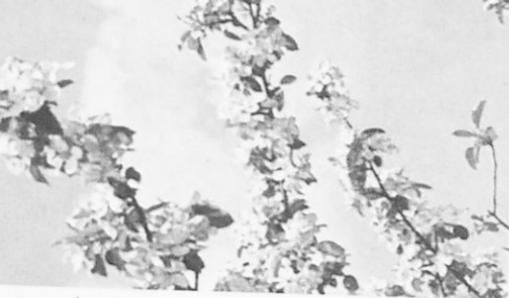
Ἡ μέρα καί ἡ νύχτα ἀποτελοῦν τό **ἡμερονύκτιο**. Ἐνα ἡμερονύκτιο διαρκεῖ, ὅπως εἶπαμε, 24 ὥρες, ἕνα **εἰκοσιτετράωρο**.

Χρόνος (ἔτος) - Ἐποχές

Εἶπαμε πῶς, γιά νά κάμη ἡ Γῆ ἕναν κύκλο γύρω ἀπό τόν "Ἡλιο, χρειάζεται 365 μέρες. Τό χρονικό αὐτό διάστημα λέγεται **χρόνος (ἔτος)**.

Ἀπό τήν ἡμέρα πού γιορτάσατε τά γενέθλιά σας ὡς τ' ἄλλα (τά ἐπόμενα) γενέθλιά σας εἶναι ἕνας χρόνος (365 μέρες). Ἀπό τότε πού σᾶς ἔφερε τά δῶρα ὁ Ἅγιος Βασίλης ὡς τότε πού θά σᾶς ξαναφέρῃ περνᾷ ἕνας χρόνος. Ἀπό τότε πού ἀνοίγουν τά σχολεῖα ὡς τήν ἄλλη χρονιά πού ξανανοίγουν περνᾷ ἕνας χρόνος.

- Ἐρωτήσεις.**
1. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννηθήκατε;
 2. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννήθηκε ὁ Χριστός;

“Όπως όμως θά παρατηρήσατε, όλο τό έτος ό καιρός δέν είναι ό ίδιος. Άλλοτε έχομε χιόνια, άλλοτε λουλουδια και όροσιές, άλλοτε ζέστες και άλλοτε βροχές.

Τέσσερες μεγάλες αλλαγές γίνονται λοιπόν στον καιρό όλο τον χρόνο. Γι' αυτό χώρισαν τον χρόνο σε τέσσερα μέρη, σε τέσσερες εποχές.

Οί 4 αυτές εποχές είναι: η **άνοιξη**, τό **καλοκαίρι**, τό **φθινόπωρο** και ό **χειμώνας**.

Έρώτησι. Τί συμβαίνει στους ανθρώπους, στα ζώα και στα φυτά σε κάθε εποχή;

Μήνας - Έβδομάδα

Τόν χρόνο τον χώρισαν και σε 12 μήνες, πού είναι οι έξης: **Ίανουάριος**, **Φεβρουάριος**, **Μάρτιος**, **Άπρίλιος**, **Μάιος**, **Ίούνιος**, **Ίούλιος**, **Αύγουστος**, **Σεπτέμβριος**, **Όκτώβριος**, **Νοέμβριος** και **Δεκέμβριος**.

“Άλλοι από τους μήνες έχουν 30 μέρες και άλλοι 31. Ό Φεβρουάριος έχει πότε 28 και πότε 29, γι' αυτό λέγεται και Κουτσοφλέβαρας. “Όταν ό Φεβρουάριος έχη 29 μέρες, ό χρόνος λέγεται **δίσεκτος**.

Άσκησι. Γράψτε παροιμίες για τους μήνες.

Κάθε εποχή έχει από 3 μήνες: Ή άνοιξη έχει τούς μήνες Μάρτιο, Άπρίλιο καί Μάιο. Τό καλοκαίρι έχει τούς μήνες Ίούλιο, Ίούλιο καί Αύγουστο. Τό φθινόπωρο τούς μήνες Σεπτέμβριο, Οκτώβριο καί Νοέμβριο καί ό χειμώνας τούς μήνες Δεκέμβριο, Ίανουάριο καί Φεβρουάριο.

Κάθε μήνας έχει 4 **έβδομάδες**. Κάθε εβδομάδα έχει 7 μέρες. (Ποιές είναι;)

Τό ήμερονύκτιο

Είπαμε πώς μιά μέρα καί μιά νύχτα κάνουν ένα **ήμερονύκτιο**, δηλαδή 24 ώρες, όσο χρειάζεται η Γη για μιά ολοκλήρη στροφή γύρω στον έαυτό της.

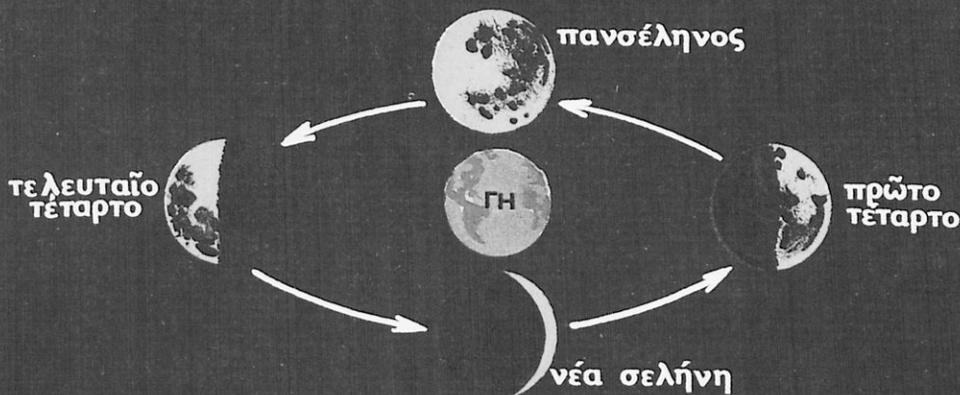
Γιά νά μετρούμε τό ήμερονύκτιο, έχομε τό **ρολόι**.

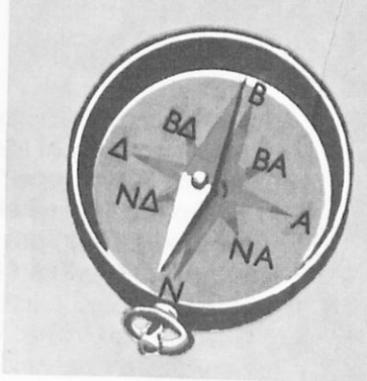
“Όταν ό Ήλιος είναι άκριβώς επάνω μας, ή μέρα είναι στή μέση. Τότε λέμε ότι είναι **μεσημέρι** καί ή ώρα είναι 12. “Όταν περάσουν 12 ώρες από τό μεσημέρι, είμαστε στή μέση της νύχτας καί τότε λέμε ότι είναι **μεσάνυχτα**.

Μιά ώρα έχει εξήντα **πρώτα λεπτά**. Ένα πρώτο λεπτό έχει εξήντα **δευτερόλεπτα**.

Τό Φεγγάρι (Σελήνη)

Τό Φεγγάρι κινείται γύρω από τή Γη σέ 28 μέρες καί μάς δείχνει πάντοτε τήν ίδια όψη, τήν ίδια πλευρά του. Στην αρχή

χάνεται ἔντελῶς καί μετὰ ἀρχίζει νά φαίνεται σιγά σιγά καί τότε λέμε ὅτι ἔχομε **νέα Σελήνη**. Σέ 7 μέρες φαίνεται τό μισό Φεγγάρι (**πρῶτο τέταρτο**). Σέ ἄλλες 7 φαίνεται ὀλόκληρο καί τότε λέμε ὅτι ἔχομε **πανσέληνο**. Μετά ἀπό 7 μέρες χάνεται τό μισό Φεγγάρι καί μένει τό **τελευταῖο τέταρτο**. Σιγά σιγά χάνεται ἔντελῶς, γιά νά φανῆ πάλι ἡ νέα Σελήνη, καί αὐτό γίνεται συνεχῶς.

Οἱ Ἀμερικανοί ἀστεροναῦτες πού πῆγαν στό Φεγγάρι ἔφεραν μικρές πέτρες ἀπό τό ἔδαφος του. Στό Φεγγάρι δέν ὑπάρχει οὔτε νερό οὔτε ζωή.

”Ἄλλοι ἀστερισμοί

”Αν κοιτάξωμε τή νύχτα πρὸς τόν Βορρά, θά δοῦμε δυό λαμπεροῦς ἀστερισμούς. Εἶναι ἡ **Μεγάλη ἄρκτος** καί ἡ **Μικρή ἄρκτος**.

Τό τελευταῖο ἀστέρι τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρῆς ἄρκτου εἶναι πολύ λαμπερό καί λέγεται **πολικός ἀστήρ**. Τό ἀστέρι αὐτό μᾶς δείχνει πάντα τόν Βορρά. Μ’ αὐτό τό ἀστέρι μπορούμε νά προσανατολιστοῦμε, γιατί, ὅταν ξέρωμε πού εἶναι ὁ Βορρᾶς, εὐκόλα βρίσκομε καί τ’ ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Τά 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα καί ὁ προσανατολισμός

”Αν ἀνεβουῦμε σ’ ἓνα ψηλό μέρος καί κοιτάξωμε γύρω μας, θά δοῦμε νά σχηματίζεται ἓνας κύκλος πέρα μακριά, σά ν’ ἀκουμπᾷ ὁ οὐρανός στή Γῆ. Ὁ φανταστικός αὐτός κύκλος λέγεται **ὀρίζοντας**. Ὅσο πιό ψηλά ἀνεβαίνομε, τόσο ὁ ὀρίζοντας μεγαλώνει καί βλέπομε περισσότερα μέρη.

Τό μέρος τοῦ ὀρίζοντα ἀπ' ὅπου ἀνατέλλει ὁ ἥλιος λέγεται Ἐνατολή. Τό μέρος τοῦ ὀρίζοντα στό ὁποῖο βασιλεύει (δύει) ὁ ἥλιος λέγεται Δύσι. Ὅταν κοιτάζωμε πρὸς τήν Ἐνατολή, στό ἄριστερό μας χέρι εἶναι ὁ Βορρᾶς ἢ Βοριᾶς καί στό δεξιό μας ὁ Νότος.

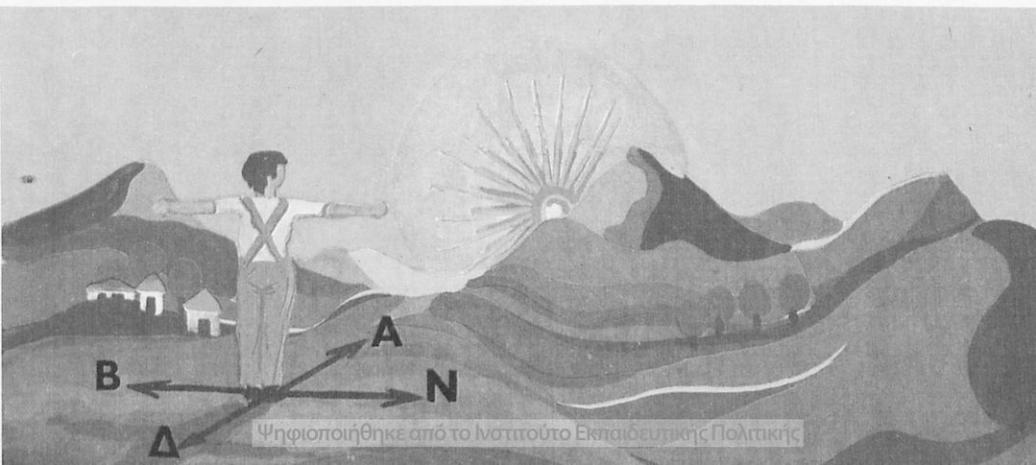
Ἡ Ἐνατολή, ἡ Δύσι, ὁ Βορρᾶς καί ὁ Νότος εἶναι τά 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα. Τό μέρος τοῦ ὀρίζοντα πού εἶναι ἀνάμεσα στήν Ἐνατολή καί στόν Νότο λέγεται Νοτιοανατολικό (ΝΑ). Αὐτό πού εἶναι ἀνάμεσα στόν Νότο καί στή Δύσι λέγεται Νοτιοδυτικό (ΝΔ). Τό μέρος πού εἶναι ἀνάμεσα στόν Βορρᾶ καί στή Δύσι λέγεται Βορειοδυτικό (ΒΔ) καί τό μέρος τοῦ ὀρίζοντα πού εἶναι ἀνάμεσα στόν Βορρᾶ καί στήν Ἐνατολή λέγεται Βορειοανατολικό (ΒΑ).

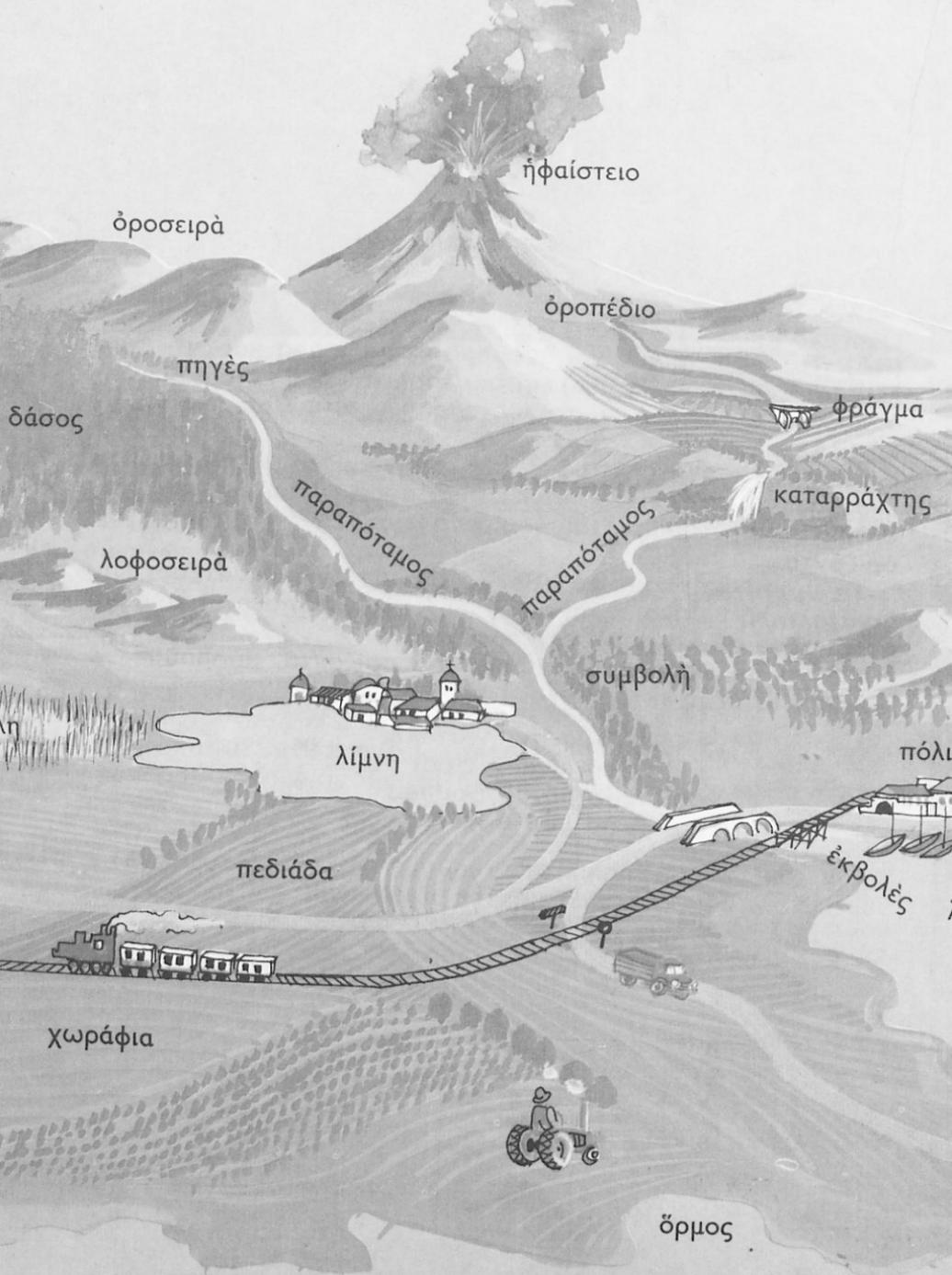
Γιά νά προσανατολιστοῦμε, ἔχομε τήν πυξίδα. Ἡ πυξίδα εἶναι ἓνα ὄργανο πού δείχνει πάντα τόν Βορρᾶ. Ὅταν ξέρωμε πού εἶναι ὁ Βορρᾶς, εὐκόλα μπορούμε νά βροῦμε τ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Τή νύχτα βρίσκομε τόν Βορρᾶ μέ τόν πολικό ἀστέρα. Τήν Ἐνατολή τή βρίσκομε καί μέ τό ἱερό τῶν ἐκκλησιῶν, πού εἶναι στραμμένο πάντα πρὸς τήν Ἐνατολή.

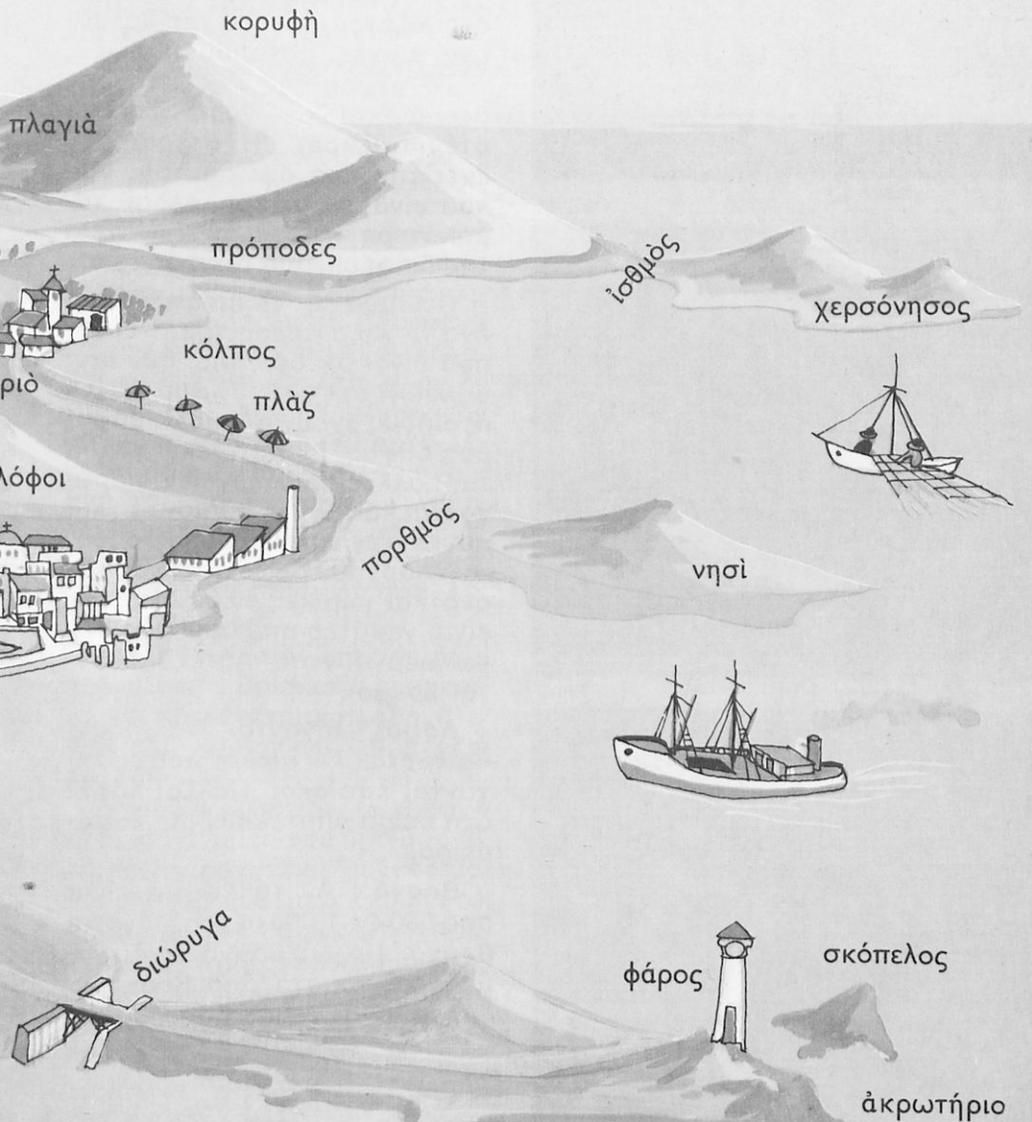
Γιά νά θυμώμαστε τά σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα, μπορούμε νά μάθωμε τό ἔξης τετράστιχο:

*«Κοιτάζω στήν Ἐνατολή,
πίσω μου εἶναι ἡ Δύσι,
ἄριστερά μου ὁ Βορρᾶς
καί δεξιᾶ μου ὁ Νότος».*

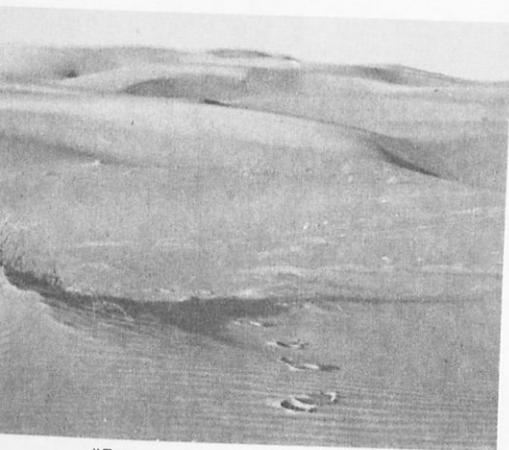

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

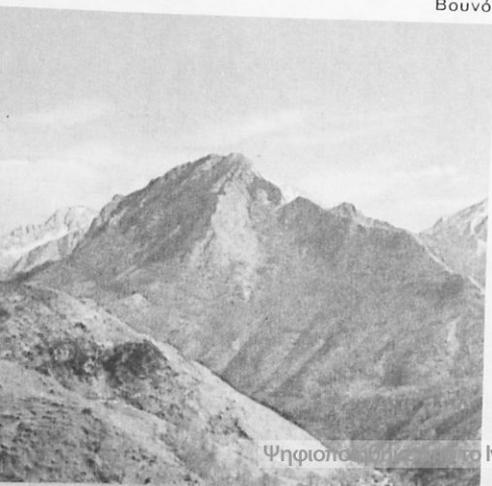

Πεδιάδα

Έρημος

Βουνό

Τί βλέπομε στή στεριά

Τό έξω μέρος τῆς Γῆς, τό ὁποῖο φαίνεται, λέγεται **ἐπιφάνεια**.

Ἐνα μεγάλο μέρος τῆς Γῆς σκεπάζεται μέ νερά (μέ θάλασσες, λίμνες, ποταμούς).

Τό μέρος τῆς Γῆς πού δέν σκεπάζεται μέ νερά λέγεται **στεριά (ξηρά)**. Ἡ στεριά δέν ἔχει τήν ἴδια ὄψη παντοῦ. Ἄλλοῦ εἶναι ψηλότερη, ἄλλοῦ χαμηλότερη κι ἔτσι ἡ ἐπιφάνειά της διαφέρει ἀπό τόπο σέ τόπο.

Πεδιάδα ἢ κάμπος λέγεται ἕνα μεγάλο μέρος τῆς στεριάς πού εἶναι σχεδόν ἴσιο, δέν ἔχει δηλαδή μεγάλα ὑψώματα. Οἱ πεδιάδες ἔχουν συνήθως εὐφορο ἔδαφος. Γι' αὐτό ἐκεῖ γίνονται πολλές καλλιέργειες, παράγονται ἄφθονα προϊόντα καί συγκεντρώνεται πολὺς κόσμος.

Ἐπάρχουν ὅμως σέ ξένες χώρες καί μερικές πεδιάδες πού εἶναι γεμάτες ἀπό ἄμμο καί δέν καλλιεργοῦνται. Αὐτές λέγονται **ἐρημοί**.

Λόφοι λέγονται τά μικρά ὑψώματα. Οἱ μικροί λόφοι λέγονται **λοφίσκοι**. Πολλοί λόφοι στή σειρά ἀποτελοῦν μιά **λοφοσειρά**.

Βουνό. Ἐάν τό ὑψωμα εἶναι ἀπό 500 ὠς 1.000 μέτρα, λέγεται **βουνό**. Πολλά βουνά εἶναι γυμνά καί γεμάτα ἀπό βράχους. Ἄλλα εἶναι γεμάτα ἀπό δάση.

Όρος. Άν τό ύψωμα ξεπερνά τά 1.000 μέτρα, λέγεται **όρος**. Πολλά όρη στή σειρά άποτελοϋν μιά **όροσειρά**.

Σ' ένα βουνό ή όρος διακρίνομε τήν **κορυφή**, τίς **πλαγιές** καί τούς **πρόποδες**.

Στίς όρεινές περιοχές ζοϋν λιγώτεροι άνθρωποι.

Έρώτησι. Ποιό είναι τό ψηλότερο όρος στήν πατρίδα μας;

Οί κορυφές μερικῶν βουνῶν είναι άνοιχτές καί κάπου κάπου βγαίνει μέσα από τή γῆ μιά ουσία πού μοιάζει μέ λειωμένα σίδερα καί λέγεται **λάβα**. Ή λάβα, καθώς τρέχει στίς πλαγιές τοϋ βουνοϋ, καίει ό,τι βρῆ στόν δρόμο της! Τό βουνό αυτό λέγεται **ήφαιστειο** καί τό άνοιγμα, από τό όποιο βγαίνει ή λάβα, λέγεται **κρατήρας**.

Όροπέδιο. Όταν μιά πεδιάδα βρίσκεται πάνω σέ όρη, λέγεται **όροπέδιο**.

Κοιλάδα. Μιά στενόμακρη πεδιάδα πού βρίσκεται ανάμεσα σέ βουνά λέγεται **κοιλάδα**. Τήν κοιλάδα συνήθως διασχίζει ποταμός.

Φαράγγι λέγεται ένα βαθύ άνοιγμα ανάμεσα σέ δυό βουνά. Άν τό φαράγγι ἔχη διέξοδο μόνο από τό ένα μέρος, λέγεται **χαράδρα**. Ή δασωμένη χαράδρα λέγεται **λαγκαδιά**.

Σπήλαιο ή **σπηλιά** λέγεται ένα βαθύ άνοιγμα σ' ένα βουνό.

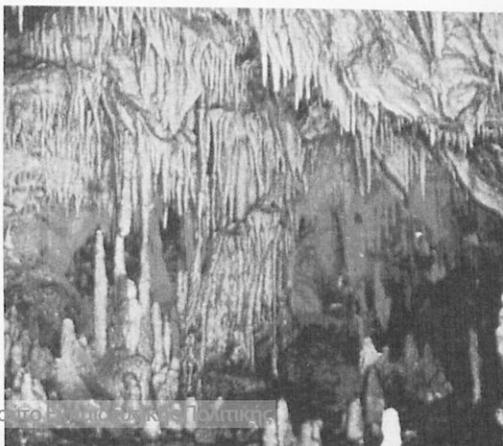

Ήφαιστειο

Έσωτερικό σπηλαίου

Σπήλαιο

Βουνό

Χαράδρα

Κοιλάδα

Τά νερά στή στεριά

“Όταν βρέχη, ή γή άπορροφά άρκετά νερά. Άπό τά νερά αυτά, πού άποθηκεύονται μέσα στή γή, γίνονται οί **πηγές**, πού μās δίνουν τό τρεχούμενο νερό. Σέ μέρη πού δέν υπάρχουν πηγές, οί άνθρωποι σκάβουν βαθιά στή γή, γιά νά βρούν νερό, πού τό ανεβάζουν στήν επιφάνεια μέ άντλία ή μέ κουβά ή μέ μαγγάνι. Τό άνοιγμα αυτό τής γής λέγεται **πηγάδι**.

“Η γή όμως δέν άπορροφά όλο τό νερό τής βροχής. Άπό τά νερά πού περισσεύουν σχηματίζονται τά **ρυάκια**, πού στόν δρόμο τους συναντούν καί άλλα ρυάκια καί γίνονται μεγαλύτερα. Καμμιά φορά ή βροχή είναι άπότομη. Τότε τά ρυάκια φουσκώνουν καί γίνονται όρμητικοί **χείμαρροι**, πού τρέχουν μέ μεγάλη όρμη καί πολλές φορές κάνουν ζημιές στά γύρω χωράφια.

Άπό τά ρυάκια πού σχηματίζονται άπό τίς πηγές τών βουνών γίνονται καί τά **ποταμάκια**, πού, όσο προχωρούν, συναντούν καί άλλα ποταμάκια καί γίνονται μεγάλα **ποτάμια**, πού κυλοούν πρós τή θάλασσα.

Τό μέρος άπό τό όποίο πηγάζει ένα ποτάμι λέγεται **πηγή**.

Τό αύλάκι στό όποίο κυλά τό ποτάμι τά νερά του λέγεται **κοίτη** καί οί δυό άκρες τής κοίτης λέγονται **όχθες**. Κοιτάζοντας τό

Καταρράχτης

Λίμνη

“Ελος

μέρος πρὸς τὸ ὁποῖο χύνεται ὁ ποταμὸς, ἔχομε στὸ ἀριστερὸ μας χέρι τὴν ἀριστερὴ ὄχθη καὶ στὸ δεξιὸ μας χέρι τὴ δεξιὰ ὄχθη.

Τὰ ποτάμια πού ἐνώνονται μ' ἓνα μεγαλύτερο ποτάμι λέγονται **παραπόταμοι**.

Τὸ μέρος στὸ ὁποῖο σμίγουν δυὸ ποταμοὶ λέγεται **συμβολή**.

Τὸ μέρος τῆς θάλασσας στὸ ὁποῖο τὸ ποτάμι χύνει τὰ νερά του λέγεται **ἐκβολή**. Οἱ μεγάλοι ποταμοὶ στὴν ἐκβολὴ σχηματίζουν **Δέλτα**.

Τὰ νερά τῶν ποταμῶν πέφτουν σέ μερικά μέρη ἀπὸ ἀπότομα βράχια καὶ τότε σχηματίζουν **καταρράχτη**. Τὸ νερὸ τοῦ καταρράχτη ἔχει μεγάλη δύναμι, καθὼς πέφτει. Ἔτσι μὲ τὰ νερά τῶν μικρῶν καταρραχτῶν κινοῦνται οἱ νερόμυλοι καὶ τὰ μικρὰ ἐργοστάσια. Μὲ τὰ νερά τῶν μεγάλων καταρραχτῶν κινοῦνται τὰ μεγάλα ἐργοστάσια.

Λίμνη. Ὄταν στὴ στεριά τυχαῖν νά ὑπάρχουν μεγάλα βαθουλώματα, τὰ νερά συγκεντρώνονται ἐκεῖ καὶ σχηματίζονται **λίμνες**.

Ἐλη. Σέ μικρὰ βαθουλώματα τῆς στεριᾶς συγκεντρώνονται λίγα νερά καὶ σχηματίζουν τὰ **ἔλη**. Τὰ ἔλη εἶναι ἐπικίνδυνα, γιατί ἐκεῖ συγκεντρώνονται κουνούπια, πού μεταδίδουν τὴν ἐλονοσία.

Σήμερα μὲ μηχανήματα τὰ ἔλη ἀποξηραίνονται καὶ τὰ μέρη αὐτὰ γίνονται εὐφορα χωράφια.

Τί βλέπομε στὴ θάλασσα καὶ στὴν παραλία

Οἱ πιὸ πολλοὶ ἔχετε δεῖ **θάλασσα**, διότι ἡ πατρίδα μας βρέχεται γύρω γύρω ἀπὸ θάλασσα. Ὅσοι δὲν ἔχετε δεῖ τὴ φαντάζεστε βέβαια σάν μιά μεγάλη ἔκτασι γεμάτη ἀπὸ ἄλμυρὸ νερό.

Τὴ θάλασσα τὴ διασχίζουν μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα. Ὄταν φυσοῦν δυνατοὶ ἄνεμοι, στὴ θάλασσα σηκώνονται κύματα. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ψηλά σάν ἓνα σπίτι! Τότε τὰ πλοῖα κινδυνεύουν.

Ὄταν ἡ θάλασσα εἶναι πολὺ μεγάλη, λέγεται **ὠκεανός**. Ὄταν εἶναι μικρότερη καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα σέ κοντινὲς στεριές, λέγεται **πέλαγος** (Αἰγαῖο πέλαγος, Ἴόνιο πέλαγος).

Νησί. "Όταν μιά στεριά βρέχεται γύρω γύρω από θάλασσα, λέγεται **νησί**. Νησιά υπάρχουν πολλά στην Έλλάδα μας.

Σκόπελος. "Όταν τό νησάκι είναι τόσο μικρό, ώστε νά εξέχη σάν ένας βράχος πάνω από τή θάλασσα, λέγεται **σκόπελος**.

Ύφαλος. "Αν ένας βράχος δέν εξέχη πάνω από τή θάλασσα, αλλά ή κορυφή του είναι λίγο κάτω από τήν επιφάνειά της, ώστε νά μή φαίνεται, λέγεται **ύφαλος**. Οί ύφαλοι είναι πολύ επικίνδυνοι γιά τά πλοία, γι' αυτό είναι σημειωμένοι στους χάρτες τών ναυτικών, ώστε ό καπετάνιος νά τούς αποφεύγη.

Χερσόνησος. "Όταν ένα κομμάτι στεριάς βρέχεται από τή θάλασσα μόνο από τρία μέρη, λέγεται **χερσόνησος**. Ή χερσόνησος καταλήγει σέ **άκρωτήριο**. "Αν τό άκρωτήριο βρίσκεται σέ μέρη από τά όποια περνοῦν συχνά πλοία, έχει στήν άκρη του **φάρο**.

Πορθμός. Σέ μερικά μέρη μιά στενή λουρίδα θάλασσας ένώνει δυό μεγάλες θάλασσες καί χωρίζει δυό στεριές. Ή στενή αὐτή θάλασσα λέγεται **πορθμός**.

Ίσθμός. Σέ άλλα μέρη συμβαίνει τό αντίθετο. Μιά στενή λουρίδα στεριάς ένώνει δυό στεριές καί χωρίζει δυό θάλασσες. Ή στενή αὐτή λουρίδα στεριάς λέγεται **ισθμός**.

"Έχετε ακούσει γιά τόν Ίσθμό τής Κορίνθου; (Βρῆτε τον στόν χάρτη τής Έλλάδος.) "Από τότε πού άνοιξαν τό κανάλι, δέν είναι πιά ισθμός. Ήξακολουθεῖ όμως νά λέγεται ἔτσι από συνήθεια.

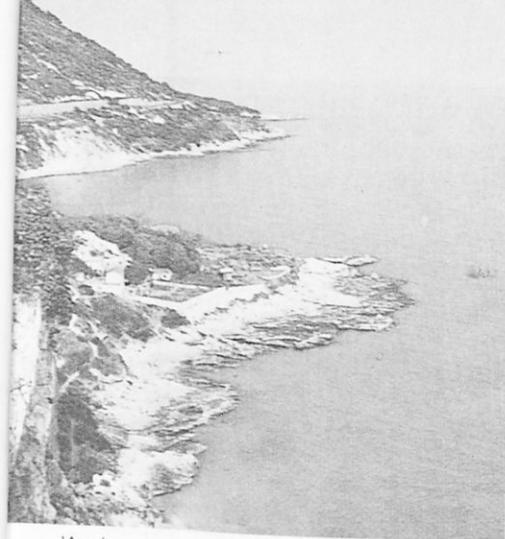
Διώρυγα είναι ένας τεχνητός πορθμός. Σέ πολλά μέρη οί άνθρωποι ἔσκαψαν μέ μηχανήματα καί άνοιξαν μεγάλα κανάλια, γιά νά ένώσουν δυό θάλασσες, ώστε νά περνοῦν τά πλοία (διώρυγα τής Κορίνθου).

Παραλία λέγεται τό μέρος τής στεριάς πού βρίσκεται κοντά στή θάλασσα.

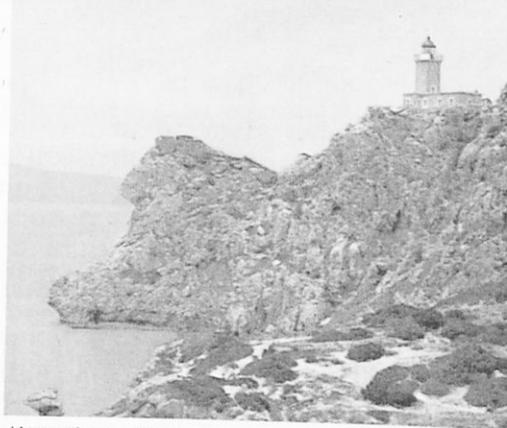
Άκτή λέγεται ή παραλία πού είναι απότομη καί γεμάτη από βράχια. Στήν άκτή σπάζουν τά κύματα μέ δύναμη καί σχηματίζονται άφρός.

Άκρογιαλιά λέγεται κάθε όμαλή παραλία. "Αν ἔχη καί άμμο, λέγεται **άμμουδιά**. Τέτοια μέρη είναι κατάλληλα γιά **πλάζ**, γιά τόπους δηλαδή όπου γίνονται τά θαλασσινά μπάνια.

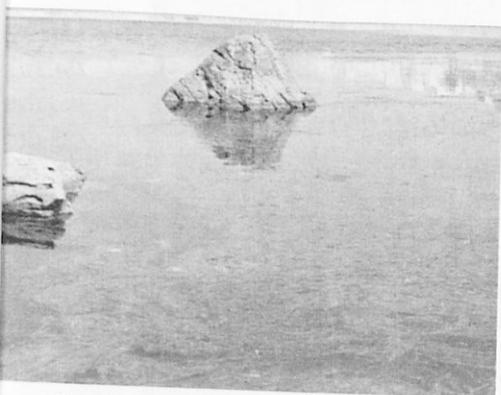
Κόλπος λέγεται μιά στενή θάλασσα πού προχωρεῖ μέσα στή στεριά. Ό μικρός κόλπος λέγεται **όρμος**.

Άκτή

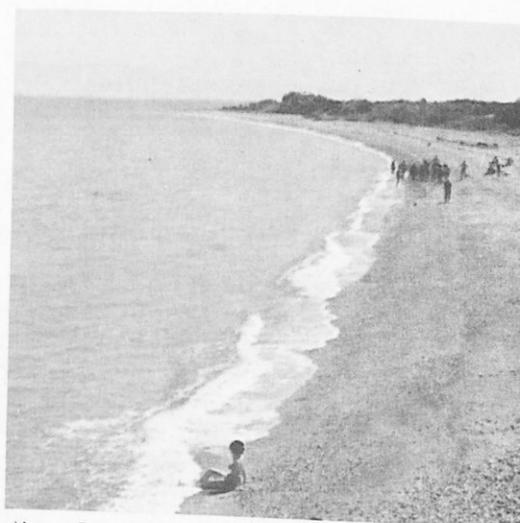

Άκρωτήριο - φάρος

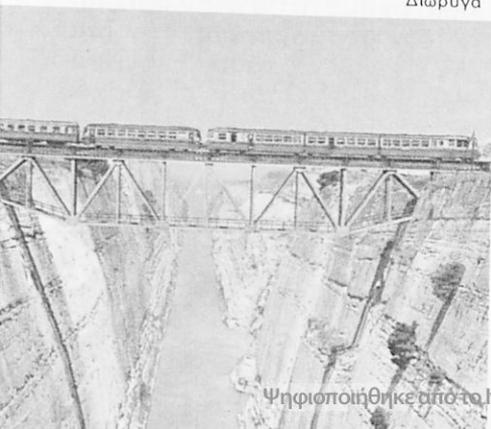
Σκόπελος

Διώρυγα

Άμμουδιά

Πλάζ

Λιμάνι είναι τό μέρος πού είναι προφυλαγμένο από τούς ανέμους καί τά κύματα καί στό όποίο άγκυροβολοῦν μέ ασφάλεια τά πλοία. Ὑπάρχουν **φυσικά** καί **τεχνητά λιμάνια**. Τά φυσικά λιμάνια είναι κόλποι ἤ ὄρμοι κατάλληλοι γιά τό ἄραγμα τῶν πλοίων. Τά τεχνητά λιμάνια τά φτειάχνουν οἱ ἄνθρωποι.

Ἄλुकές. Σέ μερικά μέρη ἢ θάλασσα είναι ρηγή. Οἱ ἄνθρωποι, γιά νά πάρουν τό ἄλατι πού ὑπάρχει μέσα σ' αὐτή, κάνουν τό ἐξῆς: Κλείνουν μέ φράγμα ἕνα μέρος τῆς θάλασσας αὐτῆς· μέ τή ζέστη τοῦ ἥλιου τό νερό ἐξατμίζεται καί μένει κάτω μόνο τό ἄλατι. Σέ ἄλλα μέρη ἀνοίγουν στήν παραλία δεξαμενές ρηχές, τίς όποίες γεμίζουν μέ θαλασσινό νερό, γιά νά γίνη ἄλατι. Οἱ δεξαμενές αὐτές λέγονται **άλυκές**.

Ἄσκησι. Στόν χάρτη τῆς Ἑλλάδος, πού βρίσκεται στό δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, νά βρῆτε ὅλα τά γεωγραφικά στοιχεία, γιά τά όποία μιλήσαμε στά προηγούμενα κεφάλαια.

Ἄτμόςφαιρα καί μεταβολές τοῦ καιροῦ

Γύρω γύρω ἢ Γῆ τυλίγεται μέ ἀέρα. Τό στρώμα αὐτό τοῦ ἀέρα λέγεται **ἀτμόςφαιρα**. Ὁ ἀέρας πού κινεῖται λέγεται **ἄνεμος**.

Μέ τή ζέστη καί μέ τόν ἀέρα τό νερό ἀπό τή θάλασσα, τίς λίμνες, τά ποτάμια γίνεται **ἀτμός** καί ἀνεβαίνει στόν οὐρανό. Οἱ ἀτμοί αὐτοί σχηματίζουν τά **σύννεφα**. Οἱ ἀτμοί είναι μικρές σταγόνες νεροῦ, πού, ὅταν κρυώσουν, μαζεύονται πολλές μαζί καί σχηματίζουν τίς σταγόνες τῆς **βροχῆς**. Τόν χειμῶνα μέ τό πολύ κρύο οἱ σταγόνες γίνονται **χιόνι**. Τό καλοκαίρι, ἂν κάμη ἀπότομο κρύο, γίνονται **χαλάζι**.

Τά σύννεφα πού βρίσκονται χαμηλά σχηματίζουν τήν **ὀμίχλη**.

“Ὅλο τόν χρόνο δέν ἔχομε τήν ἴδια **θερμοκρασία**, τόν ἴδιο **καιρό**. Τό καλοκαίρι ἔχομε ζέστη. Τόν χειμῶνα κρύο. Ἡ θερμοκρασία πού ἔχει ἕνας τόπος, οἱ ἄνεμοι πού φυσοῦν, οἱ βροχές πού πέφτουν ἀποτελοῦν τό **κλίμα** τοῦ τόπου.

“Ὅλοι οἱ τόποι δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Ὁ Νίκος κατάγεται ἀπὸ χωριό. Ἔχει τελειώσει τὴν τρίτη τάξι τοῦ Δημοτικοῦ κι ἐφέτος θά πάη στὴν τετάρτη.

Πέρυσι παρακολουθοῦσε μὲ προσοχὴ τὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας. Τοῦ ἄρεσε πολὺ τὸ μάθημα αὐτό.

Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου ἔμαθε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους συμμαθητὰς του ὅλα ὅσα ἔπρεπε νά μάθη στὴν Γ' τάξι γιὰ τὸ χωριό του, γιὰ τὰ γειτονικά χωριά καὶ τίς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία καὶ γιὰ τὸν Νομὸ στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ χωριό του.

Εἶχε μάλιστα μιά καλὴ ἰδέα. Νά ἐτοιμάσῃ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἡμερολόγια γιὰ ὅλα ὅσα συζήτησαν στὴν τάξι στό μάθημα τῆς **πατριδογνωσίας**.

Τὰ ἡμερολόγια αὐτά τὰ βρῆκα πολὺ ἐνδιαφέροντα. Σκέφτηκα λοιπὸν νά τὰ διορθώσω κάπως καὶ νά τὰ παρουσιάσω στό βιβλίο αὐτό.

Ἐλπίζω πὼς ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γ' τάξεως θά τὰ βρῆτε ἐνδιαφέροντα.

Μὲ τὸν δάσκαλό σας θά κάμετε κι ἐσεῖς τέτοιες συζητήσεις, πού ἔκαμαν στὴν τάξι τοῦ Νίκου.

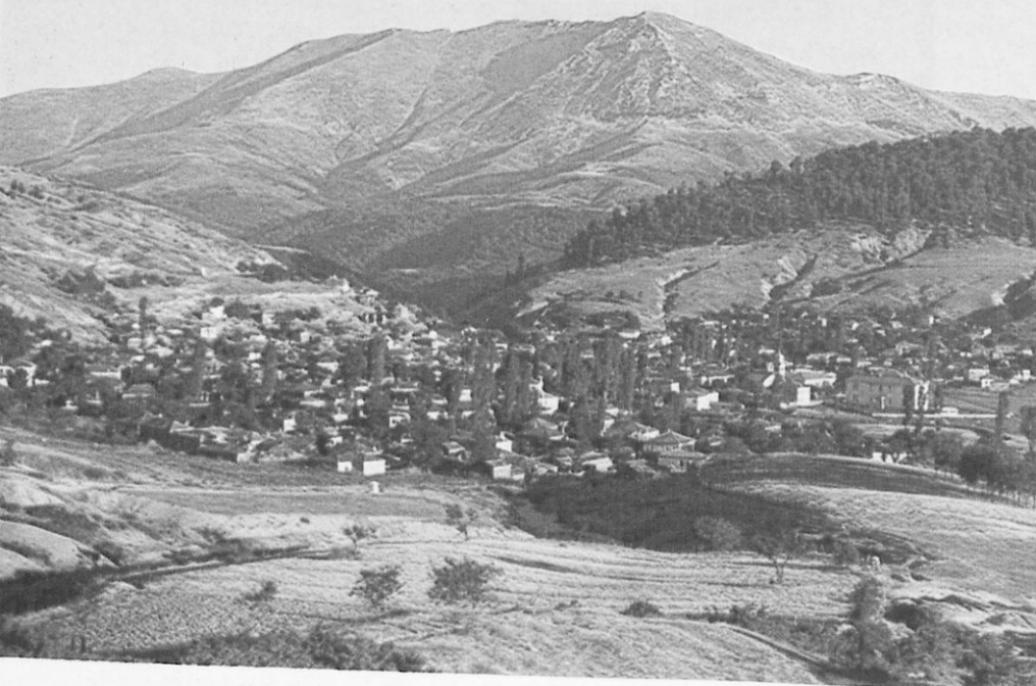
Ἄν ζῆτε σέ χωριό, οἱ συζητήσεις σας θά μοιάζουν πολὺ μὲ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξι τοῦ Νίκου. Θά ὑπάρχουν καὶ μερικές διαφορές. Ἄν ζῆτε σέ πόλι, οἱ συζητήσεις σας στό μάθημα τῆς πατριδογνωσίας θά διαφέρουν σέ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξι τοῦ Νίκου. Θά ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὁμοιότητες.

Καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις θά ὠφεληθῆτε πολὺ, ἂν ξεκινήσετε ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τοῦ Νίκου.

Δέν θά σταθῆτε ὅμως σ' αὐτά. Θά συζητήσετε μὲ τὸν δάσκαλό σας γιὰ τίς ὁμοιότητες καὶ διαφορές πού ὑπάρχουν στὴ δική σας περιοχὴ καὶ τέλος θά ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὰ δικά σας ἡμερολόγια.

Καλὴ ἐπιτυχία.

Ἡ συγγραφέας

Χωριό

Τό χωριό

Ἐκεῖ στ' ἀπόσκια τοῦ βουνοῦ,
στά δροσερά χορτάρια,
πού μурμουρίζουν τά νερά
καί χύνονται καθάρια,

ἀπλώνετ' ὄμορφο χωριό
μέ λεῦκες στολισμένο
καί μέσ' στόν ἥλιο λούζεται
φαιδρό κι εὐτυχισμένο.

Ἐχει μιά πρόσχαρη ἐκκλησιά
κοντά στήν κρύα βρύση.
Κι ἔρχεται κάθε χριστιανός
ἐκεῖ νά προσκυνήση.

Φιλοῦν τό χέρι τοῦ παπᾶ
καί τόν καλημερίζουν
καί στή δουλειά τους ὕστερα
μέ προκοπή γυρίζουν.

Ἰ. Πολέμης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 1^ο

(Μετά τή συζήτησι στήν τάξι)

Τό χωριό μου είναι χτισμένω πάνω στά βουνά, σ’ ένα μικρό όροπέδιο.

Τ’ όροπέδιο μοιάζει μέ κοιλάδα καί τό διασχίζει ένα ποταμάκι. Βρίσκεται 800 μέτρα πιό ψηλά από τή θάλασσα· έχει δηλαδή ύψόμετρο 800 μέτρα, όπως μās είπε ό δάσκαλος.

“Αν καί είναι τόσο ψηλά, δέν έχει όρίζοντα μεγάλο, γιατί περιτριγυρίζεται από βουνά. Μόνο πρός τό ανατολικό μέρος άνοίγεται ό όρίζοντας. “Ετσι κοιτάζοντας ανατολικά βλέπεις ν’ άπλώνεται ό κάμπος κάτω μακριά καί άκόμα πιό μακριά ν’ άνοίγεται ή θάλασσα.

‘Εδῶ πάνω τό έδαφος δέν είναι όμαλό· δέν έχει πεδιάδες. Γύρω γύρω υπάρχουν μικροί λόφοι καί βουναλάκια. Δυτικά ύψώνονται μεγάλα, πολύ ψηλά βουνά. ‘Ανάμεσα στά βουνά σχηματίζονται μερικά μικρά όροπέδια καί κοιλάδες, αλλά πολύ μικρά. “Ετσι τό έδαφος τής περιοχής μας είναι όρεινό καί άνώμαλο.

“Ενα μικρό ποταμάκι περνά δίπλα από τό χωριό, ένώνεται μ’ ένα άλλο πιό κάτω καί συνεχίζουν τόν δρόμο πρός τή θάλασσα. ‘Επειδή τό έδαφος είναι όρεινό, ή βροχή πού πέφτει δέν σταματά, γιά ν’ άπορροφηθῆ από τή γῆ· τρέχει στίς κατηφορίες καί σχηματίζει ρυάκια, πού πιό κάτω γίνονται όρμητικοί χείμαρροι. ‘Η κοίτη του ποταμού γεμίζει τότε θολά νερά, πού πολλές φορές κάνουν πολλές ζημιές στά χωράφια.

Στήν περιοχή μας πέφτουν άρκετές βροχές όλη τή χρονιά καί τόν χειμῶνα κάνει πολύ κρύο. Τό καλοκαίρι όμως κάνει άρκετή ζέστη. Τό κλίμα αυτό λέγεται ήπειρωτικό. “Ετσι μās είπε ό δάσκαλος.

‘Εργασίες. Θά σās άρесе άσφαλῶς τό πρώτο ήμερολόγιο του Νίκου. Νά συζητήσετε λοιπόν κι έσείς μέ τόν δάσκαλό σας σ’ ένα, δυό ή περισσότερα μαθήματα γιά τή θέση του δικου σας χωριου ή τής πόλεως, γιά τή μορφή πού έχει τό έδαφος, γιά τίς βροχές πού πέφτουν καί γενικά γιά τόν καιρό (κλίμα). Μετά νά γράψετε κι έσείς τό δικό σας ήμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 2^ο

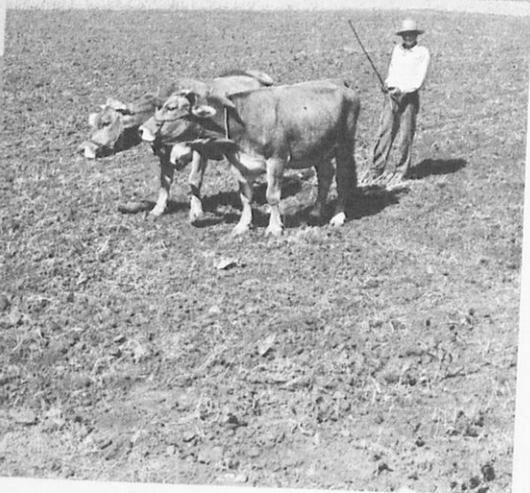
(‘Επαγγέλματα καί ασχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας)

Σήμερα εἶχαμε συζήτησι για τίς **ασχολίες τῶν κατοίκων** τοῦ χωριοῦ μου. Βρήκαμε μέ τή βοήθεια τοῦ δασκάλου πῶς οἱ κάτοικοι ἐδῶ ἀσχολοῦνται μέ τή **γεωργία**, τήν **κτηνοτροφία**, τήν **ύλοτομία** καί τή **βιοτεχνία**. Μερικοί ἀσχολοῦνται καί μέ τό **ἐμπόριο**.

Οἱ **γεωργοί** μας καλλιεργοῦν τά χωράφια τους μέ ζῶα. Αὐτά σέρνουν τό ἀλέτρι. Τό ἔδαφος ἐδῶ εἶναι ἀνώμαλο καί γι’ αὐτό δέν ἔχουν βενζινάρωτρα (τρακτέρ), ὅπως ἔχουν στούς κάμπους.

Οἱ **κτηνοτρόφοι** μας ἔχουν κοπάδια ἀπό γίδια καί πρόβατα. Μερικοί ἔχουν πολλές ἀγελάδες. Κάθε βοσκός φυλάει τό κοπάδι του, τ’ ὀδηγεῖ στή βοσκή καί τό φροντίζει. “Αμα δέν ἔχη πολλή δουλειά, παίζει καί τή φλογέρα του. “Ενας ἤ καί περισσότεροι σκύλοι φυλάνε τό κοπάδι ἀπό τούς λύκους.

Οἱ **ύλοτόμοι** πηγαίνουν στά δάση, πού ἔχουν ἀμέτρητα πεῦκα, καί κόβουν ἐκεῖνα τά πεῦκα πού τους ὀρίζει ὁ δασικός τοῦ χωριοῦ. ‘Η ὑλοτομία εἶναι δύσκολη δουλειά. Πρέπει νά κο-

Γεωργός

Βοσκός

ποῦν μέ προσοχή τά πεῦκα καί νά τεμαχιστοῦν, γιά νά παραδοθοῦν στούς ξυλέμπορους.

Ἡ **βιοτεχνία** μας εἶναι περιωρισμένη. Ὑπάρχουν μερικοί ξυλουργοί, δυό τρεῖς ὑποδηματοποιοί καί μερικές ὑφάντρες, πού ὑφαίνουν στόν ἀργαλειό τους φλοκάτες, χαλιά καί ἄλλα στρωσίδια.

Ἑρωτήσεις -ἐργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς μέ τόν δάσκαλό σας γιά τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας. Μοιάζουν ἢ διαφέρουν ἀπό τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ τοῦ Νίκου;

Γιά νά σᾶς διευκολύνωμε, σᾶς δίνωμε μερικές πληροφορίες γιά τά **ἐπαγγέλματα καί τίς ἀσχολίες** τῶν ἀνθρώπων.

1. Γεωργία. Γεωργοί εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού καλλιεργοῦν τή γῆ. **Γεωργία** εἶναι ὅλες οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ γεωργοί, γιά νά μᾶς δώση ἡ γῆ τ' ἀγαθά πού μᾶς δίνει.

Τά προϊόντα πού μᾶς δίνει ἡ γῆ λέγονται **γεωργικά προϊόντα**. Γεωργικά προϊόντα εἶναι οἱ δημητριακοί καρποί (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, βρώμη), τό βαμβάκι, μέ τό ὅποιο γίνονται ὑφάσματα, τό ρύζι, τό λινάρι, ὁ καπνός, τά λαχανικά, τά σταφύλια, τά ὄπωρικά, οἱ ἐλιές καί πολλά ἄλλα.

Γιά νά μᾶς δώση ἡ γῆ ὅλα αὐτά, οἱ γεωργοί ἐργάζονται σκληρά. Οἱ περισσότεροι χωρικοί μας εἶναι γεωργοί.

2. Κτηνοτροφία. Κτηνοτρόφοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού τρέφουν ζῶα, γιά νά ὠφελοῦνται ἀπό αὐτά. Ἡ δουλειά πού κάνουν λέγεται **κτηνοτροφία**. Τά ζῶα πού περιποιοῦνται εἶναι τά πρόβατα, οἱ γίδες, οἱ ἀγελάδες, τά βόδια, οἱ χοῖροι κλπ. Προϊόντα πού μᾶς δίνει ἡ κτηνοτροφία εἶναι τό κρέας, τό γάλα, τό τυρί, τό βούτυρο, τό μαλλί, τά δέρματα κ.ᾶ.

Συγγενής ἀσχολία μέ τήν κτηνοτροφία εἶναι καί ἡ **πηνοτροφία**. Οἱ **πηνοτρόφοι** περιποιοῦνται τά πουλερικά, τά ὅποια μᾶς δίνουν κρέας καί αὐγά.

3. Βιοτεχνία. Βιοτέχνες εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν μικρά ἐργαστήρια ἢ μικρά ἐργοστάσια. Ἐκεῖ κατεργάζονται διάφορα ὑλικά, πού παίρνωμε ἀπό τή γῆ, ἀπό τά ζῶα καί τά φυτά, καί φτειάχνουν πολλά χρήσιμα πράγματα. Ἡ δουλειά αὐτή λέγεται **βιοτεχνία** καί τά προϊόντα λέγονται **βιοτεχνικά προϊόντα**.

4. **Βιομηχανία.** Ἡ κατεργασία πολλῶν προϊόντων σέ μεγάλα ἐργαστήρια κι ἐργοστάσια μέ τή βοήθεια μηχανῶν λέγεται **βιομηχανία**. Οἱ **βιομήχανοι** παράγουν στά ἐργοστάσιά τους μεγάλες ποσότητες ἀπό χρήσιμα πράγματα, πού λέγονται **βιομηχανικά προϊόντα**.

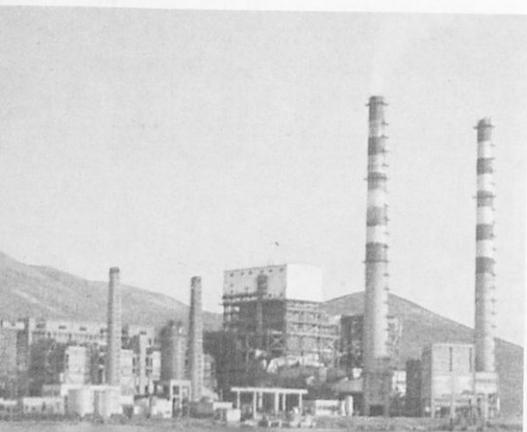
5. **Ἄλιεία.** Ἄλιεία λέγεται τό ψάρεμα καί **άλιείς** οἱ ψαράδες. Οἱ ψαράδες ψαρεύουν πολλά ψάρια στίς θάλασσες καί λιγώτερα στίς λίμνες καί στά ποτάμια. Ἐμεῖς τ' ἀγοράζομε ἀπό τά **ἰχθυοπωλεῖα**.

6. **Μεταλλεία.** Μεταλλεία λέγονται τά μέρη τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου εἰδικοί ἐργάτες βγάζουν μέταλλα, ὅπως σίδηρο, χαλκό, ἀλουμίνιο κ.ἄ. Βγάζουν ἐπίσης κάρβουνο καί ἄλλα **ὄρυκτά**. Οἱ ἐργασίες στά μεταλλεία λέγονται **μεταλλευτικές ἐργασίες**.

7. **Τό ἐμπόριο.** Ὅλα τά προϊόντα, γιά τά ὁποῖα μιλήσαμε πῶς πάνω, καί πολλά ἄλλα πράγματα χρειάζονται στούς ἀνθρώπους, γιά νά ζήσουν. Ὁ καθένας ὅμως δέν παράγει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιά τή ζωή καί πολλά πράγματα ἀναγκάζεται νά τά προμηθεύεται ἀπό ἄλλους.

Στά πολύ παλιά χρόνια οἱ ἀνθρώποι ἄλλαζαν μεταξύ τους τά προϊόντα τους. Ἐνας ἔδινε ἕνα βόδι σέ κάποιον κι ἔπαιρνε σιτάρι, πρόβατα, γάλα, τυρί. Ἄλλος

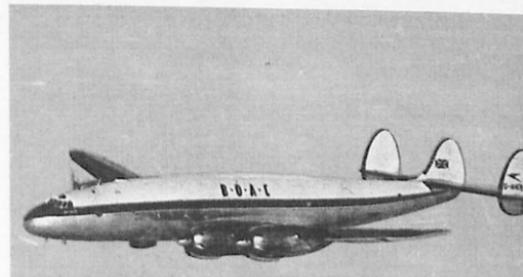
έδινε ένα πρόβατο κι έπαιρνε πράγματα πού δέν είχε ο ίδιος.

Αυτή όμως ή άνταλλαγή ήταν δύσκολη. Γι' αυτό οι άνθρωποι σκέφτηκαν νά κάμουν τά χρήματα, γιά νά διευκολύνωνται καλύτερα. "Έτσι ένα ζευγάρι παπούτσια πού κοστίζει, άς πούμε, 350 δραχμές, τό παίρνεις, δίνοντας τά χρήματα αυτά σ' εκείνον πού πουλάει παπούτσια. "Ένα κιλό ψωμί τό παίρνεις, άφου δώσης 8 δραχμές στόν φούρναρη. "Ένα κιλό λάδι τό παίρνεις, άφου δώσης 50 δραχμές στόν παντοπώλη κλπ. "Η άνταλλαγή αυτή λέγεται **έμποριο**.

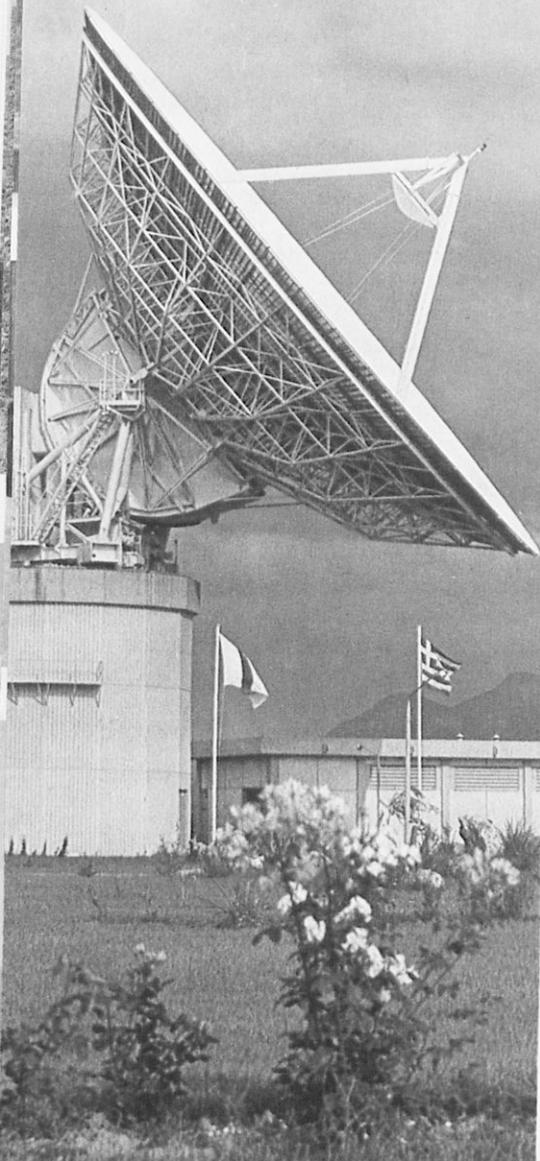
Αυτοί πού φροντίζουν νά έχουν έτοιμα στά καταστήματά τους διάφορα πράγματα, γιά νά μās τά πουλήσουν καί νά κερδίσουν κάτι, λέγονται **έμποροι**. Τά πράγματα πού μās πουλούν οι έμποροι λέγονται **έμπορεύματα**. Οι έμποροι είναι οι **πωληταί**. "Εμείς πού αγοράζομε είμαστε οι **άγορασταί**.

8. "Όλα τά έμπορεύματα, γιά τά όποια μιλήσαμε, πρέπει νά φτάσουν καί στό τελευταίο χωριό. Μερικά έμπορεύματα πρέπει νά μεταφερθούν από τήν έπαρχία στίς πόλεις. "Άλλα πρέπει νά 'ρθουν από ξένες χώρες.

Γιά νά γίνη αυτή ή μεταφορά τών έμπορευμάτων, χρειάζονται τά **μεταφορικά μέσα**, χρειάζεται **συγκοινωνία**.

Δορυφορικός σταθμός Θερμοπυλών

Τά παλιά χρόνια ή μεταφορά των έμπορευμάτων γινόταν μέ ζώα. Σήμερα υπάρχουν πολλά άλλα μέσα. Είναι πρώτα πρώτα τά αυτοκίνητα, τά όποια φτάνουν τώρα καί στά πίο μακρινά χωριά. Είναι μετά οί σιδηρόδρομοι, τά πλοία, τ' άεροπλάνα. Όλα αυτά τά μέσα λέγονται **μέσα συγκοινωνίας**.

9. Μέσα έπικοινωνίας λέγονται αυτά μέ τά όποια έπικοινωνούμε μέ άνθρωπους πού βρίσκονται μακριά μας καί μαθαίνουμε νέα τους ή τούς πληροφορούμε γιά ό,τι θέλομε.

Μέ τό **Ταχυδρομείο** στέλνομε τά γράμματά μας. Τά γράμματα, πού στέλνουν συγγενείς ή γνωστοί μας από μακρινά μέρη, μάς τά φέρνει στό σπίτι ό **ταχυδρόμος**. Στό γράμμα είναι γραμμένη ή διεύθυνσι του σπιτιού μας καί ό ταχυδρόμος μάς βρίσκει εύκολα.

Όταν θέλωμε νά έπικοινωνήσωμε άμέσως μέ κάποιον, χρησιμοποιούμε τό **τηλέφωνο**. Τά τηλεφωνικά καλώδια μεταφέρουν τή φωνή μας μακριά καί μπορούμε νά μιλήσωμε μέ κάποιον πού, ένώ βρίσκεται πολύ μακριά μας, νομίζομε ότι είναι δίπλα μας.

Μέ τόν **τηλέγραφο** στέλνομε γρήγορα τηλεγραφήματα, στά όποια γράφομε ό,τι θέλομε νά πούμε σέ κάποιον πού βρίσκεται μακριά μας.

Μέ τό **ραδιόφωνο** ἀκοῦμε εἰδήσεις καί τραγούδια. Μέ τήν **τηλεόρασι** ἀκοῦμε καί βλέπομε κιάλας τούς ἀνθρώπους πού μιλοῦν.

Σήμερα ἔχομε πολλά μέσα ἐπικοινωνίας. Στά παλιά χρόνια οἱ ἀνθρώποι ἐπικοινωνοῦσαν πολύ δύσκολα.

Ἡμερολόγιο 3^ο

(Ἀπογραφή κατοικιῶν - πληθυσμοῦ)

Μιά μέρα πηγαίνοντας στό σχολεῖο εἶδαμε δυό κυρίους νά γράφουν ἀριθμούς στίς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Οὔτε ἐγώ οὔτε οἱ συμμαθηταί μου μπορούσαμε νά καταλάβωμε τί συμβαίνει. Γι' αὐτό ρωτήσαμε τόν δάσκαλό μας κι ἐκεῖνος πρόθυμα μᾶς ἐξήγησε.

“Ὅπως θά προσέξατε, μᾶς εἶπε, κάθε χρόνο στό χωριό μας χτίζονται μερικά σπίτια.” Ἄλλα, πού ἔχουν παλιώσει, γκρεμίζονται. Τό ἴδιο γίνεται καί στ' ἄλλα χωριά καί πρό παντός στίς πόλεις. Τό Κράτος ὅμως πρέπει νά ξέρη πόσα σπίτια ὑπάρχουν. “Ἐτσι, ὅταν περάσουν λίγα χρόνια, γίνεται **ἀπογραφή**. Γράφουν ἀριθμούς στά σπίτια κι ἔτσι ξέρομε πόσα σπίτια ὑπάρχουν σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Ἄλλά ὑπάρχει καί ἄλλος λόγος. Πρέπει κάθε σπίτι νά ἔχη τόν ἀριθμό του καί κάθε δρόμος (ὁδός) τ' ὄνομά του, γιά νά ξέρωμε σέ ποιά **διεύθυνσι** μένει ὁ καθένας. Αὐτό πῶς πολύ χρειάζεται στίς πόλεις. Ἐκεῖ οἱ μονοί ἀριθμοί τοποθετοῦνται στά σπίτια πού βρίσκονται στήν ἀριστερή πλευρά τοῦ δρόμου καί οἱ ζυγοί σ' ἐκεῖνα πού βρίσκονται στή δεξιά. “Ἐτσι ὁ ταχυδρόμος βρίσκει πῶς εὔκολα τά σπίτια, γιά νά μοιράζη τά γράμματα.

Κάθε δέκα χρόνια, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, γίνεται καί **ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ**. “Ἐτσι μαθαίνομε πόσους κατοίκους ἔχει κάθε χωριό ἢ πόλι καί πόσους ἔχει ὅλη ἡ Ἑλλάδα. Τό χωριό μας ἔχει τώρα 600 κατοίκους περίπου.

Κάπου κάπου γίνεται καί ἀπογραφή ζῶν καί προϊόντων, συνέχισε ὁ δάσκαλος. Γιατί; μᾶς ρώτησε. Καί ἡ συζήτησι συνεχίστηκε.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Τί ἀριθμό ἔχει τό σπίτι σας; Γράψτε τήν διεύθυνσι τοῦ σπιτιοῦ σας. Πόσους κατοίκους ἔχει τό χωριό ἢ ἡ πόλι σας; Τί θά πῆ ἀπογραφή καί γιατί γίνεται;

‘Ημερολόγιο 4^ο

(Διοικητικές ‘Αρχές του χωριού)

Σήμερα συζητήσαμε για τή **διοίκηση του χωριού** μας. Στο χωριό μας υπάρχουν διάφορες **‘Αρχές**.

Είναι πρώτα πρώτα ο **Πρόεδρος της Κοινότητας** πού μαζί μέ τούς **κοινοτικούς συμβούλους** φροντίζει για όλα τά ζητήματα του χωριού. Αιτούς τούς εκλέγουν κάθε 4 χρόνια οί κάτοικοι του χωριού πού έχουν δικαίωμα νά ψηφίσουν.

Τήν **έκκλησία** τή φροντίζει ή **έκκλησιαστική έπιτροπή** μέ πρόεδρο τόν παπά μας.

Τήν **περιουσία του σχολείου** μας τή φροντίζει ο **Διευθυντής** του καί ή **Σχολική ‘Εφορεία**.

‘Υπάρχει ακόμη ο **Σταθμός Χωροφυλακής**. Οί χωροφύλακες φροντίζουν νά έχωμε ήσυχία καί μάς φυλάνε από τούς κακούς ανθρώπους.

Ο **κοινοτικός γιατρός** καί ή **νοσοκόμα** φροντίζουν για τήν υγεία τών κατοίκων του χωριού.

‘Επειδή στό χωριό μας έχομε πολλά δάση, υπάρχει κι ένας **δασικός υπάλληλος**, πού μαζί μέ τούς **δασοφύλακες** φυλάει τά δάση.

Οί **άγροφύλακες** φυλάνε τά χωράφια, τούς άγρούς.

‘Εργασίες. Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας για τίς ‘Αρχές του τόπου σας καί νά γράψετε τό δικό σας ήμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 5^ο

(Τό ‘Ηρώο του χωριού)

Στήν πλατεία του χωριού έχομε τό **‘Ηρώο**. Σέ μιά μαρμάρινη πλάκα είναι γραμμένα τά όνόματα τών χωριανών μας πού σκοτώθηκαν για τήν πατρίδα.

Σέ κάθε **έθνική γιορτή** καί σέ κάθε **έπίσημη τελετή** καταθέτομε στεφάνια στό ‘Ηρώο. Στεφανώνομε τούς ήρωες, για νά τούς τιμήσωμε, πού πρόσφεραν τή ζωή τους, για νά ζοῦμε έμείς **έλεύθεροι**.

Ἡρώο

Κάστρο

Γονατίζομε εὐλαβικά μπροστά στό Ἡρώο καί τραγουδοῦμε:

« ὦ πατρίδα ἀγαπημένη,
ἔλα ἐδῶ μέ περηφάνεια,
κόψε ρόδα, κόψε κρίνα,
κόψε δάφνινα κλαδιά.
Μέ τά μητρικά σου χέρια
πλέξε ἀμάραντα στεφάνια
καί στεφάνωσε μ' ἐκεῖνα
τά νεκρά σου τά παιδιά...».

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Συζητήστε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τόν τρόπο μέ τόν ὅποιο τιμάτε τούς ἥρωες στό χωριό ἢ στήν πόλι σας. Στήν Ἀθήνα ὑπάρχει ἓνα μνημεῖο ἀφιερωμένο στόν Ἄγνωστο Στρατιώτη. Γιατί ἄραγε;

Ἡμερολόγιο 6^ο (Ἱστορικά μνημεῖα)

Πιο πάνω ἀπό τό χωριό, σ' ἓνα βουναλάκι, βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ **κάστρου**. Δέν ξέρει κανεῖς πότε χτίστηκε. Ἦταν ὅμως χτισμένο σέ τέτοιο μέρος, πού προφύλαγε τούς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπό διάφορους ἐχθρούς. Μερικές πολεμίστρες φαίνονται ἀκόμη.

Ἀπέναντι στό ἄλλο βουνό, χωμένο σέ μιά χαράδρα, εἶναι τό βυζαντινό **μοναστήρι** τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πού οἱ τοιχογραφίες του ἔχουν μεγάλη ἀξία, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἐνας φιδωτός δρόμος πάνω ἀπό τό μοναστήρι ὀδηγεῖ σ' ἓναν καταρράχτη. Δίπλα του ὑπάρχει ἓνα **σπήλαιο**, πού κανένας δέν τό ἔχει ἐρευνήσει ἀκόμη.

- "Όλα τά τοπία ἐδῶ εἶναι γραφικά κι ἔχουν ἄγρια ὀμορφιά, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος σέ μιά ἐκδρομή. Καί, κοιτάζοντας πρὸς τὶς τρεῖς κορυφές τοῦ βουνοῦ ἀπέναντι, μᾶς εἶπε ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ὀμορφα τραγούδια τῆς περιοχῆς, πού φανερώνει τὴ φιλοξενία τῶν χωρικῶν:

«Πάνω σέ τρίκορφο βουνό, μάννα καί θυγατέρα οἱ δυὸ μαζεῦαν τὸν ἀμάραντο καί τὸ μελισσοβότανο.

Κι ἐκεῖ πού τὸν μαζεύανε βρίσκουνε λαβωμένονε.

- Μάννα μου, νά τὸν πάρωμε τὸν ξένο νά τὸν γιάνωμε...
- Ἐμεῖς ψωμί δέν ἔχομε...
- Μάννα μου, τὸ μοιράδι μου τὸ τρώγω μέ τὸν ἄρρωστο...».

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες: Ὑπάρχουν μνημεῖα καί ἀρχαιολογικοὶ χῶροι στὴν περιοχή σας; Ὑπάρχουν ὀμορφα τοπία; Νά συζητήσετε γι' αὐτὰ καί νά γράψετε σχετικὸ ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 7^ο

(Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μου)

Τὸ χωριό μας ἔγινε ἀπὸ τρία παλαιὰ χωριά τῆς περιοχῆς πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ἔχει 400 περίπου χρόνια ζωῆς καί οἱ κάτοικοι εἶχαν συγκεντρωθῆ ἐδῶ, γιὰ νά φυλάγωνται καλύτερα ἀπὸ τοὺς Τούρκους καί τοὺς Βουλγάρους.

Στὰ 1912 ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οἱ παπποῦδες μας θυμοῦνται τοὺς Τούρκους ἀκόμη.

Οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν πολλές ἐπιδρομές στὴν περιοχή μας καί οἱ Γερμανοὶ ἔκαψαν τὸ χωριό στὰ 1942.

Τώρα τὸ χωριό μας ἔγινε πιά ὀμορφο ἀπὸ πρὶν. Ἐγινε ὁ αὐτοκινητόδρομος καί φέραμε νερό καί ἠλεκτρικὸ φῶς στὰ σπίτια μας.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἔφυγαν πολλοὶ χωριανοὶ ἀπὸ τὸ χωριό. Ἄλλοι πῆγαν στὴν Ἀμερική, ἄλλοι στὴν Αὐστραλία, πολλοὶ στὴ Γερμανία καί ἀρκετοὶ σέ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι ὅμως ἀγαποῦν τὸ χωριό καί πολλοὶ ξαναγουρίζουν. Ἡ ἀπλή καί ἡσυχὴ ζωὴ, ἡ νοσταλγία, τὰ ὀμορφα ἔθιμα καί τὰ τραγούδια τοῦ χωριοῦ μας τοὺς τραβοῦν πίσω σ' αὐτό, ὅπως ἡ Ἰθάκη τραβοῦσε τὸν Ὀδυσσεά.

Πιο όμορφο είναι τό χωριό μας τήν άνοιξι, όταν φουντώνουν
τά κλαριά, όπως λέει καί τό τραγούδι:

«Τώρα φουντώνουν τά κλαριά, τώρα όμορφαίνει ό τόπος.

Τώρα κι ό ξένος βούλεται νά πάη στά δικά του...

Νύχτα σελώννει τ' άλογο, νύχτα τό καλιγώννει.

Βάνει τά πέταλα χρυσά καί τά καρφιά άσημένια...».

Ερωτήσεις - Έργασίες. Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλο γιά τήν ιστορία
τής περιοχής σας. Νά ζητήσετε πληροφορίες καί από τούς
γεροντότερους χωριανούς σας, πού ξέρουν πολλά γιά τήν
ιστορία του τόπου σας. Έχετε ώραία ήθη, έθιμα καί τραγου-
δια στην περιοχή σας; Νά γράψετε μερικά στο ήμερολόγιο
σας, όπως έγραψε καί ό Νίκος.

Έμερολόγιο 8^ο

(Τά προβλήματα του χωριου μας)

Σήμερα μιλήσαμε μέ τόν δάσκαλό μας γιά τά προβλήματα του
χωριου μας.

Σπουδαίο πρόβλημα γιά μās είναι ή συγκοινωνία. Υπάρχει
βέβαια αυτοκινητόδρομος, αλλά δέν είναι καλά στρωμένος. Γι'
αυτό ή συγκοινωνία γίνεται δύσκολα, ιδιαίτερα όταν ό καιρός
είναι βροχερός. Έλπίζουμε πώς σιγά σιγά καί ή συγκοινωνία θά
γίνη καλύτερη.

Άλλη δυσκολία είναι πώς τά χωράφια είναι λίγα καί άγονα καί
τά έσοδα των κατοίκων από τή γεωργία λιγοστά. Βέβαια καί ή
κτηνοτροφία καί ή ύλοτομία δίνουν αρκετά κέρδη, αλλά όχι
τόσα, όσα χρειάζονται, γιά νά ζήσουν άνετα 600 άνθρωποι.
Γι' αυτό καί πολλοί ξεεντεύονται, αν καί δέν τό θέλουν.

Όταν όμως οργανώσωμε καλύτερα τίς δουλειές μας, όπως
είπε ό δάσκαλος, θά μπορέσωμε νά ζήσωμε καλύτερα. Η καλή
συγκοινωνία θά βοηθήση σ' αυτό, διότι καί τήν ύλοτομία θά
κάνωμε πιό συστηματικά καί από τήν κτηνοτροφία θά έχωμε
περισσότερα κέρδη.

Έμεϊς πού είμαστε παιδιά θά βοηθήσωμε τό χωριό μας καί
τώρα, αλλά πολύ περισσότερο άργότερα, όταν μεγαλώσωμε.

Τώρα θά τό διατηρούμε καθαρό καί θά φροντίζωμε γιά ό,τι
άνήκει σ' αυτό.

Ἐρωτήσεις - Ἔργασίες. Τί ἐλλείψεις καί προβλήματα ἔχει τό χωριό σας ἢ ἡ πόλι σας; Τί θά κάμετε ἐσεῖς, γιά νά βοηθήσετε τώρα καί ὅταν μεγαλώσετε; Γιά ὅσους ζοῦν στήν πόλι τά προβλήματα εἶναι διαφορετικά. Κάμετε συζήτησι στήν τάξι σας καί γράψτε σχετικό ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 9^ο

(Ὁ τουρισμός)

Πολλές φορές ἀκούγαμε στό ραδιόφωνο τή λέξι «**τουρισμός**», ἀλλά δέν καταλαβαίναμε τή σημασία της. Σήμερα ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξήγησε:

Τουρισμός εἶναι ἡ κίνησι τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόπο σέ τόπο, γιά νά ἐπισκεφτοῦν διάφορα μέρη, νά ψυχαγωγηθοῦν, νά δοῦν ἀρχαῖα μνημεῖα, ὁμορφα τοπία κλπ.

Τά τελευταῖα χρόνια, συνέχισε ὁ δάσκαλος, ὑπάρχει μεγάλη **τουριστική κίνησι** στήν πατρίδα μας. Ἔρχονται πολλοί ξένοι νά δοῦν τούς ἀρχαιολογικούς μας χώρους καί νά περάσουν εὐχάριστα τίς διακοπές τους στά ὁμορφα ἀκρογιάλια μας.

Κι ἐδῶ στό χωριό μας, εἶπαν μερικοί συμμαθηταί μου, ἔρχονται λίγοι ξένοι τό καλοκαίρι. Ναί, πρόσθεσε ὁ δάσκαλος. Καί θά μπορούσαμε νά προσελκύσωμε πολλούς ξένους ἀλλά καί Ἑλληνες, ἄν φροντίζαμε γιά μερικά πράγματα.

Ἔτσι συζητήσαμε ἀρκετά καί βρήκαμε ὅτι πρέπει:

1. Νά φροντίσωμε νά τακτοποιήσωμε τό βυζαντινό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πού παρουσιάζει πολύ ἐνδιαφέρον.
2. Νά φροντίσωμε νά χτιστῇ ἓνα τουριστικό ξενοδοχεῖο.
3. Νά πληροφορησωμε ὅλους γιά τά ὁμορφα δάση πού ἔχομε ἐδῶ.
4. Νά γνωρίσωμε σέ ὅλους τήν ἱστορία τοῦ τόπου μας.
5. Νά ὀργανώσωμε χιονοδρομίες, γιά τίς ὁποῖες εἶναι κατάλληλα τά μέρη μας.
6. Νά παρακαλέσωμε νά μᾶς φτειάξουν ὠραῖο δρόμο καί νά φέρουν ἠλεκτρικό φῶς στό χωριό μας.

Ἄρα αὐτά ἀποφασίσαμε νά τά ποῦμε σ' ὅλους τούς χωριανούς μας τήν Κυριακή στό σχολεῖο μας. Θά τούς μιλήσωμε γιά ὅλα.

Έρωτήσεις. "Υπάρχει τουρισμός στον τόπο σας; "Αν υπάρχει, πώς πρέπει να συμπεριφέρεστε προς τους τουρίστες; Γιατί;
"Αν δεν υπάρχει, τί πρέπει να κάμετε;

Ήμερολόγιο 10^ο

(Χωριά - Κωμοπόλεις - Πόλεις)

Ο Κώστας άρχισε σήμερα τή συζήτησι μέ μιά έρώτησι πού έμοιαζε μέ αίγιγμα. Γιατί τό χωριό λέγεται χωριό; μās ρώτησε.

Στήν άρχή όλοι γελάσαμε. "Υστερα όμως είδαμε ότι ή έρώτησι ήταν άρκετά έξυπνη. Ο Σπύρος όμως νόμισε πώς τό πράγμα ήταν πολύ άπλό καί είπε:

- Τό χωριό μας λέγεται χωριό, γιατί είναι χωριό!
- Ναί, είπε ό Κώστας, αλλά γιατί δεν λέγεται πόλι;
- Για νά λέγεται πόλι, πρόσθεσα εγώ, πρέπει νά έχη πολλούς κατοίκους.

Ο Κώστας έδειξε πώς ικανοποιήθηκε από τήν άπάντησι.

- Ναί, είπε ό δάσκαλος, είναι καθωρισμένο πόσοι κάτοικοι πρέπει νά υπάρχουν, γιά νά λέγεται ένα μέρος πού κατοικείται χωριό, κωμόπολι ή πόλι. Καί συνέχισε:

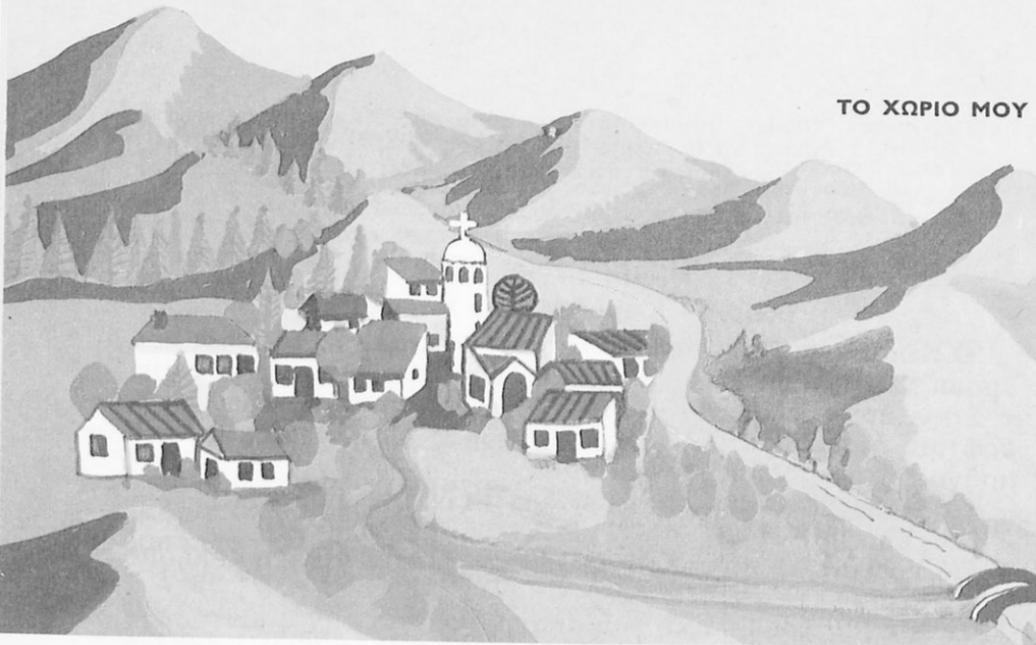
Χωριό λέγεται τό μέρος στό όποιο κατοικοῦν μέχρι 3.000 άνθρωποι περίπου.

Κωμόπολι λέγεται τό μέρος πού έχει 3.000 ως 5.000 περίπου κατοίκους.

"Όταν οί κάτοικοι ενός μέρους είναι περισσότεροι από 5.000, τότε αυτό λέγεται **πόλι**.

"Όλοι ικανοποιηθήκαμε καί αφιερώσαμε τήν υπόλοιπη ώρα ψάχνοντας νά βροῦμε χωριά, κωμοπόλεις καί πόλεις.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Τό μέρος πού ζητε είναι χωριό, κωμόπολι ή πόλι; Γιατί; Νά ονομάσετε χωριά καί πόλεις τής περιοχής σας ή πόλεις τής Έλλάδος.

‘Ημερολόγιο 11^ο

(‘Αναπαράστασι του χωριού μας)

“Όλον αυτό τον καιρό είπαμε πολλά άλλα πράγματα για τό χωριό μας, πού δέν μπορώ νά τά γράψω όλα στό ήμερολόγιό μου.

Μιά μέρα ό δάσκαλος μās είπε:

- Τώρα, αφού συζητήσαμε τόσο πολύ για τό χωριό μας, ας προσπαθήσωμε νά τό **ἀναπαραστήσωμε**.

Συμφωνήσαμε όλοι καί ἀρχίσαμε τή δουλειά.

Πρώτα ἐργαστήκαμε στην ἀμμοδόχο. Τακτοποιήσαμε ἔτσι τήν ἄμμο, ὥστε νά μοιάζη μέ τή μορφή πού ἔχει τό ἔδαφος του χωριού μας καί ἡ γύρω περιοχή.

Οί λόφοι καί τά βουνά ὑψώθηκαν στην ἀμμοδόχο. Χαράξαμε τήν κοίτη του ποταμού πολύ ἐλαφρά. Φτειάξαμε μέ χαρτόνι τό σχολεῖο, τήν ἐκκλησία, τό κοινοτικό κατάστημα, τό ἱατρεῖο καί τό νηπιοτροφεῖο. Μέ πλαστιλίνη φτειάξαμε τά σπίτια καί τά τοποθετήσαμε σέ ἀνάλογες θέσεις.

”Επειτα ρίξαμε πάνω στην ἄμμο σκόνη μέ διάφορα χρώματα. Στά βουνά ρίξαμε καφέ σκόνη. Στά ἰσιώματα, πού μοιάζουν μέ πεδιάδες, ρίξαμε πράσινη σκόνη. Στην κοίτη του ποταμού

ρίξαμε γαλάζια. Στους λόφους κίτρινη. "Έτσι τό χωριό μας πήρε τή μορφή του.

Τό καμαρώσαμε πολύ.

- Φαίνεται σάν από αεροπλάνο, εἶπε ό Γιώργος.

Μετά αναπαραστήσαμε τό χωριό μας στή χαρτογραφία μας όπως τό βλέπετε στή διπλανή εικόνα.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Προσπαθήστε μέ τή βοήθεια τοῦ δασκάλου ν' αναπαραστήσετε κι ἐσεῖς τό χωριό ἢ τήν πόλι σας στήν ἀμμοδόχο σας πρώτα καί μετά στή χαρτογραφία. Τί χρώμα θά βάλετε στό κάθε μέρος; Γιατί;

ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Ἡμερολόγιο 12^ο

"Όταν πιά τελειώσαμε τή συζήτησι γιά τό χωριό μας, ἀνεβήκαμε μέ τόν δάσκαλο στήν κορυφή τοῦ λόφου, πού βρίσκεται δίπλα από τό χωριό μας. Ἦταν καιρός νά μιλήσωμε γιά τά **γειτονικά χωριά**.

"Όλοι πήραμε μέρος στή συζήτησι. "Άλλοι ἤξεραν καλύτερα τό ἕνα χωριό, ἄλλοι τό ἄλλο.

Τέσσερα χωριά βρίσκονται ὅλα ὅλα στή γειτονική μας περιοχή καί ὅλα εἶναι μικρότερα από τό δικό μας.

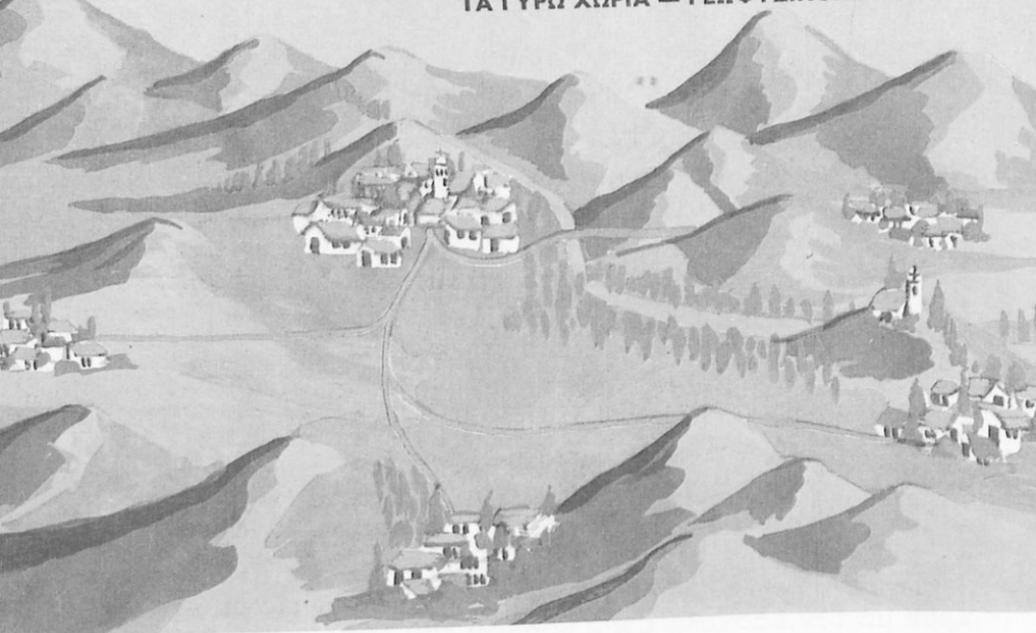
- Γιατί σέ τόση ἔκτασι νά βρίσκωνται μόνο 4 χωριά; ρώτησε ό δάσκαλος. Δέν ἀργήσαμε νά βροῦμε πώς αἰτία εἶναι τό ὄρεινό ἔδαφος. Δέν μποροῦν νά ζήσουν πολλοί ἄνθρωποι ἐδῶ, γιατί τό ἔδαφος δέν εἶναι εὐφορο.

Καί τά 4 γειτονικά χωριά εἶναι ἀρκετά μακριά από τό δικό μας. "Άν τά ἐπισκεφτῆ κανεῖς μέ τά πόδια, χρειάζεται νά βαδίση μιὰ ὥρα γιά τό πιό κοντινό καί τρεῖς γιά τό πιό μακρινό.

Τό πρῶτο βρίσκεται σέ μιὰ πλαγιά, τό δεύτερο σ' ἕνα μικρό ὄροπέδιο, τό τρίτο σέ μιὰ κοιλάδα καί τό τέταρτο εἶναι ἀνάμεσα σέ βουνά καί δέν φαίνεται από τόν λόφο.

Στά τρία πρῶτα χωριά πηγαίνομε καί μέ αὐτοκίνητο. Στό τέταρτο πηγαίνομε μόνο μέ τά πόδια ἢ μέ τό ζῶο.

Ἐργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τά γειτονικά σας χωριά ἢ τίς πόλεις.

‘Ημερολόγιο 13^ο

(Οί κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Τίς ἄλλες ἡμέρες συνεχίσαμε τή συζήτησι γιά τά **γειτονικά χωριά**. Βρήκαμε πῶς στούς τρόπους μας, στήν ὀμιλία, στά ἔθιμα, στίς συνήθειες, στά τραγούδια δέν διαφέρομε. Μόνο οἱ κάτοικοι τοῦ πιο μακρινοῦ χωριοῦ, πού εἶναι πίσω ἀπό τά βουνά, εἶναι κάπως διαφορετικοί σέ ὅλα καί ἀποφεύγουν νά ἐπικοινωνοῦν μέ τούς ἄλλους. Εἶναι ὅμως οἱ πιο δυνατοί ἄνθρωποι καί οἱ πιο καλοί κυνηγοί στήν περιοχή μας.

Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἀσχολοῦνται καί αὐτοί μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία καί τήν ὑλοτομία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στ’ ὄροπέδιο ἔχουν πολλά κοπάδια ἀπό πρόβατα καί καλλιεργοῦν πολλές πατάτες καί φασόλια, πού εἶναι τά πιο νόστιμα σέ ὅλη τήν ‘Ελλάδα!

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στήν πλαγιά ἔχουν πολλά κοπάδια ἀπό γίδες καί μαζεῦουν πολλά κάστανα ἀπό τίς καστανιές τοῦ δάσους τους, πού τά πουλοῦν στίς γειτονικές ἀγορές.

Μερικές οικογένειες τοῦ τρίτου χωριοῦ ἀσχολοῦνται μέ τή σηροτροφία· τρέφουν μεταξοσκώληκες καί βγάζουν μετάξι.

Οι κάτοικοι του πιό μακρινού χωριού μαζεύουν τσάι του βουνού και κυνηγοῦν ἀγριογούρουνα. Πολλοί εἶναι ὑλοτόμοι.

Μέ δύο λόγια, τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς περιοχῆς μας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καί δασικά.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες. Τί συμβαίνει μέ τά δικά σας γειτονικά χωριά ἢ τίς πόλεις; Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τά σπουδαιότερα χαρακτηριστικά καθενός ἀπό αὐτά. Νά συζητήσετε ἐπίσης γιά τά προϊόντα, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καί τόν πληθυσμό καθενός.

Ἡμερολόγιο 14^ο

(Οἱ σχέσεις μας μέ τά γειτονικά χωριά)

Οἱ σχέσεις μας μέ τ' ἄλλα χωριά εἶναι καλές. Γίνονται συχνές ἐπισκέψεις ἀπό χωριό σέ χωριό, γιά νά συναντηθοῦν οἱ συγγενεῖς καί γνωστοί, ἀλλά καί γιά ν' ἀνταλλάξουν τά προϊόντα.

Στό δικό μας χωριό γίνονται οἱ πιό πολλές συναντήσεις. Ἐπειδή εἶναι κεντρικό, ὅπως εἶπαμε, ἐδῶ συγκεντρώνονται ὅσα προϊόντα περισσεύουν ἀπό τά γύρω χωριά, γιά νά σταλοῦν στίς γειτονικές ἀγορές.

Πολλές γνωριμίες μας μέ παιδιά τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἔγιναν στίς ἐκδρομές πού κάναμε μέ τά γειτονικά σχολεῖα. Αὐτές τίς γνωριμίες θά τίς κρατήσωμε καί ὅταν μεγαλώσωμε.

Οἱ γονεῖς μας μᾶς βεβαιώνουν πώς πολλές γνωριμίες μέ κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν τίς ὀφείλουν σ' αὐτές τίς συναντήσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων.

Ἐργασίες. Ἀσφαλῶς καί οἱ δικές σας σχέσεις μέ τούς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν θά εἶναι καλές. Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τίς σχέσεις αὐτές καί νά γράψετε ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 15^ο

(Ἡ ἱστορία τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Καθένα ἀπό τά γειτονικά χωριά ἔχει τό ἥρωό του. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ὅπως καί ὅλοι οἱ Ἕλληνες, θεωροῦν χρέος τους νά τιμοῦν τούς νεκρούς, αὐτούς πού ἔδωσαν τή ζωή τους γιά τήν πατρίδα.

Καθένα από τὰ χωριά ἔχει ἐπίσης τὶς ὁμορφιές του, τὶς ἄγριες φυσικὲς ὁμορφιές, πού σπάνια βρίσκεις ἄλλοῦ, ὅπως λένε οἱ μεγάλοι. Αὐτές οἱ ὁμορφιές θά μπορούσαν νά κάμουν τὸν τόπο μας μιά ἀσύγκριτη τουριστικὴ περιοχὴ.

“Ὁλος ὁ τόπος τριγύρω, καθὼς εἶναι ψηλά στά βουνά, ἀποτελεῖ ἕνα φυσικὸ φρούριο, πού πολλές φορές φύλαξε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχθρῶν.

Λένε οἱ μεγάλοι πὼς οἱ Τοῦρκοι ποτέ δὲν πάτησαν τὸ πόδι τους ἐδῶ, γιατί σ’ αὐτὸ τὸ μέρος ἦταν τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.

“Ὅταν κάποτε οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μιά ἐπιδρομὴ, γιὰ νά καταστρέψουν τὰ χωριά μας, δόθηκε σκληρὴ μάχη στὴ θέσι πού λέγεται «ΝΙΚΗ» κι ἔπαθαν τέτοια καταστροφή, πού δὲν ξαναφάνηκαν πιά στά μέρη μας. Στὴ θέσι πού ἔγινε ἡ μάχη εἶναι τώρα χτισμένο ἕνα ἐξωκκλήσι καὶ μιά μαρμάρινη πλάκα θυμίζει τὴν ἀνδρεία τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁμορφα τοπία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικοὺς τόπους τῆς περιοχῆς σας καὶ νά τοὺς ἐπισκεφτῆτε στὶς ἐκδρομὲς σας.

Ἡμερολόγιο 16^ο

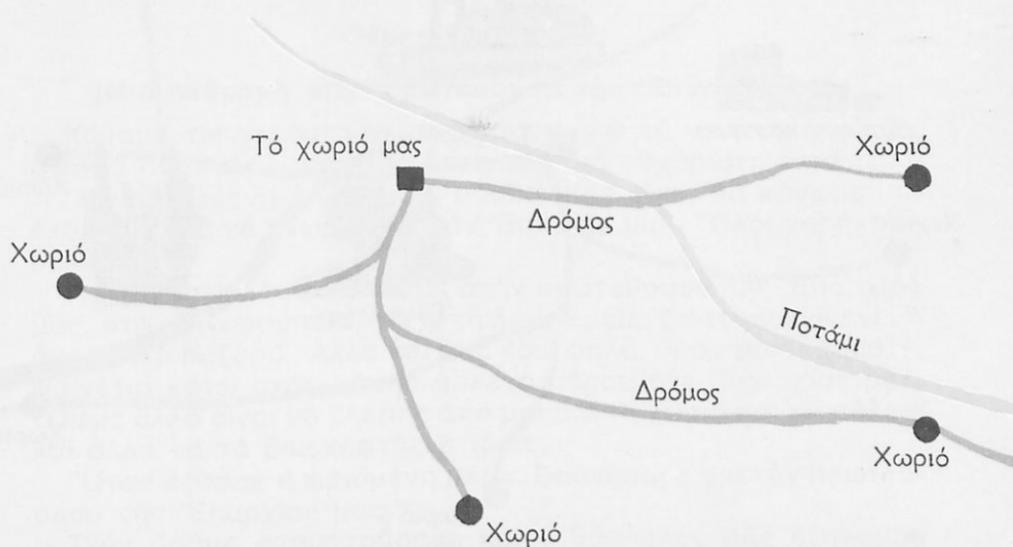
(Χαρτογράφησι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Ἡ συζήτησι γιὰ τὰ γειτονικά χωριά κράτησε ἀρκετὲς ἡμέρες, ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχαν μεγάλες διαφορὲς ἀνάμεσα σ’ αὐτὰ καὶ στὸ δικὸ μας χωριό. “Ὑστερα προσπαθήσαμε ν’ ἀναπαραστήσωμε τὸ χωριό μας μαζί μέ τὰ γύρω χωριά.

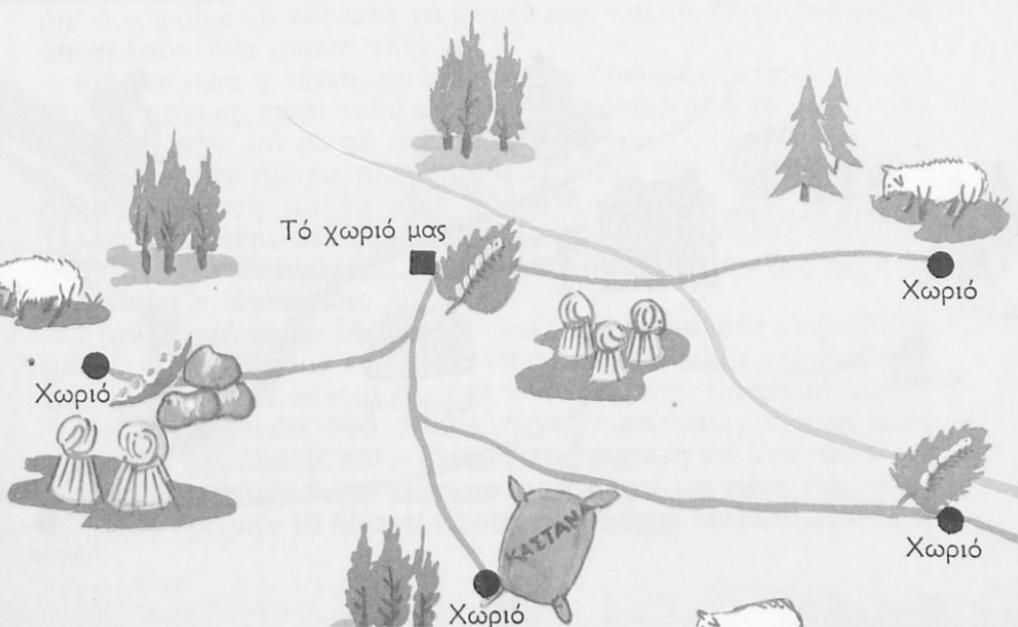
Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετά ἐργαστήκαμε σέ χαρτόνια καὶ παρουσιάσαμε: α) ἕνα **γεωφυσικὸ χάρτη** τῆς περιοχῆς μας, β) ἕναν **πολιτικὸ χάρτη** τῆς ἴδιας περιοχῆς, γ) ἕναν **παραγωγικὸ**, δ) ἕναν **ἱστορικὸ** καὶ ε) ἕναν **τουριστικὸ**. Τέλος ἐτοιμάσαμε ἕναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τῆς περιοχῆς, τὸν ὁποῖο κρεμάσαμε στὴν τάξι μας.

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς μέ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου σας τὶς ἐργασίες πού ἔγιναν στὴν τάξι τοῦ Νίκου. Νά ἰχνογραφήσετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες μέ τοὺς χάρτες τοῦ Νίκου, πού βλέπετε παρακάτω.

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

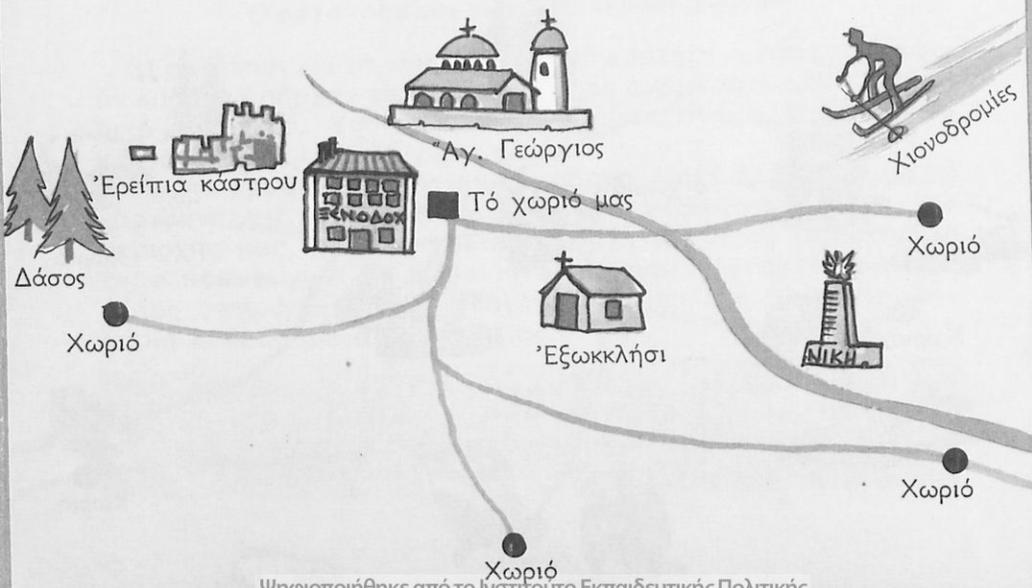
ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 17°

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα της ‘Επαρχίας μας)

Κάναμε τίς τελευταίες συζητήσεις για τὰ γειτονικά χωριά, όταν ο δάσκαλός μας μᾶς ἐτοίμασε μιά εὐχάριστη ἔκπληξι.

Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, παιδιά, μᾶς εἶπε, θά κάνωμε μιά ἐκδρομή, γιὰ νά γνωρίσωμε τὴν ‘Επαρχία μας. “Ὅλοι χαρήκαμε πολύ.

Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς εἶχαν πάει στὴν **πρωτεύουσα** τῆς ‘Επαρχίας μας, στὴν ‘Αγορούπολι, ὅπως τὴ λέμε ἑμεῖς, διότι ἐκεῖ γίνεται ἡ **ἀγορά** (τό παζάρι). ‘Αλλά καὶ ἀπὸ ἐδῶ ψηλά, ὅπου βρισκόμαστε, φαίνεται κάτω στὸν κάμπο ἀρκετὸ μέρος τῆς ‘Επαρχίας μας. “Ὁμως ἄλλο εἶναι νά βλέπῃς ἀπὸ μακριὰ τὰ χωριά καὶ τίς πόλεις καὶ ἄλλο νά τὰ ἐπισκεφτῆς ὁ ἴδιος.

“Ὅταν ἔφτασε ἡ ὥρισημένη μέρα, ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς ‘Επαρχίας μας.

Στὸν δρόμο σταματούσαμε καὶ ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε διάφορες ἀπορίες πού εἶχαμε. Καταλάβαμε ἔτσι πὼς ἀλλιῶς φαίνονται τὰ μέρη ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στὴν πραγματικότητα. Καταλάβαμε πὼς ἡ ‘Επαρχία μας εἶναι πολύ μεγαλύτερη ἀπ’ ὅ,τι φαίνεται καὶ πὼς τὸ χωριὸ μας καὶ τὰ γειτονικά χωριά ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τῆς.

Εἶδαμε πὼς ἡ λίμνη, πού βρίσκεται δίπλα στὴν πρωτεύουσα τῆς ‘Επαρχίας, εἶναι πολύ μεγάλη, ἐνῶ ψηλά ἀπὸ τὸ χωριὸ μας φαίνεται σάν μιά μικρὴ δεξαμενὴ.

“Ετυχε τὴν ἡμέρα πού ἐπισκεφτήκαμε τὴν πόλι νά γίνεται ἀγορά. Κόσμος πολὺς εἶχε μαζευτῆ ἀπ’ ὅλη τὴν ‘Επαρχία. “Ἄλλοι ἀγόραζαν καὶ ἄλλοι πουλοῦσαν. “Ὅ,τι ἤθελες ἔβρισκες στὴν ἀγορά! Οἱ πωληταὶ μέ τίς διαπεραστικές φωνές τους σέ καλοῦσαν ν’ ἀγοράσης κάτι.

Στὴν ἀγορά συναντήσαμε καὶ πολλοὺς χωριανούς μας. “Ἄλλοι ἦρθαν ν’ ἀγοράσουν καὶ ἄλλοι νά πουλήσουν διάφορα πράγματα. ‘Εδῶ συναντιοῦνται ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς ‘Επαρχίας μας.

Κουρασμένοι ἀπ’ ὅσα εἶδαμε στὴν ἀγορά προχωρήσαμε πρὸς τὴν ἄκρη τῆς λίμνης καὶ μπήκαμε στὶς βάρκες γιὰ ἓνα περίπατο (βαρκάδα). ‘Ἦταν πολύ εὐχάριστα! Εἶδαμε καὶ τούς βαρκάρηδες, πού ἔριχναν τὰ δίχτυα νά πιάσουν ψάρια. Μετὰ συνεχίσαμε

τόν περίπατό μας στην πόλι, γιά νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθεάτά της.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Ἡ πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας εἶναι κωμόπολι ἢ πόλι; Νά συζητήσετε μέ τή βοήθεια τοῦ δασκάλου σας γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας μέ τήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας καί γιά τά γενικά χαρακτηριστικά της.

Ἡμερολόγιο 18^ο

(Καταστήματα - Δημόσιες Ἀρχές τῆς Ἐπαρχίας)

Ἐκτός ἀπό τή **λαϊκή ἀγορά** εἶδαμε στήν πόλι καί πολλά ἄλλα **καταστήματα** καί καμαρώσαμε τίς βιτρίνες τους. Εἶδαμε δύο-τρία βιβλιοπωλεῖα μέ λογιῆς λογιῆς βιβλία, ἐμπορικά καταστήματα μέ διάφορα εἶδη, ἐστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα καί πολλά ἄλλα.

Στήν εἴσοδο ἑνός ξενοδοχείου ἔγραφε: «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Θά σᾶς ἐξηγήσω ἄλλη φορά, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, τί σημαίνει αὐτό.

Καθώς διασχίζαμε τήν πόλι, εἶδαμε μερικά **Δημοτικά Σχολεῖα** καί δύο **Γυμνάσια**. Τό ἓνα εἶναι Γυμνάσιο ἀρρένων, δηλαδή γιά τ' ἀγόρια, καί τό ἄλλο Γυμνάσιο θηλέων, δηλαδή γιά τά κορίτσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης καί δύο **Οἰκοτροφεῖα**, στά ὁποῖα μένουν τά παιδιά πού κατάγονται ἀπό τά χωριά τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειτα ἐπισκεφτήκαμε τό κεντρικό μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ὑπῆρχαν πολλά μεγάλα κτήρια. Σ' αὐτά στεγάζονται οἱ **Δημόσιες Ἀρχές**, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος.

Στό ένα κτήριο εργάζεται ο **Δήμαρχος** μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο**. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Σ' ένα ἄλλο κτήριο, κάπως ἀπόμερο, ἔγραφε: «**ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ**». Ἐδῶ μένει ὁ **Μητροπολίτης (Δεσπότης)**, πού φροντίζει γιά τίς ἐκκλησίες καί τούς χριστιανούς ὅλης τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐκεῖ κοντά ἦταν καί τό γραφεῖο τοῦ **Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων**. Τόν ἐπισκεφτήκαμε, μᾶς καλωσόρισε καί μᾶς εἶπε λίγα λόγια.

Σέ ἄλλο κτήριο ἔγραφε: «**ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟΝ**». Ἐδῶ, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, ὁ **εἰρηνοδίκης** προσπαθεῖ νά συμφιλιώνη τούς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας, πού ἔχουν διαφορές μεταξύ τους καί μαλώνουν, καί πολλές φορές τιμωρεῖ αὐτούς πού φταίνε.

Πιό πέρα ἔγραφε: «**ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ**». Ἐδῶ μένουν **ἀξιωματικοί** τῆς Χωροφυλακῆς καί πολλοί **χωροφύλακες**, πού φροντίζουν νά ὑπάρχη ἡσυχία καί τάξι σ' ὀλόκληρη τήν Ἐπαρχία.

Στό διπλανό κτήριο ἔγραφε: «**ΑΓΡΟΝΟΜΕΙΟΝ**». Ἐδῶ μένει ὁ **ἀγρονόμος**, ὁ ὁποῖος μέ τούς ἀγροφύλακες τῶν χωριῶν φυλάει τ' ἀγροκτῆματά μας καί τιμωρεῖ ὅσους κάνουν ζημιές σ' αὐτά.

Σ' ένα ἄλλο κτήριο ἔγραφε: «**ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ**». Οἱ ὑπάλληλοι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς φροντίζουν γιά τά δάση τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ἐκεῖ κοντά ἦταν ἐπίσης ἡ **ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** καί ἡ **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ πιό πολύ τούς ἀγρότες.

Δίπλα ἀπό τίς Τράπεζες ἦταν τό **ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ** καί τό **ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ**, ὅπου καταθέτομε ὅσα χρήματα μᾶς περισσεύουν καί παίρνομε τόκο. Ἄν καταθέσωμε στό Ταμιευτήριο 100 δραχμές, μετά ἀπό ένα χρόνο θά πάρωμε 107 δραχμές!

Εἶδαμε ἐπίσης τό **ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ**, τήν **ΕΦΟΡΕΙΑ** καί ἄλλες Δημόσιες Ἀρχές.

• Στήν ἄκρη τῆς πόλεως εἶδαμε τούς **στρατῶνες**, ὅπου μένουν οἱ στρατιῶτες, οἱ ἄγρυπνοι φρουροί τῆς πατρίδας μας. Στό **Διοικητήριο** τοῦ στρατοπέδου ἐργάζονται ὁ **Στρατιωτικός Διοικητής** τῆς περιοχῆς καί πολλοί ἀξιωματικοί.

Κοντά στούς στρατῶνες ὑπάρχει κι ένα μικρό στρατιωτικό ἀεροδρόμιο, στό ὁποῖο κατεβαίνουν μικρά ἀεροπλάνα.

Ἐφοῦ εἶδαμε τόσα πράγματα στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας, γυρίσαμε στό χωριό μας ἀπό ἄλλο δρόμο, γιά νά δοῦμε καί ἄλλα χωριά, πού βρίσκονται στόν κάμπο.

Ἡ ἐκδρομή μας αὐτή ἦταν πολύ διδακτική.

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς μιὰ ἐκδρομή στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας σας, ἂν δέν ζῆτε σ' αὐτήν, καί νά συζητήσετε κι ἐσεῖς στήν τάξι μέ τόν δάσκαλό σας γιά τίς Ἀρχές, τά ἱδρύματα, τήν ἀγορά κλπ., πού υπάρχουν στήν πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας ἢ στήν πιό γειτονική πόλι, ἂν ὁ Νομός σας δέν ἔχη πολλές Ἐπαρχίες.

Ἡμερολόγιο 19^ο

(Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἐπάρχουν τρεῖς ἄλλες **κωμοπόλεις** στήν Ἐπαρχία μας. Οἱ δύο βρίσκονται πρὸς τό νότιο μέρος καί ἡ τρίτη πρὸς τό βόρειο.

Στίς δύο πρῶτες υπάρχουν πολλά ποτιστικά χωράφια, στά ὁποῖα καλλιεργοῦνται βαμβάκι, ζαχαρότευτλα καί λαχανικά.

Στήν τρίτη οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή δένδροκαλλιέργεια. Στήν περιοχή τῆς υπάρχουν πολλοί ὀπωρῶνες μέ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές καί ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα.

Καί στίς κωμοπόλεις αὐτές υπάρχουν Ἀρχές, ἀλλά ὄχι τόσες, ὅσες στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειδή τά μέρη αὐτά εἶναι πολύ εὐφορα, πολλοί κάτοικοι ἀπό τήν περιοχή μας κατεβαίνουν κι ἐργάζονται στίς κωμοπόλεις καί στά χωριά τοῦ κάμπου τήν ἀνοιξι καί τό καλοκαίρι. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μου ἔχουν σχέσεις καί μέ τούς κατοίκους τῶν κωμοπόλεων αὐτῶν καί μέ τούς κατοίκους ὅλης σχεδόν τῆς Ἐπαρχίας.

Προτιμοῦμε ὅμως νά ζοῦμε πάνω στά βουνά, ὅπου συνηθίσαμε καί μᾶς ἀρέσει περισσότερο ὁ τόπος κι ἄς εἶναι φτωχότερος.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας μέ τίς πόλεις ἢ κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας σας.

‘Ημερολόγιο 20°

(‘Αλλα στοιχεία για τήν ‘Επαρχία μας)

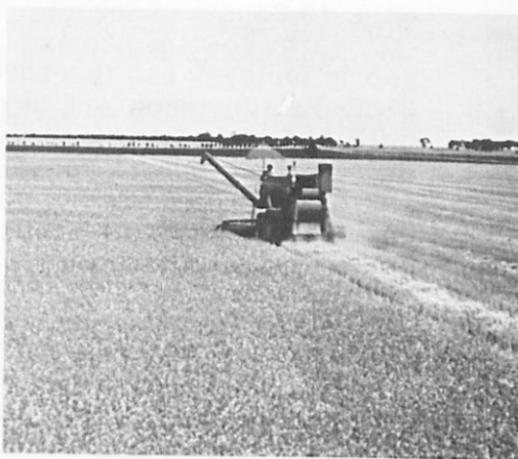
‘Αν εξαιρέσωμε τήν περιοχή τῶν χωριῶν μας, τό υπόλοιπο μέρος τῆς ‘Επαρχίας μας εἶναι πεδινό μέ μικρούς λόφους μόνο ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Στήν περιοχή μας μέ τ’ ὄρεινό ἔδαφος ὑπάρχουν ἀρκετά δάση ἀπό πεύκα κι ἔλατα κυρίως, πού ἀποτελοῦν πλοῦτο γιά τόν τόπο μας.

‘Αφθονα νερά συγκεντρῶνεται στήν περιοχή μας, τά ὁποῖα σχηματίζουν ἕνα μεγάλο ποτάμι, πού τρέχει πρός τόν κάμπο, τόν διασχίζει, ποτίζει τά χωράφια του καί τέλος χύνεται στή θάλασσα.

Λένε πῶς ἐκεῖ στή βαθειά χαράδρα, πού βρίσκεται στό μέρος ὅπου τό ποτάμι χύνεται πρός τόν κάμπο, θά χτίσουν ἕνα ψηλό **φράγμα**. ‘Ετσι τά νερά θά συγκεντρωθοῦν στή χαράδρα καί θά σχηματιστή μιά μεγάλη **τεχνητή λίμνη**. Μέ τά νερά τῆς λίμνης αὐτῆς, καθώς θά πέφτουν μέ ὀρμή ψηλά ἀπό τό φράγμα, θά κινῆται ἕνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο, πού θά παράγη ἀφθονο ἠλεκτρικό ρεῦμα.

Λένε ἀκόμη πῶς θά σκάσουν σέ πολλά μέρη τῆς ‘Επαρχίας μας, γιατί ὑποψιάζονται ὅτι ὑπάρχουν λιγνίτης καί ἄλλα ὀρυκτά μέσα στή γῆ.

Τό κλίμα στην περιοχή μας είναι **ήπειρωτικό**. Άλλά καί σέ ὅλη τήν Ἐπαρχία εἶναι ήπειρωτικό. Κάτω στόν κάμφο ὁμως εἶναι κάπως πιό ήπιο, πιό μαλακό.

Ἔργασίες. Νά ἐξετάσετε κι ἐσεῖς τά φυσικά χαρακτηριστικά τῆς Ἐπαρχίας σας, τή μορφή τοῦ ἐδάφους, τά νερά, τά δάση, τό κλίμα.

Ἡμερολόγιο 21^ο

(Ἔδαφος - Προϊόντα - Συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας)

Ὅταν ἐπιστρέψαμε στό χωριό μας ἀπό τήν ἐκδρομή, διασχίσαμε τό βόρειο μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας.

Σ' αὐτήν ἐδῶ τήν περιοχή, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πρὶν ἀπό χρόνια ὑπῆρχαν **ἐλη** (βαλτόνερα). Ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπό βλαβερά κουνούπια καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ κάμπου ὑπέφεραν πολύ ἀπό τήν ἐλονοσία, ἀπό μιά ἀρρώστια πού τήν μετέδιδαν στούς ἀνθρώπους τά κουνούπια.

Στά τελευταῖα χρόνια μηχανικοί κι ἐργάτες μέ διάφορα μηχανήματα ἔσκαψαν ἐδῶ μεγάλα αὐλάκια (κανάλια), μέ τά ὁποῖα τά νερά τραβήχτηκαν, διωχτετεύτηκαν πρὸς τή θάλασσα. Ἔτσι μεγάλες ἐκτάσεις πού σκεπάζονταν ἀπό νερά ἔγιναν χωράφια καί ἄρχισαν νά καλλιεργοῦνται, ἀλλά καί οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς γλύτψαν πιά ἀπό τήν ἐλονοσία.

Τώρα τό μέρος αὐτό εἶναι τό πιό εὐφορο κομμάτι τοῦ κάμπου. Στή μεγάλη αὐτή ἔκτασι καλλιεργοῦνται δημητριακά, βαμβάκι, τριφύλλι, καπνός κλπ.

Ὅλα τά πεδινά μέρη τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι ποτιστικά, γιατί στά τελευταῖα χρόνια ἔχουν κατασκευαστῆ ἐδῶ πολλά **ἀρδευτικά ἔργα**. Μέ μεγάλα καί μικρά κανάλια διοχτετεύονται τά νερά τοῦ ποταμοῦ πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις. Γι' αὐτό τά μέρη αὐτά εἶναι πλούσια καί τά χωράφια δίνουν στούς γεωργούς πολλά προϊόντα. Ἐδῶ τ' ὄργωμα τῶν χωραφιῶν γίνεται μέ βενζινάρωτρα (τρακτέρ).

Σέ προηγούμενες συζητήσεις γιά τά δικά μας χωριά εἶδαμε πῶς τά πιό σπουδαῖα προϊόντα τους εἶναι τά κτηνοτροφικά, ἡ ξυλεία, τά κάστανα, οἱ πατάτες, τά φασόλια, τά δημητριακά, τό μετᾶξι.

Τώρα καταλαβαίνομε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἔχουν πολλά καί διάφορα **ἐπαγγέλματα**. Καί τά προϊόντα της εἶναι πολλά καί διάφορα.

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἐπαρχία μας εἶναι γενικά καλή. Κάπως δύσκολη εἶναι στά δικά μας χωριά, ἐπειδή τό ἔδαφος εἶναι ὄρεινό. Ἐδῶ ἔρχονται μόνο φορτηγά αὐτοκίνητα. Κάτω ὅμως στόν κάμπο ὑπάρχουν ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί κυκλοφοροῦν κάθε εἴδους αὐτοκίνητα.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς με τόν δάσκαλό σας γιά τά προϊόντα, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καί τή συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας σας καί νά γράψετε τό δικό σας ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 22^ο

(Ἱστορικοί τόποι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Κάτω στόν κάμπο, σέ μιά λοφώδη περιοχή τοῦ βορεινοῦ μέρους τῆς Ἐπαρχίας μας, εἶδαμε καί τά **ἐρείπια** μιᾶς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως.

“Ὅπως λένε οἱ ἀρχαιολόγοι, ἡ πόλι αὐτή χτίστηκε στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δηλαδή τριακόσια καί περισσότερα χρόνια πρίν γεννηθῆ ὁ Χριστός. Φαίνεται καθαρά ἡ ἀγορά τῆς πόλεως καί τό ἀρχαῖο θέατρο μέ κυκλικές σειρές ἀπό πέτρινα καθίσματα.

Μέσα στό **Μουσεῖο**, πού ἔχει χτιστῆ μ' ἐξοδα τοῦ Κράτους, φυλάγονται πολλά πράγματα ἀπό τήν ἀρχαία πόλι. Ὑπάρχουν μαρμάρινα ἀγάλματα καί πολλά ἀγγεῖα. Ἀκόμη καί νομίσματα ἀρχαῖα βρῆκαν οἱ ἀρχαιολόγοι στίς ἀνασκαφές πού ἔκαμαν στήν περιοχή.

“Ὅλα αὐτά τά θαυμάζομε κι ἐμεῖς οἱ σημερινοί “Ἕλληνες καί οἱ ξένοι, πού ἔρχονται ἐπίτηδες νά τά δοῦν.

Γιά μᾶς ἔχουν καί μιά ἄλλη σημασία, εἶπε ὁ δάσκαλος. Δείχνουν ὅτι τά μέρη αὐτά ἀπό τά παλιά ἐκεῖνα χρόνια ἦταν ἑλληνικά! “Ὅπως λέει καί ὁ ποιητής:

«Ἐδῶ στό ἑλληνικό τό χῶμα,
τό τιμημένο κι ἱερό,
πού τό ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τόν ἀρχαῖο τόν καιρό...».

Γιά τόν λόγο αὐτό, συνέχισε ὁ δάσκαλος, τούς τόπους αὐτούς πρέπει νά τούς βλέπωμε σάν ἱερούς καί νά τούς προστατεύωμε.

Ἐρωτήσεις - Ἔργασίες. Ὑπάρχουν στήν Ἐπαρχία σας ἀρχαῖοι τόποι καί μνημεῖα; Νά συζητήσετε γι' αὐτούς. Νά γράψετε ἡμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 23^ο

(‘Ο τουρισμός στην Ήπαρχία μας)

“Όταν μιλούσαμε γιά τόν **τουρισμό**, είδαμε πώς καί στό χωριό μας έρχονται μερικοί τουρίστες, πού θέλουν νά θαυμάσουν τήν άγρια όμορφιά τών βουνών μας. Πιό πολλοί όμως τουρίστες, κυρίως ξένοι, πηγαίνουν κάτω στήν πεδιάδα.

“Όλοι σχεδόν περνούν άπό τήν άρχαία πόλι, γιά νά θαυμάσουν τήν άρχαία τέχνη.

Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες έπισκέπτονται πολλά μέρη τής Έλλάδος. Παντοῦ οί “Έλληνες τούς ύποδέχονται μέ καλωσύνη κι ευγένεια, γιαντί άπό τά πολύ παλιά χρόνια ό λαός μας είναι πολύ φιλόξενοσ.

“Όλοι οί “Έλληνες θεωρούμε τούς ξένους, τούς έπισκέπτες δηλαδή, φίλους μας καί προσπαθοῦμε νά τούς περιποιηθοῦμε, όσο καλύτερα μπορούμε.

Σκεφτήτε, μάσ είπε ό δάσκαλοσ, ότι είχαμε καί θεό προστάτη τής φιλοξενίας! Ήταν ό θεός Ζεύς (Δίας), ό όποιοσ γι’ αυτό λεγόταν καί «Ξένιοσ Ζεύσ».

Τώρα καταλάβαμε γιαντί ένα μεγάλο ξενοδοχείο στήν πρωτεύουσα τής Ήπαρχίας λέγεται «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Τό έχτισε ό **Έθνικόσ Ήργανισμόσ Τουρισμοῦ**, είπε ό δάσκαλοσ, γιά νά φιλοξενούνται εκεί οί ξένοι τουρίστεσ.

Ή φιλοξενία τών Έλλήνων φαίνεται ακόμη πιό καλά στά έλληνικά χωριά, πρόσθεσε ό δάσκαλοσ. Ήκει ό καθένας θεωρεί τιμή του νά φιλοξενήση κάποιον στό σπίτι του.

“Όλοι μας ύστερα συζητήσαμε για τή φιλοξενία πού προσφέραμε στό σπίτι μας σέ διάφορα πρόσωπα.

- Συμφέρεi ό τουρισμός στήν πατρίδα μας; ρώτησε ό δάσκαλος.

Συζητήσαμε καί βρήκαμε ότι συμφέρεi πολύ. Πρώτα πρώτα, είπαμε, θά ώφεληθῆ τό Κράτος μας, διότι όλοι οί ξένοι θά γνωρίσουν τήν όμορφη πατρίδα μας. Θά έπισκεφτοῦν τά όμορφα νησιά μας, θά χαροῦν ώραιες άκρογιαλιές, θ' άνεβοῦν στά βουνά καί θά διασχίσουν τίς πεδιάδες μας.

“Υστερα μέ τίς έπισκέψεις στους άρχαιολογικούς τόπους θά γνωρίσουν τόν άρχαίο πολιτισμό μας, αλλά θά δοῦν καί τά μεγάλα σύγχρονα έργα, πού στά τελευταία χρόνια δημιουργήσαμε.

‘Ακόμα θά έχουν τήν εύκαιρία νά γνωρίσουν τή φιλοξενία τῶν ‘Ελλήνων καί τίς άλλες άρετές τοῦ λαοῦ μας.

Μιά μεγάλη ώφέλεια για τόν τόπο μας είναι ότι οί ξένοι πού έρχονται έδῶ αφήνουν πολλά χρήματα κι έτσι αυξάνονται τά έσοδά μας.

Για όλους αυτούς τούς λόγους, είπαμε όλοι μαζί, πρέπει νά φροντίζουμε νά διατηροῦμε καθαρά τά μέρη τά όποια έπισκέπτονται ξένοι, νά τούς δεχώμαστε μέ καλωσύνη κι εύγένεια, νά τούς βοηθοῦμε σέ ό,τι μπορούμε, ν' άξιοποιοῦμε τούς τόπους πού παρουσιάζουν τουριστικό ένδιαφέρον.

‘Ο καθένας στόν τόπο του πρέπει νά προσφέρῆ ό,τι μπορεῖ για τόν τουρισμό. “Έτσι οί ξένοι θά φεύγουν εύχαριστημένοι από τή χώρα μας καί, όταν γυρίζουν στόν τόπο τους, θά

στέλνουν και άλλους συμπατριώτες τους να επισκεφτούν την όμορφη Ελλάδα.

Ερωτήσεις - Εργασίες. Να συζητήσετε κι εσείς με τον δάσκαλό σας για τον τουρισμό, για το πατροπαράδοτο έθιμο της φιλοξενίας, για τη σημασία του τουρισμού (έθνική, πολιτιστική, οικονομική). Τί πρέπει να κάνουμε, για να αναπτυχθεί ο τουρισμός στη χώρα μας;

Ημερολόγιο 24^ο

(Προβλήματα και ανάγκες της Έπαρχίας μας)

Τά περισσότερα προβλήματα και οι μεγαλύτερες ανάγκες της Έπαρχίας μας παρουσιάζονται στα δικά μας χωριά, πού είναι όρεινά.

Είναι πρώτα πρώτα τό πρόβλημα της συγκοινωνίας. Οι δρόμοι πού όδηγοῦν στήν περιοχή μας δέν είναι καλοί. Είναι στρωμένοι μέ άμμοχάλικο και τόν χειμώνα δύσκολα περνούν αυτοκίνητα.

Συχνά πέφτουν πολλά χιόνια και αποκλειόμαστε από τά γύρω μέρη για πολλές μέρες.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι στήν περιοχή μας δέν έχει φτάσει ακόμη τό ηλεκτρικό ρεύμα σέ όλα τά χωριά. Η Δημοσία Επιχείρησι Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) όμως έστειλε πριν λίγους μήνες υπαλλήλους της σ' αυτά, πού μίλησαν στους κατοίκους και τούς είπαν πώς πολύ σύντομα θά έχουν ηλεκτρικό φώς.

Η υπόλοιπη περιοχή της Έπαρχίας μας, πού είναι πεδινή, δέν αντιμετωπίζει μεγάλα προβλήματα. Έκείνο πού λείπει από αυτήν είναι ώρισμένα έργοστάσια, για να κονσερβοποιούνται τά φρούτα και τά λαχανικά πού περισσεύουν και πού πολλές φορές πηγαίνουν χαμένα.

Τό κράτος ενδιαφέρθηκε τόν τελευταίο καιρό και για τά προβλήματα αυτά και είναι βέβαιο πώς και η δική μας Έπαρχία θά γίνη καλύτερη.

Ερωτήσεις - Εργασίες. Ποιές είναι οι ανάγκες και τά προβλήματα της Έπαρχίας σας; Να συζητήσετε με τον δάσκαλό σας.

‘Ημερολόγιο 25°

(Οί κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας βρίσκεται στό δυτικό μέρος τοῦ Νομοῦ μας. Δέν βρέχεται ἀπό θάλασσα, ἀλλά εἶναι κοντά σ’ αὐτήν.

Πρός τό νότιο μέρος, πρὸς τό ἀνατολικό καί πρὸς τό βόρειο συνορεύει μέ τίς ἄλλες τρεῖς **Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας**. Πρὸς τό δυτικό μέρος ἡ Ἐπαρχία μας συνορεύει μέ ἄλλο **Νομό**. Μιά ὄροσειρά χωρίζει τήν Ἐπαρχία μας ἀπό αὐτόν.

Ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι ἀρκετά μεγάλη σέ ἔκτασι. Γιά νά τή διασχίση κανεῖς ἀπό τήν Ἀνατολή πρὸς τή Δύσι μέ αὐτοκίνητο χρειάζεται 1 ὥρα περίπου. Ἄλλη μισή ὥρα χρειάζεται, γιά νά τή διασχίση ἀπό τόν Βορρᾶ πρὸς τόν Νότο.

Στά χωριά καί στίς πόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας ζοῦν πενήντα χιλιάδες (50.000) περίπου ἄνθρωποι. Τόσος εἶναι ὁ **πληθυσμός** τῆς. Πιο πυκνοκατοικημένα εἶναι τά πεδινά μέρη. Ἡ δική μας περιοχή, πού εἶναι ὄρεινή, εἶναι ἀραιοκατοικημένη. Μέ τή συζήτησι πού κάναμε στήν τάξι εὐκόλα βρήκαμε γιατί συμβαίνει αὐτό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς στήν τάξι σας γιά τή θέσι, τά σύνορα (ὅρια), τήν ἔκτασι καί τόν πληθυσμό τῆς Ἐπαρχίας σας.

‘Ημερολόγιο 26°

(Ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας ἔχει παλιά **ἱστορία**. Ἀπό τά πολύ παλιά χρόνια μέχρι σήμερα σ’ αὐτήν κατοικοῦν Ἕλληνες.

Οἱ κάτοικοί τῆς ἔλαβαν μέρος σ’ ὅλους τούς πολέμους τῆς πατρίδας μας καί πολλές μάχες ἔγιναν ἐδῶ. Μιλήσαμε γιά μιὰ τέτοια μάχη, πού δόθηκε στήν περιοχή μας μέ τούς Βουλγάρο-υς, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν πολλές ἐπιδρομές στά μέρη μας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι καί καλοὶ Χριστιανοί. Εἶναι ἐργατικοί καί πολλές φορές ξενιτεύονται, γιά νά βοηθήσουν καλύτερα τίς οἰκογένειές τους.

Πρὶν ἀπό χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἀρρώσταναν ἀπό ἐλονοσία. Τώρα, πού δέν ὑπάρχουν πιά βαλτόνερα

(έλλη), οί κάτοικοι είναι γεροί καί καλλιεργοῦν τά μέρη πού ἔχουν ἀποξηρανθῆ.

Τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μιλοῦν γιά τόν ἀρχαῖο πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας μας. Νοιώθομε περήφανοι γι' αὐτό! Ἄλλά καί οί σημερινοί κάτοικοί της ἀγαποῦν τήν πρόοδο καί τόν πολιτισμό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε μέ τόν δάσκαλό σας γιά τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας ἢ τῆς περιοχῆς σας.

Ἡμερολόγιο 27^ο

(Τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Εἶχαμε τελειώσει πιά τίς συζητήσεις γιά τήν Ἐπαρχία μας, ὅταν ἔφτασαν ἀρκετά γράμματα καί μικρά δέματα ἀπό διάφορα σχολεῖα.

Εἶχαμε φροντίσει ἀπό καιρό νά στείλωμε γράμματα σέ σχολεῖα τῆς Ἐπαρχίας μας μέ τήν παράκλησι νά μᾶς στείλουν δείγματα ἀπό τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ τους. Τούς στείλαμε κι ἐμεῖς δικά μας προϊόντα καί κυρίως τσαί τοῦ βουνοῦ.

Πολύ χαρήκαμε μέ τήν ἀνταλλαγή αὐτῆ τῶν προϊόντων, μᾶς ἔγραφαν.

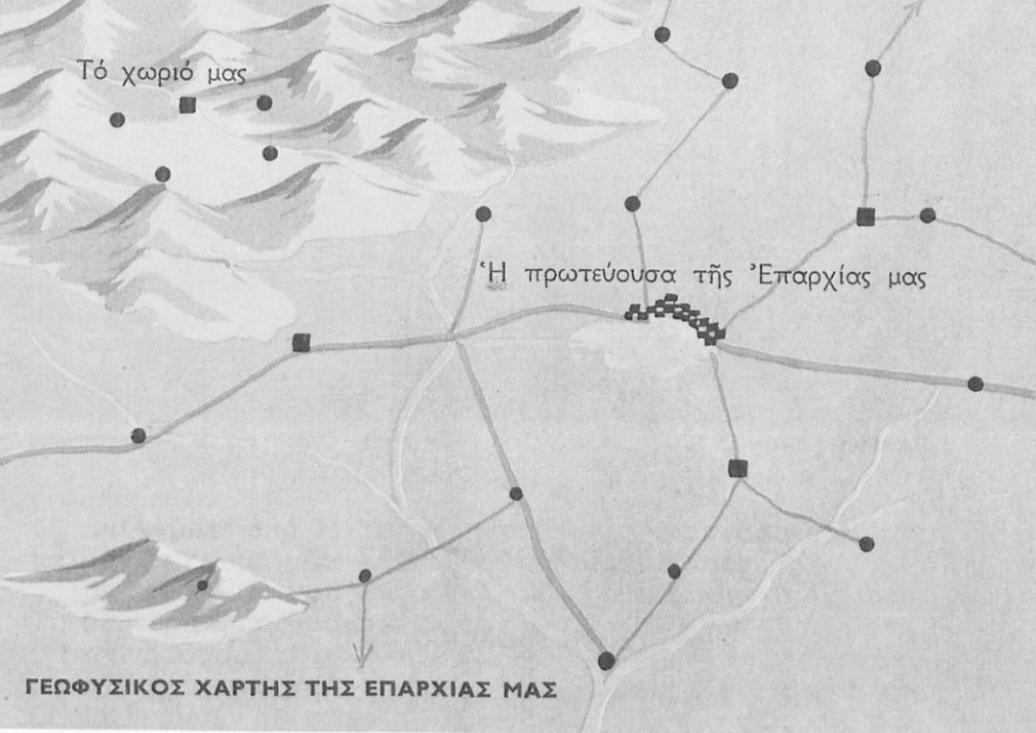
Ἔτσι συγκεντρώθηκαν στό σχολεῖο μας δείγματα ἀπ' ὅλα σχεδόν τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Μ' αὐτά ἀποφασίσαμε νά κάνωμε **πίνακες** καί **λευκώματα**, πού νά περιέχουν ὅλα τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας καί νά δίνουν μιά ζωντανή εἰκόνα τῆς παραγωγῆς καί τοῦ πλοῦτου της.

Δέν πέρασαν πολλές ἡμέρες καί ὅλοι αὐτοί οί πίνακες καί τά λευκώματα ἦταν ἔτοιμα.

Δέν χορταίναμε νά τά βλέπωμε! Δεχόμαστε μάλιστα κι ἐπισκέψεις ἀπό παιδιά τῶν ἄλλων τάξεων. Ἀκόμη καί ὁ κ. Ἐπιθεωρητῆς μᾶς ἔδωσε συγχαρητήρια, ὅταν ἦρθε νά δῆ τό σχολεῖο μας.

Ἔργασίες. Νά προσπαθήσετε κι ἐσεῖς νά κάμετε στήν τάξι σας ὅ,τι ἔκαμαν στήν τάξι τοῦ Νίκου.

Ἡμερολόγιο 28^ο

(Ὁ χάρτης τῆς Ἐπαρχίας)

Τελευταία ἐτοιμάσαμε τόν **χάρτη τῆς Ἐπαρχίας** μας.

Στὴν ἀρχὴ ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ σέ χαρτόνια. Προσπαθήσαμε νὰ παραστήσωμε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου μας, ὅπως εἶναι στοὺς χάρτες.

Ἔτσι οἱ πεδιάδες ἔγιναν πράσινες, οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄροπέδια κίτρινα, τὰ βουνά καφέ, ἡ λίμνη καὶ τὸ ποτάμι γαλάζια. Τοποθετήσαμε ἐπίσης τὶς πόλεις καὶ τὶς κωμοπόλεις, τοὺς ἱστορικοὺς τόπους κλπ. Μετὰ ἐτοιμάσαμε ἕναν ἀνάγλυφο χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας, τὸν ὁποῖο κρεμάσαμε στὸν τοῖχο.

Σ' ἕναν ἰδιαίτερο πίνακα καταγράψαμε προσεχτικὰ τὰ κυριώτερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέτασί της.

Ἔργασίες. Νὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὸν χάρτη τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ μάθετε ὅλοι νὰ διαβάζετε τὰ σύμβολα πού ὑπάρχουν στοὺς χάρτες. Νὰ κάμετε ἀνακεφαλαίωσι τῶν κυριώτερων γεωγραφικῶν στοιχείων τῆς Ἐπαρχίας.

Παραθαλάσσια πόλι

Ο ΝΟΜΟΣ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 29^ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα του Νομού μας)

“Όταν ετοιμάζαμε τούς χάρτες της Έπαρχίας μας, ο δάσκαλος μας μᾶς ετοίμασε μία νέα έκπληξη. Τήν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, μᾶς εἶπε, θά κάνωμe μιά διήμερη ἐκδρομή στην **πρωτεύουσα του Νομού** μας.

‘Η χαρά μας ἦταν ἀπερίγραπτη!

Πολλές φορές τή νύχτα βλέπαμε ἀπό ἕνα λόφο του χωριού μας πέρα μακριά πρὸς τήν Ἀνατολή τά φῶτα τῆς πρωτεύουσας, ἀλλά κανεῖς ἀπό τήν τάξι μας δέν τήν εἶχε ἐπισκεφτῆ.

Πρὶν ξεκινήσωμe, εἶχαμe καταλάβει καλά πὼς τόν Νομό μας τόν ἀποτελοῦσαν τέσσερες Ἐπαρχίες, δηλαδῆ ἡ δική μας καί ἄλλες τρεῖς. Ψηλά ἀπό τά μέρη μας βλέπαμe βέβαια ἕνα μεγάλο μέρος του Νομού μας, ἀλλά ἀλλιῶς βλέπομe τά πράγματα ἀπό μακριά καί ἀλλιῶς εἶναι στήν πραγματικότητα.

Τήν ὠρισμένη μέρα ξεκινήσωμe γιά τήν πρωτεύουσα. Στόν δρόμο ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε τίς ἀπορίες πού εἶχαμe. “Όταν διασχίζαμe τήν πεδιάδα, μᾶς ἐξηγοῦσε γιά τ’ ἀρδευτικά ἔργα πού βλέπαμe, καθώς καί γιά τίς διάφορες καλλιέργειες πού γίνονται στόν κάμπο.

Ἐπισκεφτήκαμe κι ἕνα μοναστήρι, πού εἶναι χτισμένο σ’ ἕνα

Μοναστήρι

Χωράφι

Ύψωμα γεμάτο από δέντρα. Ο ήγούμενος του μοναστηριού μας καλοδέχτηκε και μας μίλησε για πολλά πράγματα.

Τόν μεγάλο ποταμό χρειάστηκε να τόν περάσωμε δυό φορές. Τη δεύτερη φορά βρισκόμαστε πιά κοντά στην πρωτεύουσα. "Όταν περάσαμε τή μεγάλη γέφυρα, κατεβήκαμε από τό αυτοκίνητο καί καμαρώσαμε τή διπλανή σιδερένια γέφυρα, από τήν όποία περνούν τά τραίνα. Γιά καλή μας τύχη εκείνη τήν ώρα περνούσε ένα μεγάλο έπιβατηγό τραίνο." Ετριζε ή γέφυρα, όταν περνούσε, κι έμεεις φοβηθήκαμε λίγο, όταν σφύριξε τό τραίνο δυνατά.

Μπροστά ήταν ή μηχανή, από τήν όποία έβγαине μαυρος καπνός. Μετρήσαμε τά βαγόνια: ένα, δυό, τρία... δέκα! Οί επιβάτες έβγαζαν τά χέρια τους από τά παράθυρα καί μας χαιρετούσαν. Τούς χαιρετίσαμε κι έμεεις καί συνεχίσαμε τό ταξίδι μας.

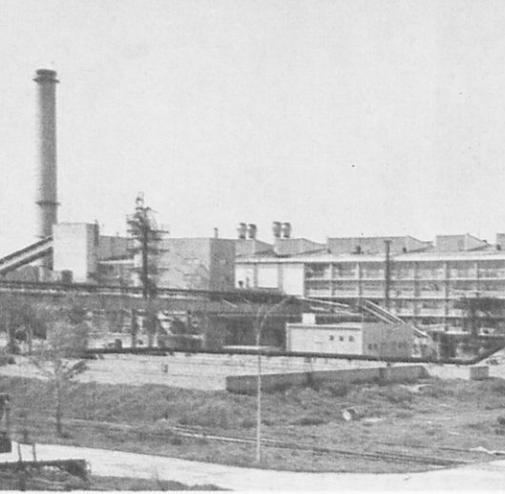
"Έξω από τήν πόλι έπισκεφτήκαμε τό έργοστάσιο ζαχάρεως.

Γέφυρα αυτοκινήτου

Γέφυρα τραίνου

Κάποιος μηχανικός του εργοστασίου μᾶς ἐξήγησε μέ λίγα λόγια πῶς λειτουργεῖ.

Οἱ ἀγρότες τῆς περιοχῆς μᾶς φέρνουν τά ζαχαρότευτλα, μᾶς εἶπε. Τά ρίχνουμε στή μιά ἄκρη τοῦ εργοστασίου σέ διάφορα μηχανήματα καί ἀπό τήν ἄλλη ἄκρη βγαίνει ἡ ζάχαρι! Μᾶς ἔδωσε καί ἀπό λίγη ζάχαρι καί φάγαμε. Ἦταν πολύ γλυκιά!

Ἐκεῖ κοντά, ἔξω ἀπό τήν πόλι, ἦταν καί ἄλλα ἐργοστάσια. Δέν τά ἐπισκεφτήκαμε ὁμως, γιατί ἔπρεπε νά πᾶμε μέσα στήν πόλι νά ξεκουραστοῦμε καί μετά νά συνεχίσουμε τίς ἐπισκέψεις.

- Παιδιά, μέσα στήν πόλι πρέπει νά εἴμαστε προσεχτικοί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Κανείς δέν θά φεύγη ἀπό κοντά μου, συνέχισε, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νά χαθῆτε ἢ νά σᾶς πατήση κανένα αὐτοκίνητο.

Ἔτσι μπήκαμε στό αὐτοκίνητο καί σέ λίγο διασχίζαμε τήν πόλι...

Πωπῶ, τί μεγάλη κίνησι! εἶπαμε ὅλοι. Ἄλλα αὐτοκίνητα ἔτρεχαν πρὸς τό ἓνα μέρος καί ἄλλα πρὸς τό ἀντίθετο. Κόσμος πολὺς πήγαινε κι ἐρχόταν.

Φτάσαμε στό 12^ο Δημοτικό Σχολεῖο, ὅπου θά μέναμε τό βράδυ. Ἐκεῖ ξεκουραστήκαμε καί φάγαμε.

Ἔργασίες. Ἄν δέν ζῆτε στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, νά κάμετε κι ἐσεῖς ἓνα ταξίδι σ' αὐτήν, γιά νά τή γνωρίσετε. Ἄν ζῆτε στήν πρωτεύουσα, νά κάμετε ταξίδια στήν ὑπαιθρο, γιά νά γνωρίσετε τόν Νομό σας.

‘Ημερολόγιο 30°

(Τί είδαμε στην πρωτεύουσα)

‘Εδῶ στην πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ δέν θά βροῦμε πολλούς χωριανούς, εἶπε ὁ δάσκαλος, ὅπως ἔγινε στην πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας. “Ερχονται, μόνο ὅταν θέλουν νά ταξιδέψουν σέ διάφορα μέρη μέ ἀεροπλάνο, μέ τραῖνο ἤ μέ πλοῖο, γιατί καί τά τρία μέσα τά βρίσκουν ἐδῶ. “Ερχονται ἀκόμη, ὅταν ἔχουν διάφορες ὑποθέσεις μέ τή **Νομαρχία**. Πιό τακτικά κατεβαίνουν στην πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ὁ Πρόεδρος καί ὁ Γραμματέας τοῦ χωριοῦ μας γιά διάφορα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν Κοινότητά μας.

Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται κι ἐργάζονται στην πρωτεύουσα, εἶπε πάλι ὁ δάσκαλος.

‘Ο ξάδερφός μου, εἶπε ὁ Ἄντρεας, ἤρθε ἐδῶ κι ἔγινε κουρέας. ‘Ο θεῖός μου, εἶπε ὁ Γρηγόρης, ἤρθε κι ἔγινε θυρωρός πολυκατοικίας.

- Τί θά πῆ αὐτό; ρώτησε ὁ Γιάννης. ‘Ο δάσκαλος ἐξήγησε: “Ὅπως προσέξατε, ἐδῶ ὑπάρχουν μεγάλα σπίτια μέ πολλά πατώματα καί πολλά διαμερίσματα. Τά μεγάλα αὐτά σπίτια λέγονται **πολυκατοικίες**, διότι σέ καθένα ἀπό αὐτά κατοικοῦν πολλές οἰκογένειες. ‘Ο θυρωρός κάθεται στην εἴσοδο τῆς

Τό πάρκο τής πόλεως

πολυκατοικίας (κοντά στή θύρα), παρακολουθεῖ τούς ἀνθρώπους, πού μπαينوβγαίνουν, καί δίνει διάφορες πληροφορίες.

Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται στήν πρωτεύουσα γιά ψυχαγωγία, γιά νά διασκεδάσουν.

Ἔργασίες. Νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ σας μέ τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Ἄν ζήτε στήν πρωτεύουσα, νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις σας μέ τήν ὑπαιθρο.

Ἡμερολόγιο 31^ο

(Τί ἄλλο εἶδαμε στήν πρωτεύουσα)

Τό 12^ο Δημοτικό Σχολεῖο βρίσκεται στό κέντρο τής πόλεως σέ ὕψωμα καί ἀπό τή στέγη του μπορούμε νά δοῦμε μιά χαρά ὅλη σχεδόν τήν πόλι.

Εἶμαστε τυχεροί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Θά δοῦμε καλά τήν πόλι ἀπό ἐδῶ πάνω κι ἔπειτα θά κατεβούμε νά τή γυρίσωμε μέ τό αὐτοκίνητο.

Κάτω ἀπό μᾶς ἀκριβῶς ἦταν ἡ κεντρική πλατεῖα. Στή μέση της βρίσκεται τό **δημόσιο πάρκο** μέ πολλή πρασινάδα, πολύχρωμα λουλούδια καί πολλά καθίσματα, γιά νά ξεκουράζωνται ὅσοι θέλουν. Σέ ὠρισμένα σημεῖα ὑπάρχουν μερικά ἀγάλματα καί στό κέντρο ἀκριβῶς ἓνα μεγάλο ρολόι, πού χτυπάει τίς ὥρες σάν καμπάνα.

Στις 4 γωνίες τῆς πλατείας, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη κίνησι, εἶναι τοποθετημένοι μικροὶ στῦλοι μέ χρωματιστά φῶτα πού ἀναβοσβήνουν μόνα τους. Παρακολουθήσαμε καί εἶδαμε πῶς, ὅταν ἀναψε τό πράσινο φῶς (ὁ **Γρηγόρης**, ὅπως τόν λένε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀστειευόμενοι), σταμάτησαν τ' αὐτοκίνητα καί οἱ ἀνθρωποὶ περνοῦσαν βιαστικά ἀπό τό ἓνα πεζοδρόμιο στό ἄλλο. Ὅταν γιά λίγο ἀναβε τό κίτρινο φῶς, ὅσοι βρίσκονταν στόν δρόμο προσπαθοῦσαν νά φύγουν γρήγορα καί ν' ἀνεβοῦν στό πεζοδρόμιο, γιατί σέ λίγο ἀναβε τό κόκκινο φῶς (ὁ **Σταμάτης**) καί τότε ὅλοι σταματοῦσαν στό πεζοδρόμιο, ἐνῶ τ' αὐτοκίνητα ἄρχιζαν νά τρέχουν. Τό πρᾶγμα αὐτό μᾶς φάνηκε πολύ διασκεδαστικό.

Στή μέση τοῦ δρόμου ἦταν καί ὁ **τροχονόμος**, ἓνας χωροφύλακας πού κουνοῦσε τά χέρια του καί σφύριζε, γιά νά ρυθμίζῃ τήν **κυκλοφορία**.

Ἡ πόλι αὐτή ἔχει καλή **ρυμοτομία**, συνέχισε ὁ δάσκαλος.

- Τί θά πῆ αὐτό, κύριε; ρωτήσαμε ὅλοι.

- Θά πῆ ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι ἴσιοι, χωρίς στροφές, καί στή σειρά ὁ ἓνας μετά τόν ἄλλο.

Παρατηρήσαμε ἔπειτα πῶς σ' ὅλη τήν πόλι ὑπῆρχαν ἀρκετές ἐκκλησίες. Δίπλα σέ κάθε ἐκκλησία ὑπῆρχε συνήθως καί πάρκο. Πολλά πάρκα (κῆποι) ὑπάρχουν καί σέ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως. Οἱ Ἄρχές φρόντισαν νά ὑπάρχη πολύ πράσινο σ' αὐτή.

Ὁ τροχονόμος δείχνει στά παιδάκια πῶς θά περάσουν στό ἀπέναντι πεζοδρόμιο

Λιμάνι

Στούς κεντρικούς δρόμους βρίσκονται πολλά **έμπορικά καταστήματα**. Πολλοί άνθρωποι μπαινοβγαίνουν σ' αυτά και, όταν βγαίνουν, κρατούν όλοι σχεδόν κάτι στα χέρια τους. Έκει κοντά είναι και η **άγορά τροφίμων** με πολλά παντοπωλεία, κρεοπωλεία, ιχθυοπωλεία, όπωροπωλεία κλπ.

Κοντά στην αγορά υπάρχει ένα μεγάλο πάρκο με **παιδική χαρά**. Είναι γεμάτη παιχνίδια (κούνιες, τραμπάλες κλπ.). Πολλά παιδιά παίζουν εκεί όλη την ημέρα.

Στό ανατολικό μέρος της πόλεως βρίσκεται τό **λιμάνι**. Άποφασίσαμε νά τό δοῦμε άπό κοντά, καθώς και τό νησί, πού φαίνεται πέρα άπό τό λιμάνι καταπράσινο μέ κατάλευκα σπίτια στην άκρογιαλιά.

Θαυμάσαμε επίσης τίς ύψηλές πολυκατοικίες της πόλεως. "Όλες είναι ώραιότατες, χτισμένες μέ όλα τά σύγχρονα μέσα. Έχουν ώραία μάρμαρα στην είσοδο, άνελκουστήρες, γιά ν' άνεβαίνουν γρήγορα και ξεκούραστα οί άνθρωποι ώς τό τελευταίο πάτωμα, κεντρική θέρμανσι, τηλεόρασι κλπ.

Κοντά στην κεντρική πλατεία βρίσκεται και τό **Μουσείο** μέ πολλά άρχαιολογικά εύρήματα, πού θά τά δοῦμε άπό κοντά.

Γενικά ή πρωτεύουσα μέ την πρώτη ματιά πού της ρίξαμε μάς φάνηκε ότι είναι πολύ όμορφη, πλούσια και σύγχρονη πόλι.

Έργασίες. Νά συζητήσετε κι έσεις γιά τά γενικά χαρακτηριστικά (φυσικά, οικονομικά, πολιτιστικά) πού έχει ή πρωτεύουσα του δικου σας Νομου και νά γράψετε ήμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 32^ο

(Τό λιμάνι - Τό γειτονικό νησί)

‘Αφοῦ εἶδαμε ἀπό ψηλά τήν πόλι, μπήκαμε στό αὐτοκίνητο καί τραβήξαμε γιά τό **λιμάνι**.

“Ολα ἐδῶ εἶναι ὁμορφα. ‘Η παραλιακή λεωφόρος, πού ἔχει μῆκος ἕνα περίπου χιλιόμετρο καί πλάτος εἴκοσι μέτρα, ἔχει μεγάλη κίνησι. Πολλοί ἄνθρωποι κάνουν περίπατο. “Άλλοι κάθονται καί καμαρώνουν τίς βάρκες καί τά πλοῖα πού πηγαينوέρονται.

Πέρα στό βάθος εἶναι τά φορτηγά πλοῖα, πού φορτώνουν ἢ ξεφορτώνουν ἐμπορεύματα. Φαίνονται οἱ γερανοί, πού χωρίς καμμιά δυσκολία σηκώνουν μεγάλα βάρη.

Στό ἄλλο μέρος τοῦ λιμανιοῦ εἶναι τά ἐπιβατηγά πλοῖα. “Ενα εἶναι γεμάτο μέ κόσμο, πού ἔχει ἀνεβῆ στό κατάστρωμα. Σίγουρα τό πλοῖο αὐτό θά σηκώση ἄγκυρα γιά μακρινά μέρη.

Μπροστά στήν παραλιακή λεωφόρο ὑπάρχουν μόνο μικρά πλοῖα καί βάρκες. Μερικοί ἀνεβαίνουν στίς βάρκες καί πηγαίνουν βαρκάδα. “Άλλοι μπαίνουν σέ πλοῖα καί πηγαίνουν πió μακριά. Πολλοί ξένοι πηγαίνουν στό ἀπέναντι νησί, πού ἔχει πολλές ὁμορφιές καί πολλές ἀρχαιότητες.

Πήραμε απόφασι νά πάμε κι ἐμεῖς. Ἐπιβιβαστήκαμε (ἀνεβήκαμε) σ' ἓνα ἀπό τὰ πλοιάρια πού πηγαينوέρχονται στό νησί καί τραβήξαμε γιά ἐκεῖ.

Τό πλοῖο ἦταν ἀνοιχτό καί τό θαλασσινό ἀεράκι μᾶς δρόσιζε. Ἡ θάλασσα ἦταν ἤσυχη, χωρίς κύματα, καί ὁ ἥλιος καθρεφτιζόταν στά νερά της. Τό πλοῖο, καθώς ἔσχιζε τά νερά, ἀφηνε πίσω μας ἀφρούς. Τότε θυμηθήκαμε ἓνα θαλασσινό τραγούδι, πού μάθαμε στό σχολεῖο, καί ἀρχίσαμε νά τό τραγουδοῦμε ὄλοι μαζί:

«Γλυκά φυσᾶ ὁ μπάτης
κι ἡ θάλασσα δροσίζεται.
Στά γαλανά νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται...».

Φτάσαμε στό **νησί** καί ἀποβιβαστήκαμε (βγήκαμε) ἀπό τό πλοῖο.

Θαυμάσαμε τά πεντακάθαρα κάτασπρα σπίτια καί τίς γραφικές **ἀμμουδιές** τοῦ νησιοῦ. Εἶδαμε τίς ψαρόβαρκες καί τούς ψαράδες. Ἐπισκεφτήκαμε τούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί τό Μουσεῖο.

Πόσα ὠραῖα πράγματα εἶδαμε ἐκεῖ! Ἐνας **ξεναγός** μᾶς ἐξήγησε πολλά πράγματα καί ὄλοι νοιώσαμε περηφάνεια γιά τούς ἀρχαίους προγόνους μας.

Πολλοί ξένοι τουρίστες κοίταζαν μέ προσοχή τούς ἀρχαιολογικούς χώρους κι ἔβγαζαν φωτογραφίες.

Εἶδαμε καί ἄλλα ὁμορφα μέρη τοῦ νησιοῦ. Δέν εἶχαμε ὅμως ὦρα νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατα. Τό πλοῖο μᾶς καλοῦσε νά ἐπιστρέψωμε στήν πόλι.

Στήν ἐπιστροφή ἀπολαύσαμε τ' ὠραῖο ἡλιοβασίλεμα ἀπό τό πλοῖο.

Ἢταν φτάσαμε στήν πόλι, εἶχε νυχτώσει πιά. Τά φῶτα εἶχαν ἀνάψει καί ἡ πρωτεύουσα ἦταν πολύ ὁμορφη. Τήν καμαρώσαμε, καθώς γυρίζαμε στό σχολεῖο. Ἐπειτα, κουρασμένοι ὅπως ἦμασταν, κοιμηθήκαμε.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ δικοῦ σας Νομοῦ εἶναι παραθαλάσσια; Ἄν νάι, νά γράψετε κι ἐσεῖς παρόμοιο ἡμερολόγιο. Ἄν ὄχι, νά γράψετε γιά ἓνα χαρακτηριστικό τοπίο τῆς πρωτεύουσας.

‘Ημερολόγιο 33°

(Οί ‘Αρχές τοῦ Νομοῦ)

Τὴν ἄλλη μέρα ἦταν Κυριακή. ‘Ετοιμαστήκαμε καί πήγαμε στὴ **Μητρόπολι** γιὰ ἐκκλησιασμό. Ὁ **Δεσπότης** ἔβγαλε λόγο. Ἦταν πιό γέρος ἀπὸ τὸν Δεσπότη τῆς ‘Επαρχίας μας.

Μετὰ τὸν ἐκκλησιασμό γυρίσαμε στὸ σχολεῖο καί ὁ δάσκαλος μᾶς μίλησε γιὰ τὶς **‘Αρχές** πού υπάρχουν στὴν πρωτεύουσα.

‘Υπάρχουν πρῶτα πρῶτα, μᾶς εἶπε, οἱ **‘Εκκλησιαστικές ‘Αρχές**. ‘Ανώτερος σ’ αὐτές εἶναι ὁ **Μητροπολίτης** (Δεσπότης).

Εἶναι ἐπίσης οἱ **Πολιτικές ‘Αρχές**. ‘Ανώτερος σ’ ὅλες τὶς Πολιτικές ‘Αρχές τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Νομάρχης**.

Ἡ φωτογραφία πῶς εἶναι τὸ πνεύμα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Πολιτικοῦ

Ὁ Νομάρχης ἐργάζεται στή **Νομαρχία**, σ' ἓνα μεγάλο κτήριο στό κέντρο τῆς πόλεως, ὅπου ἐργάζονται καί πολλοί ἄλλοι **ὑπάλληλοι**. Ὅλοι αὐτοί βοηθοῦν τόν Νομάρχη στό ἔργο του.

Ἐκτός ἀπό τόν Νομάρχη ὑπάρχει καί ὁ **Δήμαρχος**, ὁ ὁποῖος μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο** φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Ἐδῶ βρίσκεται ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Δημοτικῶν Σχολείων** καί ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Γυμνασίων**. Στήν πόλι ὑπάρχουν ἀρκετά **Γυμνάσια** ἀρρένων καί θηλέων καί πολλά **Δημοτικά Σχολεῖα**.

Ἐπίσης ἡ **Ἐφορεία**, πού κανονίζει τούς φόρους πού θά πληρώσουν οἱ πολῖτες στό Κράτος, καί τό **Δημόσιο Ταμεῖο**, πού τούς εἰσπράττει, πληρώνει τούς μισθοῦς στούς ὑπαλλήλους καί δίνει χρήματα, γιά νά ἐκτελοῦνται διάφορα ἔργα στόν Νομό.

Ἄλλες Ἀρχές εἶναι οἱ **Δικαστικές**. Εἶναι οἱ δικασταί, πού δικάζουν τίς διαφορές τῶν ἀνθρώπων καί τιμωροῦν τούς κακοῦς.

Οἱ **Ἀγρονόμοι** βοηθοῦν τό ἔργο τῶν δικαστῶν καί δικάζουν ὅσους κάνουν ζημιές στούς ἀγρούς καί ὁ **Δασάρχης** μέ τούς δασικούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά τά δάση τοῦ Νομοῦ.

Ὁ **Νομομηχανικός** μέ πολλούς ἄλλους μηχανικούς φροντίζει νά γίνονται στόν Νομό δρόμοι, γέφυρες, σχολεῖα καί πολλά ἄλλα δημόσια ἔργα.

Ὁ **Νομιάτρος** φροντίζει γιά τήν ὑγεία μας.

Ἐπίσης οἱ **Στρατιωτικές Ἀρχές**. Εἶναι ὁ **Στρατηγός**, πού διοικεῖ τή Μεραρχία τοῦ Νομοῦ μας, καί πολλοί ἀξιωματικοί.

Ὁ **Διοικητής τῆς Χωροφυλακῆς** μέ πολλούς ἀξιωματικούς καί χωροφύλακες τηρεῖ τήν τάξι σ' ὅλο τόν Νομό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τίς Ἀρχές τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 34^ο

(Φιλανθρωπικά καί ἄλλα ἰδρύματα τῆς πόλεως)

Στήν πρωτεύουσα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλά **φιλανθρωπικά ἰδρύματα**. Ἐπίσης **νοσοκομεῖα**, στά ὁποῖα πηγαίνουν ἄρρω-

στοι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Νομοῦ καί γίνονται καλά. Σ' αὐτά ἐργάζονται πολλοί γιατροί καί νοσοκόμες.

Στά **μαιευτήρια** πηγαίνουν οἱ μητέρες, ὅταν εἶναι ἡ ὥρα νά γεννήσουν.

Ἐπὶ τὰς **γῆρας** καί **γηροκομεῖα**, στά ὅποια πηγαίνουν πολλοί γέροι καί περνοῦν ἡσυχά τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τους.

Στά **ὄρφανοτροφεία** μένουσιν αἱ παιδιὰ πού ἔχασαν τοὺς γονεῖς τους καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Ἐπὶ τὰς **οἰκοτροφεία**, στά ὅποια μένουσιν αἱ παιδιὰ ἀπ' ὅλον τόν Νομό καί τὰ ὅποια ἔρχονται εἰς τὴν πόλιν, γιά νά σπουδάσουν.

Στόν **Οἶκο Τυφλῶν** μένουσιν οἱ τυφλοί, πού τοὺς φροντίζουν καλοί ἄνθρωποι καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Ἐπὶ τὰς **Ἰδρύματα** πού μᾶς ἐξυπηρετοῦν εἶναι ἐπίσης οἱ **Τράπεζες**, τὰ **Ταχυδρομεία** καί τό **Ταμιευτήριο**.

Ἔργασίαι. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τὰ φιλανθρωπικά καί τ' ἄλλα ἰδρύματα πού ὑπάρχουσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 35^ο

(Ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα)

Ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν ὑπάρχουσιν καί πολλὰ **ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα**.

Πολλὰ **Νηπιαγωγεία** καί **Παιδικοὶ Σταθμοὶ** προετοιμάζουσιν τὰ μικρά γιά τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἢ κρατοῦσιν τὰ παιδιὰ, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἐργάζονται.

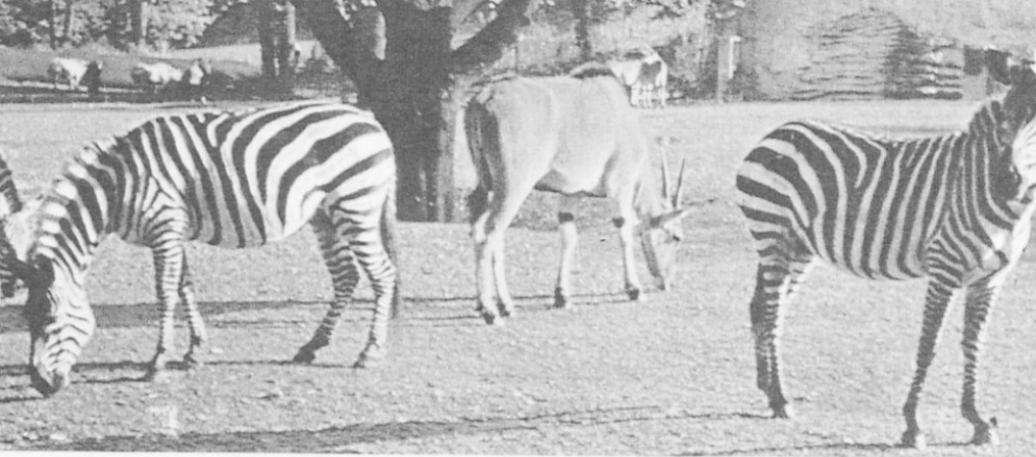
Ἐπὶ τὰς **Δημοτικὰ Σχολεία** καί ἀρκετὰ **Γυμνάσια**. Ἐἶναι καί μερικά **Νυκτερινὰ Γυμνάσια**, στά ὅποια φοιτοῦσιν αἱ παιδιὰ πού ἐργάζονται τὴν ἡμέραν. Ἄκομη ἓνα **Ἐμπορικὸ Γυμνάσιον** γιά τὰ παιδιὰ πού θ' ἀσχοληθοῦσιν μέ ἐμπορικές δουλειάς κι ἓνα **Ναυτικὸ Γυμνάσιον** γι' αὐτὰ πού θά γίνουσιν ναυτικοί.

Ἐπὶ τὰς **Τεχνικὰς Σχολάς**, ὅπου οἱ μαθηταὶ μαθαίνουν διάφορες τέχνες.

Ἐπὶ τὴν **Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν** σπουδάζουσιν ὅσοι θά γίνουσιν ἱερεῖς καί εἰς τὴν **Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν** ὅσοι θά γίνουσιν νηπιαγωγοὶ καί δάσκαλοι.

Ἔργασίαι. Νά συζητήσετε γιά τὰ ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα πού βρίσκονται εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Νομοῦ σας.

Ζωολογικός κήπος

Ήμερολόγιο 36^ο

(Ή ζωολογικός κήπος - Ή σιδηροδρομικός σταθμός -
Τό άεροδρόμιο)

Τό μεσημέρι έπισκεφτήκαμε τόν ζωολογικό κήπο τής πόλεως. Ήκεϊ είδαμε πολλά είδη ζώων καί πτηνών. Διασκεδάσαμε πολύ.

Ήδω στήν πόλι έχουν πολλούς τρόπους γιά ψυχαγωγία, γιά νά διασκεδάσουν, μάς είπε ό δάσκαλος. Γιά τά παιδιά υπάρχουν οί παιδικές χαρές, τό κουκλοθέατρο, τά πάρκα καί τόσα άλλα.

Γιά τούς μεγάλους υπάρχουν τά θέατρα, οί κινηματογράφοι, τά γήπεδα, οί λέσχες κλπ.

Τό καλοκαίρι μικροί καί μεγάλοι πηγαίνουν στίς πλάζ καί κάνουν μπάνια. Ή υπάρχουν άκόμη τά έξοχικά κέντρα καί πολλοί άλλοι τόποι ψυχαγωγίας.

Ήλλά οί ώρες περνούσαν κι έπρεπε νά έπιστρέψωμε στό χωριό μας.

πλάζ

Ἄεροδρόμιο

Στό χωριό θά συνεχίσωμε τή συζήτησι γιά τήν πρωτεύουσα, εἶπε ὁ δάσκαλος. Ἐτοιμαστήκαμε καί τό ἀπόγευμα φύγαμε.

Περάσαμε πρώτα ἀπό τόν **σιδηροδρομικό σταθμό**. Ἐκεῖνη τήν ὥρα ἓνα τραῖνο μέ πολλά βαγόνια ξεκινοῦσε γιά τήν Ἀθήνα.

Συνεχίσαμε τό ταξίδι καί σέ λίγη ὥρα περάσαμε δίπλα ἀπό τό **ἀεροδρόμιο**. Σταματήσαμε καί παρακολουθήσαμε ἓνα ἀεροπλάνο πού κατέβαινε. Ἦταν τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας. Ὅταν προσγειώθηκε, ἓνα ἄλλο ἀεροπλάνο, πού ἦταν ἔτοιμο, ξεκίνησε σιγά σιγά σάν αὐτοκίνητο, μπῆκε στόν διάδρομο καί σέ λίγο μέ δαιμονισμένο θόρυβο ἀπογειώθηκε καί πέταξε πρὸς τόν Νότο.

Ἐμεῖς ξεκινήσαμε γιά τό δυτικό μέρος, διασχίσαμε τόν κάμπο καί σέ λίγο ἀνηφορίζαμε γιά τό χωριό μας.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τούς τρόπους ψυχαγωγίας στήν πόλι.

Σιδηροδρομικός σταθμός

‘Ημερολόγιο 37°

(‘Ασχολίες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας)

‘Αρκετό καιρό συνεχίσαμε τή συζήτησι γιά τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας. ‘Επαναλάβαμε ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα καί μιλήσαμε καί γιά πολλά ἄλλα.

Εἶπαμε γιά τό **ἐμπόριο** πῶς εἶναι πολύ ἀναπτυγμένο στήν πόλι. Βρήκαμε πῶς αὐτό γίνεται, διότι ἐκεῖ ζοῦν πολλοί ἄνθρωποι, καί πῶς μέ τά πολλά μέσα συγκοινωνίας, πού ὑπάρχουν, συγκεντρώνονται ἐκεῖ ὅλα τά προϊόντα τῆς περιοχῆς. ‘Εκεῖ ὑπάρχουν οἱ **μεγαλέμποροι**, πού ἐμπορεύονται μεγάλες ποσότητες προϊόντων, καί οἱ **μικρέμποροι**, πού κάνουν περιορισμένο ἐμπόριο, ὅπως εἶναι οἱ παντοπῶλες κλπ.

Πολλοί ἐπίσης στήν πρωτεύουσα ἀσχολοῦνται μέ τή **βιοτεχνία**: Οἱ ξυλουργοί, οἱ ἐπιπλοποιοί, οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ ράφτες, οἱ σιδηρουργοί, οἱ ὑφαντουργοί καί πολλοί ἄλλοι, πού ἔχουν διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Εἶναι τόσο διαφορετικές καί τόσες πολλές οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι στήν πόλι!

Πολλοί ἐργάζονται στά **ἐργοστάσια**. Βασική βιομηχανία στήν πρωτεύουσα εἶναι ἡ καπνοβιομηχανία. Χιλιάδες ἐργάτες ἐργάζονται στά καπνεργοστάσια. ‘Υπάρχουν ἐπίσης τά ἐκκοκκιστήρια βαμβακιοῦ, ὅπου ξεχωρίζουν τό βαμβάκι ἀπό τούς σπόρους (κόκκους), τό ἐργοστάσιο ζαχάρεως κ.ἄ.

Μετά μιλήσαμε γιά τήν ἱστορία τῆς πόλεως. Εἶπαμε πῶς εἶναι μιὰ ἀπό τίς ἀρχαιότερες ἑλληνικές πόλεις. Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ’ ὅλους τούς πολέμους τῆς πατρίδας μας.

Συζητήσαμε ἐπίσης γιά τήν πρόοδο τῆς πόλεως στά τελευταῖα χρόνια.

‘Εργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τό ἐμπόριο, τή βιοτεχνία, τή βιομηχανία, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, καθώς καί γιά τήν ἱστορία τῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ σας. Νά γράψετε ἡμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 38°

(‘Η ἕκτασι, τό ἔδαφος, τό κλίμα τοῦ Νομοῦ μας)

‘Ο **Νομός μας** βρίσκεται σέ τέτοια θέσι, ὥστε νά συνδυάζη βουνό, πεδιάδα καί θάλασσα.

Συνορεύει μέ τρεῖς ἄλλους Νομούς καί νοτιοανατολικά βρέχεται ἀπό τή θάλασσα.

Ἡ **ἔκτασι** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι τέσσερες φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἔκτασι τῆς Ἐπαρχίας μας, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε σὲ προηγούμενο ἡμερολόγιο. Ἀπὸ τὴ βορειότερη ὡς τὴ νοτιώτερη ἄκρη του εἶναι περίπου 60 χιλιόμετρα. Γιὰ νὰ διατρέξῃ κανεὶς τὴν ἀπόστασι αὐτὴ μὲ αὐτοκίνητο, χρειάζεται μιὰ ὥρα περίπου. Ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ ὡς τὴ δυτικὴ πλευρὰ του εἶναι γύρω στὰ 80 χιλιόμετρα.

Τὸ **ἔδαφος** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι ὄρεινὸ στὴ δική μας περιοχὴ κι ἐκεῖ ὅπου συνορεύει μὲ τοὺς ἄλλους Νομούς καὶ πεδινὸ στὴν ὑπόλοιπη ἔκτασι. Βρέχει συχνὰ καὶ μὲ τ' ἀρδευτικὰ ἔργα ποὺ ἔγιναν ποτίζεται ὅλος σχεδὸν ὁ κάμπος.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ἡπειρωτικὸ στὴν περιοχὴ μας καὶ κάπως ἡπιώτερο, πιὸ γλυκὸ, στὴν πεδιάδα καὶ στὴν παραλία τοῦ Νομοῦ.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ θέσι, τὰ σύνορα (ὄρια), τὴν ἔκτασι, τὴ μορφή τοῦ ἔδαφους, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 39^ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα - Ἡ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ μας)

Τὰ κυριώτερα **προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας** εἶναι ὁ καπνός, τὰ δημητριακά, τὸ βαμβάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ ὀπωρικά καὶ τὰ λαχανικά. Παράγονται ἐπίσης κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ δασικά.

Γενικὰ ὁ Νομὸς μας εἶναι πλούσιος καὶ οἱ κάτοικοί του βρίσκονται σὲ καλὴ **οικονομικὴ κατάστασι**.

Ἔχει ἐπίσης καλὴ **συγκοινωνία**, ἂν ἐξαιρέσωμε τὴ δική μας ὄρεινὴν περιοχὴ. Ὅλοι οἱ δρόμοι στὸν κάμπος εἶναι ἀσφαλτοστρωμένοι. Μιὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διασχίζει τὸν Νομὸ μας ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά.

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι **κόμβος συγκοινωνιακός**. Ἔχει σιδηροδρομικὴ, ἀεροπορικὴ καὶ ἀτμοπλοικὴ συγκοινωνία. Πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι ξεκينوῦν ἀπὸ αὐτὴν καὶ φτάνουν σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Νομοῦ. Ἔτσι τὰ προϊόντα μεταφέρονται εὐκόλα καὶ οἱ ἄνθρωποι μετακινοῦνται ἄνετα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴν οικονομικὴν κατάστασι καὶ τὴν συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ γράψετε ἡμερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 40°

(Οί άλλες Έπαρχίες του Νομού μας)

‘Ο Νομός μας αποτελείται από 4 Έπαρχίες. Κάθε μία από αυτές έχει μία κεντρική πόλι, κωμοπόλεις και χωριά.

‘Ο πληθυσμός όλου του Νομού είναι τριακόσιες πενήντα χιλιάδες περίπου. Γύρω στις ογδόντα χιλιάδες άνθρωποι μένουν στην πρωτεύουσα.

‘Η περιοχή μας είναι ελληνική από τότε που υπάρχει Ελλάδα. ‘Ο Νομός μας είχε τις περιπέτειες που είχε όλη ή Ελλάδα με την υποδούλωσι στους Τούρκους, με τις επιδρομές των Βουλγάρων, με τους Ίταλούς, τους Γερμανούς και τελευταία με τους συμμορίτες. Σ’ όλους αυτούς τους πολέμους οι κάτοικοι του Νομού μας πολέμησαν με γενναιότητα και μερικές μάχες με τους Βουλγάρους και τους συμμορίτες έμειναν ιστορικές.

Τώρα όλοι ασχολούνται ειρηνικά για την πρόοδο του τόπου μας.

Οι ιστορικοί τόποι και οι αρχαιότητες που υπάρχουν στο γειτονικό νησί και στην Έπαρχία μας δημιουργούν τουριστική κίνησι στον Νομό μας. ‘Ο Νομάρχης και οι άλλοι αρμόδιοι φροντίζουν να τονώσουν περισσότερο την κίνησι αυτή. Τήν προσπάθειά τους αυτή θά την ενισχύσωμε όλοι μας, αν διατηρούμε καθαρούς τους χώρους που επισκέπτονται οι τουρίστες και αν τους δείχνωμε καλωσύνη κι ευγένεια.

Έργασίες. Νά συζητήσετε κι έσείς για τή διοικητική διαίρεσι, τόν πληθυσμό, την ιστορία, τους ιστορικούς και τουριστικούς τόπους του Νομού σας και νά γράψετε ημερολόγιο.

‘Ημερολόγιο 41°

(Προβλήματα του Νομού μας)

Γενικά ό Νομός μας δέν αντιμετώπιζει σοβαρά προβλήματα. ‘Ωρισμένα προβλήματα υπάρχουν στην περιοχή μας, όπου όμως πολύ σύντομα θά καλύτερέψουν οι συνθήκες της ζωής με τή μεγάλη προσπάθεια που καταβάλλει στα τελευταία χρόνια τό Κράτος μας και με την ιδιαίτερη φροντίδα του για την ύπαιθρο (φώς παντού, συγκοινωνία παντού, έργα παντού).

Είναι ανάγκη νά γίνουν στόν Νομό μας μερικά μικρά έργαστάρια γιά τήν κονσερβοποίησι τών φρούτων καί τών λαχανικῶν τοῦ κάμπου.

Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νά καταβληθῆ μεγαλύτερη προσπάθεια γιά τήν ἀνάπτυξι τοῦ τουρισμοῦ.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τίς ἀνάγκες καί τά προβλήματα τοῦ Νομοῦ σας καί νά γράψετε ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 42^ο

(Ἔκθεσι - Λευκώματα γιά τόν Νομό μας)

Στήν πρωτεύουσα, ὅπου πήγαμε ἐκδρομή, καί σέ πολλά χωριά, ὅπου περάσαμε, εἶχαμε καί ἄλλη μιά φροντίδα: νά συγκεντρώσωμε δείγματα ἀπό τά προϊόντα τοῦ Νομοῦ καί τίς ἀσχολίες τών κατοίκων. Ἡ ἐπιτυχία μας ἦταν μεγάλη.

Πολλές πληροφορίες γιά τά προϊόντα ζητήσαμε μ' ἐπιστολές ἀπό ἄλλα σχολεῖα τοῦ Νομοῦ μας, ὅπως εἶχαμε κάμει καί γιά τήν Ἐπαρχία μας.

Ἔτσι μέ ὅλο τό ὑλικό πού συγκεντρώσαμε ἐτοιμάσαμε **λευκώματα** καί μιά **ἐκθεσι προϊόντων** τοῦ Νομοῦ μας.

Μέ μεγάλη περηφάνεια δείχναμε τήν ἐργασία μας αὐτή στούς μαθητάς τών ἄλλων τάξεων καί στούς ἐπισκέπτες τοῦ σχολείου μας.

Ἔργασίες. Μέ τόν ἴδιο τρόπο νά ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς λευκώματα κι ἐκθεσι προϊόντων τοῦ Νομοῦ σας.

‘Ημερολόγιο 43°

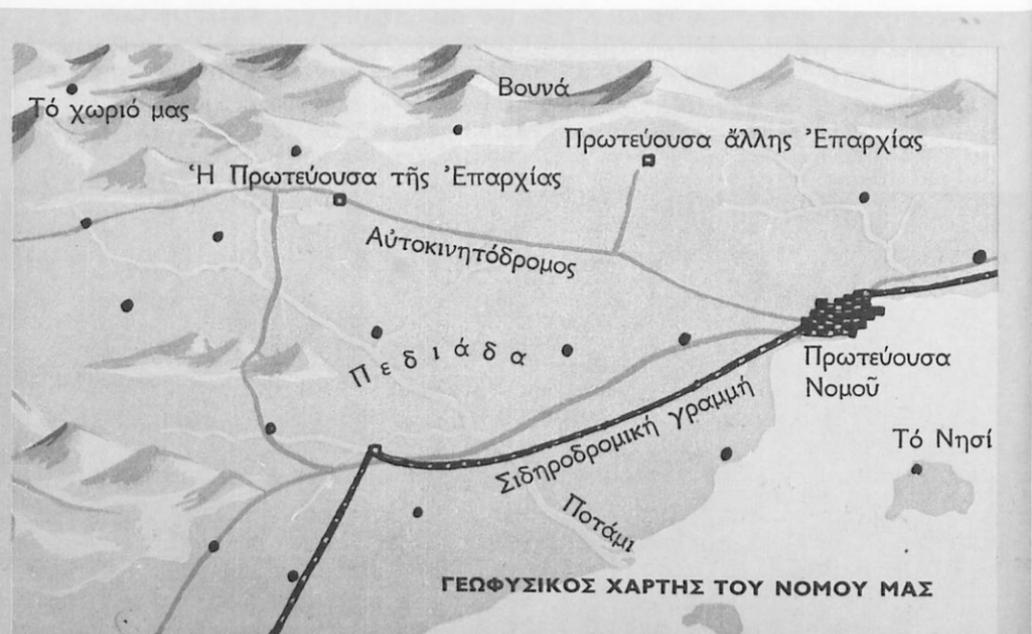
(Χαρτογράφησι του Νομού μας)

“Όταν πιά τελειώσαμε τή συζήτησι γιά τόν Νομό μας, προσπαθήσαμε νά έτοιμάσωμε τόν χάρτη του.

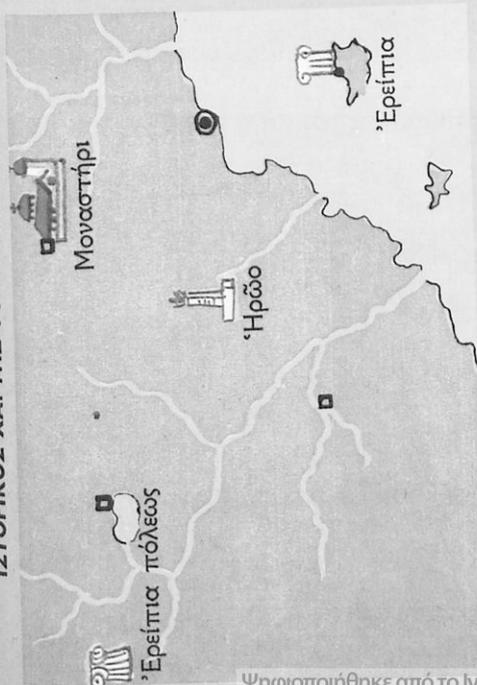
Έργαστήκαμε, ὅπως ἀκριβῶς καί γιά τόν χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας.

Πρῶτα πρῶτα δουλέψαμε στήν ἀμμοδόχο, γιά νά καταλάβωμε καλά πῶς θ’ ἀποδώσωμε τά διάφορα γεωγραφικά στοιχεῖα. Μετά ἐργαστήκαμε σέ χαρτόνια καί παρουσιάσαμε ἕνα **γεωφυσικό χάρτη** τοῦ Νομοῦ, ἕναν **πολιτικό χάρτη**, ἕναν **παραγωγικό**, ἕναν **ἱστορικό** κι ἕναν **τουριστικό**. Στό τέλος έτοιμάσαμε ἕναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τοῦ Νομοῦ καί τόν κρεμάσαμε στόν τοῖχο τῆς τάξεως.

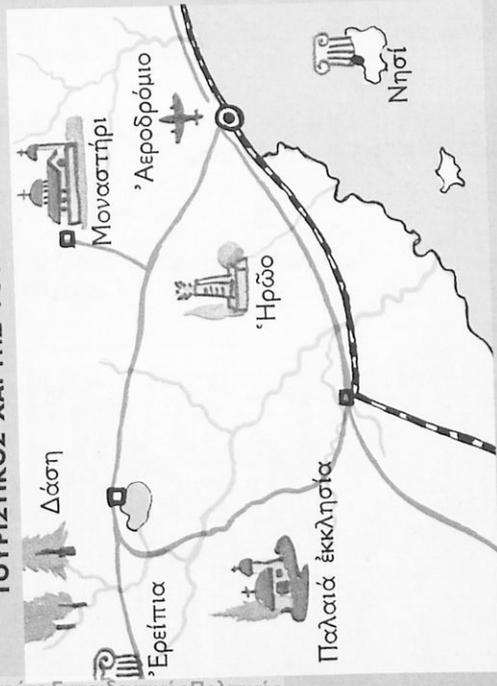
Έργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες τοῦ Νομοῦ σας καί ν’ ἀσκηθῆτε πολύ στήν ἀνάγνωσί τους.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

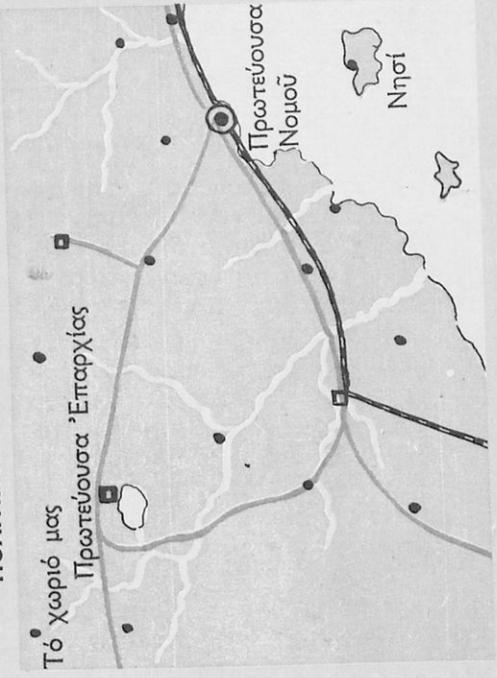
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

ΠΛΑΝΗΤΙΣΤΙΚΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

‘Ημερολόγιο 44^ο

(Τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας)

“Ετσι τελειώσαμε τήν εξέτασι τοῦ Νομοῦ μας.

- Τόν χρόνο πού ἔμεινε θά τόν διαθέσωμε, γιά νά ἐξετάσωμε τό **γεωγραφικό διαμέρισμά μας**, εἶπε ὁ δάσκαλος.

- Τί θά πῆ γεωγραφικό διαμέρισμα; ρωτήσαμε ὄλοι.

- ‘Ο Νομός μας μαζί μέ ἄλλους γειτονικούς Νομούς ἀποτελεῖ ἕνα γεωγραφικό διαμέρισμα, ἀπάντησε ὁ δάσκαλος. “Αμα κοιτάξωμε στόν γεωφυσικό χάρτη τῆς ‘Ελλάδος, θά δοῦμε ὅτι μέ μεγάλες ὄροσειρές, ποτάμια ἢ θάλασσες χωρίζεται τό ἕνα γεωγραφικό διαμέρισμα ἀπό τό ἄλλο.

Στά ὑπόλοιπα μαθήματα εἶδαμε καλά στόν γεωφυσικό χάρτη τοῦ διαμερίσματός μας τό ἔδαφος, τά βουνά καί τούς κάμπους, τά ποτάμια, τίς λίμνες, τίς θάλασσες καί τά νησιά του. Μιλῆσαμε ἐπίσης γιά τή θέσι τοῦ διαμερίσματός μας, τά σύνορα, τήν ἔκτασι καί τό κλίμα του. “Επειτα ἐξετάσαμε τά προϊόντα, μιλήσαμε γιά τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, γιά τή συγκοινωνία, τόν πληθυσμό, τήν ἱστορία, τούς τουριστικούς τόπους, τούς Νομούς, τίς μεγαλύτερες πόλεις καί κωμοπόλεις του κλπ.

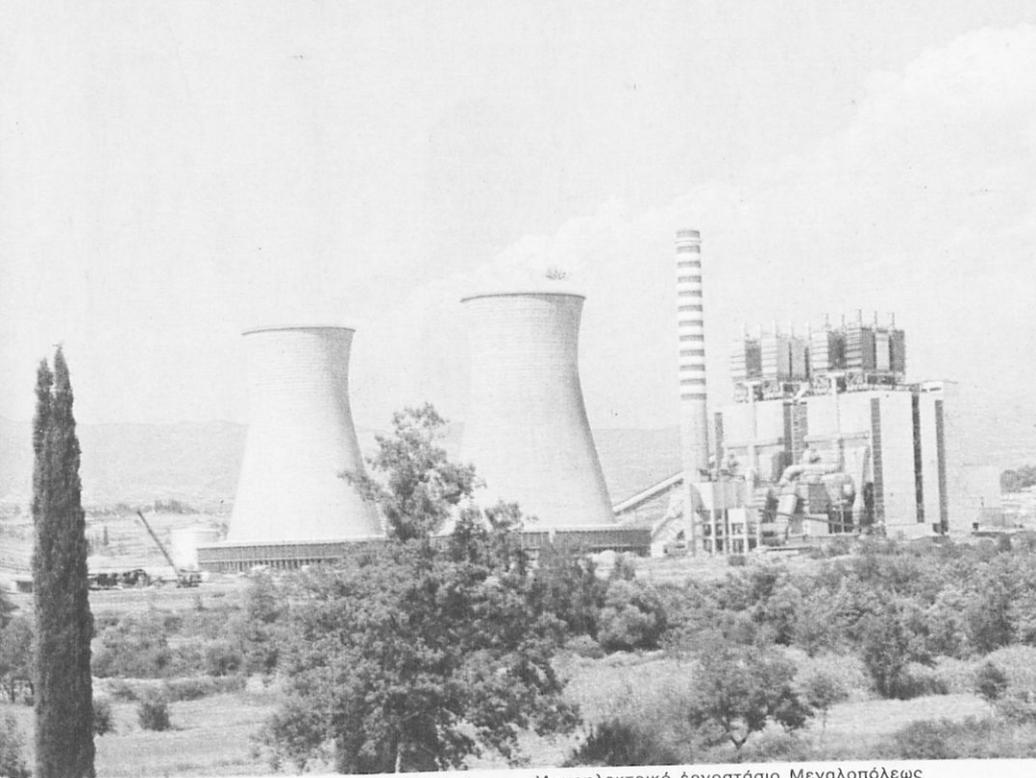
“Οταν τέλειωσε ἡ σχολική χρονιά, γνωρίζαμε πολλά πράγματα γιά τόν Νομό καί τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας καί ἤμαστε ἔτοιμοι νά συνεχίσωμε τή γεωγραφία ὅλης τῆς ‘Ελλάδος στήν Δ’ τάξι.

Αὐτά ἔγραψα γιά τήν **πατριδογνωσία τῆς Γ’ τάξεως** στό ἡμερολόγιό μου.

ΝΙΚΟΣ

‘Εργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς τή γεωφυσική, οικονομική καί πολιτική ἐξέτασι τοῦ γεωγραφικοῦ σας διαμερίσματος.

Άτμοηλεκτρικό έργοστάσιο Μεγαλόπολης

Έθνικες ένδυμασιες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εθνικής Παιδείκης Πολιτικής

Δελφοί - ο Ήνίοχος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΜΕΤΕΩΡΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στήν Γ' τάξι γνωρίσαμε καλά τήν **ιδιαιτέρη πατρίδα** μας, τή **μικρή μας πατρίδα**. Γνωρίσαμε δηλαδή τόν τόπο στόν όποίο γεννηθήκαμε καί ζήσαμε τά πρώτα όμορφα χρόνια τής ζωής μας.

Έπειτα άνεβήκαμε στίς κορυφές τοῦ γειτονικοῦ βουνοῦ καί άγναντέψαμε πέρα μακριά τήν άπέραντη πεδιάδα μέ τά πλούσια χωράφια, τά χωριά καί τίς πόλεις τής.

Έπισκεφτήκαμε πολλούς όμορφους τόπους, πού βρίσκονται κοντά στή μικρή μας πατρίδα. Γνωρίσαμε πολλούς άνθρώπους καί στίς έκδρομές μας φιλοξενηθήκαμε άπό τά παιδιά άλλων χωριών. Δέν δυσκολευτήκαμε καθόλου νά γίνωμε φίλοι τους. Μιλοῦσαν καί αὐτά τήν ίδια μέ μᾶς γλώσσα, έπαιζαν τά ίδια παιγνίδια, τραγουδοῦσαν τά ίδια τραγούδια, χόρευαν τούς ίδιους χορούς. Στήν είσοδο τοῦ σχολείου τους είδαμε νά κυματίζει ή γαλανόλευκη σημαία, όπως καί στό δικό μας σχολείο.

Κάποτε ό δάσκαλός μας μᾶς είπε ότι πίσω άπό τή μεγάλη γειτονική μας όροσειρά υπάρχουν καί άλλες μεγάλες όροσειρές, όροπέδια, πεδιάδες, όμορφα άκρογιάλια, γραφικά νησιά, τά όποία δέν μπορούμε νά δοῦμε άπό τή μικρή μας πατρίδα ούτε καί άπό τήν ψηλότερη κορυφή τοῦ γειτονικοῦ μας βουνοῦ. Έκεῖ υπάρχουν πολλά άλλα χωριά καί πόλεις, όπου ζοῦν έκατομμύρια "Έλληνες καί Έλληνόπουλα!

Νά μπορούσαμε νά γνωρίσωμε όλους αὐτούς τούς άγνωστους τόπους, νά έπισκεφτοῦμε όλη τή **μεγάλη πατρίδα** μας, όλη τήν **Έλλάδα!**

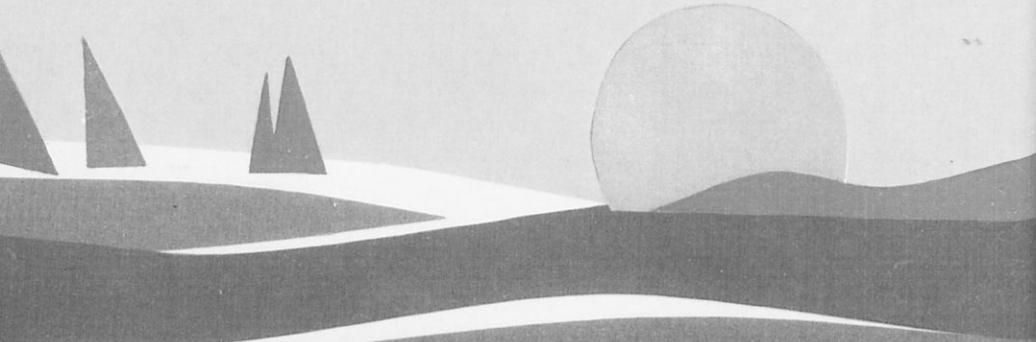
Φέτος στό μάθημα τής **γεωγραφίας** θά πραγματοποιήσωμε νοερά τό μεγάλο αὐτό ταξίδι. Μέ όδηγό τόν χάρτη τής Έλλάδος καί τό βιβλίό τής γεωγραφίας θά έπισκεφτοῦμε κάθε έλληνική γωνιά. Θ' άναπνεύσωμε τό δροσερό άεράκι τών βουνών μας καί τή μυρωμένη αῦρα τής θάλασσας. Θά θαυμάσωμε τ' άρχαία μνημεία τής χώρας μας. Θά καμαρώσωμε τή σημερινή Έλλάδα, πού προοδεύει γοργά καί προσπαθεῖ νά ξαναγίνη πρώτη στά γράμματα, στίς τέχνες, στόν πολιτισμό.

Η ΕΛΛΑΔΑ

‘Η Έλλάδα δέν εἶναι πολύ μεγάλη χώρα. Ὑπάρχουν στὸν κόσμο κράτη πολύ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτήν, στὰ ὁποῖα ζοῦν πολλά ἑκατομμύρια ἄνθρωποι!

‘Η πατρίδα μας ὅμως εἶναι ἡ ἐνδοξότερη γωνιά τῆς γῆς! Καμμιά ἄλλη χώρα δέν ἔχει τόσο λαμπρή κι ἐνδοξη ἱστορία! Οἱ πρόγονοί μας πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια δημιούργησαν στὸν τόπο μας μεγάλο πολιτισμό κι ἔκαμαν σκληροὺς πολέμους μὲ πολυάριθμους ἐχθροὺς, γιὰ νὰ παραδώσουν σ’ ἐμᾶς ἐλεύθερη τὴν Έλλάδα μας.

Στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας θά διδαχτοῦμε πολλά γιὰ τὸ ἀρχαῖο μεγαλεῖο καί τούς ἀγῶνες τῆς φυλῆς μας. Μὲ τὴ γεωγραφία θά γνωρίσωμε ὅλους τούς ἑλληνικοὺς τόπους. Ὑἔτσι θ’ ἀγαπήσωμε πῶς πολύ τὴν πανώρια πατρίδα μας, πού λούζεται στὸ χρυσὸ φῶς τοῦ ἡλίου καί στὸ κῦμα τῆς θάλασσας καί λάμπει ἡ ἴδια σάν ἥλιος ἀνάμεσα στίς ἄλλες πατρίδες τῆς Γῆς!

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί είναι ή πατρίδα μας; Μήν είν' οί κάμποι;
Μήν είναι τ' άσπαρτα ψηλά βουνά;
Μήν είν' ό ήλιος της πού χρυσολάμπει,
μήν είναι τ' άστρα της τά φωτεινά;
Μήν είναι κάθε της ρηχό άκρογιάλι
καί κάθε χώρα της μέ τά χωριά,
κάθε νησάκι της πού άχνά προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε ύτεριά;

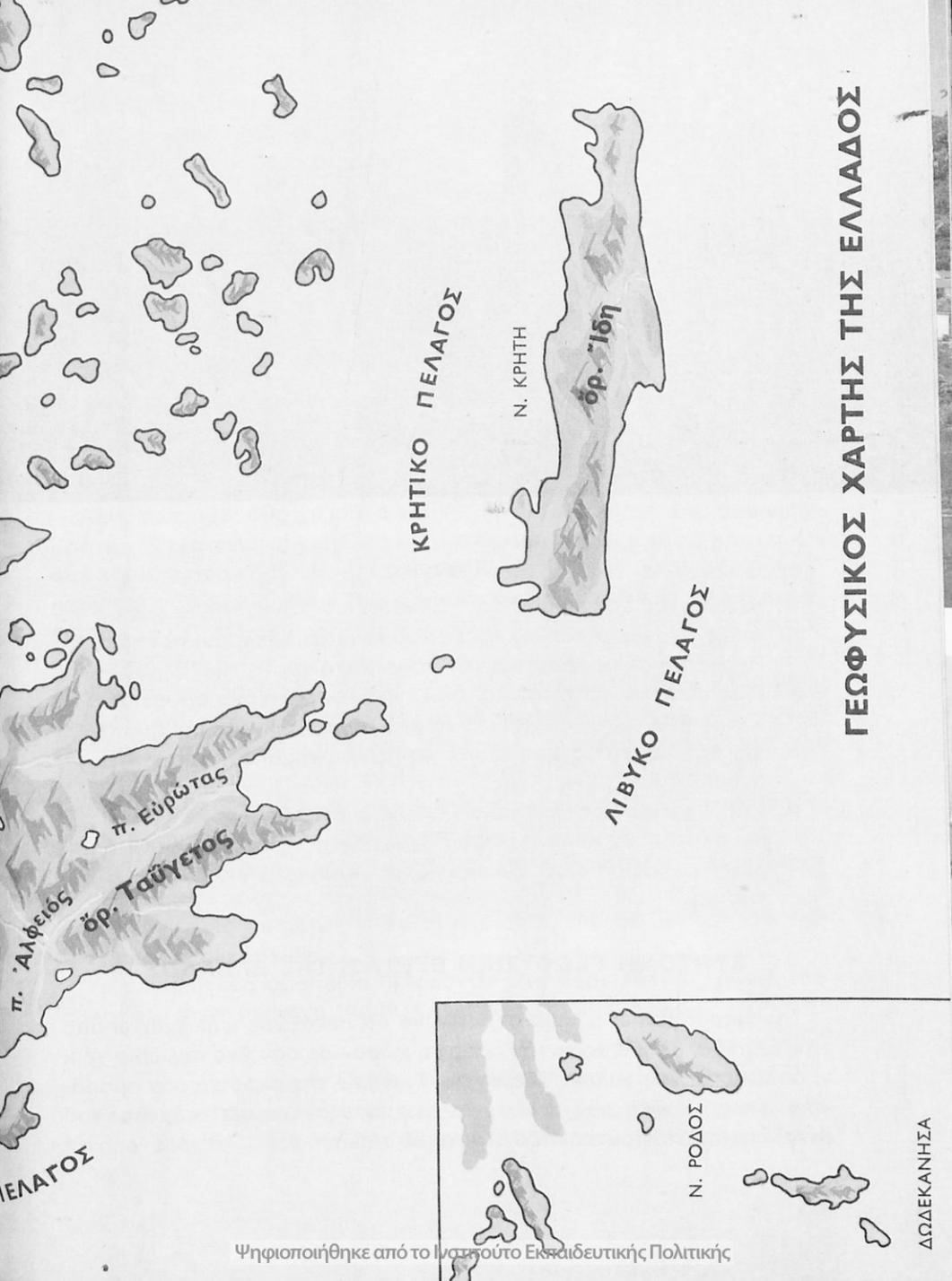
Μήν είναι τάχατε τά έρειπωμένα
άρχαϊα μνημεία της, χρυσή στολή,
πού ή τέχνη έφόρεσε, καί τό καθένα
μιά δόξα άθάνατη άντιλαλεϊ;

“Όλα πατρίδα μας! Κι αυτά κι έκεϊνα
καί κάτι πού 'χομε μέσ' στην καρδιά
καί λάμπει άθώρητο σάν ήλιου άχτίδα
καί κράζει μέσα μας: έμπρός, παιδιά.

Ί. Πολέμης

ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ό Όλυμπος

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου την Έλλάδα.
2. Δείξε τη στεριά, τις θάλασσες που την περιβάλλουν, τα νησιά.
3. Παρατήρησε προσεχτικά τον γεωφυσικό χάρτη της Ελλάδος. Πώς είναι τό έδαφος της; Δείξε τις μεγαλύτερες όροσειρές, τις μεγαλύτερες πεδιάδες, τά μεγαλύτερα βουνά και όροπέδια της πατρίδας μας. Δείξε τά μεγαλύτερα ποτάμια και τις μεγαλύτερες λίμνες της.
4. Παρατήρησε προσεχτικά τις άκτές της Ελλάδος. Δείξε τούς μεγαλύτερους κόλπους που σχηματίζονται σ' αυτές. Δείξε τις μεγάλες χερσονήσους και τ' άκρωτήρια στά όποια καταλήγουν.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

”Αν μπορούσαμε μ' ένα άεροπλάνο νά πετάξωμε ψηλά πάνω από την Έλλάδα, θά βλέπαμε την όμορφη χώρα μας σαν ένα πελώριο χέρι ν' άπλώνεται στή γαλανή **Μεσόγειο**. Τριγύρω της σκόρπια σαν σμαράγδια έκατοντάδες νησιά και νησάκια λούζονται στά κύματα του **Αιγαίου**, του **Ίονίου** και του **Κρητικού** πελάγους.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος. Στό βόρειο μέρος συνορεύει μέ ξένες χώρες: μέ τήν **Ἀλβανία**, τή **Γιουγκοσλαβία** καί τή **Βουλγαρία**. Στή βορειοανατολική γωνία μέ τήν **Τουρκία**. Ἀπό τίς τρεῖς ἄλλες πλευρές βρέχεται ἀπό θάλασσα. Ἀνατολικά ἀπό τό **Αἰγαῖο πέλαγος**, δυτικά ἀπό τό **Ἰόνιο πέλαγος** καί νότια ἀπό τό **Λιβυκό πέλαγος**.

Ἡ ἔκτασί της εἶναι περίπου **132.000** τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Μορφή τοῦ ἐδάφους - Βουνά, πεδιάδες, ὄροπέδια

Ἡ πατρίδα μας εἶναι ὄρεινή χώρα. Μιά πολύ μεγάλη ὄροσειρά μέ πανύψηλες κορυφές καί πολυάριθμες διακλαδώσεις ἀρχίζει ἀπό τή βορειοδυτική γωνία τῆς Ἑλλάδος καί φτάνει ὡς τή νοτιώτερη ἄκρη της. Εἶναι ἡ μεγάλη ὄροσειρά τῆς **Πίνδου**. Κάθε βουνό της ἔχει δικό του ὄνομα, πού θά τό μάθουμε ἀργότερα.

Λένε πῶς πρὶν ἀπό χιλιάδες χρόνια ἡ Πίνδος ἔφτανε ὡς κάτω στήν Κρήτη. Ἐπειτα ὅμως μεγάλες περιοχές βούλιαξαν καί σκεπάστηκαν ἀπό τή θάλασσα. Στήν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν ἀπέμειναν οἱ ψηλότερες κορυφές τῶν βυθισμένων βουνῶν καί σχηματίστηκαν τά πολυάριθμα νησιά μας. Ἐτσι χωρίστηκε ἡ Πίνδος ἀπό τά βουνά τῆς Πελοποννήσου καί τῆς Κρήτης.

Ψηλότερο βουνό τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ **Ὄλυμπος**. Στήν ψηλότερη κορυφή του, πού βρίσκεται **2.917** μέτρα ψηλότερα ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καί εἶναι σχεδόν πάντα σκεπασμένη μέ σύννεφα καί χιόνια, στά μυθικά χρόνια εἶχε στημένο τόν θρόνο του ὁ Δίας.

Στά βόρεια τῆς Ἑλλάδος ἀπλώνονται πολλές ἄλλες ὄροσειρές. Μεγαλύτερη ἀπό αὐτές εἶναι ἡ **Ροδόπη**.

Ἀνάμεσα στά βουνά τῆς χώρας μας σχηματίζονται ἀρκετές πλούσιες πεδιάδες, εὐφορες κοιλάδες καί ὄροπέδια.

Μεγαλύτερες πεδιάδες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς **Θεσσαλίας** καί τῆς **Κεντρικῆς Μακεδονίας**.

Τά μεγαλύτερα ὄροπέδια βρίσκονται στή βορειοδυτική γωνία τῆς Ἑλλάδος, στήν περιοχή πού λέγεται Δυτική Μακεδονία.

Ποταμοί - Λίμνες

Μεγάλα ποτάμια τῆς χώρας μας εἶναι ὁ **Ἐβρος**, πού βρίσκεται στά σύνορα τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Τουρκίας, ὁ **Νέστος**, ὁ **Στρυμόνας**, ὁ

Ἄξιός, ὁ Ἀλιάκμονας, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἄραχθος, ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας.

Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδος βρίσκονται οἱ λίμνες **Μεγάλη Πρέσπα** καὶ **Μικρὴ Πρέσπα**, ἓνα τμῆμα ἀπὸ τῆς ὁποῖας ἀνήκει στὴν Ἑλλάδα, ἡ λίμνη τῆς **Καστοριᾶς** καὶ ἡ **Βεγορίτιδα**. Ἄλλες μεγάλες λίμνες τῆς πατρίδας μας εἶναι ἡ λίμνη τῶν **Ἰωαννίνων**, ἡ **Τριχωνίδα**, ἡ **Δοϊράνη**, ἡ λίμνη τοῦ **Λαγκαδά**, ἡ **Βόλβη**.

Στὰ τελευταῖα χρόνια στὶς κοιλάδες πολλῶν ποταμῶν τῆς χώρας μας χτίστηκαν μεγάλα φράγματα καὶ σχηματίστηκαν μεγάλες **τεχνητὲς λίμνες**. Μὲ τὰ νερά τους κινεῖται μεγάλη ὑδροηλεκτρικὰ ἔργα στὰσια καὶ ποτίζονται πολλὰ χωράφια.

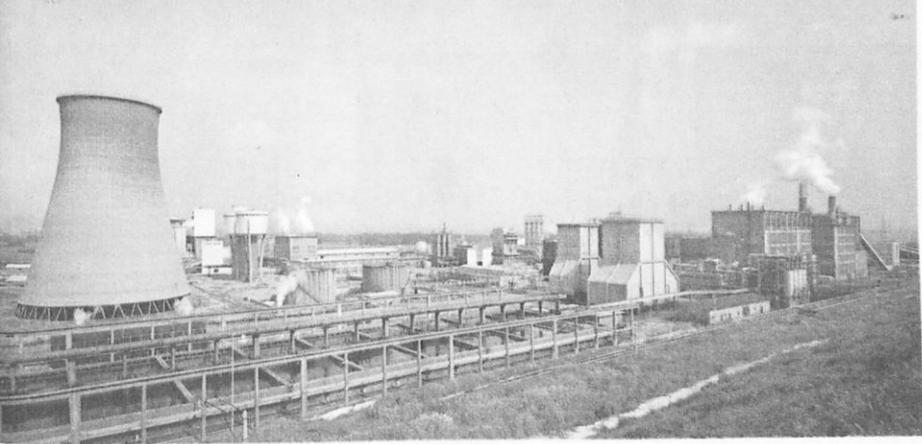

Θάλασσες - Κόλποι - Χερσόνησοι - Ἀκρωτήρια - Πορθμοί

Οἱ ἑλληνικὲς θάλασσες εἶναι τμῆματα τῆς **Μεσογείου Θαλάσσης**. Κάθε θαλάσσια περιοχὴ ἔχει τὸ δικό της ὄνομα. Ἔτσι ἔχομε τὸ **Αἰγαῖο πέλαγος**, τὸ **Ἰόνιο πέλαγος** καὶ τῆς μικρότερες θάλασσες ποὺ λέγονται **Κρητικὸ πέλαγος**, **Ἰκάριο πέλαγος**, **Μυρτώο πέλαγος** καὶ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Οἱ ἀκτὲς τῆς Ἑλλάδος ἔχουν παράξενα σχήματα. Ἡ θάλασσα

Πτολεμαίδα - εργοστάσιο άζώτου

είσχωρεϊ βαθιά στή στεριά καί σχηματίζει κόλπους, χερσονήσους καί άκρωτήρια.

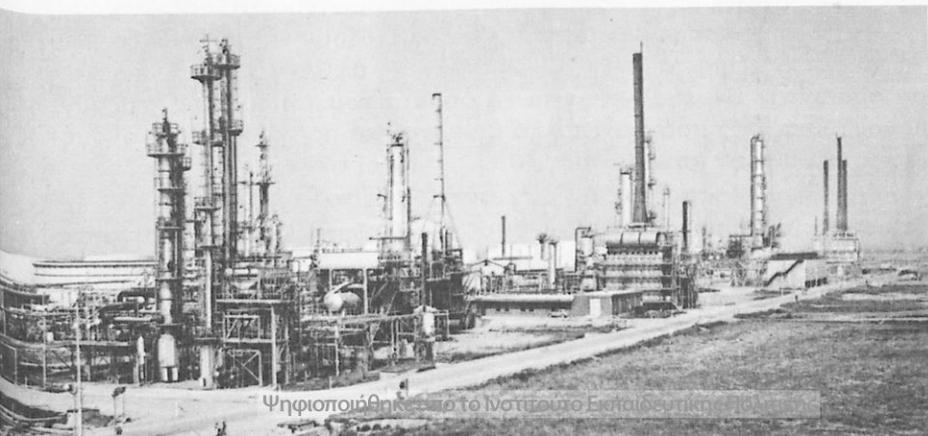
Οί μεγαλύτεροι κόλποι είναι ό **Στρυμονικός**, ό **Θερμαϊκός**, ό **Παγασητικός**, ό **Μαλιακός**, ό **Εύβοϊκός**, ό **Σαρωνικός**, ό **Άργολικός**, ό **Λακωνικός**, ό **Μεσσηνιακός**, ό **Κορινθιακός**, ό **Άμβρακικός**.

Άνάμεσα στους κόλπους αύτους σχηματίζονται πολλές μικρές καί μεγάλες χερσόνησοι, σπουδαιότερες από τίς όποιες είναι ή **Πελοπόννησος**, ή **Χαλκιδική**, ή **Μαγνησία**.

Οί χερσόνησοι καταλήγουν σέ άκρωτήρια. Μεγάλα άκρωτήρια τής χώρας μας είναι τό **Νυμφαίο**, τό **Δρέπανο**, τό **Καναστραίο**, ό **Καφηρέας**, τό **Σούνιο**, τό **Σκύλλαιο**, ό **Μαλέας**, τό **Τάιναρο**, ό **Άκρίτας**.

Οί σπουδαιότεροι πορθμοί τής Έλλάδος είναι του **Ευρίπου** καί του **Ρίου**. Η **διώρυγα τής Κορίνθου** χωρίζει τήν Πελοπόννησο από τήν υπόλοιπη Έλλάδα.

Θεσσαλονίκη - διυλιστήριο πετρελαίου

Νησιά

Τά μεγαλύτερα νησιά τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Κρήτη, ἡ Εὐβοία, ἡ Ρόδος, ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Κέρκυρα, ἡ Λευκάδα, ἡ Κεφαλληνία, ἡ Ζάκυνθος.

Τό κλίμα τῆς Ἑλλάδος

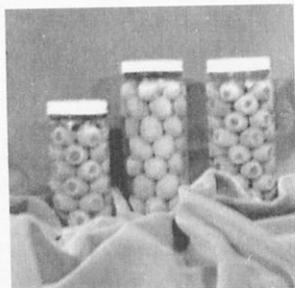
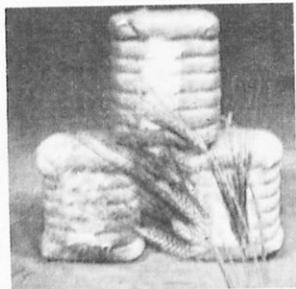
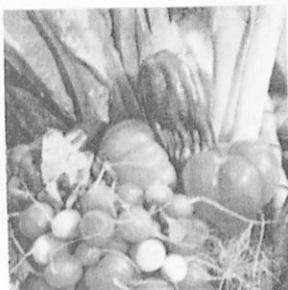
“Ολες οἱ περιοχές τῆς Ἑλλάδος δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα. Οἱ βορεινές ἔχουν κλίμα ἠπειρωτικό, δηλαδή ψυχρό χειμῶνα καί θερμό καλοκαίρι. Ἡπειρωτικό κλίμα ἔχουν καί ὅσες περιοχές βρίσκονται μακριά ἀπό τή θάλασσα. “Ὅσο προχωροῦμε νοτιώτερα, τόσο τό κλίμα γίνεται θερμότερο. Τά νησιά καί οἱ παραθαλάσσιες περιοχές ἔχουν κλίμα μεσογειακό, δηλαδή μαλακό χειμῶνα καί δροσερό καλοκαίρι.

Στή Δυτική Ἑλλάδα βρέχει πολύ συχνά καί τό κλίμα εἶναι ὑγρό. Στήν Ἀνατολική Ἑλλάδα οἱ βροχές εἶναι λιγώτερες καί σέ πολλές περιοχές τό κλίμα εἶναι πολύ ξηρό.

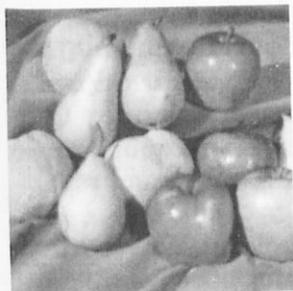
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἄπο πλοῦτος μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἔδαφος, τό κλίμα καί τούς ἀνθρώπους πού ζοῦν σ' αὐτήν. Ὑπάρχουν εὐφθοροί τόποι, πού παράγουν ἐλάχιστα προϊόντα, ἐπειδή σ' αὐτούς ζοῦν ἀνθρωποὶ ἀμόρφωτοι καί ὀκνηροί. Ἀντίθετα, ὅπου ζοῦν ἀνθρωποὶ ἐργατικοὶ καί προοδευτικοί, καί τό μέτριο ἔδαφος δίνει πλούσιους καρπούς.

Οἱ προοδευτικοὶ ἀνθρωποὶ μποροῦν ν' ἀλλάξουν τήν ὄψη τῆς χώρας τους. Ἀποξηραίνουν λίμνες κι ἔλη καί τά κάνουν πλούσια χωράφια. Ἀξιοποιοῦν τά νερά τῶν ποταμῶν, κινοῦν μ' ἐντά μεγάλα ἐργοστάσια, ποτίζουν τά χωράφια καί τά κάνουν γονιμώτερα. Χρησιμοποιοῦν καλύτερους σπόρους καί λιπάσματα, ἐφαρμόζουν τίς συμβουλές τῶν γεωπόνων καί ἀπό τό ἴδιο χωράφι παράγουν ἀφθονώτερα καί καλύτερα προϊόντα. Ἐκμεταλλεύονται τά ὀρυκτά τοῦ τόπου τους, χτίζουν ἐργοστάσια καί παράγουν πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Σέ ἀγονοὺς τόπους ἀνοίγουν πηγᾶδια, ποτίζουν τή γῆ καί τήν κάνουν παραδεισένια! Ἀνοίγουν δρόμους, γιά νά μεταφέρουν εὐκόλα τά προϊόντα τους στίς ἀγορές. Προσέχουν τί κάνουν οἱ προωδευμένοι γείτονές τους καί τό ἐφαρμόζουν καί οἱ ἴδιοι. Αὐτά πρέπει νά κάνωμε ὅλοι οἱ Ἕλληνες, γιά νά γίνη καί ἡ δική μας χώρα πλούσια καί νά προοδέψη.

ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τά ελληνικά προϊόντα

Σήμερα οι σπουδαιότερες πηγές πλούτου στον τόπο μας είναι η **γεωργία**, ή **κτηνοτροφία**, ή **πηνοτροφία**, τὰ **δάση**, ή **άλεια**, τὰ **όρυκτά**, ή **βιομηχανία**, ή **βιοτεχνία**, ή **ναυτιλία**, ή **τουρισμός**.

Οι περισσότεροι Έλληνες ασχολούνται με τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία.

Σπουδαιότερα **γεωργικά προϊόντα** τής χώρας μας είναι τὰ δημητριακά, ή καπνός, οι έλιές, τὰ σταφύλια, τὰ έσπεριδοειδή, άλλα φρούτα, τὰ λαχανικά, τὰ όσπρια, τὰ πεπόνια καί τὰ καρπούζια, οι πατάτες, τό ρύζι, τό βαμβάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ σύκα κλπ.

Πολλά από τὰ προϊόντα αυτά πουλιούνται σέ ξένες χώρες.

Οι κτηνοτρόφοι τής χώρας μας τρέφουν πρόβατα, γίδες, αγελάδες, βόδια, βουβάλια, άλογα, χοίρους καί παράγουν κρέας, δέρματα, μαλλί, γάλα, βούτυρο, τυριά καί άλλα **κτηνοτροφικά προϊόντα**.

Σέ πολλές όρεινές περιοχές τής Ελλάδος υπάρχουν μεγάλα δάση από βαλανιδιές, όξυές, καστανιές, πεύκα, έλατα καί άλλα δέντρα, από τὰ όποια παράγονται άρκετά **δασικά προϊόντα**.

Οι θάλασσες καί οι λίμνες τής πατρίδας μας έχουν άρκετά ψάρια καί πολλοί Έλληνες, πού ζοϋν στά νησιά καί στά παραθαλάσσια μέρη, ασχολούνται με τήν **άλεια**.

Άπό πολλά μέρη τής Ελλάδος εξαγονται άφθονα **όρυκτά**. Τά περισσότερα από αυτά πουλιούνται σέ ξένες χώρες. Εϋτυχώς στά τελευταία χρόνια ιδρύθηκαν καί στον τόπο μας άρκετά έργοστάσια, στα όποια από τὰ όρυκτά παράγονται πολλά **βιομηχανικά προϊόντα**.

Η **βιομηχανία** τώρα αναπτύσσεται στή χώρα μας. Τά περισσότερα έργοστάσια έπεξεργάζονται τὰ γεωργικά προϊόντα. Τέτοια έργοστάσια είναι οι καπνοβιομηχανίες, τὰ κλωστοϋφαντουργεία, τὰ έργοστάσια ζαχάρως, τὰ κονσερβοποιεία, τὰ ποτοποιεία, τὰ έργοστάσια ζυμαρικων, τὰ έλαιουργεία κ.ά. Υπάρχουν επίσης μεγάλα χαλυβουργεία καί διυλιστήρια πετρελαίου καί πολλά έργοστάσια, πού παράγουν ηλεκτρικό ρεύμα, λιπάσματα, φάρμακα, χρώματα, χαρτί, μηχανές καί διάφορα έργαλεία, γυαλικά, τσιμέντα, είδη ύγιεινής, ηλεκτρικά είδη, λάστιχα, έπιπλα, παιχνίδια, δερμάτινα είδη, πλαστικά, οικιακά σκεϋή καί πολλά άλλα βιομηχανικά προϊόντα.

Θαυμάσια είναι καί τὰ προϊόντα τής ελληνικής **βιοτεχνίας**.

Πολλά μεγάλα εργοστάσια και άλλα μικρότερα, πού λειτουργούν σέ διάφορα σημεία τής χώρας μας, παράγουν άφθονο **ήλεκτρικό ρεύμα** καί τ' αγαθά του ήλεκτρισμού τ' άπολαμβάνουν σήμερα σχεδόν όλοι οί "Έλληνες.

Τά περισσότερα από τά ήλεκτρικά εργοστάσια τής πατρίδας μας κινούνται μέ τά νερά τών ποταμών καί λέγονται **ύδροηλεκτρικά**. "Άλλα κινούνται μέ τή δύναμη του άτμου, πού παράγεται από τήν καύση του λιγνίτη ή του πετρελαίου, καί λέγονται **άτμοηλεκτρικά**.

Καύχημα τής σημερινής 'Ελλάδος είναι ή **έμπορική μας ναυτιλία**. Οί "Έλληνες από τά πανάρχαια χρόνια είναι σάν τά θαλασσοπούλια. Στίς στεριές έχουν τίς φωλιές τους, τά σπίτια τους, στά όποια μέ λαχτάρα τούς περιμένουν τ' αγαπημένα πρόσωπα τών οικογενειών τους, ενώ εκείνοι ταξιδεύουν σέ όλες τίς θάλασσες του κόσμου καί φέρνουν πλούτη στους δικούς τους καί στήν 'Ελλάδα.

Σέ όποια θάλασσα του κόσμου καί άν ταξιδέψης, σ' όποιο λιμάνι τής Γης καί άν βρεθής, θά δής κι ένα έλληνικό καράβι μέ τή γαλανόλευκη νά κυματίζει στό ψηλότερο κατάρτι του!

Σ' έκτασι καί πληθυσμό ή χώρα μας είναι από τά μικρότερα κράτη

Ύδροηλεκτρικό εργοστάσιο "Άγρα
"Ελληνική ναυτιλία

της Γης. Είναι όμως τό τρίτο κράτος τοῦ κόσμου στό ἐμπορικό ναυτικό! Καί μερικοί “Ἕλληνες ἐφοπλισταί, πού ἔχουν πολλά δικά τους καράβια, εἶναι ἀπό τούς πλουσιώτερους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου!

Πολλοί “Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μέ τό **ἐμπόριο**. Οἱ ἔμποροι ἀγοράζουν τά διάφορα προϊόντα ἀπό τούς τόπους παραγωγῆς καί τά μεταφέρουν σ’ ὅλες τίς ἀγορές τῆς χώρας. “Ἄλλοι μεγάλοι ἔμποροι μεταφέρουν προϊόντα ἀπό ξένες χώρες καί πουλοῦν σ’ αὐτές τά προϊόντα τοῦ τόπου μας.

Οἱ πωλήσεις προϊόντων σέ ξένες χώρες λέγονται **ἐξαγωγές**. Οἱ ἀγορές προϊόντων ἀπό ξένες χώρες λέγονται **εἰσαγωγές**.

Οἱ ἔμποροί μας ἐξάγουν σέ ξένες χώρες καπνά, φρούτα, ἐλιές, λάδι, σταφίδες, κρασιά, ὀρυκτά, βαμβάκι, δέρματα, ὑφάσματα, τσιμέντα, εἶδη λαϊκῆς τέχνης κλπ. Εἰσάγουν ἀπό ξένες χώρες στόν τόπο μας μηχανές καί βιομηχανικά εἶδη, πολλά εἶδη πολυτελείας, κτηνοτροφικά προϊόντα, ἄλλα τρόφιμα, καύσιμα, ξυλεία, κρύσταλλα, πορσελάνες, ἠλεκτρικά εἶδη, φάρμακα, αὐτοκίνητα, παιχνίδια κ.ἄ.

Μιά σπουδαία πηγή πλούτου γιά τήν Ἑλλάδα εἶναι ὁ **τουρισμός**. Σήμερα πολλοί ἀνθρώποι ταξιδεύουν, γιά νά γνωρίσουν ξένους τόπους, νά περάσουν εὐχάριστες διακοπές, νά ψυχαγωγηθοῦν.

Στή χώρα μας ἔρχονται κάθε χρόνο περισσότερο ἀπό τρία ἑκατομμύρια τουρίστες! “Ἐρχονται, γιά νά θαυμάσουν τά ἀρχαῖα μνημεῖα καί τίς φυσικές ὀμορφιές τῆς, νά λουστοῦν στίς καταγάλανες ἑλληνικές θάλασσες, νά χαροῦν τόν ἥλιο ξαπλωμένοι στίς γραφικές ἀκρογιαλιές μέ τή χρυσή ἀμμουδιά, νά γνωρίσουν τήν Ἑλλάδα.

Οἱ “Ἕλληνες, φιλόξενοι ἀπό τά παλιά χρόνια, τούς ὑποδέχονται μέ καλωσύνη κι εὐγένεια καί οἱ ξένοι φεύγουν πάντα εὐχαριστημένοι ἀπό τή χώρα μας.

Οἱ τουρίστες ἀφήνουν πολλά χρήματα στόν τόπο μας. Χιλιάδες “Ἕλληνες ἐργάζονται στά ξενοδοχεῖα, στά ἐστιατόρια, στά κέντρα ψυχαγωγίας, στά συγκοινωνιακά μέσα κλπ., γιά νά τούς ἐξυπηρετήσουν. Γι’ αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο ὅλοι πρέπει νά φερώμαστε εὐγενικά στούς τουρίστες, νά τούς ἐξυπηρετοῦμε πρόθυμα καί νά διατηροῦμε πεντακάθαρες τίς πόλεις, τά χωριά, τίς ἀκρογιαλιές μας καί ὅλους τούς τουριστικούς χώρους.

Ἡ **συγκοινωνία** στή χώρα μας διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καί ἀεροπλάνα.

Στά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν πολλοί ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί τό αὐτοκίνητο φτάνει τώρα σ' ὅλα σχεδόν τά ἑλληνικά χωριά.

Πολλές πόλεις καί ἀρκετά χωριά ἔχουν καί σιδηροδρομική συγκοινωνία.

Τά παραθαλάσσια μέρη καί τά νησιά συγκοινωνοῦν μέ μικρά καί μεγάλα πλοῖα. Μεγάλα ὑπερωκεάνεια συνδέουν τή χώρα μας μέ πολλές ξένες χώρες.

Πολλά ἀεροπλάνα, πού ξεκινοῦν ἀπό τό μεγάλο ἀεροδρόμιο τῆς Ἀθήνας, συνδέουν τήν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μας μέ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος καί μέ πολλές πόλεις ξένων χωρῶν.

- Ἀσκήσεις.**
1. Δεῖξε στόν χάρτη σου τίς σιδηροδρομικές γραμμές τῆς χώρας μας.
 2. Δεῖξε τούς μεγαλύτερους αὐτοκινητοδρόμους τῆς.

Δελφοί — ὁ ναός τοῦ Ἀπόλλωνα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

’Από τά πανάρχαια χρόνια στήν ‘Ελλάδα ζοῦσαν “**Ελληνες**: Οί “Ιωνες, οί Αίολεῖς, οί ‘Αχαιοί, οί Δωριεῖς. ’Από τούς μακρινούς αὐτούς προγόνους καταγόμαστε ὅλοι ἐμεῖς οί σημερινοί “Ελληνες.

Στά ἀρχαῖα χρόνια οί “Ελληνες ἀνέπτυξαν μεγάλο πολιτισμό. Τότε ἡ ‘Ελλάδα ἦταν ἡ πιό πολιτισμένη χώρα τῆς Γῆς!

Σήμερα στήν ‘Ελλάδα ζοῦν **8.768.641** “Ελληνες. Μιλοῦν ὅλοι τήν ἴδια γλῶσσα, ἔχουν τήν ἴδια θρησκεία καί τίς ἴδιες συνήθειες.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς μισούς “Ελληνες ζοῦν στίς πόλεις καί στίς κωμοπόλεις τῆς πατρίδας μας. Οἱ ὑπόλοιποι ζοῦν στά χωριά καί εἶναι κυρίως γεωργοί καί κτηνοτρόφοι.

Πολλοί ἄλλοι “Ελληνες, πού ὑπολογίζονται σέ 2.500.000 περίπου, ζοῦν σέ ξένες χώρες. Αὐτοί εἶναι οἱ ξενιτεμένοι, οἱ **ἀπόδημοι** “ΕΛ-ληνες.

Πρωτεύουσα τῆς χώρας μας εἶναι ἡ **’Αθήνα**. ’Εκεῖ μένουν ὁ **Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας**, ὁ **Πρωθυπουργός** καί οἱ **’Υπουργοί**. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ Κράτους μας.

Γιά νά διοικηθῆ ὁμως καλύτερα ἡ ‘Ελλάδα, εἶναι χωρισμένη σέ μικρότερα τμήματα πού λέγονται **Νομοί**.

Τόν Νομό τόν διοικεῖ ὁ **Νομάρχης**. Αὐτός μέ πολλούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ Νομοῦ του.

Σέ κάθε πόλι ὑπάρχει ὁ **Δήμαρχος** καί οἱ **Δημοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως, καί σέ κάθε Κοινότητα ὑπάρχουν ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** καί οἱ **Κοινοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά τά ζητήματά της.

Γιά νά προοδέψῃ ὁ τόπος μας, πρέπει ὅλοι οἱ “Ελληνες νά ὑπακούουν στούς ἄρχοντες αὐτούς καί νά τούς βοηθοῦν σέ κάθε περίστασι. “Ετσι ὅλοι μαζί θά ξανακάνωμε τήν ‘Ελλάδα μας πλούσια, πολιτισμένη καί δυνατή.

ΟΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

“Αν ξανακοιτάξουμε τόν χάρτη τῆς Ἑλλάδος, θά δοῦμε ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος μέ πολλά νησιά γύρω τῆς.

“Ὅλα μαζί τά ἑλληνικά νησιά ἀποτελοῦν τή **νησιωτική Ἑλλάδα**. Ὁ υπόλοιπος ἑλληνικός χώρος λέγεται **ἠπειρωτική Ἑλλάδα**.

Ἡ ἠπειρωτική Ἑλλάδα μέ μεγάλες ὄροσειρές, ποταμούς καί κόλπους χωρίζεται σέ μικρότερες περιοχές, πού λέγονται **γεωγραφικά διαμερίσματα**. Αὐτά εἶναι τά ἑξῆς:

1. Ἡ **Θράκη**, ἡ ὁποία χωρίζεται ἀπό τήν υπόλοιπη Ἑλλάδα μέ τόν Νέστο ποταμό.
2. Ἡ **Μακεδονία**, ἡ ὁποία ἀπλώνεται ἀπό τόν Νέστο ποταμό ὡς τήν Πίνδο καί τόν Ὀλυμπο.
3. Ἡ **Ἡπειρος**, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στήν Πίνδο καί στό Ἴόνιο πέλαγος.
4. Ἡ **Θεσσαλία**. Τό διαμέρισμα αὐτό περικλείεται ἀπό δύο διακλαδώσεις τῆς Πίνδου. Ἀπό αὐτές ἡ μία σχηματίζει τά βουνά Χάσια, Καμβούνια, Ὀλυμπο καί ἡ ἄλλη τίς ἀνατολικές κορυφές τῶν Ἀγρᾶφων καί τήν Ὀθρυ.
5. Ἡ **Στερεά Ἑλλάδα**, ἡ ὁποία βρίσκεται στά νότια τῆς Ἡπείρου καί τῆς Θεσσαλίας καί φτάνει ὡς τόν Κορινθιακό καί τόν Σαρωνικό κόλπο. Στή Στερεά Ἑλλάδα ἀνήκει καί τό νησί Εὐβοία.
6. Ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ ὁποία εἶναι τό νοτιώτερο διαμέρισμα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ νησιωτική Ἑλλάδα περιλαμβάνει:

1. τά **νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους**,
2. τά **νησιά τοῦ Ἴονίου πελάγους** καί
3. τήν **Κρήτη**.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τόν χάρτη τῆς Ἑλλάδος καί χώρισε τά γεωγραφικά διαμερίσματά τῆς.

ΧΑΡΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου τη Στερεά Ελλάδα.
2. Δείξε τὰ βουνά Όθρυ καί Άγραφα καί τούς κόλπους Σαρωνικό καί Κορινθιακό.
3. Ποιό μεγάλο νησί βρίσκεται στό ανατολικό μέρος της Στερεᾶς;
4. Ἡ Στερεά Ελλάδα εἶναι ὄρεινή ἢ πεδινή χώρα; Ποιά εἶναι τὰ μεγαλύτερα βουνά της; Ποιές οἱ σπουδαιότερες πεδιάδες της;
5. Δείξε στόν χάρτη τὰ ποτάμια καί τίς λίμνες της Στερεᾶς.

Ἡ **Στερεά Ελλάδα** εἶναι μεγάλη κι ἔνδοξη περιοχή της πατρίδας μας. Λέγεται καί **Ρούμελη**.

Ἀπλώνεται ἀπό τό Αἰγαῖο ὡς τό Ἴονιο πέλαγος καί ἀπό τόν Σαρωνικό καί τόν Κορινθιακό κόλπο ὡς τή Θεσσαλία καί τήν Ἡπειρο.

Ἡ Στερεά Ελλάδα εἶναι ὄρεινή χώρα. Ἡ μεγάλη ὄροσειρά της Πίνδου φτάνει ὡς ἐδῶ καί πιάνει ὅλο σχεδόν τό κεντρικό τμήμα της Ρούμελης. Τά μεγαλύτερα βουνά στήν περιοχή αὐτή εἶναι τ' **Άγραφα**, ὁ **Τυμφρηστός**, ἡ **Οἶτη**, ἡ **Γκιώνα**, τὰ **Βαρδούσια** καί ὁ **Παρνασσός**.

Τά βουνά αὐτά χωρίζουν τή Στερεά Ελλάδα σέ δύο μέρη: στήν **Ἀνατολική Στερεά Ελλάδα** καί στή **Δυτική Στερεά Ελλάδα**.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Μορφή τοῦ ἐδάφους. Πρός τ' ανατολικά τῶν μεγάλων βουνῶν της Ρούμελης ὑψώνονται πολλά ἄλλα μικρότερα. Σπουδαιότερα ἀπό αὐτά εἶναι ἡ **Όθρυς**, τό **Καλλίδρομο**, τό **Χλωμό**, ὁ **Ἐλικώνας**, ὁ **Κιθαιρώνας**, ἡ **Πάρνηθα**, ἡ **Πεντέλη**, ὁ **Ύμηττός**, ὁ **Πατέρας**, τὰ **Γεράνεια**.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται εὐφορες κοιλάδες καί μικρές πεδιάδες. Σπουδαιότερες ἀπό αὐτές εἶναι οἱ κοιλάδες τοῦ **Σπερχειοῦ** καί τοῦ **Βοιωτικοῦ Κηφισοῦ**, ἡ πλούσια πεδιάδα της **Κωπαΐδος** καί οἱ πεδιάδες τῶν **Θηβῶν** καί της **Τανάγρας**. Ἡ πεδιάδα της Κωπαΐδος σχηματίστηκε μετά τήν ἀποξήρασι της λίμνης Κωπαΐδος.

Ἐνα ἀρκετά μεγάλο καί πλούσιο ὄροπέδιο ἀπλώνεται ψηλά στίς κορυφές της **Όθρυς**. Ἐδῶ πρὶν ἀπό λίγα χρόνια ὑπῆρχε ἡ λίμνη **Ξυνιάς**, ἡ ὁποία ἀποξηράνθηκε καί στή θέσι της βρίσκονται σήμερα εὐφορα χωράφια.

Στήν Ἀνατολική Στερεά σχηματίζονται οἱ μικροὶ ποταμοὶ **Σπερχειός, Κηφισός** καί **Ἄσωπός** καί οἱ λίμνες **Υλίκη, Παραλίμνη** καί ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ **Μαραθῶνα**, ἀπὸ τὴν ὁποία ὑδρεύεται ἡ Ἀθήνα.

Στὰ παράλια σχηματίζονται πολλοὶ κόλποι, χερσόνησοι, πορθμοὶ καί ἀκρωτήρια. Οἱ κόλποι **Μαλιακός, Βόρειος Εὐβοϊκός** καί **Νότιος Εὐβοϊκός** χωρίζουν τὴ Στερεά Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εὐβοία καί οἱ κόλποι **Κορινθιακός** καί **Σαρωνικός** τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο.

Στὴ νοτιώτερη ἄκρη τῆς Στερεᾶς σχηματίζεται τὸ ἀκρωτήριο **Σούνιο**, στὸ ὁποῖο σώζονται ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνα.

Στὸ στενότερο σημεῖο τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου σχηματίζεται ὁ **πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου**. Ἐδῶ τὰ νερά τῆς θάλασσας κινοῦνται ὀρμητικὰ σάν ποτάμι ἔξι ὥρες ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο καί, ἀφοῦ σταματήσουν γιὰ λίγο, ἔξι ὥρες ἀπὸ Νότο πρὸς Βορρᾶ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **παλίρροια**.

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ἡ Στερεά Ἑλλάδα χωρίζεται μὲ τὴ διώρυγα τῆς Κορίνθου.

Στὸν Σαρωνικὸ κόλπο ὑπάρχουν τὰ νησιά **Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρος** καί ἄλλα μικρότερα.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε τὸν γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Τὸ **κλίμα** δέν εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἡ Ἀττικὴ ἔχει κλίμα ξηρὸ μεσογειακὸ μὲ μαλακὸ χειμῶνα. Ἐδῶ ὁ οὐρανὸς εἶναι σχεδόν πάντα καταγάλανος καί βρέχει πολὺ σπάνια. Μεσογειακὸ κλίμα ἔχουν ἐπίσης οἱ πεδιάδες τῆς Τανάγρας, τῶν Θηβῶν καί τοῦ Σπερχειοῦ καί ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη. Ἡ κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ, στήν ὁποία δέν φτάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, ἔχει κλίμα ἠπειρωτικὸ. Οἱ ὄρεινοὶ τόποι τῆς Ρούμελης ἔχουν κλίμα ὄρεινὸ. Σ' αὐτοὺς ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς καί τὸ καλοκαίρι δροσερὸ καὶ εὐχάριστο.

Προϊόντα. Οἱ ἐλιές, τὸ λάδι, τὰ σταφύλια καί τὰ κρασιά εἶναι τὰ κύρια γεωργικὰ προϊόντα τῆς Ἀττικῆς. Ἐκλεκτῆς ποιότητος εἶναι τὰ κρασιά τῶν Μεσογείων. Ἡ ἐλιά εὐδοκιμεῖ σ' ὀλόκληρη τὴν παραλιακὴ ζώνη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Μεγάλοι ἐλαιῶνες ὑπάρχουν στὰ παράλια τοῦ Εὐβοϊκοῦ καί τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου.

Θερμοπύλες - μνημείο Λεωνίδα

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στις πεδιάδες του Σπερχειού και της Κωπαΐδας καλλιεργούνται βαμβάκι, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, καρπούζια. Στις έκβολές του Σπερχειού υπάρχουν πολλοί όρυζώνες. Σέ αρκετές περιοχές καλλιεργείται και καπνός.

Στις πλαγιές των μεγάλων βουνών της Ρούμελης υπάρχουν μεγάλα δάση, των οποίων όμως δεν γίνεται συστηματική εκμετάλλευση, διότι η συγκοινωνία στα μέρη αυτά είναι πολύ δύσκολη. Μεγάλα δάση από πεύκα υπάρχουν στα βουνά της Ἀττικής και της Βοιωτίας.

Ἡ κτηνοτροφία είναι αναπτυγμένη στις ὄρεινές περιοχές, όπου παράγονται ἐκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα. Ὀνομαστά είναι τὰ τυριά του Παρνασσού και ἡ γραβιέρα της Λαμίας.

Ἐξαιρετικά αναπτυγμένη είναι ἡ πτηνοτροφία. Πολλά πτηνοτροφεία υπάρχουν στις περιοχές Ἀττικής, Μεγάρων και Θηβών.

Στὴν περιοχή του Ὑμηττού παράγεται ἐκλεκτό θυμαρῆσιο μέλι.

Ἡ Ἀνατολική Στερεά είναι πλούσια σέ ὄρυκτά. Στὴν περιοχή του Λαυρίου ἀπὸ τὰ ἀρχαία χρόνια υπάρχουν μεταλλεία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξάγεται μολύβι, ψευδάργυρος κλπ. Ἀφθονος λιγνίτης ἐξάγεται ἀπὸ τίς περιοχές Μεγάρων, Ὠρωπού, Ραφήνας. Μεγάλα μεταλλεία βωξίτου υπάρχουν στὴν περιοχή της Ἐλευσίνας και στις πλαγιές του Παρνασσού και της Γκιώνας. Ἀπὸ τὸν βωξίτη γίνεται τὸ ἀλουμίνιο. Μεγάλο ἐργοστάσιο ἀλουμινίου λειτουργεῖ στὸ Δίστομο. Στὴ Λοκρίδα υπάρχουν σιδηρομεταλλεύματα και ψηλά στὴν Ὀθρυ χρώμιο.

Γνωστά σ' ὅλους είναι τὰ κατάλευκα μάρμαρα της Πεντέλης. Χρωματιστά μάρμαρα ἐξάγονται ἀπὸ τὴν περιοχή τῶν Θηβῶν.

Ἀρκετά ψάρια ἀλιεύονται στὸν Εὐβοϊκό, στὸν Σαρωνικό και στὸν Κορινθιακό κόλπο.

Ἡ **βιομηχανία** είναι ἐξαιρετικά αναπτυγμένη στὴν περιοχή Ἀθηνῶν - Πειραιῶς. Ἐκεῖ, καθώς και σέ γειτονικές περιοχές της Ἀττικής, υπάρχουν πολλά μεγάλα ἐργοστάσια, στα ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες ἄνθρωποι και παράγονται ἄφθονα βιομηχανικά προϊόντα. Στὸν Σκαραμαγκᾶ και στὴν Ἐλευσίνα λειτουργοῦν μεγάλα ναυπηγεῖα, στὸν Ἀσπρόπυργο χαλυβουργεῖο, στὸν Σκαραμαγκᾶ, στὴν Ἐλευσίνα και στοὺς Ἀγίους Θεοδώρους Κορινθίας διυλιστήρια πετρελαίου, στὴν Ἐλευσίνα πολλά ἐργοστάσια, καθώς και στὴν περιοχή του Λαυρίου. Ἀρκετά ἐργοστάσια υπάρχουν ἐπίσης στὴν περιοχή τῶν

Θηβών, δεξιά και άριστερά του μεγάλου αυτοκινητόδρομου Ἀθηνῶν - Λαμίας. Στή Λεβαδειά και στή Λαμία λειτουργοῦν ἐκκοκκιστήρια βαμβακιοῦ, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρόμυλοι κλπ.

Ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη σ' ὁλόκληρη τή Στερεά εἶναι ἡ **βιοτεχνία**. Στήν περιοχή Ἀθηνῶν θαυμάσιοι τεχνίτες κατασκευάζουν ὠραῖα εἶδη λαϊκῆς τέχνης. Ὁραῖα ὑφαντά ὑφαίνουν στήν Ἀράχοβα.

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομο, πλοῖα και ἀεροπλάνα. Ἡ Ἀττική ἔχει θαυμάσιο ὁδικό δίκτυο. Θαυμάσιοι εἶναι ἐπίσης οἱ αὐτοκινητόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαμίας και Ἀθηνῶν - Κορίνθου. Ἀπό τόν Πειραιᾶ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαρίσης και Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου. Μεγάλη κίνησι ἔχουν τό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ και τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ. Ἄλλα λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς εἶναι τῆς Ἐλευσίνας, τῆς Χαλκίδας, τῆς Ἰτέας.

Στήν ὄρεινῆ Ρούμελη ἡ συγκοινωνία διεξάγεται πολύ δύσκολα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος;
2. Ἀπό ποιές πόλεις διέρχεται ἡ σιδηροδρομική γραμμὴ Ἀθηνῶν - Λαρίσης;

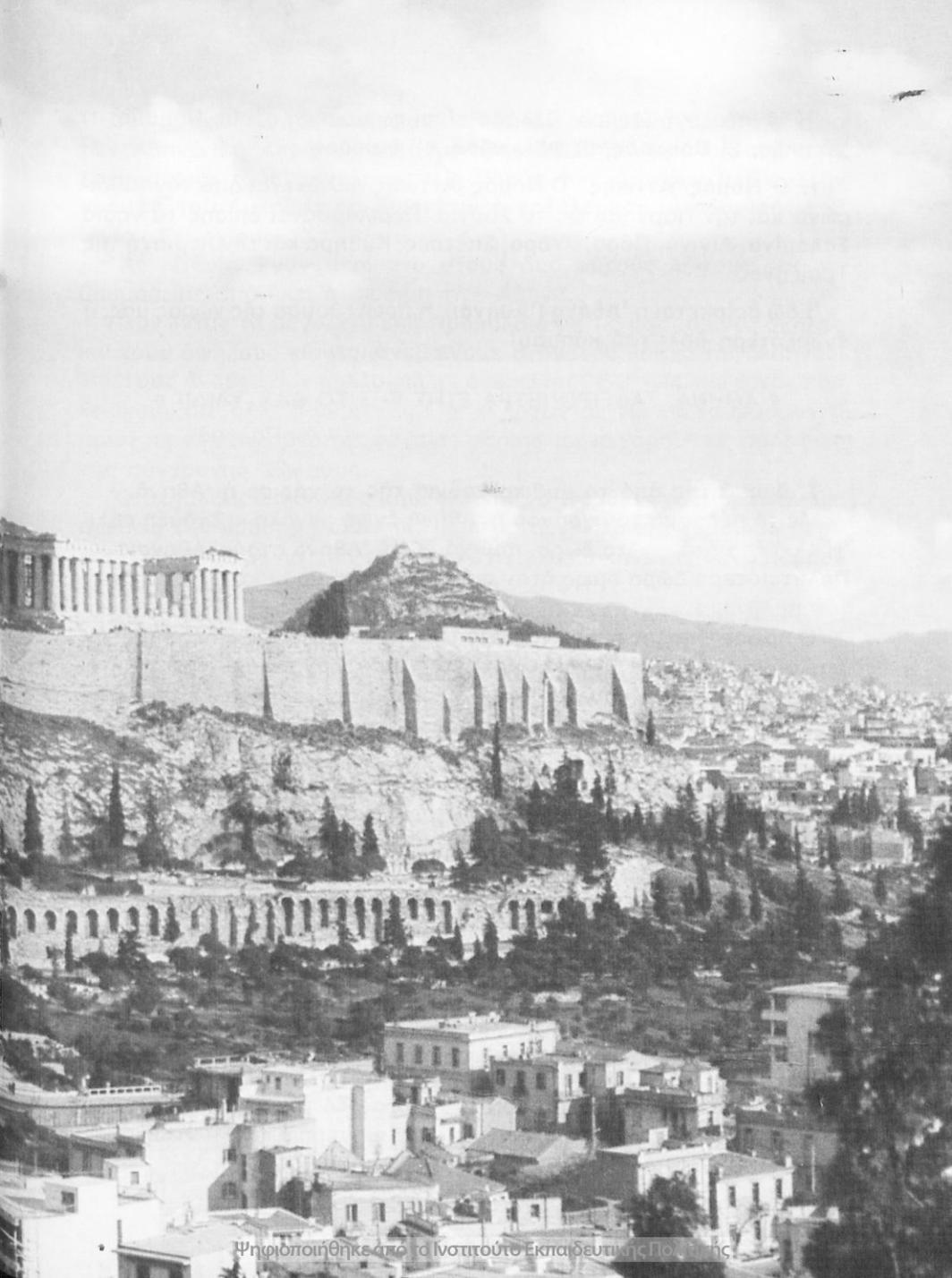
Στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα ζοῦν σήμερα 3.108.000 περίπου ἄνθρωποι. Ἀπό αὐτοὺς 2.540.000 ζοῦν στήν Ἀθήνα και στόν Πειραιᾶ. Οἱ ὄρεινές περιοχές εἶναι πολύ ἀραιοκατοικημένες και ὁ πληθυσμὸς τους συνεχῶς ἐλαττώνεται.

Σούνιο — ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνα

ΑΚΡΟΠΟΛΙ

Ἡ Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) Ἀττικῆς, 2) Βοιωτίας, 3) Φθιώτιδος, 4) Φωκίδος.

1. Ὁ Νομός Ἀττικῆς. Ὁ Νομός Ἀττικῆς ἀπλώνεται ἀπό τόν Κιθαίρων καί τήν Πάρνηθα ὡς τό Σούνιο. Περιλαμβάνει ἐπίσης τά νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καί τήν περιοχή τῆς Τροιζήνας.

Ἐδῶ βρίσκεται ἡ Ἀθήνα (Ἀθηναί), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας μας, ἡ ἔνδοξότερη πόλι τοῦ κόσμου!

« ΑΘΗΝΑ, ΖΑΦΕΙΡΟΠΕΤΡΑ ΣΤΗΣ ΓΗΣ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ! »

Κ. Παλαμᾶς

Τ' ὄνομά της ἀπό τά μυθικά χρόνια τῆς τό χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ.

Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ Ἀθήνα ἔγινε μεγάλη κι ἔνδοξη πόλι. Ἡ ἑλιά ἦταν τό πρῶτο δῶρο, πού χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ στούς Ἀθηναίους. Πολυτιμότερα δῶρα ὅμως ἦταν ἡ ἀγάπη γιά τά γράμματα, τίς τέχνες, τόν πολιτισμό.

Ὁ ἥρωας Θησεύς ἦταν ἓνας ἀπό τούς πρώτους βασιλιάδες της. Τόν ἀκολούθησαν ἄλλοι μεγάλοι ἄρχοντες, πού ὠργάνωσαν τήν Ἀθήνα καί τά γύρω χωριά καί τήν ἔκαμαν κράτος πολιτισμένο καί ἰσχυρό.

Ἐδῶ, κάτω ἀπό τόν καταγάλανο ἀττικό οὐρανό, δημιουργήθηκε τό ἀρχαῖο ἑλληνικό θαῦμα.

Οἱ νομοθέτες ἔγραψαν νόμους σοφούς, οἱ στρατηγοί καί οἱ ναύαρχοι ὠργάνωσαν τόν στρατό καί τόν στόλο, οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ γλύπτες καί οἱ ζωγράφοι στόλισαν τήν Ἀθήνα μέ θαυμάσια μνημεῖα τέχνης καί οἱ σοφοί τῆς χάρισαν δόξα ἀθάνατη.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας σκλαβώθηκε στούς Ρωμαίους καί ἀργότερα στούς Τούρκους, ἡ Ἀθήνα ἔχασε τήν παλαιά δόξα της. Στά 1834, ὅταν ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, ἦταν μιά μικρή πόλι μέ 10.000 κατοίκους! Στή θέσι τοῦ Πειραιᾶ ὑπῆρχαν λίγα μικρά σπίτια ψαράδων! Ὁ τόπος ὅμως ἦταν γεμάτος ἀπό ἀρχαῖα μνημεῖα, πού διαλαλοῦσαν τήν ἀρχαία δόξα του.

Μηχανικοί χάραξαν τό σχέδιο τῆς νέας πόλεως καί ἄρχισαν νά χτιζῶνται νέα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Μέ τόν καιρό ἡ πόλι ὅλο καί μεγάλωνε, γιά νά πάρη σιγά σιγά τή σημερινή της μορφή.

Δυό βραχώδεις λόφοι στεφανωμένοι μέ ιερά ύψώνονται στό κέντρο τῶν Ἀθηνῶν: ἡ **Ἀκρόπολι** καί ὁ **Λυκαβηττός**. Στήν Ἀκρόπολι σώζονται ἐρείπια ἀπό τούς μεγαλοπρεπεῖς ναούς τῶν ἀρχαίων θεῶν. Στήν κορυφή τοῦ Λυκαβηττοῦ βρίσκεται ὁ κατάλευκος μικρός ναός τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἄς κάνουμε ἕναν περίπατο στούς δυό αὐτοῦς λόφους, γιά νά θαυμάσωμε ἀπό ἐκεῖ ὁλόκληρη τήν Ἀθήνα.

Περνώντας τά μεγαλοπρεπή **Προπύλαια** μέ τίς μαρμάρινες σκάλες καί τούς ὑψηλοῦς κίονες, ἀνεβαίνομε στόν ιερό βράχο τῆς Ἀθηνᾶς. Μαζί μας ἀνεβαίνουν πολλοί ἄλλοι ἄνθρωποι, Ἕλληνες καί ξένοι, πού ξεκινοῦν ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Γῆς κι ἔρχονται, γιά νά θαυμάσουν τ' ἀριστουργήματα αὐτά τῆς ἀρχαίας τέχνης καί νά χαροῦν τίς ὁμορφιές τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος.

Ὁ μεγαλοπρεπής ναός τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ **Παρθενώνας**, προσελκύει ἀμέσως τήν προσοχή ὄλων τῶν ἐπισκεπτῶν. Πέρασαν δυόμισυ περίπου χιλιάδες χρόνια ἀπό τότε πού ἔγινε, ἀλλά κανένας δέν μπόρεσε νά χτίση οἰκοδόμημα λαμπρότερο ἀπ' αὐτόν!

Δίπλα του ὑψώνονται τό **Ἐρέχθειο**, ὁ ναός τῆς **Ἀπτέρου Νίκης** καί ἐρείπια ἀπό ἄλλα ιερά.

Γύρω ἀπό τήν Ἀκρόπολι βλέπομε τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, τόν λόφο τῆς **Πνύκας** καί τόν **Ἄρειο Πάγο**, τό **Ἀστεροσκοπεῖο**, τό **Ἔδειο τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ** καί τό ἀρχαῖο **θέατρο τοῦ Διονύσου**, τόν λόφο τοῦ **Φιλοπάππου**, τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, τό **Παναθηναϊκό Στάδιο**, τό **Ζάππειο**, τόν **Ἐθνικό κῆπο**, τή μεγάλη **Πλατεία τοῦ Συντάγματος** μέ τά παλαιά ἀνάκτορα καί τό **Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου** καί πάρα πολλές πολυκατοικίες. Ὅπου καί ἂν γυρίσης τά μάτια σου, ἀπό τούς πρόποδες τοῦ Ὑμηττοῦ ἀνατολικά ὡς τό Αἰγάλεω δυτικά καί ὡς κάτω στή θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, παντοῦ βλέπεις ν' ἀπλώνεται ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιᾶς καί οἱ γύρω συνοικίες, πού ἐνώθηκαν σέ μιά τεράστια πόλι!

Ἀπό τήν κορυφή τοῦ Λυκαβηττοῦ βλέπομε ἕνα μεγάλο τμήμα ἀπό τό κέντρο τῆς πόλεως, τό **Πεδίον τοῦ Ἄρεως**, τά **Τουρκοβούνια** καί παραπέρα τίς βορειοανατολικές συνοικίες, τό **Μαρούσι**, τήν **Κηφισιά**, τήν **Ἐκάλη** καί τ' ἄλλα γραφικά προάστια.

Ἀπό τόν Λυκαβηττό κατεβαίνομε στή μεγάλη Πλατεία τοῦ Συντάγματος. Ἀπό ἐδῶ ξεκινοῦν πολλοί μεγάλοι κεντρικοί δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν,

Τὰ παλαιὰ ανάκτορα

Τό μνημείο τοῦ Ἄγνωστου Στρατιώτου

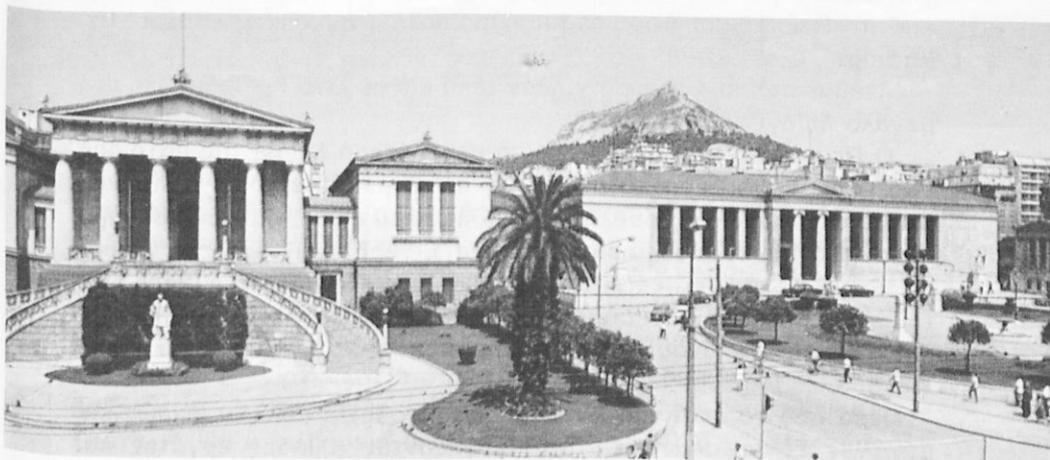
Τό Ζάππειο

φιλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

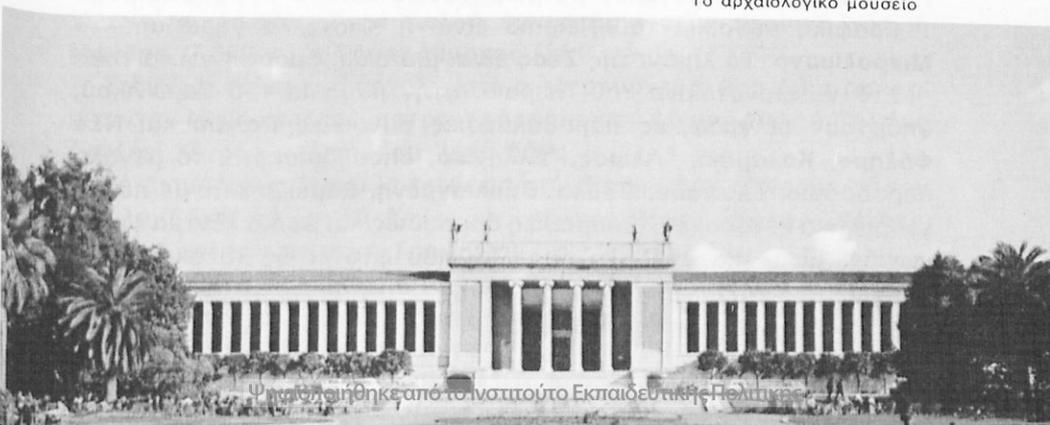

Ἡ Ἀκαδημία

Τό Πανεπιστήμιο καί ἡ Ἐθνική Βιβλιοθήκη

Τό ἀρχαιολογικό μουσεῖο

Ψηφισμένη ἀπό τόνιστοπούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

οί λεωφόροι Ἀμαλίας καί Βασιλίσσης Σοφίας καί οί ὁδοί Ἀκαδημίας, Πανεπιστημίου, Σταδίου, Ἐρμοῦ, Μητροπόλεως.

Διασχίζομε τήν ἀγορά τῆς πόλεως, πού ἔχει πολλά καταστήματα καί μεγάλη ἐμπορική κίνησι, καί φτάνομε στήν **Πλατεία Ὁμονοίας**. Ἀπό αὐτήν ξεκινοῦν ἄλλοι μεγάλοι δρόμοι: οί ὁδοί Πατησίων, 3^{ης} Σεπτεμβρίου, Ἀγ. Κωνσταντίνου, Πειραιῶς, Ἀθηνᾶς, Αἰόλου.

Μέ τίς περίεργες «κυλιόμενες σκάλες» κατεβαίνομε στό ὑπόγειο τῆς πλατείας. Ἐκατοντάδες ἄλλοι ἄνθρωποι κατεβαίνουν μαζί μας, ἄλλοι γιά νά ψωνίσουν ἀπό τά ὑπόγεια καταστήματα καί οί πιά πολλοί γιά νά πάρουν τόν ὑπόγειο ἠλεκτρικό σιδηρόδρομο καί νά πᾶνε στά σπίτια τους ἢ στίς ἐργασίες τους. Ὁ **ἠλεκτρικός σιδηρόδρομος** ξεκινᾷ ἀπό τόν Πειραιᾶ καί, ἀφοῦ περάση ἀπό πολλές συνοικίες, φτάνει στήν Κηφισιά.

Ἀνεβαίνομε κι ἐμεῖς στόν ἠλεκτρικό καί σέ λίγο βρισκόμαστε στό μεγάλο λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ.

Ὁ **Πειραιᾶς (Πειραιεύς)** εἶναι τό μεγαλύτερο λιμάνι τῆς πατρίδας μας. Ἐδῶ κάθε μέρα καταφτάνουν πολλά πλοῖα ἀπό ἄλλα λιμάνια. Πάντα στίς μεγάλες προβλήτες τοῦ λιμανιοῦ εἶναι ἀραγμένα μεγάλα ὑπερωκεάνεια καί πολλά ἐμπορικά πλοῖα. Τεράστιοι ἀτσαλένιοι γερανοί καί χιλιάδες ἐργάτες φορτώνουν καί ξεφορτώνουν τά ἐμπορευμάτα. Δίπλα ἀπό τό λιμάνι ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες ἐμπορευμάτων καί ἀπό ἐκεῖ ξεκινοῦν οί σιδηρόδρομοι, πού διασχίζουν ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Πέρα ἀπό τό λιμάνι ὑψώνονται οί καπνοδόχοι πολλῶν μικρῶν καί μεγάλων ἐργοστασίων. Σ' αὐτά ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες καί πολλοί μηχανικοί καί παράγονται πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Ὁ Πειραιᾶς εἶναι τό μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο τῆς χώρας μας.

Γραφική συνοικία τοῦ Πειραιᾶ εἶναι ἡ **Καστέλλα** γύρω ἀπό τό **Μικρολίμανο**. Τό λιμάνι τῆς **Ζέας** εἶναι μιά ἄλλη ὁμορφη γωνιά του.

Στά νοτιοανατολικά τοῦ Πειραιᾶ, στήν παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ, ὑπάρχουν οί γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες **Παλαιό** καί **Νέο Φάληρο**, **Καλαμάκι**, **Ἄλιμος**, **Ἑλληνικό**, ὅπου βρίσκεται τό μεγάλο ἀεροδρόμιο, **Γλυφάδα**, **Βούλα**, **Βουλιαγμένη**, **Βάρκιζα** κλπ. μέ πολλά τουριστικά ξενοδοχεῖα, θαυμάσιες ἀμμουδιές καί ὠραῖα κέντρα ψυχαγωγίας. Εἶναι μιά ὑπέροχη παραλία, πού φτάνει ὡς τό ἀκρωτήριο Σούνιο.

Τό λιμάνι του Πειραιά

Ο Νομός Ἀττικῆς χωρίζεται στά Διαμερίσματα: α) Ἀθηνῶν, β) Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, γ) Δυτικῆς Ἀττικῆς καί δ) Πειραιῶς.

Στήν Ἀνατολική Ἀττική ἐκτός ἀπό τά προάστια τῶν Ἀθηνῶν ὑπάγονται καί οἱ κωμοπόλεις Ἀχαρναί (24.000 κ.), Ἄνω Λιόσια (11.000 κ.), Μαραθῶνας (2.000 κ.), ὅπου στά 490 π.Χ. ἐγίνε ἡ μεγάλη μάχη μέ τούς Πέρσες, καί Ραφήνα (2.500 κ.) στήν παραλία τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου μέ τά νοστιμώτατα ψάρια της. Στήν περιοχή τῶν Μεσογειῶν βρίσκονται οἱ ὀνομαστές γιά τά περίφημα κρασιά τους κωμοπόλεις Σπάτα (6.000 κ.), Παιανία (6.000 κ.), Κοροπί (9.000 κ.), Μαρκόπουλο (5.000 κ.), Κερατέα (6.000 κ.) καί Λαύριο (8.000 κ.).

Στή Δυτική Ἀττική βρίσκονται τά Μέγαρα (17.000 κ.), ὑπάγονται ἡ Ἐλευσίνα (18.500 κ.) μέ πολλά ἐργοστάσια στήν περιοχή της, ἡ Μάνδρα (7.000 κ.), ὁ Ἀσπρόπυργος (11.000 κ.).

Στήν Ἐλευσίνα στά ἀρχαία χρόνια λατρευόταν ἡ θεά Δήμητρα καί γίνονταν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές. Ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ ἀπό τήν Ἀθήνα ὡς ἐκεῖ λέγεται καί σήμερα Ἱερά ὁδός.

Τό Διαμέρισμα Πειραιῶς ἐκτός ἀπό τόν Πειραιᾶ καί τά περιχώρά του περιλαμβάνει τά νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καί τήν περιοχή Τροιζηνίας.

Ἡ Σαλαμίνα εἶναι ξακουστό νησί. Στή θάλασσά της στά 480 π.Χ. οἱ

“Ελληνες νίκησαν και διέλυσαν τον στόλο του Ξέρξη. Σήμερα στο νησί υπάρχει η κωμόπολη **Σαλαμίνα** (18.000 κ.) και αρκετά χωριά.

‘Η **Αίγινα** με τ’ αρχαία μνημεία και τις φυσικές όμορφιές της προσελκύει πάντα πολλούς τουρίστες. Γνωστά σ’ όλους είναι τα ωραία αιγινήτικα πήλινα αγγεία.

Στην περιοχή **Τροιζηνίας** βρίσκονται τό γραφικό νησί **Πόρος**, ή χερσόνησος **Μέθανα** με ιαματικά λουτρά και πολλά χωριά.

‘Η “**Υδρα** και οι **Σπέτσες** είναι από τα γραφικότερα νησιά της πατρίδας μας και θαυμάσια τουριστικά κέντρα. Στά χρόνια της Τουρκοκρατίας οι ‘Υδραίοι και οι Σπετσιώτες είχαν πολλά καράβια και στην επανάσταση του 1821 αγωνίστηκαν με άπαραμίλλη γενναϊότητα για την έλευθερία.

Τά Κύθηρα βρίσκονται στα νότια της Πελοποννήσου και λίγο νοτιότερα τό νησάκι **’Αντικύθηρα**.

2. ‘Ο Νομός Βοιωτίας έχει πρωτεύουσα τή **Λεβαδειά** (15.000 κ.) και χωρίζεται στις ‘Επαρχίες **Λεβαδειάς** και **Θηβών** με πρωτεύουσα τή **Θήβα** (16.000 κ.).

‘Η Λεβαδειά, χτισμένη στους πρόποδες του ‘Ελικώνα, είναι ωραία πόλι με πολλά έκκοκκιστήρια βαμβακιού, κλωστοϋφαντουργεία και άλλα εργοστάσια. Πάνω από την πόλι βρίσκεται ή πηγή “**Ερκυννα** με άφθονα κρυσταλλένια νερά.

Κωμοπόλεις της ‘Επαρχίας Λεβαδειάς είναι ό **’Ορχομενός** (5.000 κ.), ή γνωστή πατρίδα του Φρίξου και της “Ελλης, ή **Δαύλεια** (2.000κ.), ή **’Αλιάρτος** (3.000 κ.), ή **’Αράχοβα** (3.000 κ.) και τό **Δίστομο** (3.000 κ.). Κοντά στή Λεβαδειά βρίσκεται ή αρχαία **Χαιρώνεια**. “Ενα πελώριο μαρμάρινο λιοντάρι θυμίζει τή μάχη πού έγινε εκεί στα 338 π.Χ.

Μεγάλα χωριά της ‘Επαρχίας Θηβών είναι ή **Τανάγρα**, τά **Βάγια**, οι **Θεσπιές**.

‘Η Θήβα είναι αρχαία κι ένδοξη πόλι. Κοντά της βρίσκονται τά **Λευκτρα** και οι **Πλαταιές**. Στις Πλαταιές οι πρόγονοί μας νίκησαν τούς Πέρσες.

Στην παραλία του Εύβοϊκού κόλπου βρίσκεται ή **Αυλίδα**, από την όποία ξεκίνησαν οι αρχαίοι “Ελληνες για την έκστρατεία έναντίον της Τροίας.

3. ‘Ο Νομός Φθιώτιδος περιλαμβάνει τις ‘Επαρχίες: α) **Φθιώτιδος**, β) **Λοκρίδος** και γ) **Δομοκού**.

Πρωτεύουσα του Νομού και της ‘Επαρχίας Φθιώτιδος είναι ή **Λαμία**

(38.000 κ.). Είναι ωραία πόλι χτισμένη ἀμφιθεατρικά στους πρόποδες τῆς Ὀθρου. Πάνω ἀπό τὴν πόλι βρίσκεται τὸ παλαιὸ κάστρο τῆς καὶ σὲ μιά πλατεῖα τῆς ωραῖος ἀνδριάντας τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Ἐπίγειο τῆς Λαμίας εἶναι ἡ **Στυλῖδα** (4.000 κ.) μὲ πολλοὺς ἐλαιῶνες στὴν περιοχὴ τῆς. Ἄλλη κωμόπολι εἶναι ἡ **Σπερχειάδα** (3.000 κ.).

Στὴ γέφυρα τοῦ Σπερχεῖου μὲ μαρμαρινὴ στήλη θυμίζει τὸν ἥρωισμό καὶ τὴ θυσία τοῦ Ἀθ. Διάκου καὶ πῖο κάτω τὸ Ἡρῶ τοῦ Λεωνίδα διαλαλεῖ τὴ δόξα τῶν **Θερμοπυλῶν**.

Ἡ ἐπαρχία Δομοκοῦ βρίσκεται ψηλά στὴν Ὀθρου κι ἔχει πρωτεύουσα τὸν **Δομοκὸ** (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Λοκρίδος εἶναι ἡ **Ἀταλάντη** (5.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις ἡ **Ἀμφίκλεια** (3.000 κ.), ἡ **Ἐλάτεια**, τὰ **Καμένα Βοῦρλα**.

Στὸν Νομὸ Φθιώτιδος ὑπάρχουν ἱαματικές πηγές στὰ Καμένα Βοῦρλα, στὶς Θερμοπύλες, στὴν Ὑπάτη, στό Πλατύστομο.

Ἡ παραλία τῆς Λοκρίδος μὲ τὴν πεντακάθαρη θάλασσα, τὰ καταπράσινα πεῦκα, τοὺς ἐλαιῶνες καὶ τίς ἱαματικές πηγές τῆς εἶναι ἕνας θαυμάσιος τουριστικὸς τόπος.

4. Ὁ **Νομὸς Φωκίδος** χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες **Παρνασσίδος** καὶ

Δελφοί

Λεβαδειά - Ἐρκυννα

Λέων Χαιρωνείας

Δωρίδος. Πρωτεύουσά του είναι ή **”Αμφισσα** (7.000 κ.), πού είναι και πρωτεύουσα τής Έπαρχίας Παρνασσίδος. Γύρω της υπάρχουν πολλοί έλαιώνες.

Στίς πλαγιές του Παρνασσού βρίσκονται τά έρείπια του Ξακουστοῦ μαντείου τῶν **Δελφῶν**.

’Η **’Ιτέα** (3.000 κ.) και τό **Γαλαξειδί** είναι δυό ὁμορφες κωμοπόλεις στήν παραλία του Κορινθιακοῦ κόλπου.

’Ανάμεσα στόν Παρνασσό και στή Γκιώνα βρίσκεται τό ιστορικό **Χάνι τής Γραβιάς**, ὅπου στά 1821 ὁ ’Οδυσσεάς ’Ανδροῦτσος νίκησε τούς Τούρκους.

’Η Έπαρχία Δωρίδος ἔχει πρωτεύουσα τό **Λιδορίκι**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

’Η Δυτική Στερεά Ελλάδα ἀπλώνεται ἀπό τ’ **”Αγραφα**, τόν **Τυμφρηστό** και τά **Βαρδούσια** ὡς τό ’Ιόνιο πέλαγος. ’Ανάμεσα σ’ αὐτή και στήν **”Ηπειρο** σχηματίζεται ὁ **’Αμβρακικός κόλπος**, στήν εἴσοδο του ὁποῖου ὑπάρχει τό ιστορικό ἀκρωτήριο **”Ακτιο**. ’Από τήν Πελοπόννησο χωρίζεται μέ τόν **Πατραϊκό κόλπο**. ’Εκεῖ σχηματίζεται ὁ πορθμός του **Ρίου**.

”Αν ἐξαίρεσωμε τήν πεδιάδα πού σχημάτισε ὁ ’Αχελῶς ποταμός μέ τίς προσχώσεις του κι ἐκείνη πού ἀπλώνεται στίς ἐκβολές του Εὐήνου, ὁλόκληρη σχεδόν ἡ ὑπόλοιπη περιοχή είναι ὄρεινή. ’Εκτός ἀπό τά βουνά πού ἀναφέραμε ἄλλα μικρότερα είναι τό **Μακρυνόρος**, τό **Παναιτωλικό**, ὁ **’Αράκυνθος** και τ’ **’Ακαρνανικά ὄρη**.

’Ο **’Αχελῶς** είναι τό μεγαλύτερο ποτάμι τής Στερεᾶς. Λέγεται και **’Ασπροπόταμος**. Οἱ πηγές του βρίσκονται μακριά, στά βουνά τής **”Ηπείρου**. **”Αλλοι** παραπόταμοί του κατεβαίνουν ἀπό τ’ **”Αγραφα** και τόν **Τυμφρηστό** μέσα ἀπό βαθιές, ἀπάτητες χαράδρες.

Στή συμβολή τῶν παραπόταμων αὐτῶν χτίστηκε τό ψηλότερο φράγμα τής πατρίδας μας και σχηματίστηκε ἡ μεγάλη τεχνητή λίμνη τῶν **Κρεμαστῶν**. Τό φράγμα ἔχει ὕψος 160 μέτρα και μέ τά νερά τής λίμνης κινεῖται τό μεγαλύτερο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τής χώρας μας. Λίγο πιό κάτω ἀπό τά Κρεμαστά, στή θέσι **Καστράκι**, χτίστηκε δεύτερο φράγμα και ἄλλο μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο. Τρίτο ἐργοστάσιο λειτουργεῖ ψηλά στίς πηγές του **Ταυρωποῦ**. **”Ετσι** τά νερά

του Ἀχελώου, πρὶν φτάσουν στὸν κάμφο, γιὰ νὰ ποτίσουν μὲ ἄλλα ἀρδευτικά φράγματα τὰ χωράφια, κινοῦν τὶς μεγάλες μηχανές τῶν ἐργοστασίων καὶ δίνουν φῶς σὲ χιλιάδες Ἑλληνες.

Ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι ὁ **Εὔηνος** καὶ ὁ **Μόρνος**. Σ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολλές λίμνες, λιμνοθάλασσες κι ἔλη. Μεγαλύτερη λίμνη εἶναι ἡ **Τριχωνίδα**, τὰ νερά τῆς ὁποίας χύνονται στὴ **Λυσιμαχία** λίμνη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸν Ἀχελῶο. Ἄλλες λίμνες εἶναι ἡ **Ὀζερός**, ἡ **Ἀμβρακία** καὶ ἡ **Βουλκαρία**. Λιμνοθάλασσες εἶναι τοῦ **Μεσολογγίου**, τοῦ **Αἰτωλικοῦ** καὶ τῆς **Κλεισόσας** μὲ πολλά ἰχθυοτροφεία.

Τὸ **κλίμα** στὰ παραθαλάσσια μέρη εἶναι ὑγρὸ μεσογειακὸ μὲ συχνές βροχές. Στὶς ὄρεινές περιοχές εἶναι ἠπειρωτικὸ.

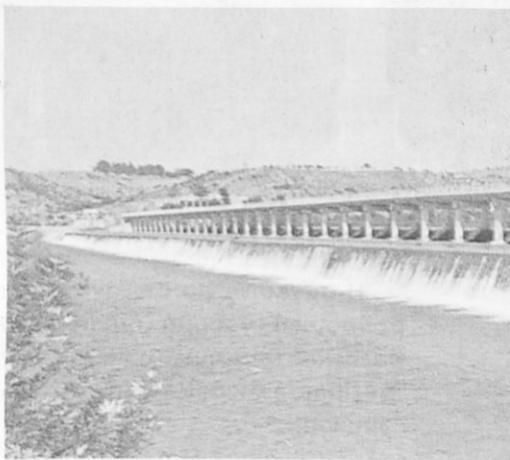
Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ **προϊόντα** στὰ παράλια πεδινὰ μέρη εἶναι: ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, δημητριακά, βαμβάκι, ρύζι, λαχανικά, σταφύλια. Στὴν περιοχή τοῦ Ἀγρινίου παράγονται μυρωδάτα καπνά.

Στὰ ὄρεινά μέρη κύρια προϊόντα εἶναι τὰ κτηνοτροφικά καὶ τὰ δασικά. Μὲ τὰ βαλανίδια ἀπὸ τὰ δάση τρέφονται πολλοὶ χοῖροι.

Στὶς λιμνοθάλασσες καὶ στὶς γύρω θάλασσες ἀλιεύονται πολλὰ ψάρια. Νοστιμώτατο εἶναι τὸ αὐγοτάραχο τοῦ Μεσολογγίου.

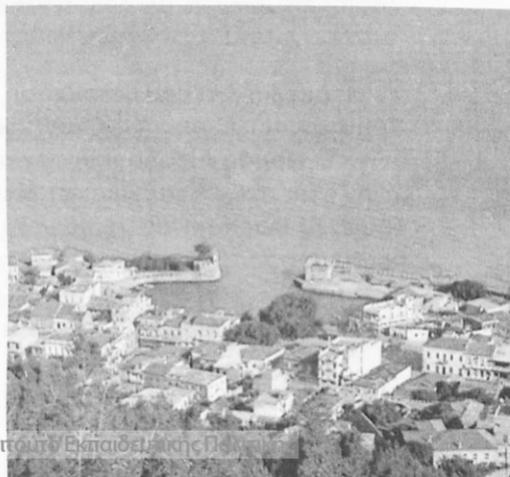

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

Ἀρδευτικὸ φράγμα Ἀχελώου

Ναύπακτος

Μεσολόγγι - ό κήπος τῶν ἡρώων

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται κυρίως μέ αὐτοκίνητα. Μιά μικρή σιδηροδρομική γραμμή συνδέει τό Ἀγρίνιο μέ τό Μεσολόγγι καί τή θάλασσα (Κρυονέρι). Ἔνας μεγάλος ἔθνικός δρόμος ξεκινᾶ ἀπό τό Ἀντίρριο, διασχίζει τήν Αἰτωλοακαρνανία καί προχωρεῖ πρός τήν Ἡπειρο.

Ἄσκησι. Ποιά βουνά, ποιά ποτάμια καί ποιές λίμνες ἔχει ἡ Δυτική Στερεά Ἑλλάδα; Τί κλίμα ἔχει καί γιατί; Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα της;

Ἡ Δυτική Στερεά χωρίζεται στούς Νομούς **Αἰτωλοακαρνανίας** καί **Εὐρυτανίας**. Σ' αὐτούς ζοῦν 258.000 περίπου ἄνθρωποι.

1. Ὁ Νομός Αἰτωλοακαρνανίας ἔχει πρωτεύουσα τό **Μεσολόγγι** καί χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Μεσολογγίου** μέ πρωτεύουσα τό Μεσολόγγι, β) **Ναυπακτίας** μέ πρωτεύουσα τή Ναύπακτο, γ) **Τριχωνίδος** μέ πρωτεύουσα τό Ἀγρίνιο, δ) **Βάλτου** μέ πρωτεύουσα τήν Ἀμφιλοχία καί ε) **Βονίτης καί Ξηρομέρου** μέ πρωτεύουσα τή Βόνιτσα.

Τό **Μεσολόγγι** (12.000 κ.) εἶναι ἡ ἱερή πόλι τῆς Ἑλλάδος. Στόν «κῆπο

των ήρώων» είναι θαμμένα τά παλληκάρια πού σκοτώθηκαν στήν πολιορκία καί στήν ήρωική **έξοδο του Μεσολογγίου** στά 1826. Κάθε χρόνο τήν Κυριακή των Βαΐων οργανώνουν εκεί μεγάλες γιορτές, γιά νά τιμήσουν τούς ήρωες αυτούς. 'Ηρωικός τόπος είναι καί τό **Αιτωλικό**.

'Η **Ναύπακτος** (8.000 κ.) είναι ώραία ιστορική πόλι μέ παλαιά κάστρα.

Τό μεγαλύτερο έμπορικό κέντρο τής Δυτικής Στερεάς είναι τό **Άγρίνιο** (31.000 κ.) μέ πολλά καπνεργοστάσια.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις του Νομού είναι ή **Άμφιλοχία** (5.000 κ.), ή **Βόνιτσα** (3.000 κ.), ό **Άστακός** (3.000 κ.), ή **Κατούνα** (3.000 κ.), ή **Κατοχή** (3.000 κ.), ό **Άγιος Κωνσταντίνος** (5.000 κ.), τό **Παναιτώλιο** (4.000 κ.), τό **Αιτωλικό** (5.000 κ.), τό **Νεοχώρι** (3.000 κ.).

Τουριστικοί τόποι είναι τό Μεσολόγγι καί ή Ναύπακτος.

2. 'Ο Νομός Εύρυτανίας είναι ό πιό όρεινός Νομός τής χώρας μας. Βρίσκεται ψηλά στ' Άγραφα καί στόν Τυμφρηστό.

Πρωτεύουσά του είναι τό **Καρπενήσι** (5.000 κ.), στό όποιο στήν έπανάστασι του 1821 σκοτώθηκε ό ήρωας Μάρκος Μπότσαρης. Μεγάλα χωριά του Νομού είναι τά **Φουρνά**, τό **Μεγάλο Χωριό**, τ' **Άγραφα**, ό **Πουρσός**.

Άσκησι. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη τής Δυτικής Στερεάς 'Ελλάδος.

Η ΕΥΒΟΙΑ

'Η **Εύβοια** είναι μεγάλο νησί, στό όποιο ζούν 160.000 περίπου άνθρωποι. Βόρεια καταλήγει στό άκρωτήριο **Άρτεμίσιο**. Στά νότια του νησιού βρίσκεται τό γνωστό σ' όλους τούς ναυτικούς άκρωτήριο **Καφηρέας** ή **Κάβο Ντόρο**, όπως τό λένε οι ναυτικοί.

Είναι νησί όρεινό. Ψηλότερα βουνά είναι ή **Δίρφυς**, ή **Όχη**, τό **Κανδήλι**, τό **Ξηρό** καί ό **Όλυμπος**.

Μιά μεγάλη σιδερένια συρταρωτή γέφυρα στόν **πορθμό του Εύριπου** συνδέει τήν Εύβοια μέ τή Στερεά Έλλάδα.

Τό **κλίμα** του νησιού είναι μεσογειακό.

Τά σπουδαιότερα γεωργικά **προϊόντα** τής Εύβοιας είναι δημητριακά, λαχανικά, όσπρια, έλιές, σταφύλια, σϋκα, έσπεριδοειδή. Νοστιμώ-

Χαλκίδα

τατα είναι τά σῦκα τῆς Κύμης. Παράγονται ἔπίσης ἄρκετά κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά προϊόντα κι ἐξάγονται πολλά ὀρυκτά (λιγνίτης, λευκόλιθος, σιδηρομεταλλεύματα). Μέ τούς λιγνίτες τῆς περιοχῆς Ἰλιβερίου - Κύμης λειτουργεῖ στό Ἰλιβέρι μεγάλο ἀτμοηλεκτρικό ἐργοστάσιο.

Στὴν περιοχή τῆς Χαλκίδας ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια ταιμέντου, κλωστοῦφαντουργεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐλαιουργεῖα κλπ.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα καί πλοῖα.

Ἡ Εὐβοία χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Χαλκίδος** μέ πρωτεύουσα τὴν **Χαλκίδα** (36.000 κ.), πού εἶναι καί πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, β) **Ἰστιαίας** μέ πρωτεύουσα τὴν **Ἰστιαία** (4.000 κ.) καί γ) **Καρυστίας** μέ πρωτεύουσα τὴν **Κύμη** (3.000 κ.), ὠραῖο κέντρο παραθερισμοῦ μέ ἰαματική πηγὴ.

Αἰδηψός

Ἡ Χαλκίδα εἶναι πανάρχαια πόλι μέ μεγάλη ἱστορία καί λαμπρό μέλλον. Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κάρυστος** (3.500 κ.), τό **Ἄλιβέρι** (4.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀρτάκη** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρέτρια** (2.000 κ.) μέ πολλά ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ **Ψαχνά** (5.000 κ.), τό **Μαντούδι** (3.000 κ.). Θαυμάσιο κέντρο παραθερισμοῦ εἶναι ἡ γνωστή λουτρόπολι **Αἰδηψός** (2.000 κ.).

Μεγάλη τουριστική κίνησι ἔχουν ἐπίσης ἡ Χαλκίδα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Κάρυστος.

Στήν Ἐπαρχία Καρυστίας ὑπάγεται καί τό νησί **Σκῦρος** μέ παλαιά μνημεῖα καί μεγάλη ἱστορία. Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἀχιλλέας κι ἐκεῖ σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Θησεάς. Στή Σκῦρο παράγονται ἐκλεκτά τυριά καί οἱ κάτοικοί της κατασκευάζουν ὠραῖα ἔπιπλα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ἰχνογράφησε τόν πολιτικό χάρτη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.
 2. Γράψε τούς τόπους τῆς Στερεᾶς, τούς ὁποίους ἀναφέραμε στό μάθημα τῆς ἱστορίας.
 3. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τῆς Στερεᾶς;
 4. Ποιοί τόποι τῆς Στερεᾶς παράγουν πολλές ἐλιές, σταφύλια, βαμβάκι;
 5. Ποιές εἶναι οἱ 10 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Στερεᾶς;
 6. Μέ τί μέσα μπορούμε νά ταξιδέψωμε ἀπό τήν Ἀθήνα στό Μεσολόγγι; Ποιό δρόμο θ' ἀκολουθήσωμε;
 7. Γράψε ἕκθεσι μέ θέμα «Ἐνα ταξίδι στήν Ἀθήνα».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνά	ῴψος	Ποταμοὶ
1. Ἀττικῆς	Ἀθήνα	Γκίωνα	2.510	Ἀχελῷος
2. Βοιωτίας	Λεβαδειά	Παρνασσός	2.457	Εὔηνος
3. Φθιώτιδος	Λαμία	Βαρδούσια	2.406	Μόρνος
4. Φωκίδος	Ἀμφισσα	Τυμφρηστός	2.315	Σπερχειός
5. Εὐρυτανίας	Καρπενήσι	Οἶτη	2.152	Κηφισός
6. Αἰτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγι	Παναιτωλικό	1.924	Λίμνες
7. Εὐβοίας	Χαλκίδα	Δίρφυς	1.743	Ποιές εἶναι;

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου την Πελοπόννησο.
2. Δείξε τις θάλασσες που την περιβάλλουν και τον Ίσθμό της Κορίνθου.
3. Δείξε τους κόλπους, τις χερσονήσους και τ' άκρωτήριά της.
4. Δείξε τὰ μεγαλύτερα βουνά, τις πεδιάδες, τὰ όροπέδιά της.
5. Δείξε τὰ ποτάμια και τις λίμνες της.
6. Τι θυμάσαι από την Ιστορία της Πελοποννήσου;

Όμορφοι μύθοι και συναρπαστικές ιστορίες μας μιλούν για τον αρχαίο κόσμο της Πελοποννήσου και τραγούδια ήρωικά ύμνου την παλληκαριά και τὰ κατορθώματα των νεώτερων κατοίκων της.

Η Πελοπόννησος στην πραγματικότητα είναι ένα μεγάλο νησί και, επειδή πρώτος βασιλιάς του τόπου αυτού ήταν ο μυθικός **Πέλοπας**, τὸ νησί ὠνομάστηκε **Πελοπόννησος**. Σήμερα ονομάζεται και **Μοριάς**.

Πρώτοι κάτοικοι της Πελοποννήσου θεωρούνται οί Πελασγοί.

Άπό τὰ παλάτια των Μυκηνῶν ξεκίνησε ὁ Ἡρακλῆς, γιά νά πραγματοποιήσει τούς γνωστούς ἄθλους του, και στην Τροιζῆνα γεννήθηκε και μεγάλωσε ὁ ἄλλος μεγάλος ἥρωας της μυθολογίας μας, ὁ Θησεύς.

Άπό τις Μυκηνες οί φοβεροί Ἄτρεΐδες μέ ἀρχηγό τόν Ἄγαμέμνονα ξεσήκωσαν ὅλους τούς Ἕλληνες, γιά νά τιμωρήσουν τούς Τρῶες.

Άργότερα την Πελοπόννησο την κυρίεψαν οί Δωριεῖς και ἱδρυσαν ἐκεῖ τὸ ἰσχυρό κράτος της Σπάρτης.

Στά κατοπινά χρόνια συνέβησαν τόσα πολλά και μεγάλα ιστορικά γεγονότα στην Πελοπόννησο, που είναι ἀδύνατο νά τ' ἀναφέρωμε ἐδῶ. Αὐτά θά μας τὰ διδάξη ἡ ἱστορία.

Όταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στους Τούρκους, οί Πελοποννήσιοι πολλές φορές ἐπιχείρησαν νά ἐλευθερωθοῦν. Ἄπαράμιλλα είναι τὰ κατορθώματα των παλληκαριῶν της Πελοποννήσου στά χρόνια της μεγάλης ἐπαναστάσεως του 1821.

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση της Πελοποννήσου

Ο Ἰσθμός της Κορίνθου ἔνωνε ἄλλοτε την Πελοπόννησο μέ τή Στερεά Ἑλλάδα. Στά 1893 ὅμως στό πιό στενό μέρος του Ἰσθμοῦ ἀνοίχτηκε ἕνα τεράστιο κανάλι, που ἔχει μήκος 6.300 μέτρα, πλάτος

25 μ. και βάθος 8 μ., κι έτσι η Πελοπόννησος αποχωρίστηκε από την υπόλοιπη Έλλάδα.

“Αν παρατηρήσωμε στόν χάρτη μας την Πελοπόννησο, θά δοῦμε πώς τό σχήμα της μοιάζει μέ τό σχήμα παλάμης μέ τέσσερα δάχτυλα, πού καταλήγουν στ’ άκρωτήρια **Άκρίτα, Ταίναρο, Μαλέα** και **Σκύλαιο**.

Τριγύρω της σχηματίζονται οί κόλποι **Κορινθιακός, Πατραϊκός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Άργολικός, Σαρωνικός**.

Τό έδαφος τής Πελοποννήσου είναι όρεινό. Παντού ύψώνονται μεγάλα βουνά: ή **Κυλλήνη**, ό καταπράσινος και δοξασμένος **Χελμός**, τό **Παναχαϊκό**, τό **Μαίναλο**, ό **Έρύμανθος**, τό **Άρτεμίσιο**, τό **Άραχναίο**, τό **Δίδυμο**, στά νότια ό **Πάρνωνας** και ό **Ταϋγετος** και δυτικότερα τά μικρότερα βουνά **Μίνθη, Λύκαιο, Τετράζιο**, τά βουνά τής **Κυπαρισσίας**, ή **Ίθώμη** μέ τό παλαιό κάστρο στήν κορυφή της, τό **Λυκόδημο**.

Άνάμεσα στά βουνά αυτά σχηματίζονται μικρά όροπέδια, γραφικές κοιλάδες και άγρια φαράγγια. Σπουδαιότερα από τά όροπέδια τής Πελοποννήσου είναι τά όροπέδια τής Άρκαδίας.

Μικρές πεδινές έκτάσεις άπλώνονται στή Δυτική Πελοπόννησο και στούς μυχούς του Μεσσηνιακού, του Λακωνικού και του Άργολικού κόλπου. Μιά στενή πεδινή καταπράσινη ζώνη άπλώνεται στήν παραλία του Κορινθιακού κόλπου από την Κόρινθο ως την Πάτρα.

“Όλες αυτές οί πεδινές έκτάσεις σχηματίστηκαν σιγά σιγά μέ τίς προσχώσεις τών ποταμών και είναι πολύ εύφορες.

Ποτάμια ή Πελοπόννησος δέν έχει μεγάλα. ‘Ο **Πηνειός** και ό **Άλφειός**, μέ τά νερά τών όποίων στά μυθικά χρόνια ό ‘Ηρακλής καθάρισε την κόπρο του Αύγεία, ποτίζουν σήμερα μέ μεγάλα άρδευτικά φράγματα και πολυάριθμα κανάλια τίς πεδιάδες τής ‘Ηλείας. Παραπόταμοι του Άλφειου είναι ό **Έρύμανθος** και ό **Λάδωνας**.

‘Ο μικρός ποταμός **Πάμισος** ποτίζει τή Μεσσηνιακή πεδιάδα. Τή Λακωνία τή διαρρέει ό **Εύρώτας**. Στίς όχθες του στ’ αρχαία χρόνια γυμνάζονταν τά Σπαρτιατόπουλα. Σήμερα άπλώνονται καταπράσινα περιβόλια μ’ έσπεριδοειδή.

Λίμνες στήν Πελοπόννησο δέν υπάρχουν αξιόλογες. Γνωστή από τούς άθλους του ‘Ηρακλή είναι ή λίμνη **Στυμφαλία**. Μικρές λίμνες σχηματίζονται σε διάφορα μέρη τής όρεινης Πελοποννήσου, αλλά τά νερά τους συχνά εξαφανίζονται σε ύπόγειες καταβόθρες.

Κοντά στις έκβολές του Ἄλφειου σχηματίζονται οἱ λιμνοθάλασσες **Μουριά, Ἄγουλινίτσα, Καϊάφα** καὶ ἄλλες μικρότερες καὶ βορειότερα ἢ λιμνοθάλασσα **Κοτύχι**. Σέ ὅλες ὑπάρχουν ἰχθυοτροφεῖα μέ ἄφθονα ψάρια.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Πελοποννήσου.

Τό **κλίμα** στά παράλια τῆς Πελοποννήσου εἶναι μεσογειακό. Στήν ὄρεινή Πελοπόννησο τό κλίμα εἶναι ἠπειρωτικό μέ ψυχρό χειμῶνα καί δροσερό καλοκαίρι. Στή Δυτική Πελοπόννησο βρέχει συχνά καί ἡ βλάστησι εἶναι πλούσια. Στήν Ἀνατολική τό κλίμα εἶναι πιό ξηρό.

Προϊόντα. Ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν παράγουν τά ἴδια προϊόντα, διότι οὔτε τό ἴδιο κλίμα ἔχουν οὔτε τήν ἴδια γονιμότητα. Στά παραθαλάσσια μέρη εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τά ἐσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, οἱ συκιές.

Νοστιμώτατες εἶναι οἱ ἐλιές τῶν Καλαμῶν. Τό ἴδιο καί τά «σῦκα ἀπ' τήν Καλαμάτα, πού ὅλο μέλι εἶναι γεμάτα». Ἐκλεκτό προϊόν τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καί τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ κορινθιακή σταφίδα. Φημίζονται ἐπίσης τά κρασιά τῆς Νεμέας καί τῆς Ἀχαΐας καί τά πορτοκάλια τῆς Σπάρτης.

Στίς πεδινές ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται πολλά λαχανικά, ὅπως στήν Ἀργολίδα, ὅπου ὑπάρχουν καί κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν, στήν Ἡλεία καί στή Μεσσηνία.

Γνωστά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι τά γλυκά πεπόνια τοῦ Ἄργους καί τά καρπούζια τῆς Μανωλάδας. Στίς έκβολές τῶν ποταμῶν καλλιεργοῦνται ρύζι καί βαμβάκι καί στήν Ἀργολίδα καπνός.

Στήν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας, ὅπου τό κλίμα εἶναι πιό ζεστό, εὐδοκιμοῦν μπανανιές καί χουρμαδιές.

Κύρια γεωργικά προϊόντα τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου εἶναι τά δημητριακά. Στά ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας παράγονται καί πολλές πατάτες.

Νοστιμώτατα εἶναι τά μήλα τῆς Τριπόλεως καί τά τσακόνικα ἀχλάδια.

Στά μεγάλα βουνά τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχουν ἀρκετά δάση.

Στά βοσκοτόπια βόσκουν χιλιάδες πρόβατα καί γίδια καί παράγονται ἄφθονα κτηνοτροφικά προϊόντα.

Μυκῆνες - Πύλη τῶν λεόντων

Ἡ πτηνοτροφία εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στήν περιοχή τῆς Κορίνθου.

Σέ πολλά μέρη τῆς Πελοποννήσου τρέφουν μεταξοσκώληκες καί παράγουν μετάξι. Στά παλιά χρόνια στήν Πελοπόννησο ὑπῆρχαν πολλές μουριές. Μέ τά φύλλα τους ἔτρεφαν τούς μεταξοσκώληκες κι ἔβγαζαν πολύ μετάξι. Ἀπό τίς μουριές ἡ περιοχή ὠνομάστηκε **Μοριάς**.

Πολλοί ἀπό τούς Πελοποννησίους πού ζοῦν στά παραθαλάσσια μέρη ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ὅρυκτό πλοῦτο ἡ Πελοπόννησος δέν ἔχει μεγάλο. Ἀπό τήν περιοχή τῆς Ἑρμιονίδος ἐξάγονται σιδηρομεταλλεύματα. Μεγάλα στρώματα ἀπό λιγνίτη ὑπάρχουν στ' ὄροπέδιο τῆς Μεγαλοπόλεως.

Γνωστές σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ιαματικές πηγές** πού βρίσκονται στό **Λουτράκι**, στό **Μέθανα**, στό **Κουνουπέλι**, στήν **Κυλλήνη**, στή λίμνη **Καϊάφα**.

Ἡ **βιομηχανία** τῆς Πελοποννήσου εἶναι κυρίως γεωργική καί τά ἐργοστάσια πού ὑπάρχουν στίς πόλεις της ἐπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ὑπάρχουν πολλά ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν καί φρούτων, ποτοποιεῖα, ὑφαντουργεῖα. Στό Αἴγιο καί στήν Πάτρα ὑπάρχουν μεγάλα χαρτοποιεῖα κι ἐργοστάσια ἐλαστικῶν.

Μέ τά νερά τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γλαύκου κινεῖται τό ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τῶν Πατρῶν. Δεύτερο μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο λειτουργεῖ μέ τά νερά τοῦ Λάδωνα. Μεγάλα ἀτμοηλεκτρικά ἐργοστάσια ὑπάρχουν κοντά στή Μεγαλόπολι.

Σέ πολλά μέρη τῆς Πελοποννήσου ἀπό τά παλιά χρόνια ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καί ἀεροπλάνα. Ἀπό τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ ξεκινᾶ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου, διέρχεται ἀπό τόν Ἴσθμό καί διασχίζει ὀλόκληρη τήν Πελοπόννησο.

Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχουν ἡ Καλαμάτα, ὁ Πύργος καί τό Πόρτο-Χέλι.

Πληθυσμός. Στήν Πελοπόννησο ζοῦν 987.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐγκατεστημένοι στά παράλια μέρη, ὅπου ὑπάρχει καί ἡ μεγάλη παραγωγή. Ἐκεῖ δημιουργήθηκαν καί τά σπουδαιότερα ἐμπορικά καί βιομηχανικά κέντρα.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου εἶναι γεωργοί. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται μέ τήν κτηνοτροφία, τήν ἀλιεία, τό ἐμπόριο, τά γράμματα, τίς τέχνες.

Πολλοί, ἀπό τήν ὀρεινή κυρίως Πελοπόννησο, ἀπό τά παλιά χρόνια μεταναστεύουν σέ ξένες πλουσιώτερες χῶρες. Σήμερα χιλιάδες Πελοποννήσιοι ζοῦν στήν Ἀμερική, στήν Αὐστραλία, στή Γερμανία. Ἄλλοι πῆγαν στήν Ἀθήνα, στόν Πειραιᾶ, στή Θεσσαλονίκη κλπ.

Οἱ ξενιτεμένοι Πελοποννήσιοι ἀγαποῦν καί θυμοῦνται πάντα μέ συγκίνησι τή γῆ πού τούς γέννησε, τήν ἐπισκέπτονται συχνά καί τή βοηθοῦν. Πολλοί κάνουν μεγάλες δωρεές, γιά νά χτιστοῦν στά χωριά τους ναοί, σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φιλανθρωπικά ἰδρύματα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Γιατί ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα;
2. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ Μοριά;

Πολιτική διαίρεσι τῆς Πελοποννήσου

Ἡ Πελοπόννησος, γιά νά διοικηθῇ καλύτερα, εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Κορινθίας**, 2) **Ἀργολίδος**, 3) **Ἀχαΐας**, 4) **Ἡλείας**, 5) **Μεσσηνίας**, 6) **Λακωνίας**, 7) **Ἀρκαδίας**.

1. **‘Ο Νομός Κορινθίας** περιλαμβάνει τή βορειοανατολική γωνιά τής Πελοποννήσου κι ένα τμήμα τής Στερεάς ‘Ελλάδος από τόν ‘Ισθμό ως τά Γεράνεια ὄρη.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Κόρινθος** (21.000 κ.). Κοντά στή σημερινή Κόρινθο, πού χτίστηκε μετά τοὺς καταστρεπτικούς σεισμούς τοῦ 1928, βρίσκονται τὰ εῤεῖπια τής **ἀρχαίας Κορίνθου** καί ψηλά στήν κορυφή τοῦ **‘Ακροκορίνθου** τὰ εῤειπωμένα τεῖχη τοῦ παλαιοῦ κάστρου. Στά ἀρχαῖα χρόνια ἡ Κόρινθος ἦταν μεγάλη καί πολύ πλούσια πόλι.

‘Απέναντι ἀπό τήν Κόρινθο, στοὺς πρόποδες τῶν Γερανείων, βρίσκεται τό **Λουτράκι** (6.000 κ.), μία ἀπό τίς ὠραιότερες λουτροπόλεις τής χώρας μας.

‘Ονομαστές κωμοπόλεις στή μαγευτική παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ **Σικυών (Κιάτο)** μέ 7.000 κατοίκους καί τό **Ξυλόκαστρο** (5.000 κ.). Στό ἐσωτερικό τοῦ Νομοῦ βρίσκεται ἡ **Νεμέα** (4.000 κ.) μέ τὰ περίφημα κρασιά της, γνωστή ἀπό τόν πρῶτο ἄθλο τοῦ ‘Ηρακλή.

2. **‘Ο Νομός ‘Αργολίδος** ἀπλώνεται γύρω ἀπό τόν ‘Αργολικό κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι τό **Ναύπλιο** (9.000 κ.), τό ὁποῖο γιά λίγα χρόνια μετά τήν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἦταν πρωτεύουσα ὅλης τής ‘Ελλάδος.

‘Ο Νομός ‘Αργολίδος χωρίζεται στίς ‘Επαρχίες: α) **Ναυπλίας** μέ πρωτεύουσα τό **Ναύπλιο**, β) **‘Αργους** μέ πρωτεύουσα τό **‘Αργος** καί γ) **‘Ερμιονίδος** μέ πρωτεύουσα τό **Κρανίδι** (4.000 κ.).

Τό **‘Αργος** (20.000 κ.) εἶναι ἀρχαία καί ἔνδοξη πόλι. Κοντά στήν πόλι σώζονται εῤεῖπια ἀπό ἀρχαῖα κυκλώπεια τεῖχη. ‘Εδῶ βρισκόταν ἡ ἀρχαία **Τίρυνθα**.

Πιο πάνω ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀκρόπολι τῶν **Μυκηνῶν**. Πολλοὶ τουρίστες ἀνεβαίνουν σ’ αὐτήν καθημερινά, γιά νά θαυμάσουν τήν ξακουστή πρωτεύουσα τοῦ ‘Αγαμέμνονα. Σώζονται εῤεῖπια τῶν παλατιῶν καί τοῦ τεῖχους μέ τήν ὀνομαστή **«Πύλη τῶν λεόντων»** καθώς καί τάφοι ἀρχαίων βασιλέων.

Στό ἀνατολικό μέρος τοῦ Νομοῦ βρίσκονται τὰ εῤεῖπια τής ἀρχαίας **‘Επιδαύρου**. ‘Εδῶ ἦταν τό ἱερό τοῦ ‘Ασκληπιοῦ, τοῦ θεοῦ τής ὑγείας. ‘Από τήν ἀρχαία ἐποχή σώζεται τό περίφημο θέατρο τής ‘Επιδαύρου. Σ’ αὐτά κάθε καλοκαίρι δίδονται θεατρικές παραστάσεις, τίς ὁποῖες παρακολουθοῦν χιλιάδες ἄνθρωποι.

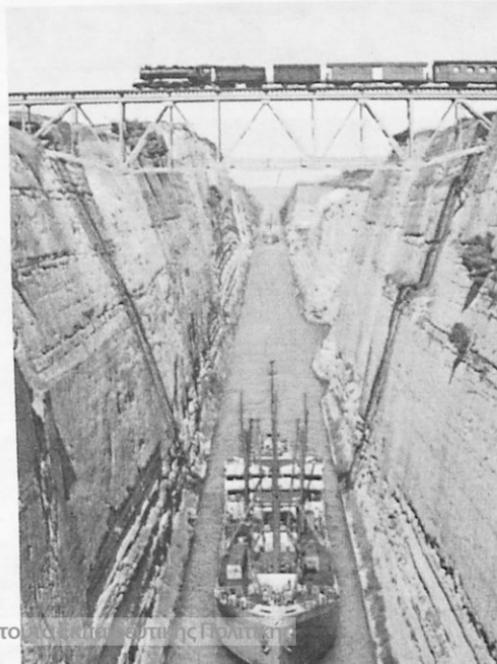
Έρείπια αρχαίας Κορίνθου

Κόρινθος - ναός 'Απ. Παύλου

Έπιδαυρος - τὸ ἀρχαῖο θέατρο

Κόρινθος - ἡ διώρυγα

Πάτρα - καρναβάλι

Άγια Λαύρα

Όλυμπία

3. **Ο Νομός Ἀχαΐας** χωρίζεται στις Ἐπαρχίες: α) **Πατρῶν** μέ πρωτεύουσα τήν **Πάτρα**, β) **Αἰγιαλείας** μέ πρωτεύουσα τό **Αἶγιο** καί γ) **Καλαβρύτων** μέ πρωτεύουσα τά **Καλάβρυτα**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Πάτρα** (112.000 κ.), τό μεγαλύτερο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Σ' αὐτήν στά τελευταῖα χρόνια ἰδρύθηκε καί Πανεπιστήμιο.

Ἡ Πάτρα εἶναι ὠραία πόλι μέ εὐθεῖς δρόμους καί μεγάλες πλατεῖες, σπουδαιότερη ἀπό τίς ὀποῖες εἶναι τά «**Ψηλά Ἀλώνια**». Στό ἐπάνω μέρος τῆς πόλεως σώζεται ἓνα ἀρχαῖο φρούριο καί στό ἀρχαιολογικό μουσεῖο φυλάγονται πολλά ἀρχαῖα εὐρήματα.

Τό συγχρονισμένο τεχνητό λιμάνι τῶν Πατρῶν ἔχει μεγάλη κίνηση. Στήν ἀγορά τῆς πόλεως ὑπάρχουν μεγάλα καί ὠραία καταστήματα καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Στήν Πάτρα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλά κλωστοῦφαντουργεῖα, ἐλαιουργεῖα, ποτοποιεῖα, χαρτοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐλαστικῶν κλπ.

Πολιοῦχος τῶν Πατρῶν εἶναι ὁ «Ἅγιος Ἀνδρέας».

Κάθε χρόνο τίς Ἀποκριές στήν Πάτρα ὀργανώνεται μεγάλη παρέλασι καρναβαλιοῦ. Τότε συγκεν-

Πάτρα - ναός Ἁγ. Ἀνδρέα

τρώνονται ἐκεῖ χιλιάδες ἐπισκέπτες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἀξιόλογη κωμόπολι τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν εἶναι ἡ **Κάτω Ἀχαΐα**.

Τό **Αἶγιο** (19.000 κ.), χτισμένο στίς ἀκτές τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἶναι σπουδαῖο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο τῆς Ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Ψηλά στήν ὄρεινή Ἀχαΐα εἶναι χτισμένα τὰ **Καλάβρυτα** (2.000 κ.). Στήν περιοχή τους βρίσκονται τὰ ξακουστά μοναστήρια **Μέγα Σπήλαιο** καί **Ἁγία Λαύρα**.

Ἐκεῖ στίς 25 Μαρτίου 1821 ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός κήρυξε τή Μεγάλη Ἐπανάστασι.

4. Ὁ **Νομός Ἡλείας** χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) Ἡλείας μέ πρωτεύουσα τόν **Πύργο** καί β) Ὀλυμπίας μέ πρωτεύουσα τήν **Ἀνδριτσaina** (1.000 κ.).

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πύργος** (20.000 κ.), μεγάλο ἐμπορικό κέντρο τῆς περιοχῆς μέ ἀρκετά ἐργοστάσια καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Ἐπίνειο τοῦ Πύργου εἶναι τό **Κατάκολο**.

Μέσα στόν πλούσιο κάμπο τῆς Ἡλείας εἶναι χτισμένη ἡ **Ἀμαλιάδα**

Όλυμπία

Μυστράς

(14.000 κ.), σπουδαίο αγροτικό κέντρο. Άλλες κωμοπόλεις της Έπαρχίας Ήλείας είναι η **Γαστούνη** (4.000 κ.), το **Βαρθολομιό** (3.000 κ.), η **Άνδραβίδα** (3.000 κ.), τα **Λεχαινά** (3.000 κ.).

Στήν κοιλάδα του Άλφειου και σε μαγευτική τοποθεσία βρίσκονται τα έρειπια της αρχαίας **Όλυμπιας**. Έδω κάθε 4 χρόνια συγκεντρώνονταν τα πιό δυνατά παλληκάρια της αρχαίας Ελλάδος, για ν' αγωνιστούν νά κερδίσουν τήν πολύτιμη νίκη και νά στεφανωθούν Όλυμπιονίκες. Σήμερα η Όλυμπιακή ιδέα ξαπλώθηκε σ' όλο τόν κόσμο και όπως στήν αρχαία Ελλάδα γίνονται Όλυμπιακοί αγώνες σε διάφορες πόλεις του κόσμου. Σ' αυτούς λαμβάνουν μέρος χιλιάδες αθληταί απ' όλα τά μέρη της Γης.

Άξιόλογες κωμοπόλεις της Έπαρχίας Όλυμπιας είναι η **Ζαχάρω** (3.000 κ.), κοντά στήν όποια βρίσκεται η γραφική λουτρόπολι **Καϊάφα**, και τά **Κρέστενα** (3.000 κ.).

5. **Ό Νομός Μεσσηνίας** έχει πρωτεύουσα τήν **Καλαμάτα** (39.000 κ.), μεγάλη και ώραία πόλι, χτισμένη στό μυχώ του Μεσσηνιακού κόλπου. Είναι η δεύτερη πόλι της Πελοποννήσου μέ μεγάλη έμπορική κίνησι και πολλά εργοστάσια. Η Καλαμάτα είναι η πρώτη πόλι της Ελλάδος πού έλευθερώθηκε από τούς Τούρκους.

Ο Νομός Μεσσηνίας χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Καλαμών** με πρωτεύουσα την **Καλαμάτα**, β) **Μεσσήνης** με πρωτεύουσα τη **Μεσσήνη** (7.000 κ.), γ) **Πυλίας** με πρωτεύουσα την **Πύλο** (2.000 κ.) και δ) **Τριφυλίας** με πρωτεύουσα την **Κυπαρισσία** (4.000 κ.).

Η Πύλος είναι γνωστή από την εποχή του τρωικού πολέμου. Κάπου κοντά της βρισκόταν η πρωτεύουσα του βασιλιά Νέστορα. Στο λιμάνι της στην επανάστασι του 1821 έγινε μεγάλη ναυμαχία.

Απέναντι από την Πύλο είναι τό ιστορικό νησί **Σφακτηρία**. Όνομαστές κωμοπόλεις της Έπαρχίας Πυλίας είναι ή **Κορώνη** και ή **Μεθώνη** με παλαιά φρούρια.

Στήν Έπαρχία Τριφυλίας βρίσκονται οί κωμοπόλεις **Γαργαλιάνοι** (6.000 κ.) και **Φιλιτρά** (6.000 κ.).

Κοντά στους Γαργαλιάνους βρίσκεται τό ιστορικό χωριό **Μανιάκι**, όπου στήν επανάστασι του 1821 σκοτώθηκε ό ήρωας Παπαφλέσσας.

6. **Ο Νομός Λακωνίας** βρίσκεται ανάμεσα στον Ταΰγετο και στον Πάρνωνα. Ο ποταμός Εύρώτας κυλά στή μέση του Νομού.

Πρωτεύουσα του Νομού είναι ή **Σπάρτη** (11.000 κ.). Στο μάθημα της ιστορίας μάθαμε πολλά γι' αυτήν.

Κοντά στή Σπάρτη βρίσκονται τά έρείπια του Μυστρά. Ο **Μυστράς** στά παλιά χρόνια ήταν μεγάλη και ξακουστή πόλι. Για ένα διάστημα ήταν ή πρωτεύουσα του Μοριά. Σήμερα στή θέσι της σώζονται έρειπωμένα παλάτια, κάστρα, ναοί.

Ο Νομός Λακωνίας χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Λακεδαίμονος** με πρωτεύουσα τη **Σπάρτη**, β) **Γυθείου** με πρωτεύουσα τό **Γύθειο** (5.000 κ.), γ) **Οιτύλου** με πρωτεύουσα την **Άρεόπολι** (700 κ.) και δ) **Έπιδαύρου Λιμηράς** με πρωτεύουσα τούς **Μολάους** (2.500 κ.). Στήν Έπαρχία αυτή βρίσκεται και τό ιστορικό κάστρο της **Μονεμβασίας**.

Η Έπαρχία Οιτύλου είναι γνωστή με τό όνομα **Μάνη**. Είναι πολύ όρεινή, άγονη και άπρόσιτη περιοχή με πολλά μικρά χωριά. Οί Μανιάτες διακρίνονται γιά την παλληκαριά και τον πατριωτισμό τους. Στά χρόνια της Τουρκοκρατίας δέν άφησαν τούς Τούρκους νά κυριέψουν τον τόπο τους και στήν επανάστασι του 1821 πρόσφεραν μεγάλες ύπηρεσίες στήν πατρίδα.

7. **Ο Νομός Άρκαδίας** βρίσκεται στο κέντρο της Πελοποννήσου. Άνατολικά φτάνει ως τον Άργολικό κόλπο. Είναι περιοχή όρεινή και άγονη.

Θ. Κολοκοτρώνης

Πρωτεύουσα του Νομού είναι η **Τρίπολι** (20.000 κ.), χτισμένη ψηλά στο όροπέδιο της Άρκαδίας. Είναι ιστορική πόλι και σπουδαίο συγκοινωνιακό κέντρο της Πελοποννήσου. Στην κεντρική πλατεία της πόλεως ύψώνεται τό άγαλμα του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, του θρυλικού «Γέροϋ του Μοριά».

Ό Νομός Άρκαδίας χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Μαντινείας** μέ πρωτεύουσα τήν **Τρίπολι**, β) **Γορτυνίας** μέ πρωτεύουσα τήν ιστορική **Δημητσάνα** (1.000 κ.), γ) **Μεγαλοπόλεως** μέ πρωτεύουσα τή **Μεγαλόπολι** (3.000 κ.) καί δ) **Κυνουρίας** μέ πρωτεύουσα τό **Λεωνίδιο** (3.000 κ.) καί σπουδαιότερη κωμόπολι τό **Άστρος** (3.000 κ.).

Στήν Έπαρχία Μαντινείας σώζονται έρείπια τής άρχαίας Μαντινείας, στήν όποία σκοτώθηκε ό Θηβαίος στρατηγός Έπαμεινώνδας.

Γνωστά άπό τήν έπανάσταση του 1821 είναι τά χωριά **Βαλτέτσι**, **Βέρβαινα** καί **Δολιανά**, στά όποία έγιναν φονικές μάχες μέ τούς Τούρκους.

Ό Δημητσάνα είναι πατρίδα του μαρτυρικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε', τόν όποίο κρέμασαν οι Τούρκοι στά 1821, καί του Μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανού. Στήν περιοχή της ύπάρχουν ώραία δάση.

Κοντά στην κοιλάδα του 'Αλφειού βρίσκεται τό ιστορικό κάστρο της **Καρύταινας**.

'Η περιοχή της Μεγαλοπόλεως, στην όποια χτίζονται τώρα μεγάλα άτμοηλεκτρικά έργοστάσια, θά εξελιχθή πολύ.

- 'Ασκήσεις.**
1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη της Πελοποννήσου.
 2. Ποιές είναι οι 10 μεγαλύτερες πόλεις της;
 3. Ποιές πόλεις έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 4. Για ποιούς τόπους της Πελοποννήσου μιλήσαμε μέχρι τώρα στην ιστορία μας;
 5. Γιατί στην 'Ανατολική Πελοπόννησο δέν έχομε μεγάλα ποτάμια;
 6. Γιατί άνοιχτηκε ή διώρυγα της Κορίνθου;
 7. Τί κλίμα έχει ή 'Αρκαδία; Γιατί;
 8. Ποιά είναι τά μεγαλύτερα λιμάνια της Πελοποννήσου;
 9. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου σās θυμίζουν τόν 'Ηρακλή; Ποιοί τόν Θησέα; Ποιοί τόν 'Αγαμέμνονα;
 10. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα της Πελοποννήσου;
 11. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου παράγουν πολλές σταφίδες; Ποιοί πολλά λαχανικά; Ποιοί πολλά πεπόνια καί καρπούζια;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	"Υψος	Ποταμοί
1. Κορινθίας	Κόρινθος	Ταϋγετος	2.407	'Αλφειός
2. 'Αργολίδος	Ναύπλιο	Κυλλήνη	2.376	Ευρώτας
3. 'Αχαΐας	Πάτρα	Χελμός	2.341	Πηνειός
4. 'Ηλείας	Πύργος	'Ερύμανθος	2.224	—————
5. Μεσσηνίας	Καλαμάτα	Μαίναλο	1.980	Λίμνες
6. Λακωνίας	Σπάρτη	Πάρνωνας	1.953	—————
7. 'Αρκαδίας	Τρίπολι	Παναχαϊκό	1.926	Στυμφαλία

Προϊόντα: Σταφύλια - σταφίδα - κρασιά, έλιές - λάδι, έσπεριδοειδή, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, πεπόνια, καρπούζια, σϋκα, φρούτα, κτηνοτροφικά, όρुकτά, βιομηχανικά κλπ.

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου τη Θεσσαλία.
2. Μέ ποιές περιοχές συνορεύει; Ποιά βουνά την περιβάλλουν;
3. Ποιός ποταμός τη διασχίζει;
4. Ποιά χερσόνησος και ποιός κόλπος σχηματίζονται στην ανατολική πλευρά της Θεσσαλίας;

Γεωφυσική και οικονομική εξέτασι τῆς Θεσσαλίας

Ἡ **Θεσσαλία** εἶναι ὁ σιτοβολῶνας τῆς χώρας μας. Βρίσκεται στό κέντρο τῆς Ἑλλάδος καί συνορεύει βόρεια μέ τή Μακεδονία, νότια μέ τή Στερεά Ἑλλάδα, δυτικά μέ τήν Ἥπειρο καί ανατολικά βρέχεται ἀπό τό Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐκεῖ σχηματίζονται ὁ **Παγασητικός κόλπος** καί ἡ χερσόνησος **Μαγνησία**, ἡ ὁποία καταλήγει στό ἀκρωτήριο **Τρίκκερι**.

Λένε ὅτι πρῖν ἀπό χιλιάδες χρόνια ἡ πλούσια θεσσαλική πεδιάδα ἦταν μιά μεγάλη λίμνη! Μέ τόν καιρό ὅμως τά νερά ἀνοιξαν ἀνάμεσα στόν Ὀλυμπο καί στόν Ὀσσα τή βαθειά χαράδρα τῶν Τεμπῶν καί χύθηκαν στή θάλασσα! Ἔτσι ἐγινε ὁ πλούσιος θεσσαλικός κάμπος μέ τά εὐφορα χωράφια του.

Ὁ **Πηνεῖός** ποταμός μέ πολλούς παραπόταμους συγκεντρώνει τώρα ὅλα τά νερά τῆς πεδιάδας καί τῶν γύρω βουνῶν καί τά φέρνει στή θάλασσα.

Ἡ **κοιλάδα τῶν Τεμπῶν** εἶναι ἕνας μαγευτικός τόπος. Αἰωνόβια πλατάνια φυτρώνουν στίς ὄχθες τοῦ Πηνεῖου καί πάνω ἀπό αὐτά ὑψώνονται θεόρατοι, μεγαλοπρεπεῖς, ἀπάτητοι βράχοι. Νομίζει κανεῖς πῶς ὁ θεός τῆς θάλασσας χτύπησε μέ τήν τρίαινά του τό βουνό καί τό ἔκοψε στά δύο, γιά νά περάση ὁ Πηνεῖός!

Πάνω ἀπό τήν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, στά σύνορα Θεσσαλίας καί Μακεδονίας, ὑψώνονται οἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφές τοῦ **Ὀλύμπου**. Ἐδῶ στά μυθικά χρόνια ζοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι θεοί. Ὄταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, ἐδῶ εἶχαν τά λημέρια τους οἱ ὀνομαστοί ἀρματολοί τοῦ Ὀλύμπου.

Πολλά άλλα βουνά περιβάλλουν τή Θεσσαλική πεδιάδα. Βόρεια τὰ **Καμβούνια** καί τὰ **Χάσια** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπό τή Δυτική Μακεδονία.

Ἐνάμεσα στά Καμβούνια καί στόν Ὀλυμπο σχηματίζονται τά στενά τοῦ **Σαρανταπόρου**, ὅπου ὁ στρατός μας τό φθινόπωρο τοῦ 1912 νίκησε τούς Τούρκους καί προχώρησε πρὸς τή Μακεδονία.

Στίς νότιες πλαγιές τῶν Χασίων ὁ ἐπισκέπτης βρίσκεται μπροστά σ' ἓνα καταπληκτικό θέαμα! Τεράστιοι βράχοι μέ παράξενα σχήματα, πανύψηλοι καί ἀπόκρημνοι ὑψώνονται σάν ἀπολιθωμένοι κορμοὶ γιγαντιαίων δέντρων. Εἶναι τὰ **Μετέωρα**.

Στίς κορυφές τους εὐσεβεῖς καλόγεροι πρὶν ἀπό πολλά χρόνια ἔχτισαν τὰ κελιά τους καί ζοῦν ἐκεῖ, πάνω ἀπό τή γῆ, κοντά στόν Θεό!

Στά δυτικά τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μέ τίς ἀτέλειωτες κορυφές της. Τό μοναδικό δύσβατο πέρασμα ἀπό τή Θεσσαλία πρὸς τήν Ἠπειρο βρίσκεται στή βορειοδυτική γωνία της πρὸς τήν περιοχή τοῦ Μετσόβου.

Στό νότιο μέρος οἱ χαμηλές ὄροσειρές τῶν **Ἀγρᾶφων** καί τοῦ **Τυμφρηστοῦ** καί τό βουνό **Ὄθρυς** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπό τή Στερεά Ἑλλάδα. Ἀνατολικά, πρὸς τό Αἰγαῖο πέλαγος, ὑψώνονται τό **Πήλιο**, τό **Μαυροβούνι** καί ἡ **Ὄσσα**.

Τό Πήλιο εἶναι τ' ὠραιότερο βουνό τῆς Ἑλλάδος! Στά μυθικά χρόνια

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἢ πλάσι, ἡ παντοδύναμι κι ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δέν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἐν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνό ψῆλος καί περηφάνεια,
κι ἄλλο βουνό ἂν τό σκέπασε μέ λόγγους καί ρουμάνια,
μάζεψε ἀπ' ὄλα τὰ βουνά τῆ μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσμιξε καί σ' ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι!
Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγουρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καί δῶρα εὐλογημένα
στά εἰκοσιτέσσερα χωριά, πού κρέμονται ἀπὸ 'σένα.

Γ. Δροσίνης

στις πλαγιές του ζούσαν οι Κένταυροι κι εκεί ψηλά ο σοφός Κένταυρος Χείρωνας είχε τό σχολείο, στό όποιο φοίτησαν οι μεγάλοι ήρωες της μυθολογίας μας.

Στούς πρόποδες του βουνου, στην παραλία του Παγασητικού κόλπου, ήταν χτισμένη ή 'Ιωλκός. Από εδώ ξεκίνησαν οι Άργοναυτες για τό μακρινό ταξίδι τους και από εδώ κοντά ο Άχιλλέας, τό πρώτο παλληκάρι της Θεσσαλίας, έφυγε με τους Μυρμιδόνες του για τόν πόλεμο της Τροίας.

Σήμερα στις καταπράσινες πλαγιές του Πηλίου δέν ζουν πιά Κένταυροι και ήμίθεοι, αλλά φιλόπονοι αγρότες, πού δουλεύουν τή γή και παράγουν από τους πλούσιους όπωρώνες του βουνου άφθονα μήλα, άχλάδια, ροδάκινα, βερίκοκα, κεράσια, έλιές, κάστανα.

Άνάμεσα στα περιβόλια, στα ώραία δάση και στις ρεματιές με τίς κρυσταλλένιες πηγές και τά θεόρατα πλατάνια είναι κρυμμένα τά 24 χωριά του Πηλίου: ή Ζαγορά, ό Κισσός, ή Πορταριά, οι Μηλιές, ή

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Π Ε Λ Α Γ Ι Ο Μ

ΣΙΑΣ

Ν. ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ

Ν. ΣΚΙΑΘΟΣ

Ν. ΣΚΟΠΕΛΟΣ

Τέμπη

Μακρινίτσα κ.ά. "Όλα είναι χωριά μέ ιστρρία καί οι κάτοικοί τους είναι άνθρωποι έξυπνοι καί προοδευτικοί.

"Όταν ή πατρίδα μας ήταν σκλαβωμένη στους Τούρκους, τά χωριά του Πηλίου καί της "Όσσας μέ κέντρο τ' **Άμπελάκια** είχαν προοδέψει πολύ στό έμπόριο, στά γράμματα καί στίς τέχνες.

"**Άσκησι**. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη της Θεσσαλίας.

Λάρισα

Μακρινίτσα

Σκίαθος - μνημείο 'Αλ. Παπαδιαμάντη

‘Ο Παγασητικός κόλπος καί ἡ θάλασσα τῶν Βορείων Σποράδων ἔχουν ἄφθονα ψάρια καί πολλοί κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀσχολοῦνται μέ τήν **ἀλιεία**.

‘Από τά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στίς θεσσαλικές πόλεις καί σέ πολλά χωριά ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία** μέ ἀξιόλογα κέντρα τῆ Λάρισα, τόν Βόλο, τήν Ἐλασσόνα, τήν Τσαρίτσανη, τ’ Ἄμπελάκια κ.ἄ.

Ἡ σημερινή βιομηχανική ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλίας ὀφείλεται κυρίως στόν γεωργικό πλοῦτο τοῦ τόπου. ‘Ο Βόλος καί ἡ Λάρισα εἶναι τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κέντρα. Στά ἐργοστάσια αὐτῆς τῆς περιοχῆς ἐπεξεργάζονται κυρίως γεωργικά προϊόντα, κατασκευάζουν μηχανήματα, γεωργικά ἐργαλεῖα κλπ.

Συγκοινωνία. Ἡ σιδηροδρομική γραμμὴ Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης διασχίζει τῆ θεσσαλική πεδιάδα. Ἄλλες στενότερες γραμμές συνδέουν τό λιμάνι τοῦ Βόλου μέ τήν Καλαμπάκα καί τῆ Λάρισα.

Πυκνὸ δίκτυο αὐτοκινητοδρόμων συνδέει τίς πόλεις καί τά χωριά τῆς Θεσσαλίας. Ἡ Λάρισα, ὁ Βόλος καί ἡ Σκίαθος ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία. Μεγάλη κίνησι ἔχει τό λιμάνι τοῦ Βόλου.

Πληθυσμός. Στῆ Θεσσαλία ζοῦν σήμερα 660.000 περίπου ἄνθρωποι.

Πολιτική ἐξέτασι τῆς Θεσσαλίας

Ἡ Θεσσαλία εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Μαγνησίας**, 2) **Λαρίσης**, 3) **Τρικάλων**, 4) **Καρδίτσας**.

1. **‘Ο Νομὸς Μαγνησίας** ἀπλώνεται γύρω ἀπό τόν Παγασητικὸ κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Βόλος** (80.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη πόλι τῆς Θεσσαλίας, μέ μεγάλη ἐμπορική καί βιομηχανική κίνησι.

‘Ο Βόλος εἶναι ὠραία πόλι. Στά ἐργοστάσιά του κατασκευάζονται κυρίως γεωργικά ἐργαλεῖα καί μηχανές. Ὑπάρχουν ἐπίσης καπνεργοστάσια, ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια τοιμέντων κ.ἄ.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῆς **Ἐπαρχίας Βόλου** εἶναι τό **Βελεστί-**

νο (3.000 κ.), ή πατρίδα του Ρήγα Φεραίου, ή **Ζαγορά** (3.000 κ.), ή **Νέα Άγκιαλος** (3.000 κ.).

Ο **Άλμυρός** (6.000 κ.) είναι πρωτεύουσα της **Έπαρχίας Άλμυρού**.

Στόν Νομό Μαγνησίας υπάγονται καί τά νησιά **Σκίαθος**, **Σκόπελος**, **Άλόνησος**, **Γιοῦρα** καί μερικά ἀκόμη μικρά ξερονήσια. Όλα μαζί λέγονται **Βόρειοι Σποράδες** καί ἀποτελοῦν τήν **Έπαρχία Σκοπέλου** μέ πρωτεύουσα τή **Σκόπελο** (3.000 κ.).

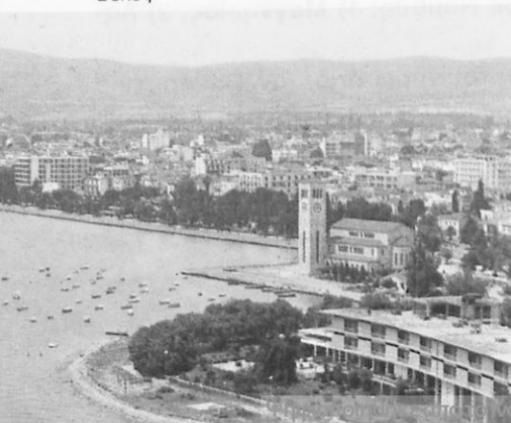
Τά ὄμορφα αὐτά νησιά του Αἰγαίου πελάγους ἐξελίχθησαν στά τελευταῖα χρόνια σέ θαυμάσια θέρετρα μέ μεγάλη τουριστική κίνησι.

2. **Ο Νομός Λαρίσης** διαιρεῖται στίς Έπαρχίες: α) **Λαρίσης** μέ πρωτεύουσα τή **Λάρισα** (73.000 κ.), β) **Έλασσόνος** μέ πρωτεύουσα τήν **Έλασσόνα** (7.000 κ.), γ) **Τυρνάβου** μέ πρωτεύουσα τόν **Τύρναβο** (10.000 κ.), δ) **Άγιᾶς** μέ πρωτεύουσα τήν **Άγιά** (3.000 κ.) καί ε) **Φαρσάλων** μέ πρωτεύουσα τά **Φάρσαλα** (7.000 κ.), κοντά στά ὁποῖα λένε πώς ἦταν χτισμένη ἡ **Φθία**, ἡ πρωτεύουσα του κράτους του Ἄχιλλεα.

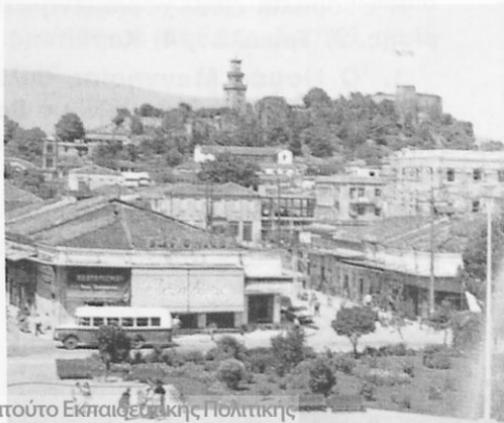
Ἡ Λάρισα εἶναι τό σπουδαιότερο ἐμπορικό, βιομηχανικό καί συγκοινωνιακό κέντρο τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Εἶναι ὠραία πόλι μέ μεγάλες πλατεῖες κι εὐθεῖς δρόμους. Στά ἐργοστάσιά της ἐπεξεργάζονται τά ἀφθονα γεωργικά προϊόντα τῆς περιοχῆς. Στό Μουσεῖο της φυλάγονται πολλά κειμήλια ἀπό τήν πανάρχαια ἱστορία τῆς Θεσσαλίας.

Κοντά στή Λάρισα βρίσκεται ὁ Τύρναβος μέ πολλά ἀμπέλια στήν περιοχή του. Κωμοπόλεις τῆς Έπαρχίας Τυρνάβου εἶναι ὁ **Άμπελώνας** (5.000 κ.) καί οἱ **Γόννοι** (3.000 κ.).

Βόλος

Τρίκαλα

Βορειότερα βρίσκονται ή **Έλασσόνα**, ή **Τσαρίτσανη** (2.500 κ.) και τό **Λιβάδι** (3.000 κ.) ψηλά στίς πλαγιές του Όλύμπου.

3. **Ό Νομός Τρικάλων** έχει πρωτεύουσα τά **Τρίκαλα** (39.000 κ.) και διαιρείται στίς Έπαρχίες: α) **Τρικάλων** και β) **Καλαμπάκας**.

Τά Τρίκαλα είναι τό δεύτερο μετά τή Λάρισα έμπορικό κέντρο του Θεσσαλικού κάμπου κι εξελίσσονται συνεχώς. Βορειότερα, κάτω άπό τούς μεγαλοπρεπείς βράχους τών Μετεώρων, βρίσκεται ή **Καλαμπάκα** (6.000 κ.).

4. **Ό Νομός Καρδίτσης** έχει πρωτεύουσα τήν **Καρδίτσα** (26.000 κ.) μέ άξιόλογη έμπορική κίνηση γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Κωμοπόλεις του Νομού Καρδίτσης είναι οί **Σοφάδες** (5.000 κ.), τό **Μουζάκι** (3.000 κ.), ό **Παλαμās** (5.000 κ.).

- Άσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τής Θεσσαλίας.
 2. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τής Θεσσαλίας;
 3. Γράψε έκθεσι μέ θέμα «Μιά έκδρομή στό Πήλιο».
 4. Ποιοί τόποι τής Θεσσαλίας σās θυμίζουτ τούς Άρωναυτες;
 5. Τί κλίμα έχει ή θεσσαλική πεδιάδα; Γιατί;
 6. Ποϋ βρίσκονται οί μεγαλύτερες θεσσαλικές πόλεις; Γιατί;
 7. Ποιές πόλεις και κωμοπόλεις συνδέει ό θεσσαλικός σιδηρόδρομος;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Λαρίσης	Λάρισα	Όλυμπος	2.917	Πηνειός
2. Μαγνησίας	Βόλος	Όσσα	1.978	Χερσόνησοι
3. Τρικάλων	Τρίκαλα	Χάσια	1.565	Μαγνησία
4. Καρδίτσης	Καρδίτσα	Πήλιο	1.547	Κόλποι
		Καμβούνια	1.478	Παγασητικός
		Πίνδος		

Προϊόντα: Δημητριακά, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, κτηνοτροφικά, βιομηχανικά κλπ.

Δωδώνη

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου την Ήπειρο. Σε ποίο μέρος της Ελλάδος βρίσκεται; Μέ ποιά ξένη χώρα και μέ ποιές ελληνικές περιοχές συνορεύει;
2. Πώς είναι τό έδαφος της Ήπειρου; Δείξε τά μεγαλύτερα βουνά, τίς πεδιάδες, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
3. Τί κλίμα νομίζετε ότι έχει ή Ήπειρος; Γιατί;

Πρίν από χιλιάδες χρόνια στό κέντρο της Ήπειρου βρισκόταν τό ξακουστό **μαντείο της Δωδώνης**, τό αρχαιότερο ελληνικό μαντείο. Έκει σεβάσμιοι ιερείς μέ κάτασπρα γένεια και όλόλευκες στολές έξηγοῦσαν στούς ανθρώπους τούς χρησμούς πού έδινε ή ιερή **«Δωδωναία Δρύς»**.

Οί ιερείς αὐτοί ὠνομάζονταν **Σελλοί** ἢ **Έλλοί** καί ἀπ' αὐτούς, ὅπως πιστεύουν πολλοί, πῆραν τ' ὄνομά τους οἱ Έλληνες.

Ή Ήπειρος λοιπόν εἶναι χώρα ελληνική ἀπό τά παλιά χρόνια. Σήμερα ἓνα μεγάλο τμήμα της Ήπειρου κατέχουν οἱ Άλβανοί. Τό τμήμα αὐτό λέγεται **Βόρειος Ήπειρος**. Ζοῦν καί σ' αὐτό Έλληνες καί ὑπάρχουν ἐκεῖ οἱ ελληνικές πόλεις **Κορυτσά, Πρεμετή, Κλεισούρα, Άργυρόκαστρο, Άγιοι Σαράντα, Χειμάρρα** καί πολλά ελληνικά χωριά.

Ή ἀπελευθέρωση τῶν σκλάβων ἀδερφῶν μας της Βορείου Ήπειρου εἶναι ἓνα μεγάλο ἀνεκπλήρωτο ὡς τώρα ὄνειρο ὄλων τῶν Έλλήνων.

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση τής 'Ηπείρου

Ἡ Ἕπειρος εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Ἡ Πίνδος μὲ τῖς πανύψηλες κορυφές καὶ τῖς πολυάριθμες διακλαδώσεις τῆς καταλαμβάνει ὅλο σχεδὸν τὸν χώρο τῆς Ἕπείρου.

Ὁ Γράμμος, ὁ Σμόλικας, ἡ Τύμφη, ὁ Λάκμος, τὰ Ἀθαμανικά ὄρη, τὸ Ξηροβούνι, ἡ Μουργκάνα, τὸ Μιτσικέλι, ὁ Τόμαρος, τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου εἶναι ὅλα μεγάλα βουνά, ποὺ ἀνήκουν στὴν Πίνδο.

Ἀνάμεσα στὰ βουνά αὐτά σχηματίζονται κοιλάδες κατοπράσινες, μικρά ὄροπέδια καὶ ἄγριες χαράδρες.

Τό όροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων μέ τήν **Παμβώτιδα** λίμνη εἶναι τό σπουδαιότερο ἀπό αὐτά.

Η ΠΙΝΔΟΣ

Γιγάντια, δασοσκέπαστη ἡ Πίνδος ἀπλώνεται ἀπό τήν Ἡπειρο καί τή Δυτική Μακεδονία πρός τή Θεσσαλία καί τή Ρούμελη, σά νά θέλη ν' ἀγκαλιάση τήν Ἑλλάδα ὀλόκληρη!

Δάση, φαράγγια ἀπάτητα, γραφικές λαγκαδιές, κορφές θεόρατες!

Ζαρκάδια κι ἐλάφια, ἀρκοῦδες, λύκοι, τσακάλια, ἀγριογούρουνα ἔχουν ἐδῶ τή φωλιά τους.

Τόν χειμῶνα ἀνταριάζουν τά βουνά. Ὁμίχλη, βροχές, χιόνια, ἀστραπόβροντα...

Μά, ὅταν ἔρθῃ ἡ ἀνοιξί καί λειώσουν τά χιόνια καί πρασινίσουν τά βοσκοτόπια, παντοῦ

«γλυκός γλυκός ἀντίλαλος χύνετ' ἀπ' τά κουδούνια...»
καί τά βελάσματα καί τά σφυρίγματα τῶν βοσκῶν σμίγουν στίς ἐλατοσκέπαστες βουνοπλαγιές μέ τό τραγούδι τοῦ ἀηδονιοῦ καί τό βουητό τοῦ καταρράχτη καί ὁ τόπος γίνεται παραδεισένιος...

Ψηλά στά ἡπειρωτικά βουνά ἔχουν τίς πηγές τους οἱ ποταμοί **Θύαμις ἢ Καλαμᾶς, Ἀχέροντας, Λοῦρος, Ἀραχθός καί Ἀῶς.**

Στήν Ἡπειρο βρέχει συχνά καί τά ποτάμια τῆς ἔχουν ἄφθονα νερά. Τά νερά τοῦ Ἀχέροντα σέ πολλά σημεῖα χύνονται μέ βουητό σέ ὑπόγεια σπήλαια. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν ὅτι ἐκεῖ ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Ἄδη!

Στήν κοιλάδα τοῦ Λούρου πρὶν λίγα χρόνια μέ μεγάλο φράγμα σχηματίστηκε τεχνητή λίμνη, μέ τά νερά τῆς ὁποίας κινεῖται ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο.

Κοντά στίς ἐκβολές τῶν ποταμῶν υπάρχουν μικρές εὐφορες κοιλάδες, οἱ ὁποῖες σχηματίστηκαν ἀπό τίς προσχώσεις τους. Μεγαλύτερη ἀπό αὐτές εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἄρτας μέ μεγάλους ἐλαιῶνες καί πορτοκαλεῶνες.

Στά νότια τῆς Ἡπείρου σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικός κόλπος** μέ τίς λιμνοθάλασσες **Λογαροῦ** καί **Τσουκαλιοῦ**, στίς ὁποῖες υπάρχουν πολλά ἰχθυοτροφεῖα.

Τό κλίμα στά παράλια τῆς Ἡπειροῦ εἶναι ὑγρό μεσογειακό. Στήν ὑπόλοιπη χώρα εἶναι ἠπειρωτικό.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἡπειροῦ.

Προϊόντα. Ἡ Ἡπειρος εἶναι φτωχή περιοχή. Στά βουνά της ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἀπό τά ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικά προϊόντα. Στά βοσκοτόπια τῆς Πίνδου τρέφονται χιλιάδες πρόβατα καί γίδες, πού δίνουν ἄφθονο γάλα, ἐκλεκτά τυριά, νόστιμα κρέατα.

Στά ὀροπέδια καλλιεργοῦνται δημητριακά, πατάτες, λαχανικά, ἀμπέλια. Ὄνομαστά εἶναι τά κρασιά τῆς Ζίτσας. Στίς παραλιακές κοιλάδες εὐδοκιμοῦν τό ρύζι, τό βαμβάκι, οἱ ἐλιές, τά ἐσπεριδοειδή.

Ἄφθονα ψάρια ἀλιεῦνται στόν Ἀμβρακικό κόλπο καί στίς λιμνοθάλασσές του, στή λίμνη τῶν Ἰωαννίνων καί στίς γειτονικές θάλασσες. Νοστιμώτατα εἶναι τά χέλια τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

Ἀπό τά παλιά χρόνια στήν Ἡπειρο ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**. Γνωστά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι τά γιαννιώτικα ἀσημικά, τά κοσμήματα, τά χάλκινα σκεύη, τά ξυλόγλυπτα. Ὄνομαστά ἐπίσης εἶναι τά ὑφαντά καί τά κεντήματα τῶν Ἰωαννίνων καί τοῦ Μετσόβου.

Τά προϊόντα ὁμως αὐτά δέν εἶναι ἀρκετά, γιά νά θρέψουν πολλούς ἀνθρώπους. Γι' αὐτό ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή. Σ' αὐτήν ζοῦν σήμερα 310.000 ἄνθρωποι.

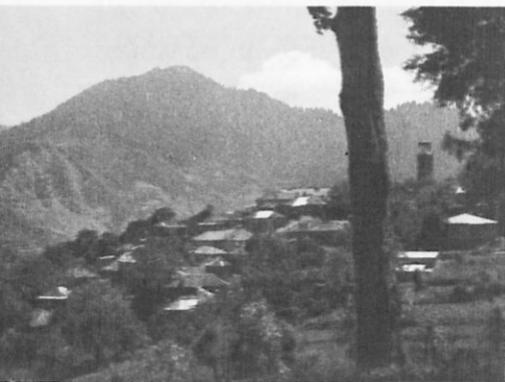
Πολλοί Ἡπειρώτες ἀπό τά παλιά χρόνια φεύγουν ἀπό τά χωριά τους. Πολλοί πηγαίνουν νά ζήσουν σ' ἄλλες πλουσιώτερες ἐλληνικές περιοχές, καί ἄλλοι μεταναστεύουν σέ ξένες χώρες. Ὅπουδήποτε ὁμως καί ἂν βρίσκωνται, δέν λησμονοῦν τήν πατρίδα τους. Στέλνουν χρήματα στά χωριά τους καί χτίζουν μεγαλοπρεπεῖς ναούς, ὠραία σχολεῖα, γέφυρες, ὑδραγωγεῖα, φιλανθρωπικά ἰδρύματα. Ἄλλοι κάνουν μεγάλες δωρεές στήν Ἑλλάδα! Αὐτοί εἶναι οἱ μεγάλοι **ἐθνικοί εὐεργέτες**. Τέτοιοι εἶναι οἱ Ἡπειρώτες Ἀβέρωφ, Σίνας, Τοσίτσας, Στουρνάρας, ἀδελφοί Ζάππα, Καπλάνης κ.ἄ.

Οἱ Ἡπειρώτες εἶναι ἀγνοί καί γενναῖοι πατριῶτες. Ἀγαποῦν τήν πατρίδα καί θυσιάζονται γι' αὐτήν.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, οἱ Ἡπειρώτες πολλές φορές πολέμησαν μέ ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιά τήν ἐλευθερία. Ὄνομαστοί εἶναι οἱ ἄγωνες τῶν **Σουλιωτῶν** καί συγκινητικός ὁ ἥρωισμός τῶν γυναικῶν τους. Οἱ Σουλιώτισσες πολεμοῦσαν

Χαράδρα Βίκου

Μέτσοβο

Λούρος - τὸ φράγμα

ὅπως καὶ οἱ ἄντρες καὶ πολλές ἀπὸ αὐτές, γιὰ νὰ μὴν τίς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, χορεύοντας ρίχτηκαν μὲ τὰ παιδιά τους στὶς ἄγριες χαράδρες τοῦ **Ζαλόγγου**, προτιμώντας ἀπὸ τὴ σκλαβιά τὸν ἔνδοξο θάνατο! Γνήσιες ἡρώιδες ἦταν καὶ οἱ Ἑπειρώτισσες τοῦ 1940.

Οἱ Ἑπειρώτες ἀγαποῦν ἐπίσης τὰ γράμματα καὶ τίς τέχνες. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τὰ Ἰωάννινα ἦταν τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ κέντρο ὅλης τῆς Ἑλλάδος! Ἐκεῖ λειτουργοῦσαν μὲ τίς δωρεές τῶν μεγάλων εὐεργετῶν πολλὰ σχολεῖα, στὰ ὁποῖα δίδασκαν ὀνομαστοὶ διδάσκαλοι. Τότε τὰ Γιάννενα

*«... ἦταν πρῶτα στ' ἄρματα,
στά πλοῦτη καὶ στά γράμματα».*

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἑπειρο δι-εξάγεται μὲ δυσκολία. Ἄρκετοὶ αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν τίς πόλεις καὶ πολλὰ χωριά. Ἀπὸ τὴν Ἑγνατία ἀρχίζει ἡ νέα μεγάλη Ἑγνατία ὁδός, ἡ ὁποία συνδέει τὴν Ἑπειρο μὲ τὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Μακεδονία.

Μεγάλη κίνησι ἔχουν τὰ λιμάνια τῆς Ἑγνατίας καὶ τῆς Πρέβεζας. Τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Πρέβεζα ἔχουν ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

Πολιτικὴ ἐξέτασι τῆς Ἑπείρου

Ἡ Ἑπειρος εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) **Ἰωαννίνων**, 2) **Θεσπρωτίας**, 3) **Πρεβέζης** καὶ 4) **Ἄρτης**.

1. **‘Ο Νομός Ίωαννίνων** καταλαμβάνει τό μεγαλύτερο μέρος τής Ἡπείρου. Διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Δωδώνης** μέ πρωτεύουσα τά Ίωάννινα, πού εἶναι καί πρωτεύουσα ὄλου τοῦ Νομοῦ, β) **Μετσόβου** μέ πρωτεύουσα τό **Μέτσοβο** (3.000 κ.), γ) **Κονίτισης** μέ πρωτεύουσα τήν **Κόνιτσα** (3.000 κ.) καί δ) **Πωγωνίου** μέ πρωτεύουσα τό **Δελβινάκι**.

Τά Ίωάννινα (40.000 κ.), χτισμένα στίς ὄχθες τής λίμνης Παμβώτιδας, εἶναι τό πνευματικό, ἐμπορικό καί συγκοινωνιακό κέντρο τής Ἡπείρου. Στά Ίωάννινα ὑπάρχει Πανεπιστήμιο.

Στά νότια τῶν Ίωαννίνων βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου **μαντείου τής Δωδώνης** καί βορειότερα τό **Μπιζάνι**, ὅπου στά 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τούς Τούρκους.

Ἐνάμεσα στό Μιτσικέλι καί στό Σμόλικα, σ’ ἓνα τόπο μέ ἄγρια ὄμορφιά, εἶναι σκαρφαλωμένα τά ξακουστά **Ζαγοροχώρια**. Ἐκεῖ βρίσκεται καί ἡ ἄγρια βαθεῖά **χαράδρά τοῦ Βίκου**.

2. **‘Ο Νομός Θεσπρωτίας** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἡγουμενίτσα** (4.000 κ.) καί διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Θυάμιδος** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἡγουμενίτσα**, β) **Φιλιατῶν** μέ πρωτεύουσα τίς **Φιλιάτες** (3.000 κ.), γ) **Μαργαριτίου** μέ πρωτεύουσα τό **Μαργαρίτι** (900 κ.) καί δ) **Σουλίου** μέ πρωτεύουσα τήν **Παραμυθιά** (3.000 κ.).

Στά βουνά τοῦ Σουλίου στά χρόνια τής Τουρκοκρατίας ζοῦσαν οἱ ἀτρόμητοι Σουλιῶτες, τήν ἱστορία τῶν ὁποίων θά διδαχτοῦμε στήν ἕκτη τάξι.

3. **‘Ο Νομός Πρεβέζης** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Πρέβεζα** (13.000 κ.), πού εἶναι χτισμένη στήν εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, δίπλα στήν ἀρχαία **Νικόπολι** καί εἶναι τό σπουδαιότερο λιμάνι τής Ἡπείρου. Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Φιλιππιάδα** (3.000 κ.), τό **Θεσπρωτικό** (2.000 κ.) καί ἡ **Πάργα** (2.000 κ.), ἱστορική πόλι μέ παλαιά κάστρα κι ἐρείπια ἀρχαίων μνημείων.

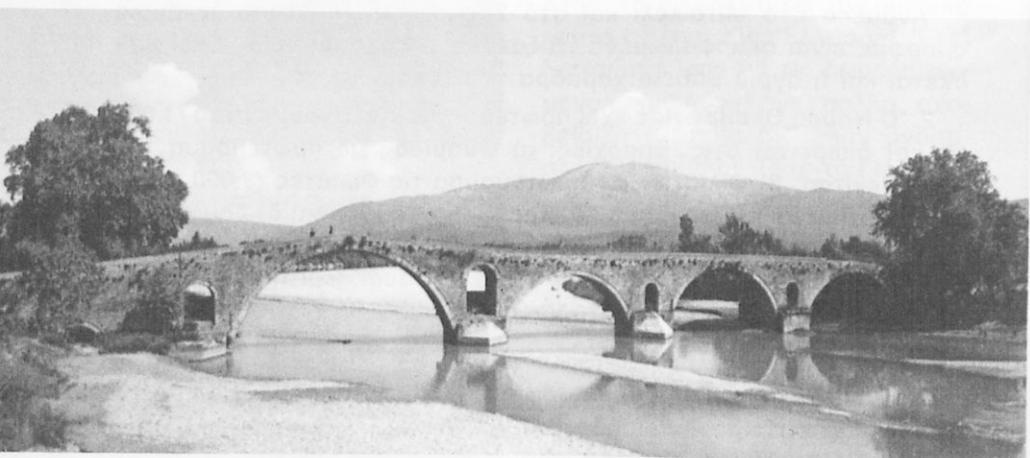
Στόν Νομό Πρεβέζης βρίσκεται τό ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τοῦ Λούρου καί τά ἱστορικά βουνά τοῦ **Ζαλόγγου**.

5. **‘Ο Νομός Ἄρτης** ἀπλώνεται ἀπό τόν Ἀμβρακικό κόλπο ὡς τ’ Ἀθαμανικά ὄρη κι ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἄρτα** (20.000 κ.), ἱστορική πόλι χτισμένη στήν ἀριστερή ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου.

Στήν Ἄρτα σώζονται πολλά μνημεῖα ἀπό τήν παλαιά ἱστορία τής πόλεως αὐτῆς, πού ἦταν κάποτε πρωτεύουσα ὄλης τής Ἡπείρου.

Ίωάννινα

Αρτα - τὸ ἱστορικὸ γεφύρι

Πρέβεζα

Γνωστό σ' όλους είναι τό θρυλικό παλιό **γεφύρι τής "Αρτας**.
 Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πέτας** (2.000 κ.) καί τό **Κομπότι** (2.000 κ.), τόποι ἱστορικοί, στούς ὁποίους οἱ "Ἕλληνες πολέμησαν σκληρά μέ τούς Τούρκους στήν ἐπανάστασι τοῦ 1821.

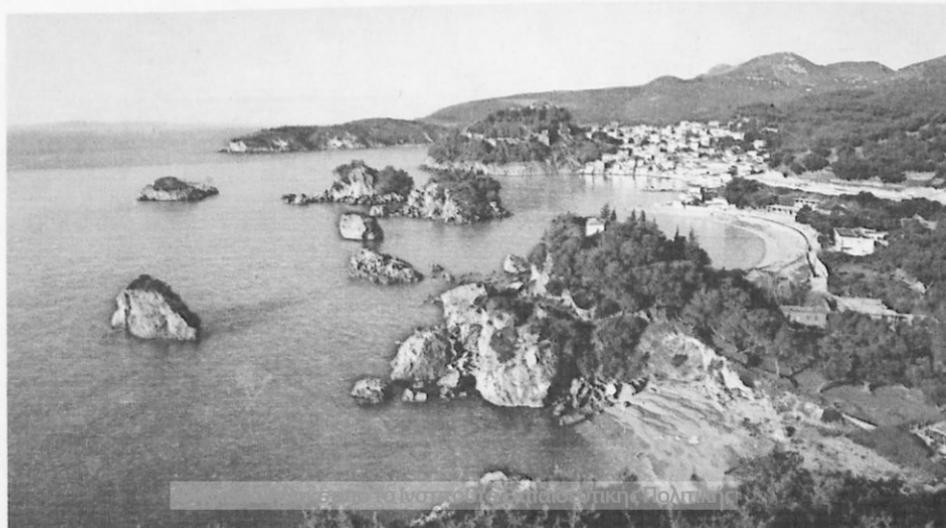
- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράψιζε τόν πολιτικό χάρτη τής Ἡπείρου.
 2. Κάμε μέ τή φαντασία σου ἓνα ταξίδι ἀπό τήν "Ἄρτα στό Μέτσοβο.
 3. Ποιές εἶναι οἱ 3 μεγαλύτερες πόλεις τής Ἡπείρου;
 4. Σέ ποιούς τόπους τής Ἡπείρου εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλιά; Γιατί;
 5. Γιατί πολλοί Ἡπειρώτες μεταναστεύουν;
 6. Ποιοί εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοί τόποι τής Ἡπείρου;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	"Υψος	Ποταμοί
1. Ἰωαννίνων	Ἰωάννινα	Σμόλικας	2.637	"Αραχθος
2. Θεσπρωτίας	Ἡγουμενίτσα	Γράμμος	2.520	Λούρος
3. Πρεβέζης	Πρέβεζα	Τύμφη	2.497	"Αχέροντας
4. "Ἄρτης	"Ἄρτα	"Αθαμανικά	2.469	Θύαμις
		Λάκμος	2.295	"Αἰώος
Λίμνες		Τόμαρος	1.970	
Παμβώτιδα		Μιτσικέλι	1.810	
(Ἰωαννίνων)		Μουργκάνα	1.806	

Προϊόντα: Κτηνοτροφικά, δασικά, δημητριακά, ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, βιο-τεχνικά κλπ.

Πάργα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

ΕΛΛΑΔΑ

ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

ΘΡ. Ροδόπη

ΘΡ. Κερκίνη

Κ. Νευροκόπι

Ν. ΔΡΑΜΑΣ

ΔΡΑΜΑ

ΘΡ. Μενοίκιο

ΣΕΡΡΕΣ

Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ

Π. Νέστος

Π. Κρούσια

ΘΡ. Κρούσια

Ν. ΣΕΡΡΩΝ

Νέα Ζίχνη

Δοξάτο

ΦΙΛΙΠΠΟΙ

Χρυσούπολι

ΚΑΒΑΛΑ

Π. Γαλλικός

ΚΙΑΚΙΣ

Ν. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Παγγαίο

Ελευθερούπολι

ΚΑΒΑΛΑ

Θάσος

Ν. ΘΑΣΟΣ

ΘΡ. Κερδύλλια

Λαγκαδάς

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Λ. Βόλβη

κ. Στρυμονικός

ΘΡ. Χολομώντας

Ν. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Αρναία

Ίερισσός

ΚΑΡΥΕΣ

Ν. ΑΓ. ΟΡΟΥΣ

ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ

ΠΟΤΙΔΑΙΑ

κ. Κασσάνδρας

κ. Σιγγιτικός

άκρ. Νυμφαίο

άκρ. Δρέπανο

άκρ. Καναστραίο

ομαίικος κόλπος

Σιδηροκαστρο

Λ. Κερκίνη

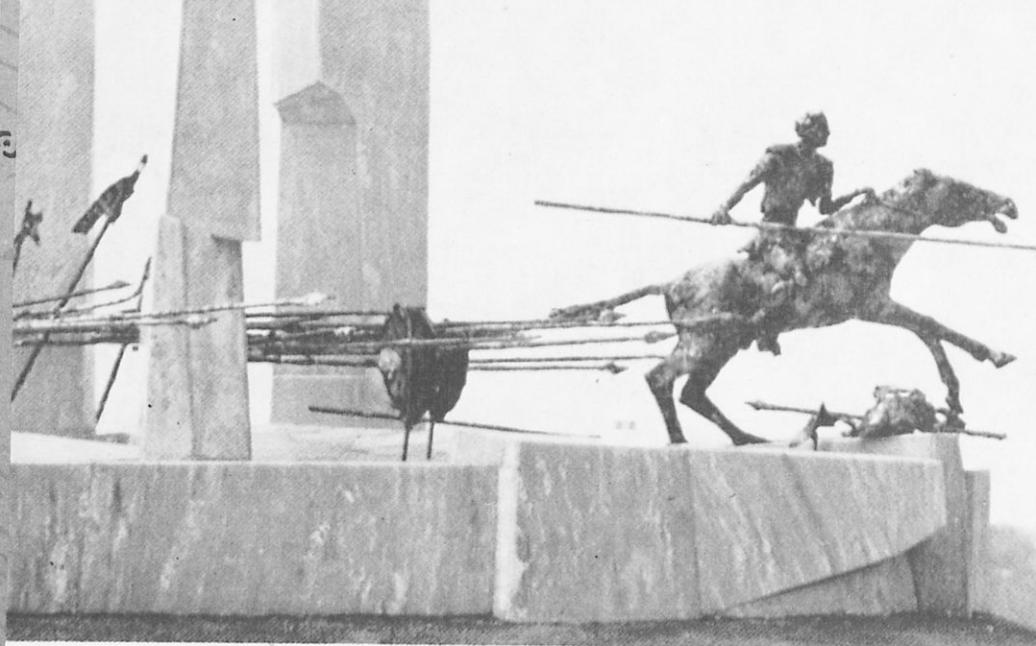
Νιγρίτα

ΑΜΦΙΠΟΛΙ

Π. Στρυμόνας

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ μνημεῖο τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία σάν μιά πελώρια ἀσπίδα σκεπάζει καί προστατεύει τὴν Ἑλλάδα! Πέρα ἀπὸ αὐτὴν ἀπλώνονται ξένες χῶρες: ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Βουλγαρία.

Στὶς κορυφογραμμές τοῦ Γράμμου, τοῦ Βόρα, τῆς Κερκίνης καί τοῦ Ὀρβήλου τελειώνει ἡ Ἑλλάδα. Ἐκεῖ νύχτα καί μέρα ἀγρυπνοῦν οἱ φρουροὶ τῶν συνόρων μας. Σέ κάθε ἀκριτικό φυλάκιο, σέ κάθε βουνοκορφή κυματίζει ἡ γαλανόλευκη σημαία μας.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΞΑΚΟΥΣΤΗ, ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Η ΧΩΡΑ...».

Ἡ σημερινή ἑλληνική Μακεδονία ἀπλώνεται ἀπὸ τὰ γαλανά ἀκρογιάλια τοῦ Αἰγαίου καί τίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου ὡς τ' ἄλβανικά, τὰ γιουγκοσλαβικά καί τὰ βουλγαρικά σύνορα καί ἀπὸ τὴν Πίνδο ὡς τὸν Νέστο ποταμό. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο διαμέρισμα τῆς πατρίδας μας σ' ἕκτασι καί σέ πλοῦτο.

Στὶς πλούσιες πεδιάδες, στά μεγάλα ὄροπέδια καί στὶς βουνοπλαγιές τῆς Μακεδονίας ζοῦν σήμερα 1.890.000 Ἕλληνες.

Ἀπό τὰ μυθικά χρόνια στή Μακεδονία ζοῦσαν Ἕλληνες. Στίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου εἶχαν τούς θρόνους τους οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων. Στά ὄρη Πιέρια ζοῦσαν οἱ ἀρχαῖες Μοῦσες καί χαμηλά στούς κάμπους καί στά ὄροπέδια κατοικοῦσαν οἱ Μακεδόνες.

Ὁ γενάρχης τῶν Μακεδόνων, ὁ Μακεδόνας, ἦταν παιδί τοῦ Δία!

Στή γλῶσσα τῶν Δωριέων «Μακεδόνας» σήμαινε «ὑψηλόσωμος, γενναῖος».

Ἀπό τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου πληροφορούμεθα ὅτι στὸν τρωικὸ πόλεμο ἔλαβαν μέρος καί παλληκάρια ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

Ἀργότερα οἱ Μακεδόνες, πού ζοῦσαν στά ὄροπέδια καί στά βουνὰ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας χωρισμένοι σέ μικρὰ κρατίδια, ἐνώθησαν σ' ἓνα ἰσχυρὸ κράτος, κυρίεψαν τὴν Ἑδεσσα καί μετέφεραν ἐκεῖ τὴν πρωτεύουσά τους.

Μέ τὸν καιρὸ ἐγιναν κύριοι ὅλης τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας κι ἔκαμαν πρωτεύουσα τὴν **Πέλλα**. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ λαμπρὴ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος** ἔνωσε ὅλους τούς Ἕλληνες σ' ἓνα μεγάλο κράτος καί ὁ γιός του ὁ **Μέγας Ἀλέξανδρος** ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Πέλλα κυρίεψε χώρες πολλές καί δόξασε ὅσο κανένας ἄλλος τὴν Ἑλλάδα. Μέ 35.000 γενναίους στρατιῶτες ὁ μέγας αὐτὸς στρατηλάτης

«πέρασε φῶς σκορπίζοντας σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη...».

Στὴ Μακεδονία γεννήθηκε κι ἔζησε ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Στίς μακεδονικὲς πόλεις Καβάλα, Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέροια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καί οἱ Μακεδόνες μέ τὸν καιρὸ λησμόνησαν τούς ψεύτικους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου κι ἐγιναν Χριστιανοί.

Ἀπὸ τότε πολλές φορές πολέμησαν μέ βάρβαρους ἐχθρούς, γιὰ νὰ φυλάξουν τὴ θρησκεία καί τὴν ἐλευθερία τους.

Στά χρόνια τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς πολλές φορές προσπάθησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν καί συχνὰ πολεμοῦσαν σκληρὰ μέ τούς Τούρκους.

Σκληροὺς πολέμους ἔκαμαν καί μέ τούς Βουλγάρους στά παλιὰ χρόνια καί στὴν ἐποχὴ τοῦ «μακεδονικοῦ ἀγώνα» (1904-1908).

Άκριτικό φυλάκιο Νίκης

Ἡ Μακεδονία μέ τίς ὄροσειρές τοῦ Βερμίου καί τοῦ Βερτίσκου χωρίζεται σέ τρία μεγάλα τμήματα:

1. στήν **Κεντρική Μακεδονία**,
2. στή **Δυτική Μακεδονία** καί
3. στήν **Ἀνατολική Μακεδονία**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἔργασίες

1. Δείξε στόν χάρτη σου τή Δυτική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Καί μέ ποιές ἐλληνικές περιοχές;
3. Ποιά βουνά τήν περιβάλλουν;
4. Δείξε στόν χάρτη σου τίς λίμνες καί τούς ποταμούς τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
5. Γιατί τό κλίμα τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἠπειρωτικό;

Γεωφυσική καί οικονομική ἐξέταση

Ἡ Δυτική Μακεδονία βρίσκεται στή βορειοδυτική γωνία τῆς πατρίδας μας. Εἶναι χώρα ὀρεινή. Μεγάλες ὄροσειρές τήν περιβάλλουν καί τήν ἀπομονώνουν ἀπό τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

Βόρεια συνορεύει μέ τήν Ἀλβανία καί τή Γιουγκοσλαβία. Δυτικά ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μέ τίς θεόρατες κορυφές τοῦ **Γράμμου**, τοῦ **Βοΐου** καί τοῦ **Σμόλικα**. Στά νότια τά **Χάσια**, τά **Καμβούνια** καί τά **Πιέρια** ἀποτελοῦν τά φυσικά σύνορα μεταξύ Δυτικῆς Μακεδονίας καί Θεσσαλίας. Ἀνατολικά βρίσκονται τό **Βέρμιο** καί ὁ **Βόρας**.

Μιά ἄλλη ὄροσειρά, πού σχηματίζουν τὰ βουνά **Βέρνο, Βίτσι, Σινάτσικο** καί **Μπούρινο**, ἀπλώνεται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο στὴ μέση ἀκριβῶς τοῦ χώρου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καί τὸν χωρίζει στὰ δυό. Ἔτσι ἀποχωρίζεται ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονα μέ τὰ ὄροπέδια τῆς Καστοριάς, τοῦ Βοῦου καί τῶν Γρεβενῶν ἀπὸ τὰ ἀνατολικά ὄροπέδια τῆς Φλώρινας, τῆς Ἐορδαίας καί τῆς Κοζάνης.

Ὁ Ἀλιάκμονας μέ τούς πολλοὺς παραποτάμους του συγκεντρώνει τὰ νερά τῶν δυτικῶν ὄροπεδίων καί μέσα ἀπὸ μιά βαθειά, ἄγρια χαράδρα, πού ἀνοίγεται ἀνάμεσα στὰ Πιέρια καί στὸ Βέρμιο, χύνεται πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

Τὸ μεγάλο αὐτὸ ποτάμι πολὺ σύντομα θά γίνῃ πηγὴ πλοῦτου γιὰ τὴ Μακεδονία καί τὴν Ἑλλάδα ὀλόκληρη. Μέ τὸ πρῶτο φράγμα, πού χτίστηκε κοντὰ στὴ Βέροια, ποτίζονται πολλὰ χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου. Ἐνα δεῦτερο τεράστιο φράγμα ὕψους 100 περίπου μέτρων ἀνεγείρεται τώρα κοντὰ στὸ χωριὸ **Πολύφυτο**, γιὰ νὰ φράξῃ τὸν δρόμο τοῦ ποταμοῦ καί νὰ σχηματίσῃ μιά μεγάλη τεχνητὴ λίμνη. Μέ τὰ νερά τῆς λίμνης αὐτῆς θά κινηθῇ ἓνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο καί θά ποτίζωνται 1.350.000 στρέμματα χωράφια!

Ἀσύγκριτες σέ ὀμορφιά, σάν ζωγραφιές, εἶναι οἱ **λίμνες** τῆς Δυτ. Μακεδονίας: Ἡ λίμνη τῆς **Καστοριάς (Ὁρεσιάδα)** μέ τὰ νόστιμα ψάρια της, ἡ **Μεγάλη** καί ἡ **Μικρὴ Πρέσπα** μέ τὰ πλούσια παραλίμνια χωριά καί τίς δασοσκέπαστες βουνοπλαγιές τριγύρω, ἡ **Βεγορίτιδα** καί οἱ μικρὲς λίμνες τῶν **Πετρῶν** καί τῆς **Χειμαδίτιδας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἠπειρωτικὸ. Τὰ ὄροπέδιά της,

Πτολεμαῖδα - ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια

μακριά από τη θάλασσα και μέ μεγάλο ύψόμετρο, είναι άνοιχτά προς τόν Βοριά και τόν χειμώνα ψυχροί άνεμοι φυσούν και φέρνουν κρύα και χιόνια πολλά. Τό καλοκαίρι όμως είναι δροσερό κι ευχάριστο.

Φυτά και ζώα της Δυτ. Μακεδονίας. Πυκνά και μεγάλα αιώνόβια δάση από βαλανιδιές, καστανιές, όξιές, πεύκα κι έλατα στολίζουν πολλά βουνά της Δυτ. Μακεδονίας. Τά δάση είναι περισσότερα στά βουνά της Πίνδου, στό Βίτσι, στά Πιέρια. Έκει και κυρίως στην περιοχή τών Γρεβενών πολλοί άνθρωποι είναι ύλοτόμοι και παράγονται άφθονα δασικά προϊόντα.

Άρκουδες, λύκοι, αγριόχοιροι, άλεπουδες, κουνάβια, λαγοί, έλάφια και ζαρκάδια ζούν άφθονα στά δάση της Δυτ. Μακεδονίας. Συστηματικά έκτροφεία θηραμάτων, πού δημιουργήθηκαν κοντά στην Κοζάνη, στη Φλώρινα και στά Γρεβενά, σύντομα θά πλουτίσουν τόν ζωικό κόσμο τών βουνών της Δυτ. Μακεδονίας.

Χιλιάδες πρόβατα και γίδια βόσκουν στά βοσκοτόπια της Δυτ. Μακεδονίας. Άπαράμιλλα σέ γεύσι είναι τά κτηνοτροφικά προϊόντα της. Τά μανούρια της Βλάστης και τά τυριά του Γράμμου, τών Γρεβενών και του Βερμίου είναι γνωστά σ' όλη την Έλλάδα.

Οί άνθρωποι πού ζούν στά όροπέδια και στις εύφορες κοιλάδες άσχολούνται κυρίως μέ τή γεωργία. Τά δημητριακά, ό καπνός, τά σταφύλια, τά φρούτα, οί πατάτες και τά λαχανικά είναι τά σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα του τόπου. Όνομαστά είναι τά κρασιά της Σιάτιστας, της Κοζάνης και του Άμυνταίου, οί φράουλες και τά μήλα της Φλώρινας, τά φασόλια της Καστοριάς. Πολύτιμο προϊόν της περιοχής Κοζάνης είναι ό κρόκος.

Ή **βιοτεχνία** από τά πολύ παλιά χρόνια ήταν πηγή πλούτου για τίς οικογένειες της Δυτ. Μακεδονίας. Σήμερα στά έργαστήρια γουνοποιίας της Καστοριάς και της Σιάτιστας εργάζονται 8.000 περίπου εργάτες! Επίδέξιοι τεχνίτες μέ άπαράμιλλη τέχνη κατασκευάζουν από χιλιάδες μικρά κομμάτια θαυμάσια γουναρικά, πού τά πουλούν στις άγορές της Άμερικής και της Εύρώπης. Στο Άργος Όρεστικό και στά Γρεβενά κατασκευάζουν περίφημα ύφαντά. Ή βιοτεχνία άκμάζει επίσης στην Κοζάνη και σ' άλλα μικρότερα κέντρα.

Όρυκτός πλούτος - Βιομηχανία. Στ' όροπέδιο της Πτολεμαΐδος στά τελευταία χρόνια ή φύσι και οί άνθρωποι δημιούργησαν ένα άληθινό θαύμα. Μιά περιοχή γεμάτη από έλη και καπνοχώραφα άλλαξε κι έγινε

ένα από τα μεγαλύτερα βιομηχανικά κέντρα της χώρας μας! Οι άφθονοι λιγνίτες της περιοχής αξιοποιούνται. Έφτά χιλιάδες τεχνικοί κι εργάτες βρίσκουν εργασία στα λιγνιτωρυχεία, στ' ατμοηλεκτρικά εργοστάσια της Δ.Ε.Η. και στο μεγάλο εργοστάσιο αζωτούχων λιπασμάτων της Πτολεμαΐδος.

Άλλά ο όρυκτός πλούτος της Δυτ. Μακεδονίας δέν περιορίζεται μόνο στον λιγνίτη. Όνομαστά είναι τά πολύχρωμα μάρμαρα τών βουνών της Κοζάνης, τό χρώμιο του Μπούρινου, ο άμίαντος τών Καμβουνίων κ.ά.

Γνωστές σ' όλη τήν Έλλάδα είναι οί πηγές του Ξυνοϋ Νερού και της Ίτέας στην περιοχή της Φλώρινας.

Η συγκοινωνία στη Δυτ. Μακεδονία διεξάγεται κυρίως μέ αυτοκίνητα. Σιδηροδρομική γραμμή συνδέει τίς πόλεις Κοζάνη, Πτολεμαΐδα και Φλώρινα μέ τή Θεσσαλονίκη και τή Γιουγκοσλαβία. Άεροπορική συγκοινωνία έχουν ή Κοζάνη και ή Καστοριά.

Έπεξεργασία γουναρικών

Λίμνη Πρέσπα

Μνημείο Παύλου Μελά

Κοζάνη

Σιάτιστα - ναός 'Αγ. Δημητρίου

Πολιτική εξέταση της Δυτικής Μακεδονίας

Ἡ Δυτική Μακεδονία εἶναι χωρισμένη σέ 4 Νομούς: 1) **Κοζάνης**, 2) **Γρεβενῶν**, 3) **Καστοριάς** καί 4) **Φλωρίνης**.

1. Ὁ **Νομός Κοζάνης** μέ πρωτεύουσα τήν Κοζάνη διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Κοζάνης**, β) Ἐορδαίας καί γ) **Βοῖου**.

Ἡ **Κοζάνη** (24.000 κ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλι τῆς Δυτ. Μακεδονίας καί τό σπουδαιότερο κοινωνιακό κι ἐμπορικό κέντρο τῆς. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μέ 70.000 βιβλία εἶναι ἀπό τίς ἀρχαιότερες τῆς Ἑλλάδος. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Κοζάνης εἶναι τό **Βελβεντό** (4.000 κ.) καί τά **Σέρβια** (4.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἐορδαίας εἶναι ἡ **Πτολεμαῖδα** (17.000 κ.), ἡ ὁποία ἐξελίσεται γοργά σέ βιομηχανική πόλι.

Ἡ **Σιάτιστα** (5.000 κ.), χτισμένη στούς βράχους τοῦ Σινάτσικου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου. Θαυμάσια εἶναι τά παλαιά ἀρχοντικά καί ἡ βιβλιοθήκη τῆς. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου εἶναι ἡ **Νεάπολι** καί τό **Τσοτίλι** μέ τό ἱστορικό Γυμνάσιο.

2. Ὁ **Νομός Γρεβενῶν** ἔχει πρωτεύουσα τά **Γρεβενά** (8.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις του εἶναι ἡ **Δεσκάτη** (4.000 κ.) καί ἡ **Σαμαρίνα**, θαυμάσιο θέρετρο κτηνοτρό-

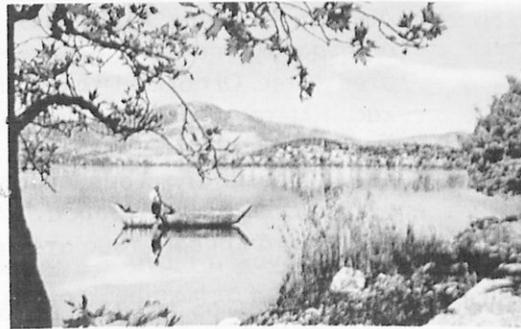
φων στις πλαγιές του Σμόλικα.

3. **Ο Νομός Καστοριάς** έχει πρωτεύουσα την **Καστοριά** (16.000 κ.), την ωραιότερη πόλη της Δυτ. Μακεδονίας. Έβδομήντα περίπου παλαιές εκκλησίες, άριστουργήματα τέχνης, έρειπωμένα κάστρα και μεγαλοπρεπή άρχοντικά, πού καθρεφτίζονται στα καθαρά νερά της λίμνης, είναι τ' άπαράμιλλα στολίδια της Καστοριάς. Οί Καστοριανοί μέ την πανάρχαια τέχνη της γουναρικής κερδίζουν πολλά χρήματα.

Τό **Άργος Όρεστικό** (5.000 κ.), πλούσια άγροτούπολη, καί τό **Νεστόριο** στις πλαγιές του Γράμμου είναι οί πιό αξιόλογες κωμοπόλεις του Νομού.

4. **Ο Νομός Φλωρίνης** έχει πρωτεύουσα τή δροσόλουστη **Φλώρινα** (11.000 κ.), χτισμένη στην άρχή μιās όμορφης κοιλάδας του Βέρνου, στή θέσι της άρχαίας 'Ηράκλειας. Σπουδαιότερη κωμόπολη της περιοχής είναι τό **Άμύνταιο** (4.000 κ.).

Άξιόλογα **τουριστικά κέντρα** της Δυτ. Μακεδονίας είναι ή Καστοριά μέ τή γραφική λίμνη καί τά μνημεία της, ή περιοχή των Πρεσπών, τόπος δροσιάς καί γαλήνης γεμάτος από ιστορικά μνημεία, ή Φλώρινα καί ή Κοζάνη μέ τό δροσερό καλοκαίρι, ή Σιάτιστα μέ τά θαυμάσια άρχοντικά της, ή Σαμαρίνα.

Στή Δυτική Μακεδονία ζοῦν σήμερα 269.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ Δυτικομακεδόνες εἶναι γενναῖοι, ἐργατικοί κι ἐξυπνοί. Ἀγαποῦν τά γράμματα, τό ἐμπόριο, τίς τέχνες.

Οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν κυρίως περιοχῶν ἀπό τά παλιά χρόνια μεταναστεύουν ἄλλοι πρὸς τὴν Κεντρική Μακεδονία καί τὴ γειτονική Θεσσαλία καί ἄλλοι σέ ξένες χώρες, στή Γερμανία, στήν Ἀμερική καί στήν Αὐστραλία.

Μακρινοὶ πρόγονοι τῶν κατοίκων τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἦταν οἱ Δωριεῖς. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀπό τίς ἐπαρχίες τῆς Δυτ. Μακεδονίας στρατολόγησε τοὺς καλύτερους στρατηγούς, τοὺς πιό γενναίους στρατιῶτες. Οἱ πόλεις Πτολεμαῖδα καί Ἀμύνταιο καί τά χωριά Περδίκκας, Κλεῖτος, Φιλώτας μᾶς θυμίζουν ἔνδοξα ὀνόματα Μακεδόνων βασιλέων καί στρατηγῶν.

Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας γενναῖοι κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς, πού δέν μποροῦσαν ν' ἀνεχθοῦν τὴν τουρκική σκλαβιά, ἔστηναν τά λημέρια τους στά γειτονικά βουνά καί πολεμοῦσαν τοὺς Τούρκους.

Τό φθινόπωρο τοῦ 1940 οἱ κάτοικοι τῆς Δυτ. Μακεδονίας μέ τοὺς γείτονές τους Ἠπειρώτες ἔδωσαν τίς πρῶτες νικηφόρες μάχες μέ τοὺς Ἴταλούς, πού ἤθελαν νά κυριέψουν τὴ χώρα μας, καί τόν Αὐγούστο τοῦ 1949 στά βουνά **Γράμμο** καί **Βίτσι** ὁ ἔνδοξος στρατός μας νίκησε τοὺς συμμορίτες.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τόν γεωφυσικό χάρτη τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
 2. Γιατί ἡ Δυτ. Μακεδονία εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή;
 3. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς;
 4. Ποιές εἶναι οἱ 5 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Δυτ. Μακεδονίας;
 5. Ποιές πόλεις τῆς συνδέονται μέ σιδηρόδρομο;
 6. Τί παράγουν τά ἐργοστάσια τῆς Πτολεμαῖδος;

Φλώρινα

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στον χάρτη σου την Κεντρική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Μέ ποιές ελληνικές περιοχές; 'Από ποιά θάλασσα βρέχεται;
3. Ποιά μεγάλα βουνά την περιβάλλουν;
4. Δείξε στον χάρτη σου τούς κόλπους, τίς χερσονήσους και τ' άκρωτήρια τής Κεντρικής Μακεδονίας.
5. Δείξε τούς ποταμούς και τίς λίμνες τής Κεντρικής Μακεδονίας.
6. Δείξε τή μεγάλη πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας. Γιατί τό κλίμα της είναι ήπειρωτικό;

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση

Η Κεντρική Μακεδονία άπλώνεται από τό Αιγαίο πέλαγος ως τή Γιουγκοσλαβία και από τόν "Όλυμπο και τό Βέρμιο ως τά Κρούσια και τά Κερδύλλια.

Περιλαμβάνει: 1) τή μεγάλη **κεντρική πεδιάδα** μέ τά γύρω βουνά και 2) τή **Χαλκιδική** χερσόνησο.

Μεγάλα βουνά περιβάλλουν τήν Κεντρική Μακεδονία: 'Ο **"Όλυμπος**, τά **Πιέρια**, τό **Βέρμιο**, ό **Βόρας**, ή **Τζένα**, τό **Πάικο**, ή **Κερκίνη**, τά **Κρούσια**, ό **Βερτίσκος** και τά **Κερδύλλια**. Πρός τή Χαλκιδική ύψώνονται ό **Χορτιάτης**, ό **Χολομώντας** και ό **"Αθως**.

Η **πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας** είναι τό εύφορότερο μέρος όλης τής 'Ελλάδος!

Πρίν από χιλιάδες χρόνια ό παραδεισένιος αυτός τόπος ήταν θάλασσα! 'Ο **Θερμαϊκός κόλπος** εισχωρούσε βαθιά ως τή Βέροια, τήν "Έδεσσα και τούς πρόποδες του Πάικου. Χρόνο μέ τόν χρόνο όμως οι μεγάλοι ποταμοί τής Κεντρικής Μακεδονίας **'Αξιός** και **'Αλιάκμονας** και οι μικρότεροι **Λουδίας** και **Γαλλικός** μέ τά χώματα πού μετέφεραν από τά γύρω βουνά γέμισαν τή θάλασσα και απέμεινε μιά λίμνη μονάχα, ή λίμνη τών Γιαννιτσών, πού άπλωνόταν ανάμεσα στα Γιαννιτσά και στην 'Αλεξάνδρεια. Η λίμνη αυτή πρίν από 40 περίπου χρόνια άποξηράνθηκε. Χιλιάδες έργάτες και πολλοί μηχανικοί μέ μεγάλα κανάλια άπομάκρυναν τά νερά της στή θάλασσα και στή θέσι της

ΕΔΕΣΣΑ (καταράχτης)

βρίσκονται τώρα εϋφορα χωράφια. "Έτσι οι ποταμοί καί οι άνθρωποι άλλαξαν έντελῶς τήν ὄψιν τοῦ τόπου αὐτοῦ!

Στήν κοίτη τοῦ Ἀξιοῦ καί τοῦ Ἀλιάκμονα κατασκευάστηκαν μεγάλα ἀρδευτικά φράγματα καί μέ τά νερά τους ποτίζονται πολλά χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου.

Γύρω ἀπό τή μεγάλη κεντρική πεδιάδα σχηματίζονται ἄλλες μικρότερες: ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κατερίνης**, ἡ πεδιάδα τῆς **Ἀλμωπίας**, οἱ κοιλάδες τῆς **Παιονίας** καί τοῦ **Κιλκίς** καί τό λεκανοπέδιο τοῦ **Λαγκαδᾶ**.

Στό λεκανοπέδιο τοῦ Λαγκαδᾶ βρίσκονται οἱ λίμνες **Βόλβη** καί **Λαγκαδᾶ**. Ἄλλη λίμνη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ **Δοϊράνη**, πού βρίσκεται στά ἑλληνογιουγκοσλαβικά σύνορα.

Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ εἶναι τό μοναδικό ἄνοιγμα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου πρὸς τόν Βορρά. Ἀπό αὐτήν διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καί ἡ σιδηροδρομική γραμμή πού συνδέουν τήν Ἑλλάδα μέ τή Γιουγκοσλαβία καί τίς ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης. Ἀπό αὐτήν ὅμως ὁρμοῦν πρὸς τήν Κεντρική Μακεδονία βορεινοί ψυχροί ἄνεμοι καί ιδιαίτερα ὁ ὄρμητικὸς **Βαρδάρης**, πού, ὅταν φυσᾷ τόν χειμῶνα, σαρώνει ὀλόκληρο τόν κάμπο! "Έτσι τό **κλίμα** τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἂν καί ἡ περιοχὴ βρίσκεται πολύ κοντά στή θάλασσα, εἶναι ἠπειρωτικό μέ ψυχρὸ χειμῶνα καί θερμὸ καλοκαίρι.

Τά προϊόντα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. "Ὅπως ἀναφέραμε, ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὁ πλουσιώτερος τόπος τῆς Ἑλλάδος. Παράγει ἄφθονα δημητριακά, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα, ρύζι, καπνά, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια καί πολλά ἄλλα γεωργικά προϊόντα.

Τό δυτικό τμήμα τῆς πεδιάδας, πού φτάνει ὡς τή Βέροια, τή Νάουσα καί τήν Ἔδεσσα, εἶναι ἓνα ἀπέραντο περιβόλι γεμάτο ἀπό μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές, βερικοκιές, κερασιές καί ἄλλα ὄπωροφόρα δέντρα. "Ὅσες μηλιές καί ροδακινιές ὑπάρχουν στά περιβόλια τῆς περιοχῆς αὐτῆς δέν ὑπάρχουν σ' ὅλη τήν υπόλοιπη Ἑλλάδα!

Κοντά στή Βέροια, στήν Ἔδεσσα, στή Νάουσα καί στή Σκῦδρα ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες πού εἶναι ψυγεῖα μαζί, στίς ὁποῖες συγκεντρώνουν τά φρούτα τῆς περιοχῆς, τά χωρίζουν σέ ποιότητες, τά συσκευάζουν καί τά στέλνουν στίς ἀγορές τῆς χώρας μας καί τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Εικόνες από τὸν μακεδονικὸ κάμπο

Στὴ Θεσσαλονίκη, στὴ Βέροια, στὴ Νάουσα καὶ στὴν Ἔδεσσα ὑπάρχουν μεγάλα ἔκκοκκιστήρια βαμβακιοῦ καὶ κλωστοῦφαντουργεῖα. Κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια λειτουργεῖ τὸ μεγάλο ἐργοστάσιο ζαχαρέως, στὸ ὁποῖο ἀπὸ τὰ ζαχαρότευτλα τῆς περιοχῆς παράγεται ἡ ζάχαρι. Στὴ Θεσσαλονίκη ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλα καπνεργοστάσια, ὄρυζόμυλοι καὶ πολλὰ ἄλλα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα ἐπεξεργάζονται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς. Κοντὰ στὸν Λαγκαδᾶ ὑπάρχει μεγάλο κονσερβοποιεῖο λαχανικῶν. Τὰ ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα δημιουργοῦν μεγάλες γεωργικὲς βιομηχανίες.

Στὶς περιοχὲς τοῦ Κιλκίς καὶ τῆς Ἀλμωπίας τρέφουν καὶ μεταξοσκώληκες. Χαρακτηριστικὸ προϊόν τῆς Ἀλμωπίας εἶναι τὸ κόκκινο πιπέρι.

Στὰ καταπράσινα λιβάδια καὶ στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας βόσκουν χιλιάδες γαλακτοφόρες ἀγελάδες, βουβάλια, ἄλογα, πρόβατα καὶ γίδες. Οἱ γεωργοὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς τρέφουν ἐπίσης πολλοὺς χοίρους καὶ πουλερικά.

Κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια ζωοτροφῶν.

Τὰ βουνά τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὅλα σχεδὸν καταπρά-

σινα. Μεγάλα δάση από βαλανιδιές, όξυές, πεύκα κι έλατα υπάρχουν στον Όλυμπο, στα Πιέρια, στο Βέρμιο, στον Βόρα, στην Τζένα, στα Κρούσια και στα Κερδύλλια.

Όρυκτό πλούτο ή Κεντρική Μακεδονία δέν έχει αξιόλογο. Στην άμμο του Γαλλικού ποταμού υπάρχει χρυσάφι, τό όποιο όμως παραμένει άνεκμετάλλευτο. Άπό τίς άλυκές τής Πιερίας εξάγεται άλάτι.

Γνωστές σ' όλη τήν Έλλάδα είναι οί **ιαματικές πηγές** του **Λαγκαδά**, τής **Νέας Άπολλωνίας**, τής **Άλμωπίας**, τής **Θέρμης** και ή πηγή **Σουρωτή** κοντά στή Θεσσαλονίκη.

Ή **συγκοινωνία** στην Κεντρική Μακεδονία διεξάγεται μέ αυτοκίνητα και μέ τραίνα. Άπό τή Θεσσαλονίκη ξεκινούν πολλοί αυτοκινητόδρομοι, πού συνδέουν όλες τίς πόλεις και τά χωριά τής Κεντρικής Μακεδονίας. Μεγάλη κίνησι έχουν επίσης τό λιμάνι και τό αεροδρόμιο τής Θεσσαλονίκης.

Στήν Κεντρική Μακεδονία (έκτός από τή Χαλκιδική, για τήν όποία θά μιλήσωμε πιό κάτω) ζούν 1.130.000 περίπου άνθρωποι.

- Άσκήσεις.**
1. Γιατί ή Κ. Μακεδονία είναι τόσο πυκνοκατοικημένη;
 2. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τόν γεωφυσικό χάρτη τής Κ. Μακεδονίας (έκτός από τή Χαλκιδική).
 3. Τί κλίμα έχει ή Χαλκιδική; Τί ή πεδιάδα τής Κ. Μακεδονίας; Γιατί;
 4. Ποῦ όφείλεται ή μεγάλη ανάπτυξι τής Θεσσαλονίκης;
 5. Ποιές πόλεις τής Κ. Μακεδονίας έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 6. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τής Κ. Μακεδονίας;
 7. Για ποιους τόπους τής Κ. Μακεδονίας μιλήσαμε στο μάθημα τής ιστορίας;
 8. Γιατί τό έργοστάσιο ζαχαρέως χτίστηκε στην Άλεξάνδρεια και όχι στή Θεσσαλονίκη;

Πολιτική εξέταση

Ή πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας μέ τά γύρω βουνά διαιρείται στους Νομούς: 1) **Θεσσαλονίκης**, 2) **Κιλκίς**, 3) **Πέλλης**, 4) **Ήμαθίας** και 5) **Πιερίας**.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Θεσσαλονίκη, μέ τις χρυσές σου ἐκκλησιές,
τά παλιά κάστρα, τούς πύργους
καί τίς γειτονιές τίς ἀνθισμένες!
Λάμπουν τά χίλια παλάτια σου, τά καράβια σου,
σάν καθρεφτίζωνται ἀπαλά
στίς ἀκρογιαλιές τίς σμαραγδένιες.
Τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ ἀδερφή ἀγαπημένη
στέκει ἀτρόμητη πάντοτε μέσ' στούς καιρούς.
Καί κάθ' ἐχθρό ἀπό τή γῆ σου τή ματοβαμμένη
διώχνεις καί θάβεις στό πέλαγός σου μέ ἀφρούς.
Κ. Σπεταιέρης

1. **Ο Νομός Θεσσαλονίκης** περιλαμβάνει τις **Έπαρχίες Θεσσαλονίκης και Λαγκαδά.**

Πρωτεύουσά του είναι η **Θεσσαλονίκη** (557.360 κ.), πού είναι και πρωτεύουσα όλης της Μακεδονίας.

Τή Θεσσαλονίκη τήν ἔχτισε στά 315 π.Χ. ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας Κάσσανδρος καί τῆς ἔδωσε τ' ὄνομα τῆς γυναίκας του Θεσσαλονίκης, πού ἦταν ἀδερφή τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἀναπτύχθηκε πολύ γρήγορα καί γνώρισε δόξα μεγάλη. Τά ψηλά κάστρα, οἱ πύργοι, οἱ πολυάριθμες παλαιές ἐκκλησίες καί τ' ἄλλα παλαιά μνημεῖα τῆς μαρτυροῦν τήν ἔνδοξη ἱστορία τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας.

Στά κάστρα τῆς Θεσσαλονίκης πολλές φορές οἱ Μακεδόνες πολέμησαν σκληρά μέ πολυάριθμους ἐχθρούς καί κέρδισαν νίκες περίλαμπρες. Προστάτης καί βοηθός τῶν Θεσσαλονικέων σ' ὄλους τούς σκληρούς αὐτούς ἀγῶνες ἦταν ὁ πολιοῦχος τῆς Θεσσαλονίκης **Ἅγιος Δημήτριος**, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε, ἔζησε καί μαρτύρησε στήν πόλι αὐτή. Στή θέσι ὅπου μαρτύρησε ὑψώνεται σήμερα ὁ μεγαλοπρεπῆς ναός τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Σάν ζωγραφιά προβάλλει ἡ Θεσσαλονίκη στά μάτια τοῦ ταξιδιώτη, καθώς τήν ἀντικρῦζει ἀπό τό κατά-

Πύργος Ο.Τ.Ε.

Θεσσαλονίκη - παραλία

‘Η Διεθνής ‘Εκθεσι τή νύχτα

στρωμα του πλοίου, πού σχίζει τά γαλανά νερά του Θερμαϊκού καί κατευθύνεται στό λιμάνι της. Χιλιάδες πολυκατοικίες άπλώνονται άμφιθεατρικά άπό τή θαυμάσια παραλία της ώς έπάνω στά κάστρα του Έπταπυργίου.

‘Ο **Λευκός Πύργος**, χαρακτηριστικό γνώρισμα τής Θεσσαλονίκης, προβάλλει στην πρώτη γραμμή. Δίπλα του τό καλλιμάρμαρο κτήριο του Θεάτρου καί ό μεγάλος Δημοτικός Κήπος. Πέρα άπό αυτόν βρίσκεται τό Στρατηγεϊό, τό ‘Αρχαιολογικό Μουσείο καί ό χώρος τής Διεθνούς Έκθέσεως Θεσσαλονίκης.

‘Εδώ κάθε Σεπτέμβριο συγκεντρώνονται προϊόντα διαφόρων ειδών άπ’ όλη τήν Έλλάδα καί άπό πολλές ξένες χώρες, γιά νά τά δοϋν οί χιλιάδες έπισκέπτες τής Έκθέσεως καί ν’ αγοράσουν. “Ενα θαϋμα είναι ή “Εκθεσι τής Θεσσαλονίκης, όταν λειτουργή. Σ’ αυτήν

βλέπει κανείς ολοζώντανη την πρόοδο της χώρας μας στη γεωργία, στη βιοτεχνία, στη βιομηχανία κλπ.

Πέρα από τον χώρο της Έκθεσης απλώνεται η ωραία **Πανεπιστημιούπολη** της Θεσσαλονίκης. Στις Σχολές της σπουδάζουν χιλιάδες Έλληνόπουλα.

Κοντά στην Πανεπιστημιούπολη υπάρχουν μεγάλα νοσοκομεία, στα όποια νοσηλεύονται άρρωστοι απ' όλη τη Μακεδονία.

Πιο επάνω απλώνεται ο καταπράσινος **Κεδρηγός Λόφος**.

Στό ανατολικό τμήμα της πόλεως υπάρχουν μόνο πολυκατοικίες, που φτάνουν ως τους πρόποδες του **Χορτιάτη** και ως τις γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες της **Άρετσους** και της **Νέας Κρήνης** με τά θαυμάσια έξοχικά κέντρα.

Στό κέντρο της πόλεως βρίσκεται η αγορά. Έδω υπάρχουν μεγάλες πλατείες και δρόμοι με μεγάλη κίνηση. Άκόμη μεγάλα και ωραία καταστήματα, στα όποια βρίσκεται κανείς όλα τά καλά.

Στό κεντρικό αυτό τμήμα βρίσκεται τό Δημαρχείο της πόλεως, τό Διοικητήριο, στό όποιο στεγάζονται τά γραφεία του Νομάρχου Θεσσαλονίκης, οι μεγάλες Τράπεζες και πολλά μεγάλα ξενοδοχεία.

"Αγ. Δημήτριος

"Αγ. Σοφία

"Αγ. Γεώργιος

Πλάζ 'Αγ. Τριάδος

Κεντρικοί δρόμοι της Θεσσαλονίκης είναι η οδός **Μεγάλου 'Αλεξάνδρου**, η οδός **'Αριστοτέλους**, η **'Εγνατία** οδός.

Κοντά στην αγορά βρίσκεται τό λιμάνι της Θεσσαλονίκης. 'Υψηλοί γερανοί καί χιλιάδες ἐργάτες κάθε μέρα φορτώνουν καί ξεφορτώνουν ἐδῶ πολλά πλοῖα. "Άλλα ἀπό αὐτά παραλαμβάνουν τά προϊόντα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου, γιά νά τά μεταφέρουν σέ ξένους τόπους, καί ἄλλα φέρνουν ἐμπορεύματα ἀπό ἄλλα λιμάνια γιά τίς ἀγορές τῆς Μακεδονίας.

Πρός τό δυτικό τμήμα τῆς πόλεως καί πάνω ἀπό τό λιμάνι ἀπλώνεται ἡ βιομηχανική πόλι μέ πολυάριθμα ἐργοστάσια, στά ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες Θεσσαλονικεῖς καί παράγονται ἄφθονα βιομηχανικά προϊόντα. Τό μεγαλύτερο βιομηχανικό συγκρότημα τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι τό μεγάλο διυλιστήριο πετρελαίου.

Στήν ἴδια περιοχή βρίσκεται ὁ σιδηροδρομικός σταθμός τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ωραιότερος σιδηροδρομικός σταθμός τῆς χώρας μας.

'Ανατολικά καί ἀπέναντι ἀπό τή Θεσσαλονίκη ὡς τό ἀκρωτήριο "**Εμβολο** ἀπλώνεται ἡ θαυμάσια τουριστική ἀκτὴ μέ τά γραφικά χωριά **Περαία**, **Νέους 'Επιβάτες**, **'Αγία Τριάδα**.

Κωμοπόλεις τῆς 'Επαρχίας Θεσσαλονίκης εἶναι τά **Βασιλικά** (3.000 κ.), ἡ **'Επανωμή** (5.000 κ.), ἡ **Νέα Μηχανιώνα** (3.000 κ.), ὁ "**Άγιος 'Αθανάσιος** (3.000 κ.), ὁ **Πύργος** (6.000 κ.), ἡ **Σίνδος** (5.000 κ.), ἡ **Χαλκηδόνα** (3.000 κ.), τά **Κουφάλια** (7.000 κ.).

Κωμοπόλεις τῆς 'Επαρχίας Λαγκαδᾶ εἶναι ὁ **Λαγκαδᾶς** (7.000 κ.), ὁ **Σοχός** (3.000 κ.), τό **Ζαγκλιβέρι** (2.000 κ.) καί ὁ **Σταυρός**, θαυμάσιος τόπος παραθερισμοῦ στίς ἀκτές τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

2. **'Ο Νομός Κιλκίς** ἀπλώνεται ἀπό τό Πάικο ὡς τά Κρούσια. 'Ο

Φυλάκιο Ευζώνων

ποταμός 'Αξιός τόν χωρίζει σέ δύο 'Επαρχίες: α) στήν **'Επαρχία Κιλίκis** καί β) στήν **'Επαρχία Παιονίας**.

Πρωτεύουσα τού Νομού καί τής 'Επαρχίας Κιλίκis είναι τό **Κιλίκis** (12.000 κ.) καί πρωτεύουσα τής 'Επαρχίας Παιονίας ή **Γουμένισσα** (5.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τού Νομού είναι τό **Πολύκαστρο** (5.000 κ.) καί ή **'Αξιούπολι** (3.000 κ.).

Στήν περιοχή τού Κιλίκis καί τού **Λαχανᾶ** (ένός μικροῦ χωριοῦ τού Νομού Θεσσαλονίκης πάνω στόν αὐτοκινητόδρομο Θεσσαλονίκης - Σερρών) τόν 'Ιούλιο τού 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τούς Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νά κάμουν δική τους τή Μακεδονία.

3. **'Ο Νομός Πέλλης** πήρε τ' ὄνομά του ἀπό τήν **Πέλλα**, τήν ἐνδοξη πρωτεύουσα τού Φιλίππου καί τού Μεγάλου 'Αλεξάνδρου.

Σήμερα στή θέσι τής ἀρχαίας Πέλλας βρίσκεται ἕνα μικρό χωριό καί πολλά ἐρείπια ἀπό ἀρχαία ἀρχοντικά.

Πρωτεύουσα τού Νομού Πέλλης είναι ή μαγευτική **"Ἐδεσσα** (15.000 κ.), χτισμένη στίς πλαγιές τού Βερμίου, ἀνάμεσα σέ πλούσια περιβόλια μέ ὀπωροφόρα δέντρα.

'Η "Ἐδεσσα ἦταν ή πρώτη πρωτεύουσα τής Μακεδονίας. Τό παλαιό της ὄνομα ἦταν **Αἰγαί**.

Πέλλα

Ἔδεσσα

Νάουσα - Ἀραπίτσα

Βέροια - Βῆμα Ἀπ. Παύλου

Ἀσύγκριτο στολίδι τῆς Ἔδεσσας εἶναι οἱ μεγαλοπρεπεῖς καταρράχτες, τοὺς ὁποίους σχηματίζουν τὰ νερά τοῦ Ἐδεσσαίου ποταμοῦ, καθὼς κατεβαίνουν ὄρητικὰ ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ πρὸς τὴν πλούσια μακεδονικὴ πεδιάδα.

Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν νερῶν αὐτῶν ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη Βεγορίτιδα μὲ μιά μεγάλη ὑπόγεια τεχνιτὴ σήραγγα. Μ' αὐτὴν τὰ νερά τῆς λίμνης διοχετεύονται σὲ ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο τοῦ Ἄγρα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πέφτουν στοὺς μεγάλους καταρράχτες. Ἄλλα νερά κινουῦν τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα τῆς πόλεως.

Κάτω ἀπὸ τοὺς καταρράχτες ὑπάρχει δεῦτερο ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο, ποὺ παράγει ἄφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Πολλοὶ ἐπισκέπτες ἔρχονται κάθε χρόνο στὴν Ἔδεσσα, γιὰ νὰ χαροῦν τίς ὁμορφιές της. Κάθε Μάιο γίνεται ἐδῶ καὶ ἡ μεγάλη γιορτὴ τῶν Ἀνθεστηρίων, δηλαδὴ μεγάλη παρέλασι μὲ ἀνθοστόλιστα ἄρματα. Πολλοὶ ἐπισκέπτονται ἐπίσης τὴν ἀρχαία Πέλλα.

Ὁ Νομὸς Πέλλης διαιρεῖται:

α) Στὴν Ἐπαρχία Ἐδέσσης μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἔδεσσα καὶ σπουδαιότερη κωμόπολι τὴ Σκύδρα (4.000 κ.).

β) Στὴν Ἐπαρχία Ἀλμωπίας μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀριδαία (4.000 κ.).

γ) Στην **Έπαρχία Γιαννιτσών** με πρωτεύουσα τήν πλούσια αγροτούπολι **Γιαννιτσά** (21.000 κ.) και κωμοπόλεις τήν **Κρύα Βρύση** (5.000 κ.) και τήν **Πέλλα** (2.000 κ.).

Κοντά στά Γιαννιτσά ό έλληνικός στρατός τόν 'Οκτώβριο του 1912 νίκησε τούς Τούρκους.

4. **Ό Νομός Ήμαθίας** είναι ένας παραδεισένιος τόπος. Τό πεδινό τμήμα του Νομού είναι τό εύφορώτερο κομμάτι του μακεδονικού κάμπου. Οί πλαγιές του Βερμίου και τών Πιερίων είναι καταπράσινες και παντού αναβλύζουν κρυσταλλένια νερά.

Σέ δύο γραφικούς εξώστες του Βερμίου είναι χτισμένες ή **Βέροια** (30.000 κ.), πρωτεύουσα του Νομού και τής Έπαρχίας Ήμαθίας, και ή **Νάουσα** (17.000 κ.), πρωτεύουσα τής Έπαρχίας Ναούσης.

Οί δυό αυτές μακεδονικές πόλεις μαζί μέ τήν "Έδεσσα είναι οί όμορφες «νεράιδες» του Βερμίου. Καί τίς τρεις τίς διασχίζουν μικροί ποταμοί, πού σχηματίζουν ωραίους καταρράχτες και κινούν μέ τά νερά τους πολλά έργαστάσια.

Ή Βέροια είναι μιά από τίς αρχαιότερες μακεδονικές πόλεις. Στο αρχαιολογικό μουσειό της φυλάγονται πολλά αρχαία εύρήματα, πού μαρτυρούν τήν ένδοξη ιστορία τής περιοχής της.

Ή Νάουσα είναι νεώτερη πόλι. Στην επανάστασι του 1821 έπαθε μεγάλες καταστροφές από τούς Τούρκους. Τότε πολλές Ναουσαίες μέ τά παιδιά τους, γιά νά μήν τίς πιάσουν οί Τουρκοί, πήδησαν στ' άφρισμένα νερά του καταρράχτη τής **Άραπίτσας**, όπου βρήκαν ένδοξο θάνατο!

Στίς καταπράσινες πλαγιές του Βερμίου, κοντά στο χωριό Καστανιά, βρίσκεται τό γραφικό μοναστήρι τής **Παναγίας Σουμελα**.

Ή μεγαλύτερη κωμόπολι του Νομού Ήμαθίας είναι ή **Άλεξάνδρεια** (8.000 κ.), μεγάλο αγροτικό κέντρο στην καρδιά του μακεδονικού κάμπου.

5. **Ό Νομός Πιερίας** έχει πρωτεύουσα τήν **Κατερίνη** (29.000 κ.).

Ή παραλία τής Πιερίας από τίς έκβολές του Πηνειού ως τίς έκβολές του Άλιάκμονα είναι μαγευτική και έξελίσσεται γρήγορα σέ θαυμάσιο κέντρο παραθερισμού.

Στίς πεντακάθαρες άμμουδιές του **Πλαταμώνα**, τής **Πλάκας**, του **Μακρύγιαλου**, πού τίς σκιαζουν δάση όλόκληρα από θεόρατα πλατά-

“Αγιο Όρος

“Όλυμπος - θρόνος του Δία

Άριστοτέλης

νια, συγκεντρώνονται κάθε καλοκαίρι χιλιάδες παραθερισταί.

Πάνω από την πλούσια πεδιάδα της Κατερίνης ύψώνονται οί μεγαλοπρεπείς κορυφές του Όλύμπου καί βορειότερα τά καταπράσινα Πιέρια.

Στίς πλαγιές του Όλύμπου είναι σκαρφαλωμένο τό **Λιτόχωρο** (6.000 κ.). Άπό έδω άρχισε ή μεγάλη μακεδονική επανάστασι του 1878. Κι από έδω σήμερα ξεκινούν οί όρειβάτες, γιά ν’ ανεβούν ψηλά στό θεϊκό βουνό, ως τόν θρόνο του Δία.

Πλούσιες κωμοπόλεις του Νομού Πιερίας είναι ό **Κολινδρός** (3.000 κ.) καί τό **Αιγίνιο** (4.000 κ.).

Στ’ αρχαία χρόνια όνομαστές πόλεις της Πιερίας ήταν ή **Πύδνα** καί τό **Διο**.

Άπό τά παλιά χρόνια σώζεται καί τό ξακουστό κάστρο του Πλαταμώνα, κοντά στό όποιο σήμερα υπάρχουν ώραία ξενοδοχεϊα.

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Ἡ Χαλκιδική μέ τό θαυμάσιο μεσογειακό κλίμα, τίς πευκόφυτες ἀκρογιαλιές καί τίς ἀτέλειωτες ἀμμουδιές, πού τίς χρυσώνει ὁ λαμπρός ἑλληνικός ἥλιος, εἶναι ἓνα ἀπό τά ὠραιότερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας.

Πρὶν ἀπό λίγα χρόνια ἡ Χαλκιδική ἦταν μιά παραμελημένη ὄρεινη ἑλληνική γωνιά. Σήμερα παντοῦ ἀνοίγονται ὠραῖοι δρόμοι, χτίζονται ὠραῖα ξενοδοχεῖα καί οἱ γραφικές ἀκτές τῆς εἶναι γεμάτες ἀπό παραθεριστάς.

Ὁ τουρισμός εἶναι τό μέλλον τῆς Χαλκιδικῆς.

Ἡ Χαλκιδική εἶναι μιά παράξενη χερσονήσος, πού ἀπλώνεται ἀνάμεσα στόν **Θερμαϊκό** καί στόν **Στρυμονικό κόλπο**. Δυό μικρότεροι κόλποι, οἱ κόλποι τῆς **Κασσάνδρας** καί ὁ **Συγκιτικός**, τή χωρίζουν σέ τρεῖς μικρότερες χερσονήσους, στίς χερσονήσους τῆς **Κασσάνδρας**, τῆς **Σιθωνίας** καί τοῦ **Ἁγίου Ὄρους**, πού καταλήγουν στ' ἀκρωτήρια **Καναστραῖο**, **Δρέπανο** καί **Νυμφαῖο**.

Στό κέντρο τῆς χερσονήσου ὑψώνεται ὁ **Χολομώντας** καί στή ΝΑ γωνιά ὁ **Ἄθως** (**Ἅγιον Ὄρος**).

Στίς πλαγιές τοῦ Χολομώντα υπάρχουν μεγάλα δάση, ἐνῶ χαμηλότερα εὐδοκιμοῦν ἀμπέλια, δημητριακά, ἐλιές. Ἡ Χαλκιδική παράγει ἐπίσης καλό μέλι καί μετάξι.

Οἱ κόλποι τῆς ἔχουν πολλά ψάρια καί πολλοί κάτοικοί τῆς ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια στή Χαλκιδική λειτουργοῦν πολλά μεταλλεῖα, ἀπό τά ὅποια ἐξάγονται σιδηροपुरιτης, μολύβι, ψευδάργυρος, μαγγάνιο, λευκόλιθος καί ἄλλα ὄρυκτά.

Στά ἀρχαῖα χρόνια στή Χαλκιδική ὑπῆρχαν μεγάλες πόλεις: ἡ **Ὀλυνθος**, ἡ **Ποτίδαια**, τά **Στάγειρα**, ὅπου γεννήθηκε ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, κ.ἄ. Σήμερα ἡ μεγαλύτερη πόλι τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ὁ **Πολύγυρος** (4.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς. Πρωτεύουσα τῆς **Ἐπαρχίας Ἀρναίας** εἶναι ἡ **Ἀρναία** (2.000 κ.), χωμένη στά δάση τοῦ Χολομώντα.

Σ' ὁλόκληρη τή Χαλκιδική ζοῦν σήμερα 74.000 ἄνθρωποι.

Ἄσκησι. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

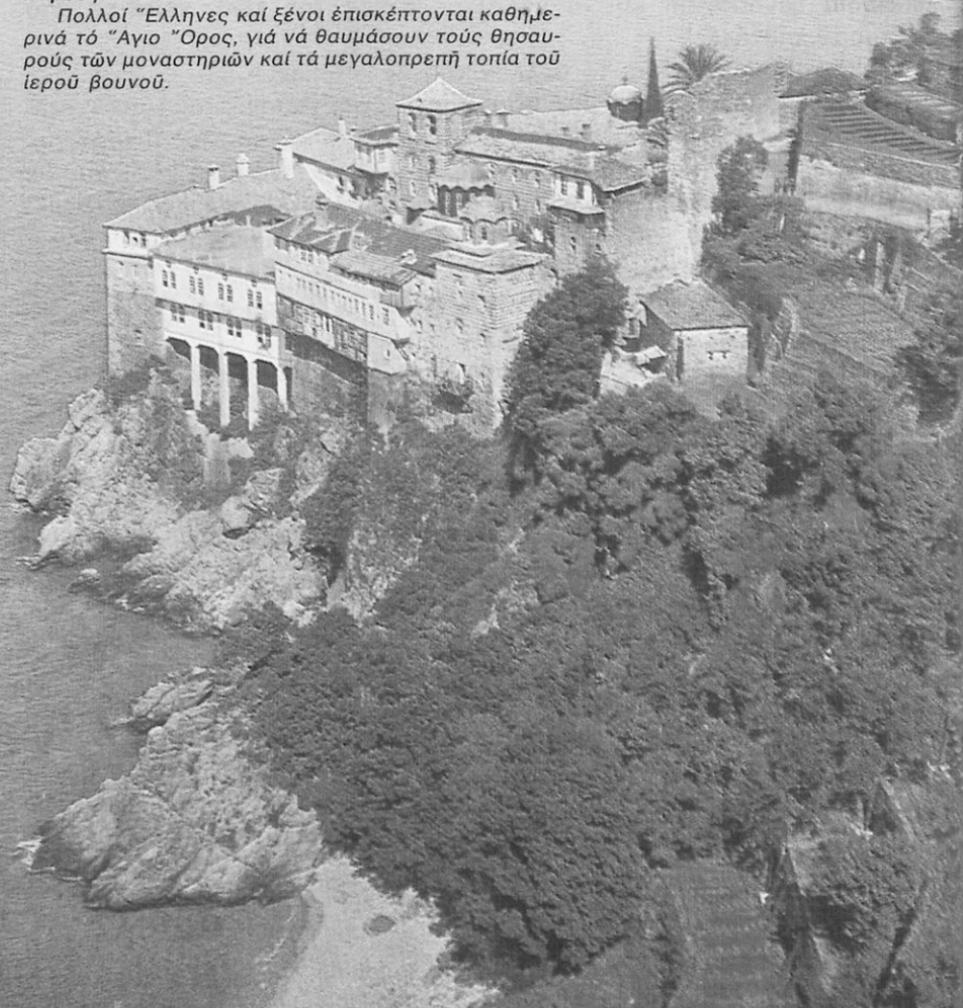
ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ

Ἀπομονωμένη ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Χαλκιδική καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο εἶναι ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Στὶς καταπράσινες πλαγίες τοῦ παράξενου αὐτοῦ ἑλληνικοῦ βουνοῦ ὑπάρχουν 20 μεγάλα μοναστήρια καὶ πολυάριθμες σκήτες, στὶς ὁποῖες ζοῦν σήμερα 1.700 περίπου μοναχοί.

Ὀνομαστά εἶναι τὰ μοναστήρια τῆς **Μεγίστης Λαύρας**, τῶν **Ἰβήρων**, τοῦ **Βατοπεδίου**, τοῦ **Ἁγίου Παντελεήμονα** κ.ἄ., χτισμένα πρὶν ἀπὸ 1.000 σχεδὸν χρόνια, μὲ πλούσιες βιβλιοθήκες, θαυμάσιες ἀγιογραφίες καὶ πολλὰ ἱστορικά κειμήλια.

Ἡ περιοχὴ αὐτὴ διοικεῖται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μοναστηριῶν, πού ἐδρεῦει στὶς **Καρυές**.

Πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπισκέπτονται καθημερινὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος, γιὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς θησαυροὺς τῶν μοναστηριῶν καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ τοπία τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ.

Φίλιπποι

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε την Ανατολική Μακεδονία στον χάρτη σου.
2. Μέ ποιο κράτος και μέ ποιές έλληνικές περιοχές συνορεύει;
3. Δείξε τά βουνά της, τούς κάμπους, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
4. Δείξε τούς κόλπους της και τό νησί Θάσο.

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση

Η Ανατολική Μακεδονία είναι ή πιό πολύπαθη περιοχή της Ελλάδος. Γειτονεύει μέ τή Βουλγαρία. Οί Βούλγαροι πολλές φορές βρήκαν τήν εύκαιρία νά πατήσουν τά χώματά της, νά καταστρέψουν τίς πόλεις και τά χωριά της, νά βασανίσουν και νά σκοτώσουν τούς κατοίκους της.

Τό τμήμα αυτό της Μακεδονίας άπλώνεται από τά Κρούσια και τά Κερδύλλια ώς τή Ροδόπη και τόν Νέστο ποταμό και από τό Αιγαίο πέλαγος ώς τά βουλγαρικά σύνορα.

Οί δυτικές κορυφές της **Ροδόπης**, τό **Φαλακρό**, ό **Όρβηλος**, τό **Μενοίκιο**, ή **Κερκίνη**, τό **Παγγαίο**, τό **Σύμβολο** και τά όρη της **Λεκάνης** είναι τά μεγαλύτερα βουνά της Ανατολικής Μακεδονίας.

Ανάμεσα στα βουνά αυτά σχηματίζονται οί πλούσιες πεδιάδες τών **Σερρών** και της **Δράμας**.

Λέων 'Αμφιπόλεως

Συλλογή καπνού

Στήν Ἄνατολική Μακεδονία ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ **Στρυμόνας** καὶ **Νέστος**.

Τὰ βουνά Σύμβολο καὶ Παγγαῖο ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσινοὺς ἀνέμους νά φτάσουν στό ἐσωτερικό τῆς Ἄνατ. Μακεδονίας κι ἔτσι τό **κλίμα** τῆς, ἐνῶ στά παράλια εἶναι μεσογειακό, στήν ὑπόλοιπη ἔκτασι εἶναι ἠπειρωτικό.

Οἱ πεδιάδες τῆς Ἄνατ. Μακεδονίας εἶναι εὐλογημένοι τόποι. Παλαιότερα ὁ Στρυμόνας καὶ ὁ παραπόταμός του Ἄγγιτης πλημμύριζαν συχνά καὶ τότε οἱ πλούσιοι κάμποι γίνονταν βαλτότοποι καὶ οἱ κόποι τῶν γεωργῶν πῆγαιναν χαμένοι. Τώρα μέ μεγάλα ἀποξηραντικά ἔργα ἡ κοίτη τῶν ποταμῶν περιωρίστηκε.

Μ' ἓνα μεγάλο τεχνητό φράγμα σχηματίστηκε ἡ λίμνη **Κερκίνη**, πού εἶναι μιά τεράστια ἀποθήκη νεροῦ γιά τό πότισμα τοῦ κάμπου.

Πέρα ἀπό τή λίμνη Κερκίνη, ἀνάμεσα στά βουνά Κερκίνη καὶ Ὀρβηλο, σχηματίζεται ἡ γραφική κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα, ἀπό τήν ὁποία διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ἡ σιδηροδρομική γραμμή, πού συνδέουν τήν Ἑλλάδα μέ τή Βουλγαρία.

Ἐκεῖ, πάνω στά σύνορα, εἶναι τό ἱστορικό φυλάκιο τῆς **Κούλας** καὶ δίπλα τά ἔνδοξα ὄχυρά τοῦ **Προμαχώνα**, στά ὁποῖα τόν Ἀπρίλιο τοῦ

1941 οί γενναίοι άκρίτες μας πολέμησαν μέ τούς Γερμανούς. Έκει κοντά βρίσκεται καί ή ιστορική τοποθεσία **Κλειδί**, στην όποία ό μέγάλος αύτοκράτορας **Βασίλειος Βουλγαροκτόνος** στά παλιά χρόνια νίκησε καί τιώρησε σκληρά τούς Βουλγάρους.

Ό καπνός είναι τό πιό πολύτιμο προϊόν τής Άνατ. Μακεδονίας. Τά καλύτερα καπνοχώραφα βρίσκονται στους πρόποδες τών βουνών καί στίς λοφώδεις περιοχές. Στίς εϋφορες πεδινές έκτάσεις παράγονται ρύζι, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, πεπόνια καί καρπούζια, δημητριακά, πατάτες, σταφύλια κ.ά.

Η **κτηνοτροφία** είναι εξαιρετικά άναπτυγμένη στην Άνατολική Μακεδονία. Στά καταπράσινα βοσκοτόπια της τρέφονται πολλές άγελάδες καί βόδια, πρόβατα, γίδες, άλογα.

Πολύ άναπτυγμένη είναι καί ή **πηνοτροφία**.

Πολλά βουνά τής Άνατ. Μακεδονίας σκεπάζονται από μεγάλη **δάση**. Τά μεγαλύτερα από αυτά βρίσκονται στίς πλαγιές τής Ροδόπης καί του Όρβήλου καί δίνουν άφθονη ξυλεία.

Άξιόλογος είναι καί ό **όρυκτός πλούτος** τής περιοχής. Στο βουνό Φαλακρό λειτουργεί τό μεγαλύτερο όρυχειο μαγγανίου όλης τής Ελλάδος. Άπό τήν περιοχή τών Σερρών έξάγεται λιγνίτης. Σιδηρομεταλλεύματα ύπάρχουν στην περιοχή του Σιδηρόκαστρου, του Παγγαίου καί τής Δράμας. Άρίστης ποιότητας είναι καί τά μάρμαρα τής Δράμας. Τελευταία στην περιοχή τής Θάσου βρέθηκαν πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου. Στ' άρχαία χρόνια στό Παγγαίο ύπήρχαν καί χρυσορυχεία. Γνωστές είναι οί **ιαματικές πηγές** τής **Νιγρίτας**, του **Σιδηρόκαστρου**, τών **Έλευθερών**.

Μέ τήν **άλιεία** άσχολούνται κυρίως όσοι ζούν στίς άκτές τής περιοχής Καβάλας. Γενικά όλη ή θάλασσα από τόν Στρυμονικό κόλπο ως τίς έκβολές του Έβρου έχει άφθονα ψάρια. Στην Καβάλα ύπάρχουν καί κονσερβοποιεία ψαριών.

Η Καβάλα είναι τό μεγάλο βιομηχανικό κέντρο τής Άνατ. Μακεδονίας μέ πολλά καπνεργοστάσια, κλωστοϋφαντουργεία, άλευρομύλους, κονσερβοποιεία. Στην περιοχή τών Σερρών λειτουργούν μεγάλο έργοστάσιο ζαχάρεως, πολλά έκκοκκιστήρια βαμβακιού, όρυζόμυλοι. Κοντά στίς έκβολές του Στρυμόνα ύπάρχει έργοστάσιο λιπασμάτων.

Η **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αύτοκίνητα καί τραίνα. Μεγάλη κίνηση έχει τό λιμάνι τής Καβάλας. Κοντά στην πόλι ύπάρχει καί άεροδρόμιο.

Σέρρες

Πολιτική εξέτασι τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

Ἡ Ἀνατολική Μακεδονία διαιρεῖται στούς Νομούς: 1) **Σερρῶν**, 2) **Δράμας** καί 3) **Καβάλας**. Σ' αὐτούς ζοῦν 415.000 ἄνθρωποι.

1. **Ὁ Νομός Σερρῶν** περιλαμβάνει τήν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνα μέ τά γύρω βουνά. Πρωτεύουσά του εἶναι οἱ **Σέρρες** (41.000 κ.), πόλι μέ μεγάλη ἱστορία καί λαμπρό μέλλον.

Ὁ Νομός Σερρῶν διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Σερρῶν**, β) **Σιντικῆς**, γ) **Βισαλτίας** καί δ) **Φυλλίδος**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν εἶναι ἡ **Ἡράκλεια** (4.000 κ.), ὁ **Παππᾶς**, πατρίδα τοῦ μεγάλου ὄπλαρχηγοῦ τοῦ 1821 Ἐμμανουήλ Παππᾶ, τό **Μητροῦσι**, πατρίδα τοῦ Μακεδονομάχου Μητρούση.

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Σιντικῆς εἶναι τό **Σιδηρόκαστρο** (7.000 κ.) καί κωμοπόλεις τῆς τ' Ἄνω **Πορόια** καί τό **Νέο Πετρίτσι** (3.000 κ.).

Ἡ Ἐπαρχία Βισαλτίας ἔχει πρωτεύουσα τή **Νιγρίτα** (7.000 κ.) καί ἡ Ἐπαρχία Φυλλίδος τή **Νέα Ζίχνη** (3.000 κ.). Πλούσιες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Φυλλίδος εἶναι ἡ **Ἀλιστράτη** (3.000 κ.), τό **Ροδολίβος** (3.000 κ.) καί ἡ **Πρώτη** (2.000 κ.).

Στίς ἐκβολές τοῦ Στρυμόνα βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ἀμφιπόλεως**.

2. **Ὁ Νομός Δράμας** ἔχει πρωτεύουσα τή **Δράμα** (30.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τό μαρτυρικό **Δοξάτο** (3.000 κ.), ἡ **Προσοτσάνη** (4.000 κ.), τό **Κάτω Νευροκόπι** (2.000 κ.).

3. **Ὁ Νομός Καβάλας** χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Καβάλας**, β) **Παγγαίου** καί γ) **Νέστου**.

Πρωτεύουσα του Νομού και της Έπαρχίας Καβάλας είναι η **Καβάλα** (47.000 κ.), μιά θαυμάσια πόλι με μεγάλη έμπορικη και βιομηχανική κίνησι.

Κοντά στην Καβάλα βρίσκονται τά έρειπια της αρχαίας μακεδονικής πόλεως των **Φιλίππων**, στό αρχαίο θέατρο της όποίας κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικές παραστάσεις.

Ή Έπαρχία Παγγαίου έχει πρωτεύουσα την **Έλευθερούπολι** (6.000 κ.) και ή Έπαρχία Νέστου τή **Χρυσούπολι** (6.000 κ.).

Στόν Νομό Καβάλας ανήκει και τό μοναδικό μακεδονικό νησί, ή **Θάσος**, πού άποτελει ξεχωριστή Έπαρχία με πρωτεύουσα τή **Θάσο** (2.000 κ.). Ή Θάσος είναι ένα μαγευτικό νησί. Όλος ό τόπος είναι καταπράσινος και οι άκρογιαλιές της με τή χρυσή άμμουδιά, τούς γραφικούς όρμους, τούς έλαιώνες και τούς άτέλειωτους πευκώνες γεμίζουν κάθε καλοκαίρι άπό χιλιάδες τουρίστες.

«**Χρυσή Άκτι**» ώνόμαζαν οι αρχαίοι Έλληνες τή Θάσο. Έκει είχαν χτίσει θαυμάσιες πόλεις, διότι έκτός άπό τίς φυσικές όμορφίες και τόν δασικό πλούτο της ή Θάσος έχει και πλούσια μεταλλεία. Έρειπια των αρχαίων εκείνων πόλεων σώζονται μέχρι σήμερα σε πολλά σημεία του νησιού.

Καβάλα

Ἡ Θάσος εἶναι ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ρόδος τῆς Μακεδονίας. Στὰ θαυμάσια ξενοδοχεῖα καὶ στὰ κέντρα ψυχαγωγίας, ποὺ λειτουργοῦν σ' ὀλόκληρη τὴν ἔκτασί της, περνοῦν τὶς διακοπές τους χιλιάδες ἄνθρωποι. Στὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ νησιοῦ δίνονται συχνά θεατρικὲς παραστάσεις.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸν χάρτη τῆς Μακεδονίας.
2. Γιά νά πάμε σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τὴν Δράμα στὴν Κοζάνη, ἀπὸ ποιές πόλεις θά περάσουμε;
3. Ποιοὶ εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοὶ τόποι τῆς Μακεδονίας;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνά	ῴψος	Ποταμοὶ
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Καστοριᾶς	Καστοριά	ῴλυμπος	2.917	Ἀλιάκμονας
2. Φλωρίνης	Φλώρινα	Σμόλικας	2.620	Ἄξιός
3. Κοζάνης	Κοζάνη	Βόρας	2.524	Στρυμόνας
4. Γρεβενῶν	Γρεβενά	Γράμμος	2.520	Νέστος
		Φαλακρό	2.232	Λουδίας
		ῴορβηλος	2.212	Γαλλικός
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
		Βίτσι	2.128	
		ῴασκιο	2.111	Λίμνες
1. Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	Πιέρια	2.090	
2. Κιλκίς	Κιλκίς	Βέρμιο	2.052	Μεγ. Πρέσπα
3. Πέλλης	ῴΕδεσσα	Κερκίνη	2.031	Μικρὴ Πρέσπα
4. ῴμαθίας	Βέροια	ῴΑθως	2.000	Βεγορίτιδα
5. Πιερίας	Κατερίνη	Μενοίκιο	1.963	Καστοριᾶς
6. Χαλκιδικῆς	Πολύγυρος	Παγγαῖο	1.956	Πετρῶν
7. ῴΑγίου ῴορους	Καρυές	Βούρινος	1.866	Δοϊράνη
		Βόιο	1.805	Βόλβη
		Πάικο	1.650	Λαγκαδᾶ
		Χάσια	1.565	Κερκίνη
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Σερρῶν	Σέρρες	Καμβοῦνια	1.476	
2. Δράμας	Δράμα	Βερτίσκος	1.078	
3. Καβάλας	Καβάλα			

Η ΘΡΑΚΗ

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση

‘Η **Θράκη** είναι μεγάλη περιοχή και φτάνει από τόν Νέστο ποταμό ως τήν Κωνσταντινούπολι και τόν Εύξεινο Πόντο. Σήμερα όμως τό μεγαλύτερο μέρος της τό κατέχουν οί Τουρκοί καί οί Βούλγαροι. Στήν ‘Ελλάδα ανήκει μόνο ή **Δυτική Θράκη**.

‘Η μεγάλη όροσειρά **Ροδόπη** χωρίζει τήν έλληνική Θράκη από τή Βουλγαρία. Σύνορό της μέ τήν Τουρκία είναι ό ποταμός “**Έβρος**.”

‘Εκεί, στίς μεγάλες γέφυρες του “Έβρου, είναι τ’ άκριτικά φυλάκια.

Στή μιά άκρη τής γέφυρας είναι τό έλληνικό φυλάκιο μέ τήν έλληνική σημαία και τόν ευζωνα φρουρό και στήν άλλη τό τουρκικό.

Δυτικά ό ποταμός **Νέστος** χωρίζει τή Θράκη από τή Μακεδονία, ένω από τή νότια πλευρά τή βρέχει τό **Θρακικό πέλαγος**.

Ή Ροδόπη είναι μεγάλη όροσειρά. Οί ψηλότερες κορυφές τής είναι ή **Κούλα** και τό **Παπίκιο**. Στίς πλαγιές τής υπάρχουν μεγάλα δάση, στά όποια ζοϋν πολλά άγρια ζώα. Γνωστό βουνό είναι και ό **Ίσμαρος**.

Στά νότια και ανατολικά τής Ροδόπης απλώνονται μεγάλες πεδινές εκτάσεις μ' ευφορα χωράφια και μεγάλους βοσκότοπους.

Τό **κλίμα** τής Θράκης είναι υγρό ήπειρωτικό.

Οί **πεδιάδες** τής Ξάνθης, τής Κομοτηνής, τήν όποία διαρρέει ό μικρός ποταμός **Φιλιούρι**, και του "Εβρου είναι ευφοροι τόποι και παράγουν καπνά, δημητριακά, βαμβάκι, πεπόνια, καρπούζια, σταφύλια, λαχανικά, όσπρια. Στήν περιοχή "Εβρου τρέφουν μεταξοσκώληκες και παράγουν μετάξι και μεταξωτά ύφάσματα. Σήμερα στήν περιοχή τής Θράκης γίνονται μεγάλα αντιπλημμυρικά και άρδευτικά έργα, μέ τά όποια ό γεωργικός πλοϋτος τής περιοχής θ' αύξηθ ή πολύ.

Ήξαιρετικά αναπτυγμένες σ' όλόκληρη τή Θράκη είναι ή **κτηνοτροφία** και ή **πηνοτροφία** και μεγάλη προσπάθεια γίνεται γιά ν' αναπτυχθοϋν άκόμη περισσότερο.

Σέ πολλές περιοχές τής Θράκης υπάρχουν κοιτάσματα από διάφορα **μεταλλεύματα**. Άξιόλογα είναι τά μεταλλεία τής **Κίρκης** και τά λιγνιτωρυχεία τής Άλεξανδρουπόλεως.

Ίαματικές πηγές υπάρχουν στίς **Φέρες**, στό **Λουτρό**, στίς **Θερμές** και στή **Γενισέα** τής Ξάνθης.

Ή θάλασσα του Θρακικού πελάγους έχει άφθονα ψάρια και πολλοί κάτοικοι τής Θράκης ασχολοϋνται μέ τήν **άλεια**. Μεγάλες ποσότητες ψαριών αλειϋονται στή λιμνοθάλασσα του **Πόρτο-Λάγο** και στό μεγάλο **Δέλτα του "Εβρου** ποταμοϋ, όπου υπάρχουν και πολλά ιχθυοτροφεία.

Τή Θράκη τή διασχίζει ή σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης - Τουρκίας, ή όποία διέρχεται από τίς πόλεις Ξάνθη, Κομοτηνή και Άλεξανδρούπολι. Ύπάρχουν επίσης άρκετοί αυτοκινητόδρομοι και άεροδρόμιο στήν Άλεξανδρούπολι.

Ή **βιομηχανία** στή Θράκη σήμερα είναι σχεδόν άνύπαρκτη. Τώρα άρχισαν νά χτίζονται μερικά εργοστάσια. Οί περισσότεροι από τούς 330.000 κατοίκους τής είναι γεωργοί.

Σαμοθράκη

Κομοτηνή

Πολιτική εξέταση της Θράκης

Διοικητικά η Θράκη χωρίζεται στους Νομούς: 1) **Ξάνθης**, 2) **Ροδόπης** και 3) **Έβρου**.

1. **Ο Νομός Ξάνθης** έχει πρωτεύουσα την **Ξάνθη** (27.000 κ.). Η περιοχή της παράγει τά φημισμένα μυρωδάτα καπνά της Ξάνθης και πολλοί κάτοικοί της εργάζονται στα καπνομάγαζα της πόλεως.

Κωμοπόλεις του Νομού είναι ή **Γενισέα**, ό **Έχινος**, τά **Άβδηρα**.

Τά Άβδηρα στ' αρχαία χρόνια ήταν μεγάλη και όνομαστή πόλι. Τήν έχτισε ό Έρακλής, άφοϋ σκότωσε τ' άλογα του Διομήδη, γιά νά τιμήση τόν φίλο του Άβδηρο. Έκει στ' αρχαία χρόνια γεννήθηκαν πολλοί σοφοί, σπουδαιότερος άπό τούς όποιους ήταν ό **Δημόκριτος**.

2. **Ο Νομός Ροδόπης** χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Κομοτηνής** και β) **Σαπών**. Πρωτεύουσα του Νομού είναι ή **Κομοτηνή** (32.000 κ.) και σπουδαιότερη κωμόπολι ό **Ίασμος** (3.000 κ.). Η άγροτική κωμόπολι **Σάπες** (5.000 κ.) είναι πρωτεύουσα της Έπαρχίας Σαπών. Στήν παραλία του Νομού Ροδόπης στ' αρχαία χρόνια ύπήρχε ή πόλι **Μαρώνεια**, στήν περιοχή της όποίας ζοϋσαν οί **Κίκονες**.

3. **Ο Νομός Έβρου** είναι ό μεγαλύτερος Νομός της Θράκης και χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Άλεξανδρουπόλεως**, β) **Σουφλίου**, γ) **Διδυμοτειχου**, δ) **Όρεσιιάδος** και ε) **Σαμοθράκης**.

Πρωτεύουσα του Νομού και της Έπαρχίας Άλεξανδρουπόλεως είναι ή **Άλεξανδρούπολι** (25.000 κ.). Είναι τό μοναδικό λιμάνι της Θράκης κί έχει άρκετή έμπορική κίνηση.

Κωμοπόλεις τής Έπαρχίας Άλεξανδρουπόλεως είναι οί Φέρες (4.000 κ.) καί ό Λουτρός μέ ιαματικές πηγές.

Ή Έπαρχία Σουφλίου έχει πρωτεύουσα τό Σουφλί (6.000 κ.).

Πρωτεύουσα τής Έπαρχίας Διδυμοτείχου είναι τό Διδυμότειχο (9.000 κ.), παλαιά όχυρή πόλι στίς όχθες του Έβρου.

Ή Όρεσιτιάδα (12.000 κ.), άγροτικό κέντρο στό βορεινό τμήμα τής πεδιάδας του Έβρου, είναι πρωτεύουσα τής Έπαρχίας Όρεσιτιάδος.

Στή Θράκη ζούν σήμερα καί πολλοί Μωαμεθανοί, οί όποιοι άπέμειναν άπό τά χρόνια πού ό τόπος μας ήταν σκλαβωμένος στους Τούρκους.

Όποιος ταξιδεύει στή Θράκη βλέπει νά ύψώνωνται οί χαρακτηριστικοί μιναρέδες των μωαμεθανικών τζαμιών καί συχνά άκούει τήν τραγουδιστή φωνή του χότζα νά καλή τους πιστούς του Άλλάχ.

Στόν Νομό Έβρου άνήκει καί τό νησί Σαμοθράκη, τό όποίο άποτελεί ιδιαίτερη Έπαρχία μέ πρωτεύουσα τή Σαμοθράκη.

Ή Σαμοθράκη είναι ένα θαυμάσιο νησί μέ πολλά δάση, φυσικές όμορφίες καί πολλά άρχαία μνημεία. Ή Νίκη τής Σαμοθράκης, ένα άπό τ' άριστουργήματα τής άρχαίας έλληνικής τέχνης, μαρτυρεί τή δόξα πού γνώρισε τό ώραίο αυτό έλληνικό νησί στ' άρχαία χρόνια.

Ή Σαμοθράκη συγκεντρώνει σήμερα όλες τές προϋποθέσεις, γιά ν' άναπτυχθί σ' ένα άξιόλογο τουριστικό κέντρο.

Άσκησι. Ζωγράφισε τόν χάρτη τής Θράκης.

Άλεξανδρούπολι

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Στήν καρδιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐκεῖ στή μικρή Δῆλο, γεννήθη-
κε ὁ Ἀπόλλωνας, ὁ μυθικός θεός τοῦ ἡλίου. Καί σήμερα ἀκόμη εἶναι
τόση ἡ λαμπράδα τοῦ τοπίου τριγύρω, πού νομίζει κανείς πώς ἀληθινά
ψηλά στά καταγάλανα οὐράνια τρέχει ἀκόμη ὁ θεός τοῦ φωτός μέ
τ' ὀλόχρυσο ἄρμα του!

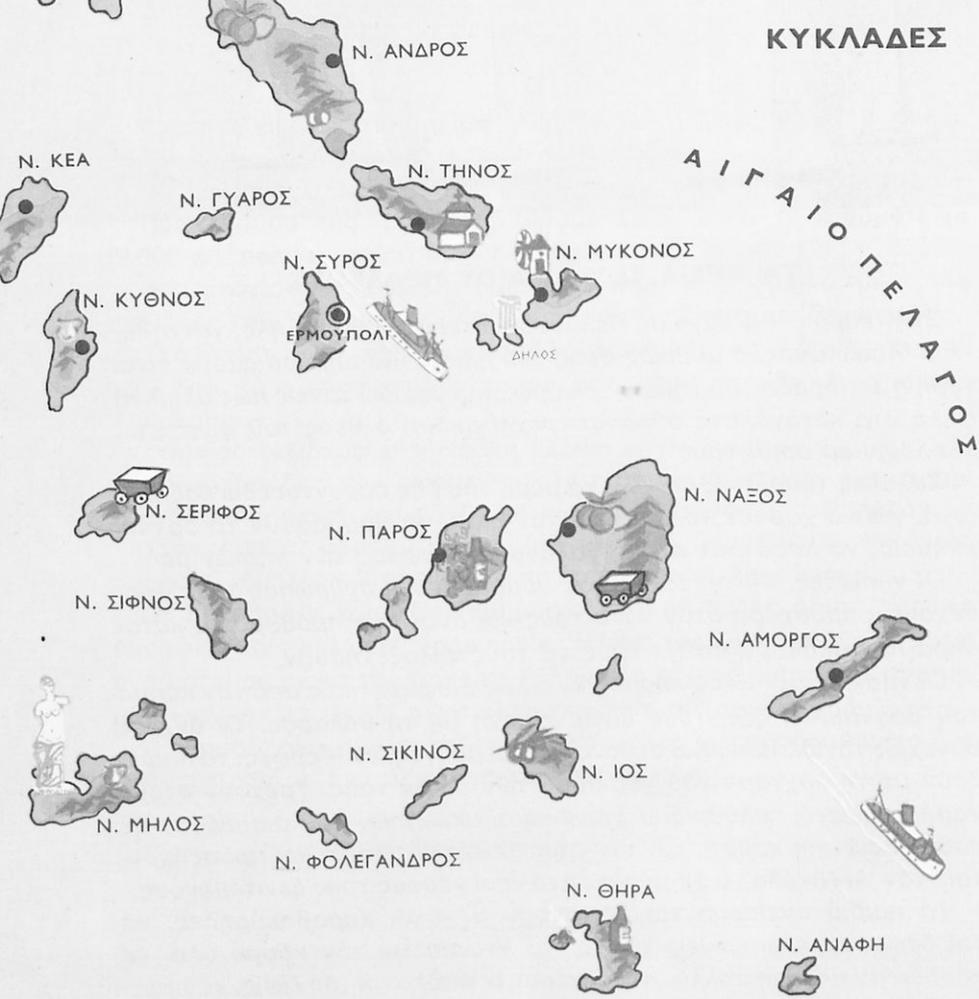
Χιλιάδες τουρίστες ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Γῆς ἔρχονται ἐδῶ καθημε-
ρινά, γιά νά χαροῦν τό φῶς καί τόν ἥλιο, νά θαυμάσουν τά ἀρχαία
μνημεῖα, νά λουστοῦν στούς γαλανούς κόρφους τῶν νησιῶν μας.

Οἱ νησιῶτες, ἀπλοί, φιλόξενοι, συμπαθητικοί ἄνθρωποι, τούς ὑπο-
δέχονται πρόσχαρα στόν τόπο τους καί ἀνοίγουν πρόθυμα τά κάτα-
σπρα πεντακάθαρα σπίτια τους νά τούς φιλοξενήσουν.

Οἱ νησιῶτες... Ἕνας κόσμος ἐντελῶς διαφορετικός ἀπό τόν κόσμο
τοῦ βουνοῦ. Ἡ ζωή τους εἶναι δεμένη μέ τή θάλασσα. Οἱ ἄντρες
συνεχῶς ταξιδεύουν. Καί οἱ γυναῖκες, οἱ μάννες, οἱ ἀδερφές, τά παιδιά
ζοῦν μέ τή λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ τῶν δικῶν τους. Τρέχουν στούς
ναούς καί στά πολυάριθμα γραφικά ἐξωκκλήσια, πού ἀσπρίζουν σέ
κάθε νησιώτικη κορφή, κάνουν τάματα στήν Παναγιά καί προσεύχον-
ται στόν Ἅι-Νικόλα νά φέρη πίσω στό νησί γερούς τούς ξενιτεμένους.

Τά παιδιά ὀνειρεύονται νά γίνουν μεγάλοι караβοκύρηδες, νά
ταξιδέψουν σέ μακρινές χῶρες, νά γνωρίσουν τόν κόσμο ὅλο, νά
κερδίσουν πλοῦτη πολλά. Καί οἱ γέροι, οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς, καθισμέ-
νοι στήν ἀκροθαλασσιά ρουφοῦν τήν πίπα τους καί μέ μισόκλειστα
μάτια ἀναπολοῦν τά περασμένα καί διηγοῦνται στά παιδιά συναρπα-
στικές ἱστορίες ἀπό τά ταξίδια τους.

Στίς γιορτές καί στά πανηγύρια, ὅταν τά καράβια εἶναι ἀραγμένα
στούς μώλους καί τό νησί ἔχη χαρά, στήνουν οἱ νησιῶτες τόν χορό καί
τραγουδοῦν γλυκά χαρούμενα τραγούδια... Μά, ὅταν φτάση ἡ θλιβερή
εἰδῆσι γιά κάποιο ναυάγιο, τό νησί βουβαίνεται καί ντύνεται στά
μαῦρα... Αὐτός εἶναι ὁ ἀπλός, πολύπαθος, μά πάντα κεφάτος κόσμος
τῶν νησιῶν μας.

Γεωφυσική, οικονομική και πολιτική εξέταση

Μιλήσαμε σέ προηγούμενα κεφάλαια γιά τά νησιά του Σαρωνικού, γιά τήν Εύβοια, τίς Βόρειες Σποράδες, τή Θάσο καί τή Σαμοθράκη. Τά υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου Πελάγους χωρίζονται στους Νομούς: 1) **Κυκλάδων**, 2) **Λέσβου**, 3) **Χίου**, 4) **Σάμου** καί 5) **Δωδεκανήσου**.

1. **Κυκλάδες** λέγονται τά νησιά πού βρίσκονται «κυκλικά» γύρω

Παναγία Τήνου

άπό τή **Δήλο**. Τά μεγαλύτερα άπό αυτά είναι ή **Άνδρος**, ή **Τήνος**, ή **Μύκονος**, ή **Νάξος**, ή **Πάρος**, ή **Άμοργός**, ή **Άνάφη**, ή **Ίος**, ή **Σίκινος**, ή **Φολέγανδρος**, ή **Μήλος**, ή **Σίφνος**, ή **Σέριφος**, ή **Κύθνος**, ή **Κέα**, ή **Σύρος**, στήν όποία βρίσκεται ή πρωτεύουσα τών Κυκλάδων, ή **Έρμούπολι** (16.000 κ.), καί ή **Θήρα** ή **Σαντορίνη**, στήν όποία ύπάρχει ένεργό ήφαίστειο.

“Όλα είναι όρεινά νησιά καί οί καλλιεργήσιμες εκτάσεις είναι πολύ περιωρισμένες. Σέ πολλά μέρη οί νησιώτες προσπαθοϋν μέ τοίχους νά συγκρατήσουν τό λιγοστό χώμα στίς βουνοπλαγιές.

Τό **κλίμα** είναι ξηρό μεσογειακό καί οί βροχές σπανιώτατες. Σέ πολλά μέρη δέν ύπάρχουν καθόλου πηγές καί οί νησιώτες άποθηκεύουν τό νερό τής βροχής σέ μεγάλες στέρνες. Σέ πολλά νησιά ύπάρχουν έγκαταστάσεις γιά τήν άφαλάτωση τοϋ θαλασσινοϋ νεροϋ.

Κύρια **προϊόντα** τών νησιών είναι οί έλιές, τά σϋκα, τά έσπεριδοειδή, τά σταφύλια. Όνομαστά είναι τά κρασιά τής Σαντορίνης καί τής Πάρου. Σέ πολλά μέρη καλλιεργοϋνται πολλά λαχανικά.

Σαντορίνη

Τά κτηνοτροφικά προϊόντα είναι λίγα, αλλά εκλεκτής ποιότητας. Νοστιμώτατα είναι τά τυριά τῶν Κυκλάδων.

Ἐκ τῶν πανάρχαια χρόνια ἀπό τίς Κυκλάδες ἐξάγονται πολλά ὀρυκτά. Ἐκ τῆς Νάξου ἐξάγεται σμύριδα, ἀπό τὴν Πάρο τὰ περίφημα κατάλευκα μάρμαρα, ἀπό τὴν Θήρα ἡ θηραϊκὴ γῆ, ἀπό τὴν Μῆλο θειάφι καὶ σιδηρομεταλλεύματα, ἀπό τὴν Κίμωλο κιμωλία, ἀπό τὴν Σέριφο σιδηρομεταλλεύματα, ἀπό τὴν Τῆνο ὠραῖα μάρμαρα.

Ἰαματικές πηγές ὑπάρχουν πολλές. Γνωστότερη ἀπὸ αὐτές εἶναι ἡ πηγὴ **Σάριζα** στὴν Ἄνδρο.

Ἡ **βιομηχανία** εἶναι ἀναπτυγμένη στὴ Σῦρο, ὅπου ὑπάρχουν ἐργοστάσια καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

Γνωστά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ νόστιμα «συριανὰ λουκούμια».

Ἄξιόλογα εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τῆς κυκλαδίτικης **βιοτεχνίας**.

Στὶς Κυκλάδες ζοῦν σήμερα 86.000 ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ψαράδες καὶ οἱ περισσότεροὶ ναυτικοί.

Ὁ **τουρισμός** ἀποτελεῖ σήμερα πηγὴ πλούτου γιὰ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Δῆλος καὶ ἡ γειτονικὴ τῆς Μύκονος μὲ τὰ κατάλευκα σπίτια καὶ τοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους εἶναι τουριστικὰ κέντρα μὲ παγκόσμιο ἐνδιαφέρον.

Ἡ Τῆνος εἶναι τὸ ἱερό νησί τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ κάθε χρόνο στὶς 15 Αὐγούστου συγκεντρώνονται χιλιάδες ἄνθρωποι, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης.

Στὴ Μῆλο βρέθηκε τὸ περίφημο ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τ' ὠραιότερο ἄγαλμα τοῦ κόσμου.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῶν Κυκλάδων εἶναι ἡ **Ἄνδρος** (2.000 κ.), ἡ **Τῆνος** (3.000 κ.), ἡ **Μύκονος** (3.000 κ.), ἡ **Νάξος** (3.000 κ.).

2. Ὁ **Νομός Λέσβου** περιλαμβάνει τὰ νησιά **Λέσβο**, **Λῆμνο** καὶ **Ἅγιο Εὐστράτιο**.

Ἡ Λέσβος εἶναι τὸ τρίτο νησί τῆς Ἑλλάδος σ' ἑκτασί. Τὸ ἔδαφός της εἶναι εὐφορο μὲ μικρὲς πεδινὲς ἐκτάσεις στά παράλια καὶ πλούσιες κοιλάδες. Τὰ ψηλότερα βουνά της εἶναι ὁ **Λεπέτυμος** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**, σκεπασμένα μὲ ὠραῖα δάση.

Στὶς νότιες ἀκτὲς τοῦ νησιοῦ σχηματίζονται οἱ γραφικοὶ κόλποι τῆς **Καλλονῆς** καὶ τῆς **Γέρας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Λέσβου εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὀλόκληρο τὸ νησί εἶναι ἔνας ἀπέραντος ἐλαιώνας.

Μυτιλήνη

Ἡ Λέσβος παράγει πολλές ἐλιές καί λάδι, δημητριακά, σταφύλια, ὄσπρια, σῦκα, λαχανικά, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγει ἀλάτι καί ἄλλα ὀρυκτά.

Σ' αὐτὴν ζοῦν 97.000 περίπου ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία, τὸ ἐμπόριο καί τὴ ναυτιλία.

Στὴ **Μυτιλήνη** (24.000 κ.), ποῦ εἶναι καί ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ὑπάρχουν πολλά ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα ψαριῶν καί ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Πλωμᾶρι** (5.000 κ.), ὁ **Πολιχνίτος** (4.000 κ.), ἡ **Ἀγιάσος** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρεσσός** (2.000 κ.).

Πλωμᾶρι

Ύπό τ' άξιοθέατα τής Λέσβου εΐναι καΐ τό «άπολιθωμένο δάσος», δηλαδή άπολιθωμένοι κορμοΐ δέντρων, στοΐ δυτικό μέρος τοΐ νησιού. Γνωστές **ιαματικές πηγές** στή Λέσβο εΐναι τής Θέρμης καΐ τοΐ Πολιχνΐτου.

Ή Μυτιλήνη έχει καΐ άεροπορική συγκοινωνΐα μέ τήν Ήθήνα.

Άεροπορική συγκοινωνΐα έχει καΐ ή **Λήμνος**, τό άρχαΐο νησί τοΐ Ήφαΐστου, στοΐ όποΐο ζοΐν 18.000 περίπου άνθρωποι.

Ή Λήμνος εΐναι εΐφορο νησί. Παράγει έκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα, άρίστης ποιότητος βαμβάκι, δημητριακά, σταφύλια, άμύγδαλα. Πρωτεύουσα τοΐ νησιού εΐναι ή **Μύρινα** ή **Κάστρο** (4.000 κ.).

Ό "**Άγιος Εϋστράτιος** εΐναι άγονο νησί μέ λίγους κατοΐκους.

Άπέναντι άπό τή Λήμνο βρίσκονται τά νησιά "**Ιμβρος** καΐ **Τένεδος**, σταΐ όποΐα ζοΐν Έλληνες, αλλά τά κατέχουν οΐ Τοΐρκοι.

3. **Ό Νομός Χΐου** περιλαμβάνει τά νησιά **Χΐο**, **Ψαρά** καΐ **Οϊνουσες**, σταΐ όποΐα ζοΐν 54.000 άνθρωποι.

Ή Χΐος εΐναι τό μυροβόλο νησί τής μαστίχας. Λένε πώς σ' αύτή στ' άρχαΐα χρόνια έζησε ό μεγάλος ποιητής "**Όμηρος**."

Τό βορεινό τμήμα τοΐ νησιού εΐναι όρεινό μέ ψηλότερο βουνό τό **Πελληναΐο**. Σταΐ νότια τοΐ νησιού τό έδαφος εΐναι όμαλό. Έκει βρίσκονται τά όνομαστά **Μαστιχοχώρια**.

Τά μαστιχοδέντρα εΐναι ένα είδος σχίνου. "Άμα κεντήσης μέ μαχαΐρι τόν κορμό τους, τά δέντρα δακρύζουν καΐ σέ λίγο τό δάκρυ τους πήζει καΐ γίνεται στερεό σαν διαμάντι. Αυτό εΐναι ή άρωματική χΐωτική μαστίχα, πού μονάχα στήν νότια Χΐο παράγεται.

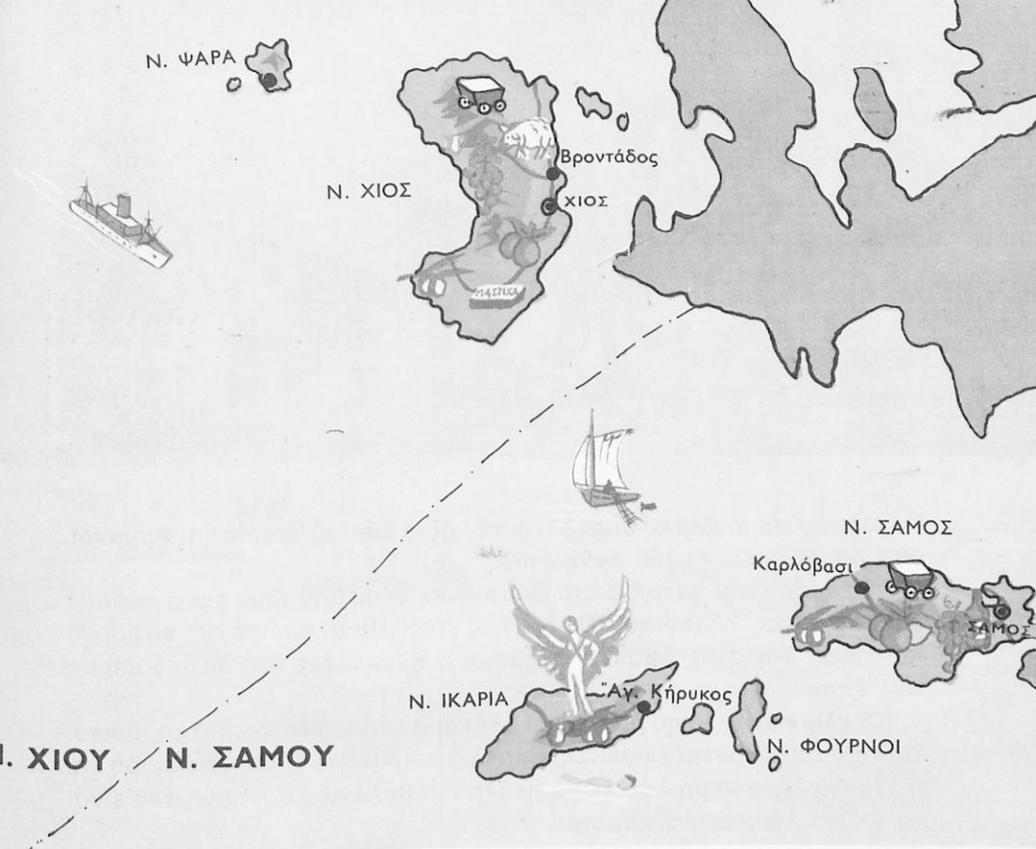
Ή Χΐος εΐναι εΐφορο νησί μέ γλυκό μεσογειακό κλίμα κι έργατικούς κατοΐκους. Έκτός άπό τή μαστίχα παράγει έλιές, έσπεριδοειδή, άμύγδαλα, σταφύλια, δημητριακά, κτηνοτροφικά προϊόντα. Πολλοΐ κάτοικοι τοΐ νησιού εΐναι ψαράδες καΐ άλλοι έμποροι καΐ ναυτικοΐ. Άπό τή Χΐο καΐ τΐς Οϊνουσες κατάγονται πολλοΐ πλούσιοι πλοιοκτήτες.

Άπό τή Χΐο κατάγονταν ό μεγάλος έθνικός εϋεργέτης Άνδρέας Συγγρός καΐ ό σοφός διδάσκαλος τοΐ Γένους Άδαμάντιος Κοραΐς.

Οΐ Χΐωτες άγαποΐν τόν τόπο τους καΐ, όποϋδήποτε καΐ άν βρίσκωνται, φροντΐζουν γι' αύτόν.

Πρωτεύουσα τοΐ νησιού εΐναι ή **Χΐος** (24.000 κ.) καΐ σπουδαιότερη κωμόπολι ό **Βροντάδος** (4.000 κ.).

Ή Χΐος έχει καΐ άεροπορική συγκοινωνΐα μέ τήν Ήθήνα.

Στά βορειοδυτικά της Χίου βρίσκονται τά **Ψαρά**, ή ένδοξη πατρίδα του Κανάρη.

Οί Ψαριανοί στή Μεγάλη Έπανάστασι του 1821 πρόσφεραν σπουδαίες υπηρεσίες στήν πατρίδα.

Οί **Οινοῦσες** εἶναι 4 μικρά νησάκια ανάμεσα στή Χίο καί στήν παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οί περισσότεροι κάτοικοι εἶναι ναυτικοί.

Χίος

Σάμος

4. **Στόν Νομό Σάμου** υπάγονται τὰ νησιά **Σάμος, Ίκαρία** καὶ **Φοῦρνοι**, στὰ ὁποῖα ζοῦν 42.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Σάμος εἶναι πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, ἑνός ἀπό τούς ἑφτά σοφούς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Τό ἔδαφός της εἶναι ὀρεινό μ' εὐφορες κοιλάδες. Ψηλότερο βουνό της εἶναι ὁ **Κερκετέας** στό δυτικό μέρος τοῦ νησιοῦ.

Τό **κλίμα** εἶναι μεσογειακό καί ὀλόκληρο τό νησί εἶναι καταπράσινο. Παντοῦ ἀπλώνονται ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, περιβόλια μ' ἔσπεριδοειδή καί στὰ ψηλότερα μέρη δάση ἀπό πεῦκα καί βαλανιδιές. Φημισμένα εἶναι τὰ γλυκά «σαμιώτικα κρασιά».

Πολλοί ἀπό τούς κατοίκους τοῦ νησιοῦ ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία καί τή ναυτιλία.

Πρωτεύουσα τῆς Σάμου καί ὄλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σάμος** (5.000 κ.), χτισμένη ἀμφιθεατρικά στόν μυχό τοῦ κόλπου Βαθέος. Κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τό **Βαθύ** (2.000 κ.), τό **Νέο Καρλόβασι** (4.000 κ.) καί ὁ **Μαραθόκαμπος** (2.000 κ.).

Ἡ **Ίκαρία**, στή θάλασσα τῆς ὁποίας στὰ μυθικά χρόνια πνίγηκε ὁ Ίκαρος, εἶναι γνωστή καί ἀπό τίς ἰαματικές πηγές της, τίς ὁποῖες ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοί ἀσθενεῖς.

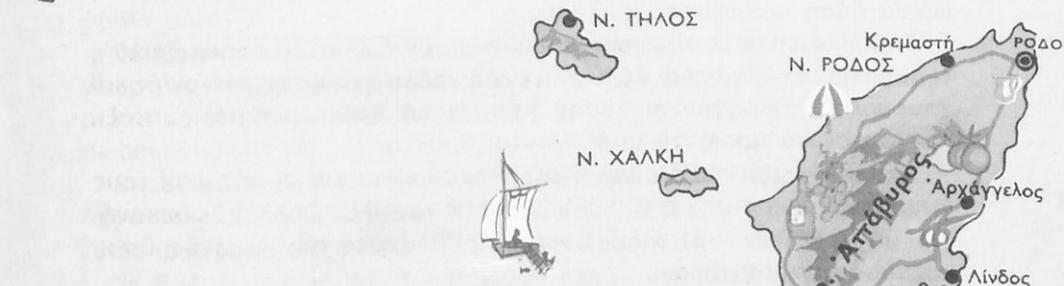
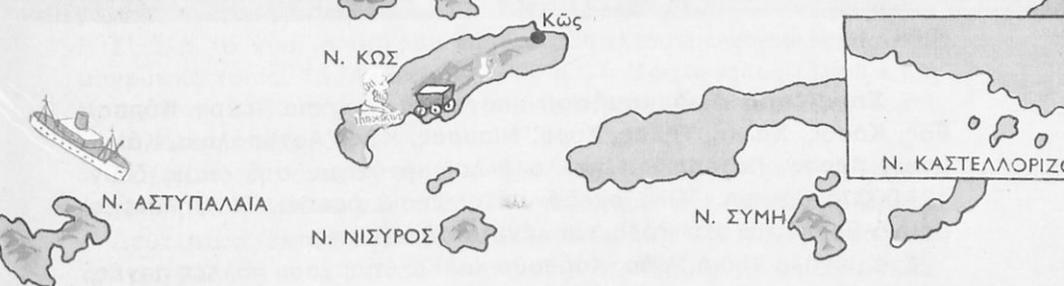
Πρωτεύουσα τῆς Ίκαρίας, πού ἀποτελεῖ ξεχωριστή Ἐπαρχία, εἶναι ὁ **Ἅγιος Κήρυκος** (2.000 κ.).

Ἐνάμεσα στή Σάμο καί στήν Ίκαρία βρίσκονται τὰ μικρά νησιά **Φοῦρνοι**.

Ἡ Σάμος ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Πάτμος - τὸ μοναστήρι

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Λίνδος - αρχαία ακρόπολι

5. Στόν Νομό Δωδεκανήσου υπάγονται τά νησιά **Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη, Τήλος, Σύμη, Νίσυρος, Κως, Ἄστυπάλαια, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος** καί πολλά ἄλλα μικρότερα, στά ὁποῖα ζοῦν 121.000 ἄνθρωποι. Ὅλα σχεδόν εἶναι νησιά ὄρεινά. Τό ψηλότερο βουνό βρίσκεται στή Ρόδο καί λέγεται **Ἀτάβυρος**.

Στά μεγάλα νησιά Ρόδο, Κάρπαθο καί Κῶ υπάρχουν πολλές πηγές, ὡραῖα δάση κι εὐφορες κοιλάδες.

Τό **κλίμα** εἶναι μεσογειακό κι εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τά ἐσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, τά λαχανικά. Σέ πολλά μέρη καλλιεργοῦνται μπανανιές καί χουρμαδιές. Παράγονται ἐπίσης δημητριακά, ἀρωματικό μέλι, μετάξι, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγονται ὀρुकτά.

Τά μικρότερα νησιά εἶναι ξερά πετροβούνια καί οἱ κάτοικοί τους ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τήν ἀλιεῖα καί τή ναυτιλία. Πολλοί Δωδεκανήσιοι μέ τά καΐκια τους ταξιδεύουν στίς θάλασσες τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μαζεύουν σφουγγάρια.

Στή Ρόδο λειτουργοῦν ἀρκετά ἐργοστάσια καί εἶναι θαυμάσια τά προϊόντα τῆς ροδίτικης βιοτεχνίας.

Ὁ **τουρισμός** εἶναι σπουδαία πηγή πλούτου γιά τά Δωδεκάνησα.

Ρόδος

Ἡ Ρόδος μέ τίς ἀσύγκριτες φυσικές ὀμορφιές, τά θαυμάσια ξενοδοχεῖα, τ' ἀρχαῖα μνημεῖα καί τά παλαιά μεγαλοπρεπή ἀρχοντικά εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας, στό ὁποῖο περνοῦν τίς διακοπές τους χιλιάδες τουρίστες.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ καί ὄλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ρόδος** (33.000 κ.) μέ μεγαλοπρεπή κτήρια, ὠραίους δρόμους, πολλά κέντρα ψυχαγωγίας καί ὠραίους κήπους. Ἡ ἀγορά καί τό λιμάνι τῆς Ρόδου ἔχουν μεγάλη κίνησι.

Σ' ὄλο τό νησί ὑπάρχουν ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί μαγευτικά τοπία. Τά **Ἀφάντου** (2.000 κ.), ὁ **Ἀρχάγγελος** (3.000 κ.), ἡ **Κρεμαστή** (2.000 κ.), τά **Τριάντα** (3.000 κ.) εἶναι οἱ σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ.

Στή μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀρχαία ἀκρόπολι τῆς **Λίνδου** μέ τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς.

Δεύτερο σ' ἔκτασι νησί τῶν Δωδεκανήσων εἶναι ἡ **Κάρπαθος** καί τρίτο ἡ **Κῶς**, ἡ πατρίδα τοῦ Ἰπποκράτη. Ἡ **Κῶς** (9.000 κ.) εἶναι πολύ ὠραία πόλι.

Ἡ **Κάλυμνος**, μέ πρωτεύουσα τήν **Κάλυμνο** (13.000 κ.), εἶναι τό γνωστό νησί τῶν σφουγγαράδων καί ἡ **Πάτμος**, μέ τό παλιό μοναστήρι καί τό σπήλαιο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη, εἶναι τό ἱερό νησί τῶν Δωδεκανησίων.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις σ' ἄλλα νησιά εἶναι ἡ **Ἀγία Μαρίνα** στή Λέρο καί ἡ **Σύμη** σ' ὀμώνυμο νησί. Ἀνατολικά, κοντά στίς μικρασιατικές ἀκτές, βρίσκεται τό νησάκι **Καστελλόριζο**.

Ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς καί ἡ Κάρπαθος ἔχουν καί ἀεροπορική συγκοινωνία.

- Ἀσκήσεις.**
1. Γράψε ἔκθεσι μέ θέμα «Ἐνα ἀεροπορικό ταξίδι πάνω ἀπό τά νησιά τοῦ Αἰγαίου».
 2. Ποιά νησιά τοῦ Αἰγαίου παρουσιάζουν μεγάλη τουριστική κίνησι;
 3. Ποιά ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία;
 4. Ποιό εἶναι τό νησί τῆς μαστίχας; Ποιό τό νησί τῶν ἀνεμόμυλων; Ποιό τό νησί τοῦ Ἀπόλλωνα; Ποιό τό νησί τῶν σφουγγαράδων;
 5. Γιά ποιά νησιά μιλήσαμε στό μάθημα τῆς ἱστορίας;

Η ΚΡΗΤΗ

ΚΡΗΤΗ

Ἄπ' τό βαθύ τό πέλαγο σέ Ξαγναντεύω, Κρήτη!
Τοῦ δειλινοῦ τά σύννεφα χρυσό σου πλέκουν στέμμα
κι ὁ ἥλιος βασιλεύοντας κατά τόν Ψηλορείτη
σμίγει τό αἷμα τ' οὐρανοῦ μέ τό δικό σου τό αἷμα.

Π. Νιρβάνας

Γεωφυσική καί οικονομική ἐξέταση

Ἡ Κρήτη, ἡ λεβεντογέννα καί ἡρωική Κρήτη, εἶναι τό μεγαλύτερο νησί τῆς χώρας μας.

Ριζωμένη ἐκεῖ στή μέση τοῦ πελάγους, μοιάζει μέ κάστρο ἀδούλωτο, στό ὁποῖο αἰῶνες οἱ ἀνυπότακτοι Κρητικοί παλεύουν, γιά νά κρατήσουν ἑλληνική τήν ψυχή τοῦ νησιοῦ τους.

Τριγύρω ἡ θάλασσα ἄλλοτε ἀγκαλιάζει ἀπαλά τήν Κρήτη καί χαϊδεύει γλυκά τά γραφικά ἀκρογιάλια καί τούς ἄγριους σκυθρωπούς κάβους της καί ἄλλοτε ἀγριεύει καί ὑψώνει βουνά τά κύματα ἀπειλώντας νά καταποντίση τόν τόπο.

Ἡ Κρήτη εἶναι νησί μέ πολλές ἀντιθέσεις. Καί φαίνεται αὐτό στή φύσι της καί στούς ἀνθρώπους της.

Τό ἔδαφός της εἶναι ὀρεινό. Θεόρατα, κακοτράχαλα, γεμάτα ἀπό σπηλιές καί φαράγγια ὑψώνονται τά βουνά της: τά **Λευκά ὄρη**, ὁ **Ψηλορείτης** ἢ **Ἰδη**, ἡ **Δίκη**, τά βουνά τῆς **Σητείας**.

Στά Λευκά ὄρη ὑπάρχει τό ἄγριο κι ἐπιβλητικό **φαράγγι τῆς Σαμαριάς**, μιά βαθειά χαράδρα, πού τό βάθος της ξεπερνάει τά 500 μέτρα καί τό μήκος της φτάνει τά 18 χιλιόμετρα! Τό πλάτος της ἀλλοῦ στενεύει ὡς τά 3 μέτρα καί ἀλλοῦ ἀνοίγει ὡς τά 30-40 μέτρα. Μόνο οἱ αἰγαγοί, τά ὄμορφα ἀγριοκάτσικα τῶν κρητικῶν βουνῶν, μποροῦν νά σκαρφαλώσουν στίς πλαγιές του!

Ψηλά στόν Ψηλορείτη, στό «**Ἰδαῖον ἄντρον**», ἀνατράφηκε ὁ Δίας μέ τό γάλα τῆς Ἀμάλθειας. Ἄλλη παράδοσι λέει πῶς ὁ πατέρας τῶν θεῶν γεννήθηκε στό «**Δικταῖον ἄντρον**», σέ μιά σπηλιά τῆς Δίκτης.

Στά χαμηλότερα μέρη ἀνοίγονται κοιλάδες καταπράσινες, εὐρύχωρα ὄροπέδια καί μικροί εὐφοροί κάμποι.

Ποτάμια μεγάλα δέν υπάρχουν στην Κρήτη. Μόνο χειμάρροι όρμητικοί καταβαίνουν από τις βουνοπλαγιές προς τή θάλασσα. Οί μεγαλύτεροι από αυτούς είναι ο **Γεροπόταμος**, πού διαρρέει τήν πεδιάδα τής Μεσαράς, καί ο **Άναποδιάρης** στά νότια του νησιού.

Οί άκτές τής Κρήτης στή βόρεια παραλία είναι άρκετά όμαλές καί σχηματίζουν κόλπους καί λιμάνια. Οί κόλποι **Κισσάμου**, **Χανίων**, **Σούδας**, **Άλμυρού** καί **Μεραμβέλλου** είναι οί σπουδαιότεροι. Θαυμάσια φυσικά λιμάνια είναι τής Σούδας καί του Άγίου Νικολάου.

Μικρές χερσόνησοι καταλήγουν στ' άκρωτήρια **Γραμβούσα**, **Σπάθα**, **Άγιο Ίωάννη**, **Σίδερο**.

Στά νότια οί άκτές είναι άπότομες, άγριες, άπλησιαστες. Έξαιρέσι άποτελοϋν οί άκτές τής **Μεσαράς** καί τής **Ίεράπετρας**.

Σ' αυτόν τόν τόπο μέ τό θερμό μεσογειακό κλίμα ζοϋν καί γράφουν από τά μυθικά χρόνια τήν ιστορία τους οί Κρητικοί. Είναι καί αυτοί σάν τόν τόπο τους. "Άλλοτε φοβεροί, άτίθασοι, άνυπότακτοι πολεμισταί καί άλλοτε νοικοκυραίοι φιλήσυχοι, πού στήνουν τόν χορό, παίζουν τή λύρα, τραγουδοϋν τίσ όμορφες μαντινάδες τους καί πηδοϋν μέ κέφι στόν «πεντοζάλη», στόν «συρτό» καί στή «σοϋστα».

Ό Κρητικός μέ τήν τσόχινη γαλάζια βράκα του, τίσ ύψηλές μπότες, τό κεντημένο μεϊντανογιλέκο καί τό μαϋρο κροσσάτο μαντήλι δεμένο στό κεφάλι του είναι ένας ξεχωριστός τύπος άνθρώπου, πού άγαπά μέ πάθος τό νησί του καί μένει πιστός στίς παραδόσεις καί στά έθιμα τών προγόνων του.

Στήν Κρήτη ζοϋν σήμερα 457.000 άνθρωποι. Οί πιό πολλοί είναι άγρότες. "Άλλοι είναι ψαράδες καί ναυτικοί καί άλλοι άσχολοϋνται μέ τό έμπόριο, τή βιοτεχνία ή δουλεύουν στά λίγα έργοστάσια του νησιού.

Τά σπουδαιότερα **προϊόντα** τής Κρήτης είναι οί έλιές καί τό λάδι, τά έσπεριδοειδή, τά σταφύλια, τά δημητριακά, τά λαχανικά, τά κάστανα, τά χαρούπια, τ' άμύγδαλα, τό μέλι. Έκλεκτής ποιότητας είναι τά κτηνοτροφικά προϊόντα του νησιού, τά κρασιά Κισσάμου, τά κάστανα. Στή νότια κυρίως Κρήτη παράγουν πολλά πρώιμα λαχανικά.

Άπό τά όρυκτά του νησιού σπουδαιότερο είναι ο γύψος, πού έξάγεται σέ μεγάλες ποσότητες από τήν Άνατολική Κρήτη.

Η **βιομηχανία** έπεξεργάζεται τά γεωργικά προϊόντα του νησιού. Ύπάρχουν πολλά έλαιουργεία, σαπωνοποιεία, ποτοποιεία, έργοστάσια

χυμῶν φρούτων, κονσερβοποιεία, βυρσοδεψεία, κλωστοϋφαντουργεία κ.ά.

Ἄρκετά ἀναπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** ἐξυπηρετεῖται μὲ αὐτοκίνητα, πλοῖα, ἀεροπλάνα. Ἄεροδρόμια ὑπάρχουν στὰ Χανιά καὶ στὸ Ἡράκλειο. Ἐνας μεγάλος αὐτοκινητόδρομος διασχίζει τὴ βόρεια παραλία τοῦ νησιοῦ. Στὸ ἐσωτερικὸ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Στὰ ὄρεινά χωριά ἀνεβαίνουν μὲ μουλάρια.

Ἄσκησι. Ζωγράψισε τὸν γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Κρήτης.

Πολιτικὴ ἐξέτασι τῆς Κρήτης

Ἡ Κρήτη εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομοὺς: 1) **Χανίων**, 2) **Ρεθύμνης**, 3) **Ἡρακλείου** καὶ 4) **Λασιθίου**.

1. Ὁ **Νομὸς Χανίων** περιλαμβάνει τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ. Χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Κυδωνίας** μὲ πρωτεύουσα τὰ **Χανιά** (40.000 κ.), β) **Ἀποκορώνου** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Βάμο**, γ) **Κισσάμου** μὲ

Κρητικοί

πρωτεύουσα τόν **Κίσσαμο** (3.000 κ.), δ) **Σελίνου** μέ πρωτεύουσα τόν **Κάντανο** καί ε) **Σφακιών** μέ πρωτεύουσα τή **Χώρα Σφακιών**.

Τά Χανιά είναι ή δεύτερη πόλι τής Κρήτης σέ πληθυσμό. Ή παλαιά πόλι, τό «**Καστέλλι**», χτισμένη άπό τούς Βενετούς, διατηρεί τό παλαιό χρώμα τής. Οί νέες συνοικίες έχουν ώραίους δρόμους καί ώραιες οικόδομές.

Κοντά στά Χανιά βρίσκεται τό θαυμάσιο φυσικό λιμάνι τής **Σούδας** (5.000 κ.) καί πιό πάνω ή ώραία κωμόπολι **Μουρνιές** (3.000 κ.).

Στό γραφικό **Ήρακλήρι** υπάρχουν οί τάφοι τών Βενιζέλων μέ τό άγαλμα τής Ήλευθερίας δίπλα τους.

Τά **Σφακιά** είναι ή πιό όρεινή γωνιά τής Κρήτης. Οί Σφακιανοί είναι γενναίοι πολεμισταί καί, όταν ή πατρίδα μας ήταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, αυτοί ζούσαν ελεύθεροι στό βουνά τους!

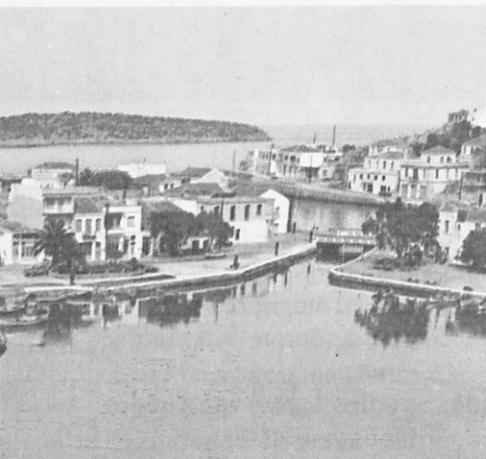
2. **Ό Νομός Ρεθύμνης** έχει πρωτεύουσα τό **Ρέθυμνο** (15.000 κ.), παλαιά πόλι μέ βενετσιάνικα κάστρα, στενά δρομάκια καί γραφικά σπίτια.

Κοντά στό Ρέθυμνο, στίς πλαγιές τής Ήδης, βρίσκεται τό **Άρκάδι**. Στό ιστορικό αυτό μοναστήρι στήν έπανάσταση του 1866 πολλοί γενναίοι Κρητικοί, άφοϋ έβαλαν φωτιά στό μπαρουτί τής άποθήκης,

Ἀρκάδι

Ἅγ. Νικόλαος

Ὀροπέδιο Λασιθίου

τινάχτηκαν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μὴν πέσουν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια τῶν Τούρκων!

Ὁ Νομὸς Ρεθύμνης χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Ρεθύμνης** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ρέθυμνο**, β) **Ἀμαρίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ἀμάρι**, γ) **Ἁγίου Βασιλείου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Σπήλιο** καὶ δ) **Μυλοποτάμου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Πέραμα**. Σ' αὐτὴν βρίσκεται καὶ ἡ κωμόπολι **Ἀνώγεια** (3.000 κ.).

3. Ὁ **Νομὸς Ἡρακλείου** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ἡράκλειο** (85.000 κ.), τὴ μεγαλύτερη πόλι καὶ τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικό καὶ βιομηχανικό κέντρο τῆς Κρήτης. Τὸ **Ἡράκλειο** παλαιότερα ὠνομαζόταν **Χάνδακας** καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους **Κάστρο**.

Σήμερα τὸ **Ἡράκλειο** εἶναι μιὰ ὠραία πόλι μὲ παλαιές καὶ νέες συνοικίες, μὲ ἱστορικά μνημεῖα καὶ μεγάλη κίνηση. Στὸ θαυμάσιο ἀρχαιολογικό μουσεῖο τῆς πόλεως φυλάγονται πολλὰ ἀνεκτίμητα κειμήλια τῆς κρητικῆς ἱστορίας.

Κοντὰ στὸ **Ἡράκλειο** βρίσκονται τὰ ἐρεῖπια τῆς **Κνωσοῦ**, τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Κρήτης. Ἐδῶ καταφτάνουν καθημερινά πολλοὶ τουρίστες, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὴν ἐρειπωμένη πόλι τοῦ **Μίνωα**.

Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ, στὴν πεδιάδα τῆς **Μεσαρᾶς**, σώζονται ἐρεῖ-

πια από δύο αρχαίες πόλεις. Α αυτές ήταν ή Φαιστός καί ή Γόρτυνα.

Ο Νομός Έρακλείου χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) Τεμένους μέ πρωτεύουσα τό Έράκλειο καί κωμοπόλεις τή Νέα Έλικαρνασσό (6.000 κ.) καί τίς Άρχάνες (4.000 κ.), β) Πεδιάδος μέ πρωτεύουσα τό Καστέλλι, γ) Μαλεβιζίου μέ πρωτεύουσα τόν “Άγιο Μύρωνα, δ) Πυργιωτίσσης μέ πρωτεύουσα τούς Βώρους, ε) Καιουργίου μέ πρωτεύουσα τίς Μοϊρες (3.000 κ.), στ) Μονοφατίου μέ πρωτεύουσα τόν Πύργο καί ζ) Βιάννου μέ πρωτεύουσα τόν Πεῦκο.

4. Ο Νομός Λασιθίου βρίσκεται στ’ ανατολικά τής Κρήτης. Πρωτεύουσά του είναι ό “Άγιος Νικόλαος (5.000 κ.) μέ ώραίο λιμάνι καί γραφικές άκρογιαλιές πού έξελίσσονται σέ τουριστικά κέντρα.

Ο Νομός Λασιθίου χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) Μιραμπέλλου μέ πρωτεύουσα τόν “Άγιο Νικόλαο καί σπουδαιότερη κωμόπολι τή Νεάπολι (3.000 κ.), β) Λασιθίου μέ πρωτεύουσα τό Τζερμιάδο, γ) Έραπέτρας, στά νότια τοῦ Νομοῦ, μέ πρωτεύουσα τήν Έράπετρα (8.000 κ.) καί δ) Σητείας μέ πρωτεύουσα τή Σητεία (6.000 κ.).

Τό Λασιθί είναι ένα μικρό όροπέδιο ανάμεσα στις κορυφές τής Δίκτης μέ πλούσια χωράφια. Τό νερό γιά τό πότισμα τών χωραφιῶν αὐ-

Ρέθυμνο

Φαράγγι Σαμαριάς

των άντλείται από πηγάδια με πολλούς γραφικούς άνεμόμυλους.

Η περιοχή της Ίεράπετρας είναι τό «θερμoκήπιο» της Έλλάδος. Στην περιοχή της παράγονται πολλά πρώιμα λαχανικά.

Η Κρήτη παρουσιάζει αξιόλογη **τουριστική κίνηση** με κυριώτερα κέντρα τήν Κνωσό, τό Ήράκλειο, τά Χανιά, τόν “Άγιο Νικόλαο, τή Φαιστό, τή Γόρτυνα.

- Άσκήσεις.** 1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη της Κρήτης.
2. Γράψε έκθεσι με θέμα «Ένα ταξίδι στην Κρήτη».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος
1. Χανίων	Χανιά	Ίδη	2.456
2. Ρεθύμνης	Ρέθυμνο	Λευκά όρη	2.453
3. Ήρακλείου	Ήράκλειο	Δίκτη	2.148
4. Λασιθίου	“Άγιος Νικόλαος	Σητείας	1.476

Προϊόντα: Ήλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, έσπεριδοειδή, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, Ξηροί καρποί κλπ...

Κανείς δέν Ξέρει από πού άρχίζει ή ιστορία της Κρήτης. Η άρχή της χάνεται στά βάθη του χρόνου, εκεί πού σμίγει ή ιστορία με τόν μύθο... Τά έρειπωμένα παλάτια του Μίνωα, ό μύθος του Μινώταυρου και του Δαιδάλου, οι 100 άρχαίες κρητικές πόλεις, πού άναφέρει ό “Ομηρος, και οι άνεκτίμητοι παλαιοί θησαυροί, πού είναι συγκεντρωμένοι σήμερα στά μουσειά της Κρήτης, μαρτυροϋν τήν άρχαία δόξα της.

“Όταν κατέβηκαν στην Κρήτη οι Άχαιοί και άργότερα οι Δωριείς, τό μεγαλειό του μινωικού πολιτισμού έσβησε για πάντα. Στά κατοπινά χρόνια ή Κρήτη άλλαξε πολλούς άφέντες. Οι Ρωμαίοι, οι Άραβες, οι Βενετοί και οι Τουρκοί προσπάθησαν νά κάμουν δικό τους τό ήρωικό νησί. Μά ή Κρήτη έμεινε έλληνική, γιατί τά παιδιά της από τά πανάρχαια χρόνια συνήθισαν ν’ άγαποϋν τή ζωή και νά μή φοβοϋνται τόν θάνατο.

Κέρκυρα - Ποντικονήσι

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

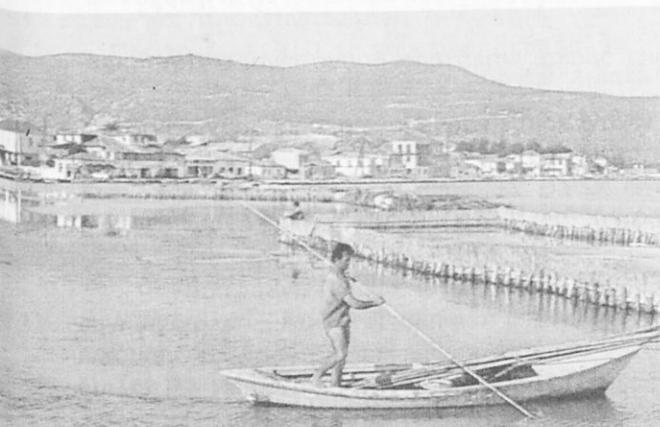
Έφτά μεγάλα νησιά λούζονται στα κύματα του Ίονιου πελάγους: **Η Κέρκυρα**, οί **Παξοί**, ή **Λευκάδα**, ή **Κεφαλληνία**, ή **Ίθάκη**, ή **Ζάκυνθος** καί τά **Κύθηρα**. Γύρω από αυτά υπάρχουν πολλά άλλα μικρότερα.

Τόποι καταπράσινοι, παραδεισιένιοι, πανέμορφοι σάν ζωγραφιές! Μαγευτικά θέρετρα μέ γραφικούς όρμους, έλκυστικές άκρογιαλιές, όμορφες πόλεις μέ δικό τους χρώμα, μνημεία του παλιού καιρού φορτωμένα δόξα καί θρύλους.

Οί Έπτανήσιοι, πολιτισμένοι κι ευγενικοί, γεμάτοι από ζωή καί διάθεση, παίρνουν τά βράδια τήν κιθάρα τους καί τραγουδούν γλυκές, μελωδικές καντάδες. Τά Έπτάνησα είχαν τήν τύχη νά μή γνωρίσουν τούρκικη σκλαβιά. "Όταν ή πατρίδα μας ύποδουλώθηκε στους Τούρκους, τά κατείχαν οί Βενετοί. Άργότερα τά πήραν οί Γάλλοι, οί Ρώσοι, οί Άγγλοι, πού τά κράτησαν ώς τά 1864.

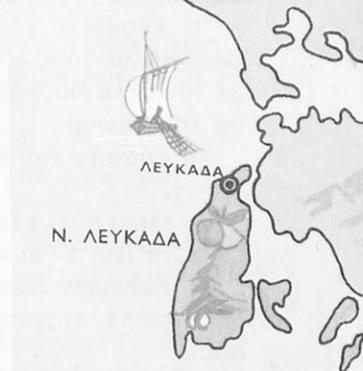

Δ. Σολωμός

Κερκυραίες

Λευκάδα

Ἀπό τούς Εὐρωπαίους ἀφέντες τους οἱ Ἐπτανήσιοι ἔμαθαν πολλά καί γνώρισαν τόν σημερινό πολιτισμό, πολύ πρὶν τόν γνωρίσουν οἱ Ἕλληνες τῆς ἄλλης Ἑλλάδος.

Ἀγαποῦν τὴ μουσική, τὸ τραγούδι, τὰ γράμματα καί τίς τέχνες. Στόν τόπο τους γεννήθηκαν ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός καί πολλοὶ ἄλλοι ποιηταὶ καί λογοτέχνες.

Γιὰ τὰ Κύθηρα μιλήσαμε στόν Νομὸ Ἀττικῆς. Τὰ ὑπόλοιπα νησιά χωρίζονται στοὺς Νομούς: 1) **Κερκύρας**, 1) **Λευκάδος**, 3) **Κεφαλληνίας** καί 4) **Ζακύνθου**.

1. **Ὁ Νομὸς Κερκύρας** περιλαμβάνει τὴν **Κέρκυρα**, τούς **Παξούς** καί μερικὰ νησάκια.

Ἡ Κέρκυρα, τὸ καταπράσινο νησί τῶν Φαιάκων μέ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια, τούς λουλουδιασμένους λόφους καί τὰ κατάφυτα βουνά, μέ τὰ πολλά λιοστάσια καί τούς γραφικοὺς κόλπους, εἶναι ἡ ἀρχόντισσα τοῦ Ἰονίου.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὀμαλό. Ψηλότερο βουνό εἶναι ὁ **Παντοκράτορας**.

Τὸ **κλίμα** σ' ὅλα τὰ Ἰόνια νησιά εἶναι μεσογειακό μέ συχνές βροχές. Γι' αὐτὸ ὅλα εἶναι καταπράσινα.

Ἡ Κέρκυρα παράγει ἐλιές, ἔσπεριδοειδῆ, σταφύλια, λαχανικά, δημητριακά, κτηνοτροφικά προϊόντα. Οἱ θάλασσές της ἔχουν ἀφθονα ψάρια.

Στὴν Κέρκυρα καί στοὺς Παξούς ζοῦν 93.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κέρκυρα** (31.000 κ.), παλαιὰ πόλι μέ δικό της χρῶμα. Σ' αὐτὴν συναντᾶ κανεὶς παλαιὰ γραφικὰ δρομάκια καί σύγχρονες πλατείες λεωφόρους, ὠραίες πολυκατοικίες καί παλαιὰ βενετσιάνικα ἀρχοντικά, ἐρειπωμένα κάστρα, μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ὠραῖα δημόσια κτήρια.

Στὴν πόλι ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἔργοστάσια, ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, τυπογραφεῖα.

Πολιοῦχος τῆς Κέρκυρας εἶναι ὁ Ἅγιος Σπυρίδων.

Ὁ **τουρισμὸς** εἶναι μεγάλη πηγὴ πλούτου γιὰ τὴν Κέρκυρα. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται τ' ὠραῖο νησί, στό ὁποῖο ὑπάρχουν θαυμάσια ξενοδοχεῖα καί κέντρα ψυχαγωγίας.

Τὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας ἔχει μεγάλη κίνησι καί κοντὰ στὴν πόλι ὑπάρχει καί ἀεροδρόμιο.

Μερικά από τ' αξιοθέατα του νησιού είναι τό γραφικό **Ποντικονήσι**, τό **Άχιλλείο**, τό **Μόν Ρεπό**, ή **Γαρίτσα**, ή **Παλαιοκαστρίτσα**.

2. Στόν **Νομό Λευκάδος** ανήκουν τά νησιά **Λευκάδα**, **Μεγανήσι** καί μερικά νησάκια.

Ένας πολύ στενός πορθμός πλάτους 25 περίπου μέτρων χωρίζει τή Λευκάδα από τίς άκτές τής Άκαρνανίας.

Η Λευκάδα είναι όρεινό νησί. Έχει όμως αρκετές κοιλάδες μ' ελαιώνες, άμπέλια, έσπεριδοειδή.

Τό ψηλότερο βουνό της είναι ή **Έλάτη**.

Τό νησί παράγει εκλεκτά κρασιά καί κτηνοτροφικά προϊόντα. Στά ιχθυοτροφεία καί στίς θάλασσες του νησιού οί ψαράδες πιάνουν άφθονα ψάρια.

Υπάρχουν επίσης άλυκές, από τίς όποιες εξάγεται άφθονο άλάτι.

Στή Λευκάδα ζοϋν 25.000 κάτοικοι, πού ασχολοϋνται κυρίως μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία, τήν άλιεία.

Πρωτεύουσα του νησιού είναι ή **Λευκάδα** (7.000 κ.).

Στή Λευκάδα γεννήθηκαν οί ποιηταί Άριστοτέλης Βαλαωρίτης καί Άγγελος Σικελιανός.

3. **Ο Νομός Κεφαλληνίας** περιλαμβάνει τά νησιά **Κεφαλληνία** (**Κεφαλλονία**), **Ίθάκη**, **Κάλαμο** καί μερικά άλλα μικρότερα. Στά νησιά αυτά ζοϋν 37.000 άνθρωποι.

Η Κεφαλλονία είναι τό μεγαλύτερο νησί του Ίονίου. Τό έδαφός της, όπως καί τό έδαφος τής γειτονικής της Ίθάκης, είναι όρεινό καί ή θάλασσα εισχωρεί βαθιά στή στεριά καί σχηματίζει πολλούς κόλπους καί χερσονήσους καί στά δυό νησιά.

Στό δυτικό τμήμα τής Κεφαλλονιάς σχηματίζεται ό βαθύς **κόλπος του Άργοστολίου** καί ή χερσόνησος **Πάλη**.

Οί άκτές άλλου είναι άγριες καί απόκρημνες καί άλλου όμαλές, άμμουδερές, μέ πολλές φυσικές όμορφίες. Σέ πολλά μέρη σχηματίζονται σπήλαια καί καταβόθρες.

Ψηλότερο βουνό είναι ό **Αίνος**, πού σκεπάζεται από ώραία δάση.

Τό νησί παράγει εκλεκτά κρασιά, έλιές, σταφύλια, όσπρια, δημητριακά. Οί καλλιεργήσιμες εκτάσεις όμως είναι λίγες καί γ' αυτό πολλοί Κεφαλλονίτες ξενιτεύονται.

Οί Κεφαλλονίτες είναι έξυπνοι, εργατικοί, τολμηροί καί δραστήριοι άνθρωποι. Πολλοί ασχολοϋνται μέ τό έμπόριο καί τή ναυτιλία.

Ζάκυνθος

Ο Νομός Κεφαλληνίας χωρίζεται στίς **Έπαρχίες**: α) **Κραναίας** μέ πρωτεύουσα τό **Άργοστόλι**, β) **Πάλης** μέ πρωτεύουσα τό **Ληξούρι** (3.000 κ.), γ) **Σάμης** μέ πρωτεύουσα τή **Σάμη** (1.000 κ.) καί δ) **Ίθάκης** μέ πρωτεύουσα τήν **Ίθάκη** (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι τό **Άργοστόλι** (7.000 κ.), μιά ὁμορφη μικρή πόλι μέ θαυμάσιο λιμάνι.

Προστάτης τῆς Κεφαλληνίας εἶναι ὁ "Άγιος Γεράσιμος.

Ἡ **Ίθάκη** εἶναι τό πασίγνωστο νησί τοῦ πολυμήχανου Ὀδυσσεά. Σήμερα σ' αὐτή ζοῦν 5.000 περίπου ἄνθρωποι, πολλοί ἀπό τοὺς ὁποίους εἶναι ναυτικοί.

Λίγοι ἄνθρωποι ζοῦν στά γειτονικά νησιά **Κάλαμο** καί **Καστό**.

Ἡ Κεφαλλονιά ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία.

4. **Ο Νομός Ζακύνθου**. Ἡ Ζάκυνθος, ὁμορφη, γαλήνια, σάν ἓνα μεγάλο περιβόλι γεμάτο ἀπό πολύχρωμα λουλούδια, ἀμπέλια, ἐλαιῶνες κι ἐσπεριδοειδή, χαιρεται τή γαλανή θάλασσα καί στολιζει πραγματικά τήν Ἑλλάδα, ὅπως λένε στό τραγούδι τους οἱ γλυκῶφωνοι κανταδόροι τοῦ νησιοῦ.

«Λουλούδι τῆς Ἀνατολῆς» ὀνομάζουν τὴ Ζάκυνθο οἱ ξένοι! Ὁ ποιητὴς Σωτῆρης Σκίπης τὴν ἔλεγε «**Μοσχονήσι**»!

Στὴ Ζάκυνθο γεννήθηκε ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός καὶ αὐτὴν ἔχουν πατρίδα ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος καὶ ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος.

Τὸ ψηλότερο βουνό τῆς Ζακύνθου εἶναι ὁ **Βραχίονας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς εἶναι μεσογειακό· εἶναι νησί πολὺ εὐφορο. Παράγει σταφύλια, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, κτηνοτροφικά προϊόντα.

Στὴ Ζάκυνθο ζοῦν 30.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Ζάκυνθος** (9.000 κ.). Ἡ παλαιὰ πόλι καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς μεγάλους σεισμούς τοῦ 1953. Ἡ νέα Ζάκυνθος εἶναι ὡραία πόλι καὶ διατηρεῖ τὸ παλιό της χρῶμα.

Στὴ μεγάλη πλατεῖα τοῦ Μώλου ὑψώνεται τὸ μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ πιοῦ πέρα ὁ μεγαλοπρεπῆς ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, τοῦ πολιούχου τῆς Ζακύνθου.

Πάνω ἀπὸ τὴν πόλι ὑψώνεται ὁ μαγευτικὸς λόφος τοῦ Στράνη. Ἐκεῖ ὁ Σολωμός ἔγραψε τὸν ἔθνικό μας ὕμνο.

Ἡ Ζάκυνθος συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ τὴν Ἀθήνα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὰ Ἐπτάνησα.
 2. Γράψε ἔκθεσι μὲ θέμα «Ἐνα ταξίδι μὲ ἀεροπλάνο πάνω ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα».
 3. Ποιὰ Ἴονια νησιά σᾶς θυμίζουν τὸν Ὀδυσσεά;
 4. Ποιό εἶναι τὸ πιό πυκνοκατοικημένο νησί τοῦ Ἰονίου; Γιατί;
 5. Ποῦ γεννήθηκε ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς; Ποῦ πέθανε;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙ ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Προϊόντα
1. Κερκύρας	Κέρκυρα	Ἐλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδῆ, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ἀλιευτικά κλπ.
2. Λευκάδος	Λευκάδα	
3. Κεφαλληνίας	Ἀργοστόλι	
4. Ζακύνθου	Ζάκυνθος	

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Βουνά	Ύψος	Ποταμοί	Λίμνες	Πεδιάδες
Όλυμπος	2.917	Έβρος	Βεγορίτιδα	Θεσσαλίας
Σμόλικας	2.637	Νέστος	Τριχωνίδα	Θεσσαλονίκης
Βόρας	2.524	Στρυμόνας	Βόλβη	Σερρών
Γράμμος	2.520	Άξιός	Λαγκαδά	Νησιά
Γκιώνα	2.510	Άλιάκμονας	Μικρή Πρέσπα	Κρήτη
Τύμφη	2.497	Πηνειός	Μεγ. Πρέσπα	Εύβοια
Άθαμανικά	2.469	Άχελῶος	Καστοριάς	Λέσβος
Παρνασσός	2.457	Άραχθος	Υλίκη	Ρόδος
Ίδη	2.456	Άλφειός	Παμβώτιδα	Χίος
Λευκά ὄρη	2.452	Εὐρώτας	Πετρῶν	Κεφαλληνία

Μεγάλες πόλεις

Ἀθήνα -Πειραιᾶς	2.540.241
Θεσσαλονίκη	557.360
Πάτρα	112.228
Βόλος	80.000
Ἡράκλειο	84.710
Λάρισα	72.760
Καβάλα	46.887
Σέρρες	41.091
Χανιά	40.564
Καλαμάτα	40.402

Πληθυσμός

Στερεά Ἑλλάδα	3.532.318
Πελοπόννησος	986.912
Θεσσαλία	659.913
Ἡπειρος	310.334
Μακεδονία	1.890.684
Θράκη	329.582
Κρήτη	456.642
Νησιά Αἰγαίου	417.813
Νησιά Ἴονίου	184.443
	8.768.641

Προϊόντα

Δημητριακά, καπνός, βαμβάκι, ρύζι, ζαχαρότευτλα, ὄσπρια, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, ἑλιές, φρούτα, σταφύλια, σῦκα, ἔσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα, μέλι, μετάξι, δασικά, ἀλιευτικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά προϊόντα, ὀρυκτά.

Ίαματικές πηγές

Βουλιαγμένη, Μέθανα, Καλλιθέα (Ρόδου), Αἰδηψός, Καϊάφα, Κυλλήνη, Κουνουπέλι, Ἐλευθερές, Σμόκοβο, Λουτράκι, Κύθνος, Ἰκαρία, Νιγρίτα, Καμένα Βοῦρλα, Πλατύστομο, Ὑπάτη, Θερμοπύλες, Λουτράκι, Σάριζα, Ξυνό Νερό.

ΣΕΙΣΜΟΙ - ΠΑΛΙΡΡΟΙΑ - ΑΝΕΜΟΙ

Στά 1953 φοβεροί **σεισμοί** κατέστρεψαν τίς πόλεις καί τά χωριά τῶν Ἑπτανήσων. Γιά πολλές ἡμέρες ὁ τόπος ὅλος σειόταν συχνά. Τά σπίτια, οἱ ναοί μέ τά ψηλά γραφικά καμπαναριά, τά μεγαλοπρεπή ἀρχοντικά τῶν ωραίων νησιῶν σωριάζονταν στή γῆ! Καί οἱ ἄνθρωποι τρομαγμένοι ἔτρεχαν στούς δρόμους, γιά νά σωθοῦν. Πολλοί θρηνοῦσαν γιά τόν χαμό ἀγαπημένων προσώπων, πού βρῆκαν φριχτό θάνατο κάτω ἀπό τά ἐρείπια τῶν γκρεμισμένων σπιτιῶν τους.

Οἱ σεισμοί προξενοῦν μεγάλες καταστροφές. Στήν Στ' τάξι θά μάθετε τίς αἰτίες πού τούς προκαλοῦν.

Στά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν καταστρεπτικοί σεισμοί σέ πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας: στά Ἑπτάνησα, στή Θεσσαλία, στήν Αἰτωλοακαρνανία, στήν Εὐρυτανία καί παλαιότερα στήν Κόρινθο. Οἱ περιοχές στίς ὁποῖες γίνονται σεισμοί λέγονται **σεισμόπληκτες περιοχές**.

Τό Κράτος μας καί ὅλοι οἱ Ἕλληνες βοήθησαν, ὅσο μπορούσαν, τούς δυστυχισμένους κατοίκους τῶν περιοχῶν αὐτῶν μέ πολλούς τρόπους. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἐράνους κι ἔστειλαν φάρμακα, ροῦχα, τρόφιμα, χρήματα στούς σεισμόπληκτους ἀδερφούς τους. Ἐράνους ἔκαμαν στά σχολεῖα τους καί ὅλα τά Ἑλληνόπουλα κι ἔστειλαν δέματα μέ ροῦχα, τρόφιμα, βιβλία, παιχνίδια καί ἄλλα εἶδη στά παιδιά τῶν σεισμόπληκτων σχολεῖων.

Ἄς εὐχρηθοῦμε παρόμοιες συμφορές νά μήν ἔρθουν στή χώρα μας.

Παλίρροια. Συχνά στίς ἀκραθαλασσιές βλέπομε τά νερά τῆς θάλασσας ἄλλοτε νά φουσκώνουν καί ν' ἀπλώνωνται πρὸς τή στεριά καί ἄλλοτε νά κατεβαίνουν, σά νά λιγοστεύουν. Στήν πρώτη περίπτωση ἔχομε **πλημμυρίδα**. Στή δεύτερη **ἄμπωτι**. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **παλίρροια**. Σέ προηγούμενο κεφάλαιο μιλήσαμε γιά τήν παλίρροια πού παρατηρεῖται στόν πορθμό τοῦ Εὐρίπου.

Οἱ **ἄνεμοι** ἐπηρεάζουν τό κλίμα τῆς πατρίδας μας. Ἄλλοι φυσοῦν ἀπό τόν Βοριά καί φέρνουν κρύο καί χιόνια κι ἄλλοι ἔρχονται ἀπό τόν θερμό Νότο καί φέρνουν ζέστη. Ὁ πιό γνωστός νότιος ἄνεμος εἶναι ὁ **Σιρόκος** ἢ **Λίβας**. Τό καλοκαίρι στίς ἑλληνικές θάλασσες φυσοῦν τά **μελτέμια**, πού εἶναι ἄνεμοι βόρειοι, πολλές φορές δυνατοί. Στά παραθαλάσσια μέρη φυσοῦν ἡ **θαλάσσια** καί ἡ **ἀπόγειος αὔρα**.

Συχνές εἶναι ἐπίσης οἱ θύελλες καί οἱ καταιγίδες.

Ἀνάλογα μέ τή διεύθυνσι ἀπό τήν ὁποία φυσοῦν οἱ ἄνεμοι ἔχουν διάφορα ὀνόματα, πού ἀλλάζουν ἀπό τόπο σέ τόπο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ΄ ΤΑΞΕΩΣ

Εισαγωγή στην πατριδογνωσία.....	Σελίς	8
Εισαγωγή στην πατριδογνωσία τής Γ΄ τάξεως.....	»	27
Τò χωριό μας.....	»	29
Τά γειτονικά χωριά.....	»	43
Ή Ήπαρχία μας.....	»	49
Ό Νομός μας.....	»	62

Β. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Δ΄ ΤΑΞΕΩΣ

Σύντομη γεωφυσική εξέτασι τής Έλλάδος.....	»	92
Οικονομική εξέτασι τής Έλλάδος.....	»	96
Πολιτική εξέτασι τής Έλλάδος.....	»	102
Οί φυσικές περιοχές τής Έλλάδος.....	»	103
Ή Στερεά Έλλάδα.....	»	106
Ή Πελοπόννησος.....	»	128
Ή Θεσσαλία.....	»	142
Ή Ήπειρος.....	»	150
Ή Μακεδονία.....	»	160
Ή Θράκη.....	»	191
Τά νησιά τοϋ Αιγαίου πελάγους.....	»	195
Ή Κρήτη.....	»	206
Τά Ήπτάνησα.....	»	214
Σεισμοί - Παλίρροια - Άνεμοι.....	»	221

ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΟΙ :

Κ. Χουλιβάτος, Ν. Κοντός, Ί. Ντεκόπουλος, Κ. Ραφαηλίδης, Β. Γουδής, Άφοι
Άσημακόπουλοι, Έμμ. Διακάκης, Ί. Ρέκος, Κλ. Γρηγορούδης, Άλ. Λυκίδης, Κ.
Παπαδόπουλος, Έγκ. «ΔΟΜΗ», Περιοδ. «Μ. ΖΩΗ», ΕΟΤ, ΔΕΗ, ΟΣΕ, ΕΧ, ΔΕΘ.

ΠΕΡΙΣΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ. ΤΑΞΗΣ

Ερώσεις επί της προέλευσης
Ερωτήσεις επί της γεωγραφίας Γ. τάξης

Το βιβλίο αυτό
Επισημαίνεται

Η έκδοσή του

Επισημαίνεται

0020555844

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ' 1974 (V) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 170.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2454/25-4-74

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.

